

1121 Budapest, Konkoly-Thege út 21.

OM azonosító 200667

2013

A TÜSKEVÁR ÁLTALÁNOS ISKOLA, SZAKKÖZÉPISKOLA ÉS GIMNÁZIUM PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

Kovács Péter

Tartalom

1.1. Problémafelvetés	4
1.2. Előzmények.....	5
1.3. Alapító okirat	7
2. Nevelési program	10
2.1. Az iskola célja, feladata	10
2.2. Általános pedagógiai alapelvek.....	11
2.3. Iskolánk pedagógiája	12
2.4. Küldetés és alapértékek.....	14
2.5. Az iskolában folyó pedagógiai munka irányelvei.....	15
2.6. Személyiségfejlesztés.....	16
2.7. Egészségfejlesztés	17
2.8. Közösségfejlesztés	19
3. Kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység helyi rendje - fejlesztőpedagógiai program.....	20
3.1. Az iskola tanulási nehézségek enyhítésére szolgáló programja	20
3.2. Az iskola beilleszkedési problémák enyhítésére szolgáló programja.....	23
3.3. A sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs, rehabilitációs célú ellátása.....	24
3.4. A fejlesztő munka alapelvei	25
3.5. A szükséges pedagógiai feltételek	29
3.6. Az iskola tehetséggondozó programja	30
3.7. Relaxációs program	32
3.7.1. A relaxáció beilleszthetősége az órarendbe, egyéni fejlesztési tervbe	36
3.7.2. A relaxáció összeegyeztethetősége más tanítási módszerekkel	36
3.8. Művészetterápiás program	38
3.9. A drámapedagógiai program.....	41
4. Az iskolában folyó munka ellenőrzési, mérési, értékelési, minőségbiztosítási rendszere	42
4.1. Mindenki minőségi menedzsmentje	43
4.2. A szülő, tanuló, pedagógus együttműködésének formái	43
4.3. Az osztálykísérő (osztályfőnök) feladatai	47
Szervezési, koordinációs feladatok.....	48
Adminisztrációs teendők	49
4.4. A szülői részvétel.....	50
4.5. Diákönkormányzat	51
5. A tanulók felvételének rendje	51
6. A tanulmányok alatti vizsgák rendje	53
7. Az érettségi tantárgyak teljesítésének kritériumai,	56
a középszintű érettségi vizsga témakörei	56
8. Hagyományok, ünnepek	59
9. Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos terv	60

10. A pedagógiai program megvalósításának feltételrendszere	61
9.1. Épület.....	61
9.2. Tárgyi, technikai feltételek.....	62
9.2.1. Az eszközök és felszerelések listája a helyiségek bontásában:.....	62
9.2.2. <i>Helyiségek bútorzata és egyéb berendezési tárgyai</i>	63
9.2.3. Taneszközök	64
11. Helyi tanterv.....	65
10.1. A tanterv pedagógiai CREDÓ-ja:	65
10.1.1. A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei	67
10.1.2. A tantárgyfelosztás elvei.....	113
10.1.3. Tantárgycsoportok.....	114
10.1.4. Az alkalmazható tankönyvek és taneszközök kiválasztásának elvei.....	118
10.2. A tanterv céljai.....	118
10.2.1. Stratégiai célok.....	118
10.2.2. A tanterv filozófiája, általános célrendszere	118
10.3. Követelmények	119
10.3.1. Közös követelmények	119
10.3.2. Általános fejlesztési követelmények	119
10.3.3. Részletes „kerettantervi” fejlesztési követelmények	120
10.3.4. A tantervcsalád tananyag-kiválasztásának, elrendezésének, szervezésének szempontjai:	120
10.3.5. A tanulói tevékenység funkciója, szerepe:	120
10.3.6. A kötelező és javasolt fogalmak funkciója, szerepe:.....	120
10.3.7. Elvárt tanulói teljesítmény funkciója, szerepe	121
10.3.7. Fejlesztési követelmények funkciója, szerepe	121
12. Képességfejlesztő, kompetencia alapú oktatás és nevelés	121
11.1. Szociális kompetencia – készségfejlesztés	122
11.2. A szociális kompetenciák kategorizált területei	123
11.2.1. Ismeretek	123
11.2.2. Képesség- és készségfejlesztés (személyes kompetenciák).....	123
11.2.3. Viselkedési jellemzők (személyes kompetenciák).....	124
11.2.4. kompetenciák	124
11.2.5. Munkavállalói kompetenciák.....	125
11.2.6. A szociális készségek fejlesztés a gyakorlatban.....	125
12. Szakmai (tantárgyi) kompetencia – készségfejlesztés	126
12.1. Képzési formák	128
13. A tanulás.....	129
13.1. A tanulás/tanítás folyamatának alapelvei.....	129
14. Ellenőrzés, értékelés, minősítés	130
14.1. A tanulók értékelésének, jutalmazásának alapelvei	130
14.2. Követelmény és értékelés.....	133
14.3. Az értékelés formái	134
14.4. A tanulók tanulmányi munkájának és a magatartás, szorgalom minősítésének értékelési szempontjai	136
14.4.1. Szempontok a tanulás értékeléséhez	136

14.4.2. Szempontok a szociális fejlődés értékeléséhez.....	137
15. A tanulók átvételének, továbblépésének szabályai	138
16. Képzési specialitások	140
17. Az iskolai élet munkarendje	142
17.1. Iskolai szolgáltatások.....	142
18. Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, felső tagozat, 5–8. évfolyam kerettanterv bevezető.....	143
18.1. Célok, feladatok.....	143
18.2. Fejlesztési területek – nevelési célok	144
18.3. Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés	147
19. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, gimnázium, 9–12. évfolyam kerettanterv bevezető	149
19.1. Célok, feladatok	149
19.2. Fejlesztési területek – nevelési célok	149
19.3. Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés.....	153
20. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, szakközépiskola, 9.-12. évfolyam, közismereti képzés kerettanterv bevezető.....	155
20.1. Célok, feladatok.....	155
20.2. Fejlesztési területek – nevelési célok	156
20.3. Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés	159
20.4. A közösségi szolgálat	161
20.5. Mezőgazdasági gyakorlat - 9. évfolyam	162
20.6. Ipari gyakorlatok - 10. vagy 11. évfolyam.....	163
20.7. A tanulók fizikai állapotának mérése	163
21. Mellékletek	165
21.1. Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, felső tagozat, 5–8. évfolyam kerettanterv	165
21.2. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, gimnázium, 9–12. évfolyam kerettanterv	165
21.3. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, szakközépiskola, 9.-12. évfolyam	165
21.4. Családi életre nevelés kerettanterve.....	165
21.5. Jelenismeret kerettanterve.....	165
21.6. Hon és népismeret kerettanterve.....	165
21.7. Bejárható Magyarország kerettanterve.....	165
21.8. Pénzügyi és gazdasági ismeretek kerettanterve	165
21.9. Számítógépes adatrögzítő szakképesítéshez szakképzési kerettanterv	165
21.10. IT mentor szakképesítéshez szakképzési kerettanterv	165
Záradék.....	166

1. Az iskola létrejöttének körülményei

1.1. Problémafelvetés

Az oktatási **törvény jogokat biztosít** az iskolai problémákkal küzdő tanulók családjai számára, és egyben kötelezi az iskolákat, a pedagógiai szakszolgálatokat ill. ezek fenntartóit a „sajátos nevelési igényű” tanulók ellátására.

Az oktatási kormányzat fontosnak tartja az esélyegyenlőség megteremtését. Szülői és szakmai csoportok komoly civil szerveződések hoztak létre az elmúlt években, melyek a szűkös anyagiak ellenére is jelen vannak a közoktatásban.

Léteznek kiváló módszerek, fejlesztőpedagógiai eszközök, működnek speciális osztályok, iskolák.

Ennek ellenére **egyre nagyobb számban** vannak azok a gyerekek, akiket nem szeret az iskola, és akik nem szeretik az iskolát. Az esetek egy részében ők a Köznevelési törvény meghatározása szerint a „kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók:

a) különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló:

aa) sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló,

ab) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló,

ac) kiemelten tehetséges gyermek, tanuló.”

Optimális esetben még időben szakszerű diagnózis készül „másságuk” okáról, fejlesztésük menetéről. Sokszor a családi és iskolai környezet is támogató, anyagiak sem befolyásolják a szakszerű munkát, mégsem működik minden esetben a jelenlegi ellátórendszer.

Ennek egyik oka lehet, hogy még nem telt el annyi idő, ami alatt kialakulhatott volna egy valós igényeket kiszolgáló, sokszínű, de ugyanakkor együttműködő szervezetekből álló rendszer a magyar közoktatásban, amely minden „nehezen kezelhető” gyereket kezelni tud.

A mindenkor oktatási törvény eddig is kötelezte az iskolákat, hogy saját pedagógiai programjaikba építsék be a:

- beilleszkedési, magatartási nehézségekkel összefüggő pedagógiai tevékenységeket,
- a tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő programot.

Csak hogy ezek kidolgozásához nincs a “többségi” iskoláknak elegendő számú képzett szakemberük, a pedagógusoknak nincs speciális tudásuk a differenciált oktatásra, a fenntartóknak nincs pontos rálátása a problémára.

Van viszont – egyre növekvő számban – közel 100–150 ezer “zavaró gyerek” akikkel az oktatási rendszer képtelen megbirkózni. (Az 1999-ben, Pest megyében végzett átfogó felmérés adatai szerint: a megyében több mint 16000 gyerek tartozott ebbe a csoportba. Forrás: Torda Ágnes KSH statisztika alapján).

A probléma összetett, szerepe van benne többek között:

- az ellátórendszer túlterheltségének, rugalmatlanságának,
- a pedagógusok ismerethiányának, rossz anyagi és mentális helyzetének,

- a családi kötelékek meglazulásának,
- a társadalom válságjelenségeinek (anómia, depriváció, deviancia).

Az eddig leírtak összegzéseként elmondhatjuk, hogy komoly létjogosultságát érezzük olyan magán kisiskolák létrejöttének, amelyek:

- **választási lehetőséget** nyújtanak az iskolai problémákat önerőből megoldani nem képes családok számára,
- **valódi és tartós megoldást** kínálnak az érintett gyerekek tanulási és beilleszkedési problémáira,
- hosszútávon megteremtik a **sikeres integráció feltételeit**.
- **örömtelivé** teszik a „más” gyerekek számára a közoktatásban eltöltött iskolai éveket.

1.2. Előzmények

1999-ben a Hiperaktív Alapítvány iskolaalapítási törekvését egy sajátos fejlődési folyamat megfigyelése adta. A rendszerváltást követően egyre markánsabban fogalmazódtak meg a társadalom különböző csoportjainak igényei, szükségletei.

Lehetőségük volt önszerveződő civil kezdeményezésekre céljaik megvalósítása érdekében, és ehhez készek anyagi és emberi erőforrások megteremtésére is. A demokratikus társadalom egyik alapja az érdekérvényesítés, jogaink melletti kiállás.

A pozitív szemléletváltozás kialakulása napjainkban még megelőzi az anyagi lehetőségek meglétét, de csak idő kérdése, hogy a közgondolkodás és az állami illetve szponzori szerepvállalás összhangba kerüljön. Programunk abból indul ki, hogy létezik igen erős igény – nem kevés család részéről – **gyermekük képesség szerinti iskoláztatására**, és vannak felkészült, vállalkozni merő szakemberek.

A sok jó megoldás egyike lehet, hogy a **szülői közösség** a gyerekcsoport „köré” szervezi a személyi, tárgyi feltételeket, azaz **iskolát alapít**, vagyis **az intézmény alkalmazkodik** tanulói sajátosságaihoz, lehetőséget ad az egyéniségük kibontakoztatására.

Programunk kialakítása során törekedtünk eddigi ismereteink rendszerezésére, tapasztalataink összegzésére. Bizalommal fordultunk szakemberekhez, elfogadtuk és felhasználtuk tanácsaikat.

Iskolánk pedagógiája, működése nem új nevelési filozófián, módszeren alapszik, mivel úgy gondoljuk, hogy bőségesen állnak rendelkezésünkre az eddig felhalmozódott elméleti és gyakorlati tapasztalatok.

A program részei egymástól függetlenül a gyógypedagógia, pedagógia területén **már működő**, kipróbált eljárások. Összedolgozásuk lehetőségességét és szükségszerűségét a **gyakorlat** igazolta. A változó jogszabályi környezet diktálta kötelező felülvizsgálat mellett folyamatosan értékeltük saját munkánkat, így tapasztalatainkat beépítettük az iskola működését meghatározó dokumentumokba. Ebben nagy segítséget jelentett a referenciainstítúciónak válás során elvégzett fejlesztő munka.

Ebben az értelemben, a pedagógiai program átdolgozása az **egyes elemek minőségi kapcsolása** volt.

Iskolánk alapidokumentumának megírásakor törekedtünk arra, hogy **betöltse feladatát**, azaz **használatos eszközzé** váljon minden egyes résztvevő számára.

- A **szülők** érthető és pontos **tájékoztatást** kapjanak az iskola céljairól, módszereiről, működéséről.
- A **pedagógusok** a napi **gyakorlatban** is használhassák a tantárgyi tanmeneteket, a követelmények leírását.
- **Viszonyítási pontként** működhesen az iskola minőségszabályozásának folyamatában, szellemiségének fenntartásában.

Célunk egy olyan működési forma kialakítása,

- amely szakszerűen és rugalmasan **alkalmazkodik az igényekhez**,
- melyben **munkánk minőségét** a felhasználók elégedettségén **mérni lehet**,
- ahol a befektetett anyagi és szellemi erőket **hatékonyan** használjuk fel.

Iskolánk programjának megalkotásakor hatottak és hatnak a teljesség igénye nélkül felsorolva:

Gyakorlati tapasztalataink – a program megírásában résztvevő pedagógusok, gyógypedagógusok több mint két évtizede foglalkoznak a közoktatás peremére szoruló gyerekek fejlesztésével, tanításával. Kórházak gyermekpszichiátriai osztályán, önkormányzati fejlesztő iskolában, nevelési tanácsadóknak, pedagógus-továbbképzési programunkban eltöltött évek során szembesültünk azzal, hogy saját szakmai elképzeléseink sikeres megvalósításához iskolát kell alapítanunk. **Kipróbáltuk azt a modellt**, amelyre az iskola pedagógiai programja épül. Elég felkészültséget, kitartást és hitet éreztünk magunkban ahhoz, hogy munkánk kereteit önmagunk határozzuk meg. A Hiperaktív Alapítvány 2000 óta – a Tüskevár Iskola keretén belül a 2005 óta – sikeresen működtetett oktatási programja igazolta létjogosultságát.

Neveléstörténeti ismereteink – mind a külföldi, mind a hazai pedagógia történetében bőségesen állnak rendelkezésünkre követendő példák, szinte lehetetlen újat kitalálni, de erre nincs is szükség. Igyekeztünk a jelenkor igényeinek megfelelő, az iskola által felvállalt problémákra választ adó és a saját tanári habitusunkkal összecsengő pedagógiai gondolkodók, iskolateremtők elképzeléseit szervesen beépíteni programunkba.

A következő felsorolásban nem véletlen a magyar példára való hivatkozás nagy aránya, ugyanis valljuk, hogy a hazai reformpedagógia európai szintű hagyományokkal rendelkezik. Az alábbi hivatkozás célja egyfajta szellemiség körvonalazása.

- *Schneller István* "...a fejlődő egyén a közösséggel való kapcsolatában válik személyiséggé....A nevelő feladata a helyes ösztönzés, vágy ébresztése a munka iránt, a tanuló önállóvá fejlesztése....Az eredményes nevelés nélkülözhetetlen feltétele a gyermek megismerése, a személyiségben való elmélyedés."
- *Nagy László*: "...a tanulók személyiségének fejlődése szempontjából hatékonyabb az érdeklődésből táplálkozó ismeretszerzés."
- *Nemesné Müller Márta* Családi Iskola kísérlete.
- *Karácsony Sándor* "életes iskolája".
- *Freinet* a "kereső tapasztaláson" nyugvó iskolaalapító munkássága.
- *Piaget* az "irányított felfedezésen alapuló életközösség pedagógiája".

- *Rudolf Steiner* antropológiai tudása, illetve waldorf-pedagógiai rendszere és több mint hetven éve működő iskolaszervezési/fenntartási modellje.
- Carl Rogers és Thomas Gordon személyiségközpontú pedagógiai filozófiája.

Irodalmi élmények – természetesen szubjektív, és így neveléstudományi szempontból kevésbé helytálló egy iskolai pedagógiai programjában irodalmi vagy filmművészeti alkotásokra hivatkozni. Mégis **értékközvetítőnek** tartjuk az alábbi felsorolásban szereplő műveket, alkotókat, hatásuk bizonyára tetten érhető elképzeléseinkben is. Valahol Európában, Tüskevár, Iskola a határon, Holt költők társasága, Szabadságra nevelés, Fekete István, Vekerdy Tamás.

1.3. Alapító okirat

Az alapító neve: Hiperaktív Alapítvány
 Székhelye: 2083 Solymár, Mező utca 10.
 Fenntartó neve: Hiperaktív Alapítvány
 Székhelye: 2083 Solymár, Mező utca 10.
 Az intézmény hivatalos neve: Tüskevár Általános Iskola, Szakközépiskola és Gimnázium
 Rövidített név: Tüskevár Iskola
 OM azonosító: 200667
 Az intézmény típusa: többcélú intézmény, egységes iskola (általános iskola, szakközépiskola, gimnázium)
 Az intézmény feladat ellátási helye: 1121 Budapest, Konkoly-Thege Miklós út 21.
 Az intézmény székhelye: 1121 Budapest, Konkoly-Thege Miklós út 21.
 Az alapfeladatának jogszabály szerinti megnevezése:

- általános iskolai nevelés-oktatás
- gimnáziumi nevelés-oktatás
- szakközépiskolai nevelés-oktatás
- a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű /autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral küzdő)/ gyermekek, tanulók iskolai nevelése-oktatása
- felnőttoktatás

Szakfeladat

852011	Általános iskolai tanulók nappali rendszerű nevelése, oktatása (1-4. évfolyam)
852012	Sajátos nevelési igényű általános iskolai tanulók nappali rendszerű nevelése, oktatása (1-4. évfolyam)
852021	Általános iskolai tanulók nappali rendszerű nevelése, oktatása (5-8. évfolyam)
852022	Sajátos nevelési igényű általános iskolai tanulók nappali rendszerű nevelése, oktatása (5-8. évfolyam)
853111	Nappali rendszerű gimnáziumi oktatás (9-12/13. évfolyam)
853112	Sajátos nevelési igényű tanulók nappali rendszerű gimnáziumi oktatása (9-12/13. évfolyam)
853114	Gimnáziumi felnőttoktatás (9-12/13. évfolyam)
853121	Nappali rendszerű szakközépiskolai oktatás (9-12/13. évfolyam)
853122	Sajátos nevelési igényű tanulók nappali rendszerű szakközépiskolai oktatása (9-12/13. évfolyam)

853124	Szakközépiskolai felnőttoktatás (9-12/13. évfolyam)
853211	Szakképesítés megszerzésére felkészítő nappali rendszerű szakmai elméleti oktatás a szakképzési évfolyamokon
853212	Sajátos nevelési igényű tanulók szakképesítés megszerzésére felkészítő nappali rendszerű szakmai elméleti oktatása a szakképzési évfolyamokon
853214	Szakképesítés megszerzésére felkészítő szakmai elméleti felnőttoktatás
853221	Szakképesítés megszerzésére felkészítő nappali rendszerű szakmai gyakorlati oktatás a szakképzési évfolyamokon
853222	Sajátos nevelési igényű tanulók szakképesítés megszerzésére felkészítő nappali rendszerű szakmai gyakorlati oktatása a szakképzési évfolyamokon
853224	Szakképesítés megszerzésére felkészítő szakmai gyakorlati felnőttoktatás
562913	Iskolai intézményi étkeztetés

A feladat ellátási helyen felvehető maximális gyermek-, tanulólétszám: 280 fő

Normatíva jogcím	Nappali munkarend szerint	Összesen
Általános iskolai nevelés-oktatás	100	100
Ebből sajátos nevelési igényű általános iskolai tanulók nappali rendszerű nevelése, oktatása (1-8. évfolyam)	60	60
Nappali rendszerű gimnáziumi oktatás (9-12/13. évfolyam)	80	80
Nappali rendszerű szakközépiskolai oktatás (9-12/13. évfolyam)	80	80
Ebből sajátos nevelési igényű tanulók nappali rendszerű középiskolai oktatása (9-12/13. évfolyam)	60	60
Szakképesítés megszerzésére felkészítő nappali rendszerű szakmai elméleti és gyakorlati oktatás a szakképzési évfolyamokon	20	20
Ebből sajátos nevelési igényű tanulók szakképesítés megszerzésére felkészítő nappali rendszerű szakmai gyakorlati oktatása a szakképzési évfolyamokon	10	10
Az évfolyamok száma iskolatípusonként		
Általános iskola	8	
Gimnázium	4	
Szakközépiskola	5	

Szakképzés

Szakközépiskola szakképzési évfolyammal, érettségire épülő szakképzés:

Az alábbi OKJ szakma (szakképesítés) körében:

OKJ szám	Szakképesítés neve	Évfolyamok száma	Évfolyam jelölése
54 482 01	IT mentor	2 (1440 óra)	1/13, 2/14

Szakközépiskola szakképzési évfolyammal, befejezett 10. osztályra épülő szakképzés:

Az alábbi OKJ szakma (rész-szakképesítés) körében:

OKJ szám	Szakképesítés neve	Évfolyamok száma	Évfolyam jelölése
31 346 02	Számítógépes adatrögzítő	1 (480 óra)	1/11

A feladatellátást szolgáló vagyon:

A fenntartó az általa kizárólagos használatra, a 110/2004. illetve a 08/III/2005. számú bérleti szerződés alapján, a Csillebérci Szabadidő Kft-től határozatlan időre béreli a székhelyül szolgáló ingatlant. (1121 Budapest, Konkoly-Thege út 21., 950 m², 9121/7/A HRSZ.), melynek kizárólagos tulajdonosa a Magyar Úttörőszövetség.

A feladatellátáshoz szükséges ingóságok (bútorzat, taneszközök, oktatástechnikai eszközök, nevelőmunkát segítő eszközök) a fenntartó tulajdonát képezik.

Az intézmény vagyon feletti rendelkezési joga:

Az alapításkor a fenntartó tartós használatra, térítésmentesen az intézmény rendelkezésére bocsátja a bérelt ingatlant, és a tulajdonát képező nagyobb értéket képviselő ingóságokat, azok feletti rendelkezési jogát az intézmény vezetőjére bízta. Az eszközöket az intézmény vezetője nem értékesítheti, további használatra csak a fenntartó írásos hozzájárulásával adhatja át. Az épületet, eszközöket kötelezettségvállalásra nem használhatja. A működés megkezdésének pillanatától szerzett ingóságok, eszközök az iskola saját tulajdonát képezik.

Az intézmény gazdálkodása

Részben önálló gazdálkodású - bér gazdálkodási és dologi kiadások tekintetében önálló jogkörrel rendelkezik az intézmény vezetője.

A költségvetésben részletezett kiadási - bevételi előirányzat felett az intézmény igazgatója teljes jogkörrel rendelkezik. Az intézmény gazdálkodását elkülönítetten az Alapítvány végzi.

Az intézmény egyéb jellemzői:

Az intézmény adószáma: 18255092-1-43

Az intézmény pénzforgalmi számlaszáma: 11702036-20707448

Az intézmény képviselőjére jogosult neve: Kovács Péter

Az oktatás munkarendje: a felnőttoktatás kivételével nappali.

Egyéb

Az intézmény jogállása: jogi személy

Az intézmény vezetőjének kinevezése, képviselője: Az intézmény vezetőjét a fenntartó határozott időre nevezi ki. Az igazgató felett a munkáltatói jogkört a kuratórium elnöke gyakorolja.

Az alaptevékenységeket kiegészítő feladatok:

- Intézményben rászorultsági alapon szervezett étkeztetés
- Általános iskolai napközis és tanulószobai ellátás
- Bejáró tanulók ellátása
- Hozzájárulás a tanulók szociális helyzetétől függő tankönyvellátáshoz
- Kiegészítő hozzájárulás ingyenes tankönyvellátáshoz
- Szakmai és érettségi vizsgák lebonyolítása
- Szakmai és informatikai fejlesztési feladatok
- Hozzájárulás pedagógiai, szakmai szolgáltatások igénybevételéhez
- Pedagógus szakvizsga, továbbképzés, emelt szintű érettségi vizsgáztatásra való felkészülés támogatása.

2. Nevelési program

2.1. Az iskola célja, feladata

Az általános iskola célja:

Elsősorban, de nem kizárólag a „sajátos nevelési igényű” gyűjtőfogalom alá sorolt tanulási és/vagy beilleszkedési, magatartási zavarok (x) miatt az általános iskolai oktatásból kiszoruló, ép értelmű, képességeikhez képest alul teljesítő, illetve az iskola pedagógiáját választó tanulók

- *nevelése, fejlesztése, oktatása,*
- *egyéni képességeiknek megfelelő* visszahelyezése a közoktatás rendszerébe,
- *továbbtanulásuk lehetőségének megteremtése.*

Törekvésünk, hogy *segítsük* a gyerekeket, családjaikat az esetleges másságuk elfogadásában és lehetőséget adjunk számukra az *azonosságok megélésében*.

(X)

- A részképesség-zavar tüneteit, a kóros hiperaktivitást, figyelemzavart,
- a részképesség-zavar tüneteit (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia),
- a részképesség-zavar és/vagy fogyatékoságok együttes, halmozott tüneteit mutató tanulók.

A szakközépiskola célja:

Olyan tanulási környezet kialakítása, amely lehetővé teszi

- A szakközépiskolai kerettantervben meghatározott továbblépés feltételeire való felkészítést minden műveltség területén.
- A közismereti érettségire való felkészítést, illetve a szakmai érettségire képes és vállalkozó diákok felkészítését.
- Az elmélyülést az informatika, a művészetek és az angol nyelv területén.
- Egy pályaaorientációs program megvalósítását, amelynek keretében olyan képzési lehetőségeket kívánunk biztosítani, amelyekkel diákjaink a 12. év után közvetlenül kapcsolódhatnak a világhoz.
- Sok szabadon választható foglalkozást és ezzel a belső motiváltság fenntartását, a képességek és a sajátos érdeklődés kibontását.

Az érettségire való felkészítés számunkra azt jelenti, hogy minden szakaszban igazodunk az érvényes állami követelményrendszerhez. Az egyetemi felvételre, az emelt szintű vizsgákra való felkészítést a tehetséggondozás keretében képzeljük el. A kiscsoportos felkészítés mellett más módon is segítjük diákjainkat (pl. egyéni tanulási szerződés keretében, együttműködünk más iskolák által meghirdetett felkészítésén való részvétel lehetőségében).

A gimnázium célja:

Olyan tanulási környezet kialakítása, amely lehetővé teszi

- A gimnáziumi tantervben meghatározott továbblépés feltételeire való felkészítést minden műveltség területén.

- Felkészítést az érettségi vizsgára. A kötelező közismereti tárgyak mellett a természettudományos tantárgyak, az informatika, a testnevelés választható érettségi vizsgára.
- Az elmélyülést a hagyományos közismereti, a művészeti tárgyak, és a kommunikáció területén.
- Felkészítést az emelt szintű érettségire elsősorban az informatikai, történelem, angol nyelv tantárgyakból. Egyéni tanulási szerződés keretében biztosítjuk diákjaink számára az utolsó két év stressz mentes felkészülése érdekében az időt az iskolánkban nem oktatott felvételi előkészítőkön való részvételre.
- Sok szabadon választható foglalkozást, egyéni kutatómunkát, középiskolai versenyeken való részvételt és ezzel a belső motiváltság fenntartását, a képességek és a sajátos érdeklődés kibontását.

Az iskola feladata:

Befogadó/inkluzív környezet kialakítása, fenntartása a személyi és tárgyi feltételek terén egyaránt.

- a gyermek tanulási és/vagy beilleszkedési zavarainak pontos diagnosztizálása,
- *egyéni fejlesztési terv* készítése, a rész-képességzavarok terápiája,
- *mentális gondozás*, a személyiségfejlődés segítése,
- *intenzív fejlesztés és oktatás* az egyéni haladási ütem figyelembevételével,
- folyamatos és célirányos *együttműködés* a családdal,
- *nyomon követés* és segítség a visszahelyezett tanulók számára,
- folyamatos *kapcsolattartás* szakmai szervezetekkel.

2.2. Általános pedagógiai alapelvek

A program célja tanulóink **sikeres integrálása**.

Sikeresnek tekintjük az integrációt, ha:

- a *gyermek személyiségének*, képességeinek, szociokulturális háttérének *megfelelő*,
- tartós, tehát *hosszú távú* megoldást biztosít,
- *kölcsönösségen alapszik*, vagyis a gyermek–család–befogadó közeg konszenzusára épül.

A másság iskolai kezelésének régi dilemmája az, hogy az átlagosan fejlődőkkel együtt vagy elkülönítetten kezeljük-e a valamilyen okból eltérően fejlődő tanulókat. E vita eldöntése sok év gyakorlata után sem feladatunk.

A hozzánk kerülő gyerekek többsége egytől egyig kudarcot vallott eddigi iskolai életük egyik, vagy akár több területén is. Helyzetük tarthatatlanná vált. Távozniuk kellett előző iskolájukból, többnyire végérvényesen.

Feladatunk az, hogy *normál iskolai körülmények* között biztosítsuk e – korábban sikertelen – gyerekek sokoldalú fejlesztését, lehetőséget nyújtsunk nekik általános iskolai tanulmányaik képességeik szerinti sikeres befejezéséhez és a boldog iskolai élet megéléséhez.

Ebből a szempontból a szegregáció nem cél, csupán eszköz.

A különleges bánásmódot igénylő tanulók személyiségfejlődését, felnőtté válását, közösségbe való beilleszkedését jobban elősegíti a többi tanulóval történő integrált nevelésük/oktatásuk. A fejlesztéshez szükséges speciális feltételeket viszont általában a részlegesen szegregált oktatásban lehet könnyebben létrehozni. Ezért az integrált vagy a szegregált nevelés közül a tanulók számára az a legmegfelelőbb, amely fejlesztésükhöz a legoptimálisabb feltételeket biztosítja. (A fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve).

2.3. Iskolánk pedagógiája

kapcsolatközpontú, mert önmagunkkal, családunk tagjaival, barátainkkal, ismerős és ismeretlen embertársainkkal, az élő és élettelen környezetünkkel való kapcsolatunk minősége meghatározza egész életünket.

A betűkkel, számokkal, különböző tudományok ismeretanyagával való kapcsolatteremtés mellett legalább olyan fontosnak tartjuk az emberi *közösségi viszonyulások tanulását*.

A beilleszkedési problémákkal küzdő gyermek jóval személyfüggőbb társainál, fejlődése sokszor megtörik az iskola, mint intézmény elvárásain, mivel alapproblémáinak egyike, hogy nehezen viseli az átlagra kidolgozott szabályokat. Ezért nem képes „normál” létszámú közösségben, normális kapcsolatok kialakítására.

Emiatt értékelődik fel annak a pedagógusnak a szerepe, akivel – sokszor megmagyarázhatatlan okból, egymást „kiválasztva” – képes együttműködni, tanulni. Kettejük *kapcsolatának minősége* alapvetően meghatározza a gyerek tanulmányi előmenetelét, szocializálódásának fokát, akár egész életpályáját.

gyermekközpontú, mert az iskola tanárainál „alkalmazási feltétel” a mély és tapasztalatokon nyugvó *gyermekismeret*, mivel ez a legfontosabb feltétele a sikeres pedagógiai munkának. Törekszünk a fejlesztési tervek, tantárgyi programok kidolgozásakor a lehető legteljesebb mértékben figyelembe venni az *egyéni sajátosságokat*. Ez nem jelenti viszont azt, hogy a mindenki számára elsajátítandó ismeretek, *szabályok megtanítása* háttérbe szorul. Az igazi gyermekközpontúság, azaz a gyermek érdekeit tiszteletben tartó pedagógia megkívánja a tanároktól az *alkalmazkodás* képességének kialakítását.

tanárközpontú, mert lehetőséget ad arra, hogy az iskolában tanító pedagógusok teljes személyiségüket, szakmai eszköztárukat használhassák munkájuk során. Legfontosabb pedagógiai terápiás eszköznek magát a *tanári személyiséget* tartjuk. Természetesen ez kiegyensúlyozott, felkészült érett személyiséggel rendelkező munkatársakat igényel. Ebben az iskola, mint intézmény segíti a pedagógust, megteremti a sikeres munkához szükséges feltételeket, biztosítja a jogi és egzisztenciális hátteret, azaz nem a tanár van az iskoláért, hanem fordítva.

szabad, mert a szabadságot alapvető fontosságúnak tartjuk az egészséges személyiség kialakulásához. Hisszük, hogy az életkori sajátosságok figyelembevételével kialakított *szabad nevelési közeg* képes egyedül a szabadosságot elkerülő, valódi demokráciát megteremteni képes, autonóm személyiségek felnövekedéséhez. Az iskola működésében, szervezeti felépítésében, pedagógiájában a szabadság, *mint lehetőség* jelenik meg, azaz a tanárok, gyerekek, családok annyira élnek vele, amennyire arra képesek. Ez fokozott *felelősséggel* és figyelemmel jár minden egyes résztvevő számára,

de úgy gondoljuk, hogy ez a tanulási folyamat legalább olyan fontos, mint a konkrét tananyag megtanítása.

alternatív, mert az iskola törekszik valós választási lehetőségek kialakítására.

– Az iskolát kereső családok számára a már meglévő intézmények mellett a pedagógiai programban leírtak szerinti *szolgáltatást* kínálva *nyújt* alternatív megoldási lehetőséget.

– Az iskolában tanító pedagógusok lehetőséget kapnak valódi módszertani (tankönyv, értékelés, tanítási módszer, éves rend) választásra, sőt a tanulók felvételében is az osztálytanító vállalása jelenti a végső döntést.

– Iskolánk tanárai törekszenek arra, hogy a gyerekekben kialakuljon a dönteni tudás képessége, keressék saját *problémáik* önerőből történő *megoldásában az alternatívákat*.

Mivel az iskola anyagi fenntartásában elfogadjuk az állami szerepvállalást, kötelesek vagyunk a törvényi előírások betartására. Emellett elképzelhetőnek tartjuk programunk sikeres működtetése esetén, hogy modellként, azaz alternatívaként mások is választhassák és megvalósíthassák elképzeléseinket.

kiscsoportos, mert az egyén fejlesztése mellett kiemelt szerepet kap a *tudatos közösségépítés*. A közoktatás periferiájára került gyerekeknek általában alapvető önértékelési, kapcsolati, kommunikációs problémái vannak a sorozatos iskolai kudarcok következtében. Sikeres integrációjuk elképzelhetetlen e problémák megoldása nélkül. Emellett tanulási zavarai is hatékonyabban kezelhetők egy érzelmi biztonságot nyújtó, *elfogadó közösségben*. Elképzeléseink szerint a kiscsoport 8-12 főt jelent, de lehetőséget kell teremteni a csoportszerveződés során ennél kisebb „sejtek” kialakulására is.

családközpontú, mert csak a *család bevonásával* lehet igazi integrációt megvalósítani. Az iskolai kudarcok kialakulásának hátterében sokszor állnak megoldatlan családi problémák. Ezek gondozása nélkül szinte lehetetlen a gyerek sikeres fejlesztése. A rossz szociális helyzetű, iskolázatlan, gyenge érdekérvényesítő képességgel bíró szülő is nagyobb sikerrel vonható be gyereke iskolai életébe, ha a szokásosnál jóval nagyobb teret kap a részvételre. A közös programok, feladatok, a tudatosan formált *szülői kör* szakszerű családgondozással, terápiával gyors eredményeket hozhat. Vállalniuk kell a szülői közösségben való aktív szerepvállalást, rendszeres részvételt a közös programokon.

A pedagógussal, illetve az őt támogató szakemberekkel való folyamatos együttműködés, *közös felelősségvállalás* eredményezheti gyermekeik hosszú távú fejlődését.

komplex, mert *együttműködésre törekszik* más szakterületek képviselőivel, intézményekkel. Szükséges az iskolai tanulási és/vagy beilleszkedési problémák komplex megközelítése, megoldása. Ha csak egy szakterület nézőpontjából kínálunk megoldást, részsikereket érhetünk csak el. Ezért a csoportot tanító pedagógus munkáját győgypedagógus, pszichológus, gyermekpszichiáter, segíti. Igény szerint konkrét terápiás, tanácsadó munkával, illetve folyamatos konzultációs lehetőséggel mind a pedagógus mind a szülők számára. Ennek megszervezése az iskola feladata.

személyközpontú, mert egyetértünk Carl Rogersszel, aki szerint „emberek kicsiny csoportjai tehetik a legtöbbet azért, hogy békésebben, egymást jobban megértve éljünk együtt. Amikor megtanulunk a másik emberre odafigyelni, akkor jobban megértjük

annak szándékait és igényeit, ezáltal tekintettel tudunk rá lenni, amikor saját elképzeléseinket érvényesítjük. A megvalósuláshoz legfontosabb a szorongásmentes, bizalomteli és biztonságot nyújtó légkör, amelyben az ismeretszerzés és az együttlét nem kényszer, hanem örömforrás.”

A személyközpontú megközelítés kimunkálása, megfogalmazása Carl Rogerstól származik. A személyközpontú megközelítés a kliens-centrikus terápiából nőtt ki és ilyen formában már nem csupán módszert, elméleti rendszert jelöl, hanem stílust, szemléletet, megközelítésmódot is. Alapvető tézisei: *empátia, feltételekhez nem kötött pozitív odafordulás minden ember felé, a hitelesség és nyílt kommunikáció, valamint a másik emberbe vetett bizalom.*

Elfogadja a partner autonómiáját, gondolat- és érzésvilágát, hiszi, hogy a másik tudja, miért csatlakozik, vagy nem csatlakozik valamihez. Megpróbálja mélyen megérteni, átérezni az indítékait. Bíz az erőben, amellyel minden ember képes kiválasztani a maga számára a fontos és nem fontos dolgokat, amellyel megoldja a problémákat, kialakítja helyét a világban.

Hogyan jelenhet meg mindez az intézményes nevelésben és az oktatásban? Először és legfontosabbként a nevelő személyiségéről kell beszélnünk. A legfontosabb, hogy a tanár ne merev maszkként hordozza tanárságát, amelynek „felvételekor” személyiségének egy részét otthon hagyja. Valódivá válni – mindez *folyamat*, és nem „statikus teljesítmény”. Nem csupán a tanulásra-tanításra, hanem a tanulás facilitálására kell helyeznünk a hangsúlyt: facilitáló, azaz serkentő légkört teremt a facilitáló szerepkörű tanár. Arra keresünk választ, hogy „hogyan, mikor, miért tanul egy diák, és hogyan látszik, érződik a tanulás belülről”. A facilitáló minőségek közül Rogers a korábban elmondott alapgondolatai közül a *hitelességet* emeli ki, mint a legfontosabbat. Csak akkor várhatjuk el a gyerekektől, hogy kifejezzék érzéseiket, gondolataikat, hogy alkotó módon vegyenek részt a folyamatban, ha a tanár is így viselkedik.

Mi következik mindebből az oktatás anyagára vonatkozóan? Minden és mindenki lehet a tanulás forrása! A tanár sem a mindent tudó, tudást osztogató személy, ő is egy az értékes, elérhető források közül, de sok más forrás is rendelkezésre áll: a gyerekek, a könyvek, internet, más felnőttek, pl. a szülők!

2.4. Küldetés és alapértékek

Célunk, hogy olyan személyközpontú iskolát és demokratikusan működő közösséget hozzunk létre, amely az ismeretszerzés mellett a szabadság és kötöttség megfelelő arányát kialakítva biztonságot nyújtó, bizalomra épülő és tevékenységre ösztönző légkört biztosít az iskola polgárai számára, beleértve a kiemelt figyelmet igénylő gyerekeket is. Ebben a légkörben lehetőség nyílik arra, hogy a számunkra lényeges humanisztikus értékeket – felelősség, nyitottság, együttműködés, a személyes kapcsolatok hitelessége – a mindennapjainkban megéljük. Így törekszünk rá, hogy az egyéni utak keresése közben a gyerekek önmaguk lehessenek, fejlődjön önismeretük és társas kapcsolatrendszerük, és önálló, kreatív, együttműködő, szabadon gondolkodó személyiséggé váljanak.

Egyetértve a 90-es évek elején lezárt vizsgálatokkal, összegzésként elmondhatjuk, hogy az életben való beválás nem egyezik meg az iskolában elért eredményekkel, mert a boldogulás és eredményesség másfajta képességeket is követel, mint az iskola.

Hisszük, hogy a szabad játéktevékenység, a drámajáték, a művészeti tevékenységek, a kirándulások, az általában nem „iskolai” programjaink, illetve kapcsolatközpontú pedagógiánk tanítványaink hosszú távú boldogulását szolgálják.

2.5. Az iskolában folyó pedagógiai munka irányelvei

A „sajátos nevelési igényű” gyűjtőfogalom alá soroltak csoportjában *nem határozhatók meg* egységes jellemző jegyek. Az egyes állapotok a tünetek/tünet együttesek komplexitásától függően a funkciógyengeségtől a komplex személyiség-, illetve általános tanulási zavarig terjedhetnek. Ezek lehetnek:

- az olvasás, írás, számolás elsajátításának és *képességének deficitjei*,
- az intelligencia szintjének ellentmondó súlyos *teljesítménybeli elmaradás*,
- súlyos *figyelemzavar*, fejletlen önirányítás, *gyenge önértékelés*, hiperaktivitás,
- iskolai feladatok iránti közömbösség, érdektelenség, *elutasítás*,
- fokozott *fáradékonyság*, nyugtalanság, érzékenység,
- a tanulási nehézség okozta súlyos *magatartási zavarok*.

Ez döntően meghatározza mind a követelmények, fejlesztési célok, az értékelés, mind a pedagógiai módszerek alapelveit.

A *részleges szegregációt* olyan *intenzív terápiás* céllal szervezett *nevelési-oktatási formának* tekintjük, amelyben maradéktalanul *megvalósíthatóak* a következő fejlesztési feladatok:

- a *pontos diagnózis* és a fejlesztési szempontok, módszerek megfogalmazása, dokumentálása,
- *mentális gondozás*, állandó személyes tanári jelenlét, elfogadó, támogató de következetesen szabálykövető légkör,
- *korrekciós-kompenzáló*-terápiás módszerekkel irányított tanulási folyamat,
- az *egyéni* speciális nevelési igények szakszerű kielégítése,
- *méltányos* számonkérés, értékelés (az egyéni képességek, lehetőségek és a követelmények közötti összhang)

Ezen feladatok hatékony és eredményes megvalósítása megköveteli, hogy:

- a tanárok, fejlesztőpedagógusok, gyógypedagógusok alapos, tapasztalatokon *nyugvó gyermek-, és problémaismerettel* rendelkezzenek,
- szemléletük és pedagógiai eszköztáruk *összhangban álljon* az iskola pedagógia programjában leírtakkal,
- *vállalják* a hagyományos oktatáshoz képest több időt igénylő megbeszéléseket, szupervíziót, továbbképzést, a személyes részvételt.

Az iskolába kerülő *tanulók fejlődésének* időtartama természetesen eltérő, egyéni tényezőktől függ, de folyamatában az alábbi egymásra épülő *szakaszokra* oszthatjuk:

1. **Kapcsolatépítés** tanár és diák, iskola és család között, (megismerés, érzelmi élmény, motiváció).
2. **Pozitív viszonyulás** kialakítása az iskolával, iskolai feladatokkal, tanulással.
3. A **taníthatóság** minél magasabb fokú megvalósítása (mentális, részképesség, szokásrend, szabályok).
4. **Közösségépítés** (együttműködés).

5. Tanulmányi **teljesítmény**.

A speciális nevelési szükséglet megkívánja, hogy a pedagógusok a többségi általános iskolában szokásos diák–tanár kapcsolathoz képest mélyebb, segítő/gondozó mentor szerepet felvállaló viszonyt alakítsanak ki. Ez a **terápiás kapcsolat** teszi lehetővé a kölcsönös bizalmon alapuló együttműködés, a konstruktív magatartás, helyes problémamegoldás illetve az értékközpontú világnézet kialakítását.

Ennek a „gyógyító” kapcsolatnak a megteremtéséhez jóval nagyobb időtartamban kell a tanárnak a gyerekekkel lennie. Ezért az iskolában folyó pedagógiai munka az alábbiak szerint szerveződik:

- **5–6. osztályokban az osztálytanító** legalább heti 12-14 órában tartja a magyar nyelv és irodalom, matematika, természetismeret, dráma tantárgyakat, ill. osztályfőnöki órákat.

Feladata az alapkészségek fejlesztése, az addigi kudarcokból eredő problémák oldása, kompenzálása, a tanuláshoz, közösséghez való pozitív viszonyulás kialakítása.

A történelem, testnevelés, rajz és ének-zene, informatika tantárgyakat szaktanárok oktatják.

Az osztálytanító gyógypedagógiai, tanítói és/vagy tanári képesítéssel, illetve fejlesztőpedagógiai végzettséggel végzi munkáját.

- **7–8. osztályokban az osztálykísérő** (osztályfőnök) legalább heti nyolc órában aképesítésének megfelelő tantárgyakat oktatja, és osztálykísérői (osztályfőnöki) feladatait látja el.

Feladata az egyéni képességek minél hatékonyabb kibontakoztatása, a továbbtanulás lehetőségének megteremtése, a kamaszkor – sok esetben a túlkorosságból adódó – egyéni mentális problémák gondozása. A fennmaradó tantárgyakat szintén szaktanárok tartják.

Az osztálykísérő (osztályfőnök) tanári képesítéssel, illetve fejlesztőpedagógiai végzettséggel végzi munkáját.

2.6. Személyiségfejlesztés

A pedagógia **alapfunkciója** a személyiség szervezett, tervszerű fejlesztése.

A személyiségfejlesztés a szocializáció folyamatában különböző szükségletek, motívumok kialakítása /pl. segítségnyújtás, fegyelmezett magatartás, szellemi és fizikai munka szükségleteinek kialakítása stb./

A személyiségfejlesztés **célja**: az önfejlesztő aktivitás fejlesztése, a személyiségben rejlő lehetőségek kibontakoztatása, mellyel megalapozzuk a folyamatos, az egész életen át tartó nevelés/önnevelés igényét.

A személyiség komplex fejlesztése magában foglalja tehát az intellektuális szükségletek kiművelése mellett a gyermek önmagához, a különböző közösségekhez való viszonyának fejlesztését is.

- Az intellektuális szükségletek kialakítása, kiművelése

Az intellektuális szükségletek alakításának középpontjában az információfeldolgozás áll. Az információfeldolgozás függ a képességektől, az értelemről. Az értelem fejlesztésében két alapvető feladat emelünk ki:

- a tanulási motívumrendszer fejlesztése,
- az értelmi képességek, illetve részképességek fejlesztése.

A tanulási motívumrendszer fejlesztésének területei:

- a megismerési vágy felkeltése /analízis, szintézis alapja/,
- felfedezési vágy felkeltése / a problémamegoldó tevékenység élményt nyújtó folyamata/,
- játékszeretet fejlesztése /kreativitás, szimuláció/,
- teljesítményvágy,
- tapasztalásvágy /saját tudás, saját ismeret megtapasztalása/.

Az értelmi képességek, illetve részképességek fejlesztése:

- a megismerés folyamatának megismerése,
- a kognitív kommunikáció fejlesztése,
- a gondolkodás fejlesztése,
- a tanulási képesség fejlesztése.

Az esztétikai szükségletek fejlesztése:

- az esztétikai szemlélődés kialakulásának igénye,
- az élménybefogadás szükségének fejlesztése,
- az alkotás igényének fejlesztése.

2.7. Egészségfejlesztés

Az egészséges életmódra nevelésnek az a feladata, hogy az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékékként való tiszteletére neveljen.

A teljes körű egészségfejlesztési programunk az iskola közössége életminőségének, életfeltételeinek javítását szolgáló, az intézményi közösséghez tartozók közös akaratát összegző cselekvési program, melynek közvetlen és közvetett célja az életminőség, ezen keresztül az egészségi állapot javítása, olyan új közösségi problémakezelési módszer, amely az érintettek aktív részvételére épít.

Mindez az alábbi négy egészségfejlesztési alapeladat rendszeres végzését jelenti - minden tanulóval, a nevelőtestület és a szülők bevonásával, a nevelési-oktatási intézmény partneri kapcsolati hálóban szereplő kliensek ésszerű bevonásával:

- *egészséges táplálkozás* megvalósítása (lehetőleg a helyi termelési helyi fogyasztás összekapcsolásával);
- *mindennapi testnevelés*/testedzés minden gyermeknek (ennek részeként sok más szakmai elvárás közt jól végzett gyógytestnevelés, relaxáció, úszásoktatás);
- a gyermekek érett személyiséggé válásának elősegítése *személyközpontú pedagógiai módszerekkel* és a művészetek személyiségfejlesztő hatékonyságú alkalmazásával
- számos egyéb téma között környezeti, médiatudatossági, fogyasztóvédelmi, balesetvédelmi és családi életre nevelést is magában foglaló *egészségfejlesztési* (modulszerű) *tantárgy hatékony oktatása*.

A közös követelmények egyik hangsúlyos tétele: *a testi és lelki egészség*.

A tanulási és magatartási zavarokkal küzdő sajátos nevelési szükségletű gyermekek személyiségének magatartásának fejlesztésére, szocializációs rehabilitációs és mentálhigiénés felkészítésére, azaz testi és lelki egészségük eredményes fejlesztésére szolgál a *Komplex személyiség- és magatartásfejlesztő* programunk.

A tantervi programban 4 témakör köré rendeztük a nevelés tennivalóit.

I. Önismeret – önfejlesztés

II. Társismeret – kapcsolatfejlesztés

III. A lelki egészség kialakítása, karbantartása, megőrzése

IV. Beilleszkedés – én-védelem

Valamennyi témakör úgy került megtervezésre, hogy a beilleszkedési problémákkal küzdő gyermek megkapja általa azt a nevelési-fejlesztési többletet, amely:

- habilitációjának,
- személyisége harmóniájának,
- önmagával és társaival (a „világgal”) való kiegyensúlyozott kapcsolatának feltétele.

Az I. témakör: Önismeret-önfejlesztés: arra szolgál, hogy az önfelfedezés, önkipróbálás, öntapasztalás megtervezett folyamatában a gyermek önmaga is rájöhhessen arra, hogy mire képes, és – ha jó mintát kap – arra, hogy mit tehetne még önmaga fejlődéséért.

Az önismeret kialakulása, az önfelfogásra késztettség és az önirányítás lehetőségeinek megtapasztalása terápiásan hat.

A II. témakör: Társismeret – kapcsolatfejlesztés: azt célozza, hogy a tudatosan vezetett társismerettel (emberismerettel), a társas kapcsolatok lélektani sajátosságainak megtapasztalásával, a társas helyzetek kontextus- és jelentésüzenetének felfogásával érthetőbbé tegyük a gyermekek számára az emberi kapcsolatok világát, lehetővé tegyük saját élményeik szembesítését a társak élményével, s ezáltal gazdagabb átélésekhez, mélyebb megértéshez juttassuk el őket. Így elérhetik azt, hogy megtanulják saját társas- és jelentésértelmezési szokásaik ellenőrzését, s ezáltal szocializációjuk valós feltételei teremődnek meg.

A III. témakör: A lelki egészség kialakítása, karbantartása, megőrzése: pozitív érték- és normaközvetítésre, erkölcsi nevelésre irányul. Az erkölcsi értékek tudatosított bemutatásával, az erkölcsi tulajdonságoknak és az erkölcsös magatartásmódoknak a közvetlen cselekvés szintjéig lebontott megtapasztalásával és gyakorlásával érzelmi involválódás érhető el, s ezáltal az interiorizálódásra optimális feltételek teremődnek meg. Így segíthető elő az erkölcsi értékrend megalapozása, az erkölcsös magatartással jellemezhető életgyakorlat előkészítése.

A IV. témakör: Beilleszkedés-énvédelem: kifejezetten mentálhigiénés indíttatású, de a szocializáció formálásában is illetékes. A mentálhigiéné a lelki egészséget jelenti és jeleníti meg, azt, ahogyan az ember gondolkodik, érez, cselekszik az élet különböző helyzeteiben, s azt, ahogyan látja önmagát, az életét, a körülötte élő embereket. Továbbá azt, ahogyan választási lehetőségeit mérlegeli, döntéseit meghozza, ahogyan másokhoz viszonyul, és ahogyan a stresszhelyzeteket, frusztrációkat kezeli.

Programunk megvalósítása több tantárgyon, foglalkozáson (pl.: Egészségnevelés, Dráma, Relaxáció az 5-6-7-8. osztályokban) történik meg.

2.8. Közösségfejlesztés

A közösséghez való viszonyrendszer fejlesztése:

- szociális kommunikációs képesség fejlesztése / kötődés, empátia, segítségnyújtás/
- csoportlétre, szervezeti létre való képességfejlesztés /közösségi nevelés/
- érdekérvényesítési, együttműködési, versenyzési képesség fejlesztés
- magatartás fejlesztése, melynek legmagasabb rendű eleme: a jellem

A jellem a társadalmilag értékes magatartásformák egyik lényeges elemének, az erkölcsnek az alapja. A jellem motivációs természetű személyiség komponens szükségletté kell, hogy váljon.

A jellemfejlesztés az erkölcsi nevelés területein realizálódik, mint:

- munkaszeretet,
- segítőkézség,
- morális szokások, cselekvések,
- szokásrendek,
- szükségletek kialakítása, fejlesztése.

Az erkölcsi nevelésben kiemelkedő szerepe van a személyi/személyes példának, tanári attitűdnek.

A személyiségfejlesztésben fontos a személyiség egyes részterületeinek és a teljes személyiségfejlődésnek a harmóniája. A személyes motívumok fontos szerepet játszanak az életmód szabályozásában.

Fejlesztendő személyes motívumok:

- önkiszolgálási motívumok /biológiai szükségletek, komfortszükségletek, mozgásszükségletek/
- önvédelmi motívumok /egészséges életmód, lelki egészségvédelem, konfliktuskezelés/
- szuverenitás motívuma /önálló döntésre, cselekvésre, tevékenységre való vágy/
- önbecsülés, önbizalom motívuma /önmegismerés, önfejlesztés, pályaválasztás, felnőtté válás.

A tanulói személyiségfejlesztés eredményességének feltétele a színes és sokoldalú iskolai élet, ahol a tanuláshoz, a játékhöz, a munkához egyformán tere van. E sokféle tevékenységgel járunk hozzá a gyermekek életmódjának, szokásainak, motiváltságának alakításához.

A közösségfejlesztés céljai

Pozitív értékrendet magáénak valló kisebb közösségek, pl. osztályok, és nagyobb - pl. évfolyamok, alsó-, felső- és gimnáziumi tagozat, és az egész iskola tanulóiból álló - közösségek szervezése, kialakítása, fejlesztése.

Célunk, hogy a közösségi célokért tenni akaró, aktív gyerekekből álló, demokratikus elvek alapján működő közösségeket hozzunk létre. Olyan közösségeket, amelyek tagjai ismerik és betartják az iskolai szabályokat, pl. a házirendet. Magukénak vallják az iskola értékrendjét. Óvják az iskola berendezéseit, eszközeit.

Alakítsuk ki bennük az összetartozás érzését, erősítsük a közösségi tudatukat. Olyan osztályközösségeket fejlesszünk, ahol a gyerekek tisztelik társaikat és a felnőtteket,

elismerik egymás eredményeit. Elfogadják és tisztelik egymás személyiségét, toleránsak a problémával küzdő társaikkal szemben, segítik őket a nehézségek leküzdésében, az esetleges kudarcok elviselésében.

3. Kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység helyi rendje - fejlesztőpedagógiai program

(A különleges bánásmódot igénylő tanulóink ellátása).

3.1. Az iskola tanulási nehézségek enyhítésére szolgáló programja

A felvételi folyamatban megjelenő megfontolások

Fontos, hogy már ekkor – ha kell szakember bevonásával - gondosan felmérjük a jelentkezők esetleges problémáit. Egy-egy sajátos nevelési igényű gyerek vállalásakor figyelembe vesszük részben az iskola szakember ellátottságát, részben a formálódó osztály összetételét. A szakemberek egyeztetik eredményeiket az osztályfőnökkel, aki minden tanév október 15-ig egyéni fejlesztési tervet készít a diáknak. A folyamat alakításában a gyerek, a szülő, az érintett szakemberek egyaránt részt vesznek. Ha a felvétel után látunk problémákat, elindítunk egy beszélgetés sorozatot a szülővel, gyerekekkel, esetleg külső szakértőkkel., amely során egy-egy probléma diagnosztizálható illetve a szükséges terápia kijelölhető. A problémák a következő területeken jelentkezhetnek:

Tantárgyi alapkészségek terén

- Logikus gondolkodás (rész-egész, ok-okozat, hasonlóság-különbség, relációk)
- Látási, hallási differenciálás, ritmus, szerialitás
- Téri tájékozódás, koordináció, nagy- és kismozgások, téri és időbeni sorrendiség
- Grafomotoros készségek, íráseszközök használata
- Szókincs, kommunikációs jellemzők
- Képzelet fejlettsége, kreativitás, spontaneitás, ezzel kapcsolatos eszközhasználat, mesékhez való viszonya, önkifejező készsége
- Motivációs rendszer, érzelmi-indulati világ
- Szabályalkotás és -tartás, alkalmazkodás, feladattudat, monotóniatűrő, saját érdeklődésű és külső kényszerű munkákhoz való viszony.

3. Fejlesztőpedagógiai program

(A beilleszkedési, magatartási, illetve tanulási nehézségekkel küzdő tanulók fejlesztésére, felzárkóztatására).

3.1. Az iskola tanulási nehézségek enyhítésére szolgáló programja

A felvételi folyamatban megjelenő megfontolások

Fontos, hogy már ekkor – ha kell szakember bevonásával - gondosan felmérjük a jelentkezők esetleges problémáit. Egy-egy sajátos nevelési igényű gyerek vállalásakor figyelembe vesszük részben az iskola szakember ellátottságát, részben a formálódó osztály összetételét. A szakemberek egyeztetik eredményeiket az osztályfőnökkel, aki minden tanév október 15-ig egyéni fejlesztési tervet készít a diáknak. A folyamat alakításában a gyerek, a szülő, az érintett szakemberek egyaránt részt vesznek. Ha a felvétel után látunk problémákat, elindítunk egy beszélgetés sorozatot a szülővel, gyerekkel, esetleg külső szakértővel, amely során egy-egy probléma diagnosztizálható illetve a szükséges terápia kijelölhető. A problémák a következő területeken jelentkezhetnek:

- Gondolkodási funkciók
 - logikus gondolkodás
 - inverz gondolkodás
 - absztrakció
 - képzelet fejlettsége
 - figyelem
 - kreativitás, spontaneitás, stb.
- Részképességek
 - rész-egész
 - analízis-szintézis
 - alak-háttér
 - ok-okozat
 - összefüggések
 - hasonlóság-különbség
 - relációk
 - látási, hallási differenciálás
 - ritmus
 - szerialitás
 - téri tájékozódás
 - nagy- és finommozgások
 - téri és időbeni tájékozódás
 - sorrendiség
 - grafomotoros készségek, írászközök használata
 - szókincs, kommunikációs jellemzők, stb.
- Magatartásszabályozás
 - motivációs rendszer
 - érzelmi-indulati világ
 - szabályalkotás és -tartás
 - alkalmazkodás
 - feladattudat
 - monotoniatűrő
 - szociabilitás

Az iskolaorvos feladatai: a számára kötelezően előírt feladatokon túl figyelő szemmel követi a gyerekek általános fejlődését, szükség esetén konzultál a tanítóval/osztálykísérővel (osztályfőnökkel), külső vizsgálatokat javasol. Megbeszélésre hívhatja a szülőket annak érdekében, hogy a gyerek problémája a lehető leggyorsabban és legjobban megoldódjon. Prevenciós javaslatokat tehet és tájékoztathatja a szülőket tudnivalókról.

A pszichológus szerepköre: A gyermek megfigyelése csoporthelyzetben mind teljesítési, mind társas szempontból a lehető legtöbb helyzetben. A gyermekkel vizsgálatok elvégzése, célzott beszélgetések lefolytatása, hosszú terápia szükségessége esetén külső szakember megtalálása, kapcsolattartás. A tanárok munkájának segítése tanácsadással.

Mentális, mozgásos és érzékszervi sérülés esetén az illetékes szakértői bizottság vizsgálata és véleménye szükséges a felvételhez. Ha ismerjük ezt a véleményt, a szülőkkel és a gyermekkel folytatott alapos előzetes megbeszélés kell, hogy tisztázza a kétoldali elvárásokat és lehetőségeket, köztük azt is, hogy vállalja az iskola a gyereket, ez milyen időtartamra szól, és mi módon döntenek a további együttműködésről. Szükséges ezen túl a megfelelő tárgyi és személyi feltételek megléte (egyéni fejlesztési rend, megfelelő képzettségű és a gyereket elvállaló pedagógusok és asszisztensek, az osztály gyerekeinek tájékoztatása és elfogadó magatartása stb.).

Minden gyermek esetében törekszünk arra, hogy számára a legmegfelelőbb ellátási módot találjuk meg. Fontos, hogy a gyerek minél kevesebb időt töltsön az osztályon, a tanórán kívül, azaz ha lehetséges, bent oldjuk meg a fejlesztését. Ennek érdekében ideiglenesen megváltozhat a gyerek órarendje, bizonyos órák alól felmentést kaphat, hogy ez alatt saját feladatait végezhesse.

A fejlesztés formái

- A követelmények teljesítéséhez hosszabb időt határozzunk meg számukra.
- Heti kötelező óraszámuk 10-25 %- át képességfejlesztő, kompenzáló rehabilitációs foglalkozással töltik egyéni vagy kiscsoportos keretben.
- Az osztály pedagógusai a differenciált foglalkozásokon belül a számukra érvényes tanterv szerinti feladatokkal látják el őket. .
- A gyermek az osztályban van, de más, a képességeinek és tudásának megfelelő feladatot kap – önálló munkára vagy felnőtt segítsége mellett.
- Az osztályon kívül, de az iskolán belül zajlik a fejlesztés, amely egyéni vagy csoportos formában történhet.
- A diák önálló munkára kap feladatokat
- Az iskolán kívül részesül terápiában.

Az integráció személyi feltételei

- két fő gyógypedagógus,
 - egy fő pszichológus,
 - egy fő gyermekpszichiáter,
 - egy fő családgondozó,
 - fejlesztőpedagógus végzettségű szaktanárok.
-
- Az iskola rendelkezik a Speciális igényű tanulók iskolai ellátásának alapelvei c. kiadvány alapján a speciális igényű gyerekek számára szerkesztett tantervekkel.

- Kapcsolatban állunk külsős logopédussal és pszichológussal, ifjúsági pszichiátriával hogy szükség esetén segítséget kapjunk munkánkhoz, vagy ezt a segítséget a szülők számára elérhetővé tegyünk.
- Minden sni gyerek esetében készítünk egyéni fejlesztési tervet. Kapcsolatban állunk az Országos Szakértő Bizottságokkal, hogy a szükséges felmentések megszerzésének lehetőségeiről a szülőket tájékoztathassuk.
- Alkalmazzuk a Köznevelési törvény valamint a 100 / 1997-es érettségi vizsgaszabályzat 20. §-ban leírtakat segítve ezzel a diákokat a számukra optimális érettségi feltételek kialakításában.

Az integráció tárgyi feltételei

Az eszközök tekintetében lásd a Pedagógiai Program tárgyi feltételek jegyzékét.

3.2. Az iskola beilleszkedési problémák enyhítésére szolgáló programja

A beilleszkedési problémák megjelenési formája az, hogy egy gyerek nem alkalmazkodik megfelelően az iskola és az osztály elvárásaihoz, szabályaihoz.

Az alkalmazkodás számunkra a következőket jelenti.

- Mind a magatartásában és viselkedésben, mind a tanulásban a korától elvárható és az iskola által lehetővé tett mértékben felelős részvétel.
- Az iskolai szintű szabályok megértése és azok betartása.
- Részvétel a csoportépítésben, az osztályszabályok megalkotásában és azok betartásában.
- Egyéni szinten feladattudat, monotóniatűrés, azaz az egyhangú, kötelező feladatok létének elfogadása, azok elvégzése; saját képességek és munkavégzési készségek megismerése, ezek alapján a választható feladatok esetében dönteni tudás, a vállalások (egyéni szerződések) komolyan vétele.
- Kapcsolatépítés felnőttekkel és gyerekekkel iskolaszinten.

A beilleszkedési problémák kezelője elsősorban az osztály gyerekközössége, valamint az osztály tanárai, egymással szorosan együttműködve. Az együttműködés formájáról az osztálykísérő (osztályfőnök) gondoskodik, mint ahogy a problémamegoldó folyamatot is ő tartja kézben. A folyamat tartalmát a résztvevők együtt határozzák meg, amelynek során az osztálykísérőnek (osztályfőnöknek) döntő szava van.

A problémamegoldó folyamatba bevonható más személyek:

- gyerektárs vagy gyerektársak kis csoportja az érintett osztályból vagy másik osztályból,
- szülők,
- iskolapszichológus,
- az osztályban tanító tanár,
- igazgató.

Igénybe vehető fórumok, amelyek egyben a formát is jelentik:

- A felsőbb osztályokban felajánljuk, hogy bárki válasszon a tanárok közül mentort. A feladata a gyerek problémáinak mélyebb megismerése, az osztálykísérővel (osztályfőnökkel) való egyeztetés.
- Beszélgetés meghívott gyerek vagy felnőtt résztvevőkkel, az osztálykísérő (osztályfőnök) vagy a mentor és szükség esetén a szülők bevonásával.
- Osztálymegbeszélés.

- Konfliktusmegoldó beszélgetés (sorozat) egy másik osztály gyerek- és tanárközösségével.
- Mediációs technikák használata
- Tanári műhelyen esetmegbeszélés.

Ha az osztályban tanító tanárok kezelhetetlennek találják a problémát a mi eszközeinkkel, a fent felsorolt fórumok közül igénybevettek mindent, ami az esethez illeszthető volt, akkor elkezdhetik azt a folyamatot, amelynek során a szakellátásba (nevelési tanácsadó, szakambulancia, stb.) irányítjuk a tanulót.

3.3. A sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs, rehabilitációs célú ellátása

A sajátos nevelési igény kifejezi:

- a) a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékoság által okozott részleges vagy teljes körű módosulását,
- b) az iskolai tanuláshoz szükséges képességek részleges vagy teljes kiesését, fejletlenségét, lassúbb ütemű és az átlagtól eltérő szintű fejleszthetőségét.

A sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, speciális eljárások alkalmazását, illetve kiegészítő fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teszi szükségessé.

A súlyos tanulási, beilleszkedési és magatartási zavarok háttérében részképesség zavarok, kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar és/vagy figyelemzavar, az iskolai teljesítmények eléréséhez szükséges pszichikus funkciók kialakulatlansága, fejletlensége vagy a felsoroltak halmozott előfordulása áll fenn. Nem határozhatunk meg egységes jellemző jegyeket; az egyes állapotok a tünetek/tünetegyüttesek komplexitásától függően a funkciógyengeségtől a komplex személyiség-, illetve általános tanulási zavarig terjedhetnek. A percepció bázis többdimenziós érintettsége miatt az olvasás, írás, számolás elsajátításában különböző súlyosságú akadályt jelent, az enyhe zavartól egészen a funkcióképtelenségig.

- A részképesség-zavarok körébe az iskolai teljesítmények – elsősorban az alapvető eszköztudás (olvasás, írás, számolás) – elsajátításának nehézségei, a képességek deficitje, valamint az általuk kiváltott, következményes magatartási és/vagy tanulási zavarok komplex tünet-együttese tartozik. Jellemző, hogy az adott részképességben az intelligencia szintjének ellentmondó súlyos teljesítménybeli elmaradás mutatkozik, valamint teljesítményszóródás mutatható ki az intelligenciafaktorok, a mozgáskoordináció és a beszéd szintje között. A részképesség-zavarok tüneteit mutató tanulók általános jellemzője a számukra nehéz iskolai feladatok iránti feltűnő közömbösség, érdektelenség, amely a nehézségek következtében fokozatosan elmélyül, és a tanulással kapcsolatos tevékenységek (olvasás, írás, számolás) elutasításában fejeződik ki.

- A kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar, a figyelemzavar megléte esetén az érintett tanuló rövidebb ideig tud a feladathelyzetben megmaradni, az általánosnál sokkal több cselekvéses tanulási helyzetet igényel. Azok a tanulók, akik súlyos figyelemzavaruk (helyzetidegenség, hibás-hiányos helyzetfelismerés) vagy fejletlen önirányítás, gyenge önértékelési képesség miatt nem tudnak a tanulási szituációba beilleszkedni, állandó személyes kontrollra, megerősítésre szorulnak.

Míg a részképességzavarok gyakran ép érzékszervek esetén is az érzékszervi fogyatékoság (gyengénlátás, enyhe nagyothallás) látszatát kelthetik, addig a

hiperaktivitás, a nyugtalanság, a túlmozgások, a figyelemzavar előfordulásakor a tanulók általánosan gyenge képességűnek, értelmi fogyatékosnak tűnhetnek.

Az idegrendszer csökkent terhelhetőségének, érési lelassulásának jelei a tanulási, magatartási zavar tüneteit mutató tanulóknál az alábbiak:

- általában érzékenyebbek a meteorológiai változásokra,
- fáradékonyabbak az átlagnál, nehezen tűrik a zajokat, nehezen viselik el a várakozási feszültséget,
- gyakrabban van szükségük pihenésre, szünetre, egyedüllétre,
- fokozottabban igénylik a tevékenységet meghatározó állandó kereteket, érthető és követhető szabályokat.

A habilitációs, rehabilitációs tevékenység közös céljai és feladatai

- a) A beszéd- és egyéb fogyatékoságból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók helyreállítása, újak kialakítása.
- b) A meglévő ép funkciók bevonása a hiányok pótlása érdekében.
- c) A különféle funkciók egyensúlyának kialakítása.

Az egyéni sikereket segítő, a társadalmi együttélés szempontjából kívánatos egyéni tulajdonságok, funkciók fejlesztése.

A habilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők

- a) A fogyatékoság típusa, súlyossága.
- b) A fogyatékoság kialakulásának ideje.
- c) A sajátos nevelési igényű tanuló
 - életkora, pszichés és egészségi állapota,
 - képességei, kialakult készségei,
 - kognitív funkciói, meglévő ismeretei.
- d) A társadalmi integráció kívánalmai: lehetséges egyéni életút, továbbtanulás, pályaválasztás, életvitel.
- e) A szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógiai tanár/terapeuta kompetenciája:
 - 1. a programok, programcsomagok összeállítása,
 - 2. a habilitációs, rehabilitációs egyéni és kiscsoportos fejlesztés,
 - 3. közreműködés az integrált nevelés, oktatás keretein belül a tanítási órákba beépülő habilitációs, rehabilitációs fejlesztő tevékenység tervezésében, ezt követően a konzultációban.

A sajátos nevelési igényű tanuló fejlesztésére vonatkozó célokat, feladatokat, tartalmakat, tevékenységeket, követelményeket beépítettük a helyi tantervbe, műveltségi területek, tantárgyak programjába, illetve a tematikus egységekhez, tervekhez kapcsolódó tanítási-tanulási programba.

3.4. A fejlesztő munka alapelvei

A részképesség-zavar tüneteit mutató tanulók sajátos nevelési igényeinek kielégítése gyógypedagógiai tanár, terapeuta, pszichológus, esetenként gyermekpszichiáter közreműködését igényli, ezért iskolánkban az alapellátás részét képezi az egyéni fejlesztés, terápia. A tanulók fejlesztése egyéni fejlesztési terv alapján történik.

A kialakulatlan részképesség jellegének megfelelően érvényesítjük a számonkérési, értékelési, esetleg – indokolt esetben, a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság javaslata alapján – az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és minősítés alóli mentesítés lehetőségét.

- A részképesség-zavar tüneteit mutató tanuló egyéni fejlesztését, külön oktatását intenzív terápiás céllal szervezett átmeneti formának tekintjük.

- Az iskolai nevelés, oktatás során kiemelt feladat:

- a) az egészséges énkép és önbizalom kialakítása,
- b) a kudarcűrő képesség növelése,
- c) az önállóságra nevelés.

A fejlesztés kiemelt céljai, feladatai

Diszlexia, diszgráfia

A diszlexia a tanulási zavarok fogalmkörébe tartozó, intelligenciaszinttől független olvasási és helyesírási gyengeség. Hátterében a központi idegrendszer sérülései, organikus eltérései, érési késése, működési zavara, örökletesség, lelki és környezeti okok különböző összefonódásai találhatók meg, valamelyik dominanciájával. Általában differenciálatlan az aktív szókincs, és gyenge a verbális emlékezet. A tanuló az új szavakat nehezen jegyzi meg, megmásítja, torzítja, jó értelmi képesség esetén új szót alkot helyette, vagy körülírja a fogalmat. Az olvasás tanulása során nehezen alakul ki a hang-betű kapcsolat, gyakori és makacs betűtévesztések fordulnak elő, a sorrendben átvetések tapasztalhatók, a hosszabb szavak áttekintése rendkívül nehéz. Hibás kombinációk, felületes akusztikus képzetek előhívása észlelhető. Nehéz a figyelem megosztása az olvasási technika és a szöveg tartalma között, pontatlan a toldalékok olvasása, lassú az olvasási tempó, gyenge a szövegértés.

A súlyos olvasás- írászavar irreverzibilis, maradványtünetei a közép- és felsőfokú oktatásban illetve a felnőttkorban is feltűnnek és fennmaradnak.

Diszgráfia esetén az írómozgásokban, azok kivitelezésében jellemző a rossz kéztartás, az íróeszköz helytelen fogása, a görcsösség. Más tananyagokban való előrehaladáshoz viszonyítva nagyon lassú az írás megtanulásának folyamata.

Az írómozgás egyenetlen, ritmusa és lendülete töredezett lesz, az optimális mozgássor csak nagyon lassan valósul meg, ezért fáradékonyabbak a diszgráfiás tanulók.

A fejlesztés célja:

Az olvasás-, írászavarok javításának feladata az iskolás korban, hogy kialakítsuk a tanulóban az intellektusának és mindenkori osztályfokának megfelelő értő olvasás-írás készséget, fejlesszük kifejező készségét, segítsük az olvasás, írás eszközzé válását az ismeretek megszerzésében. Ehhez szükséges a gyengébben működő részképességek fejlesztése, valamint kompenzációs technikák tanítása.

A fejlesztés feladatai:

- a) a testséma biztonságának kialakítása,
- b) a téri és időrelációk kialakítása praktikus és verbális szinten,
- c) a vizuomotoros koordináció gyakorlása,
- d) a látás, hallás, mozgás koordinált működtetése,

- e) az olvasás, írás tanítása (szükség esetén újratanítása) lassított tempójú, nyújtott ütemű, hangoztató-elemző, szótagoló, a homogén gátlás elvét figyelembe vevő, valamint a vizuális- és auditív észlelésre alapozó módszerrel,
- f) az olvasás, írás készségének folyamatos gondozása, fejlesztése,
- g) a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során,
- h) az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel,
- i) az olvasásképtelenség esetében a tanulás segítése a szövegek auditív tolmácsolásával, gépi írással, szövegszerkesztő használatának megtanításával és alkalmazásával.

Diszkalkulia

A diszkalkulia különböző számtani műveletek, matematikai jelek, kifejezések, szabályok megértésének, a számjegy, számkép felismerésének, egyeztetésének, grafikus ábrázolásának, a számok sorrendiségének, számneveket szimbolizáló vizuális alakzatok azonosításának nehézsége más iskolai teljesítmények (pl. olvasás, írás, idegennyelv tanulás) jó színvonala mellett. Hátterében általában valamilyen idegrendszeri sérülés húzódik meg, amelynek következtében zavart az érzékelés-észlelés folyamata, sérült a gondolkodás. Nehezítetté válik a szimbólumok felismerése és tartalmi azonosítása, akadályozott a fogalmak kialakulása, sérülnek a fogalmakkal végzett gondolkodási műveletek, a sor- és szabályalkotás, a téri és síkbeli viszonyok érzékelése, illetve zavart szenved az emlékezet és a figyelem.

A diszkalkuliás tanulóknál általában hiányzik a matematikai érdeklődés, kialakulatlan a mechanikus számlálás képessége, a mennyiség-állandóság. Súlyos elmaradásaik vannak a matematikai nyelv használatában, a matematikai relációk verbális kifejezésében.

A fejlesztés célja:

Enyhébb tünetek esetén a tanuló intelligenciájától és osztályfokától elvárható matematikai tudás megszerzésének segítése.

Súlyosabb tanulási zavar esetén a matematikai fogalmak és alapkészségek életszerű használatának segítése, a mindennapi élethez szükséges szinten.

Ehhez szükséges a gyengébben működő részképességek fejlesztése, valamint kompenzációs technikák tanítása.

A fejlesztés feladatai:

- a) az érzékelés-észlelés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a beszéd összehangolt, intenzív fejlesztése,
- b) a testséma kialakítása, a téri relációk biztonsága,
- c) a relációk nyelvi megalapozása, a matematikai nyelv tudatosítása,
- d) időbeni tájékozódás fejlesztése,
- e) a szerialitás erősítése,
- f) segítő, kompenzáló eszközök használatának megengedése,
- g) a fogalmak, így a szám-és műveletfogalom kialakításakor a manipuláció előtérbe helyezése, a megfigyelés és a megértés érdekében a matematikai eszközök használata, a képi, vizuális megerősítés,
- h) a fokozott mennyiségű gyakorlás során az egyéni sajátosságokhoz igazított, megjegyzést segítő technikák, eljárások megtalálása és alkalmazása.

A kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar, a figyelemzavar

Hiperkinetikus zavarok

Már az első öt évben kialakuló tünet együttes, melyet jellemez a tevékenységek csapongása, a figyelmetlenség, a nagyfokú impulzivitás, a szabályok gyakori megszegése, megfontolatlanság, többszöri konfrontálódás a társakkal. Gyakori a kognitív működések zavara, illetve a nyelvi és motoros képességek fejlődésének késése. Másodlagos szövődménye az aszociális viselkedés és csökkent önértéktudat.

Magatartási zavarok

Jellemzői a visszatérő és tartós disszociális, agresszív vagy dacos magatartássémák. A viselkedés erősen eltér az adott életkorban elvárhatótól, a szociális elvárásokat durván áthágja. Sokkal súlyosabb lehet, mint egy gyermekcsíny vagy egy serdülőkori lázadás és hosszan tart (hat hónap vagy annál hosszabb ideig). Jellemzi még: nagyfokú harcosság, társakkal, tárgyakkal, állatokkal szembeni durva bánásmód, fenyegető erőfitogtatás, indulatkitörések, iskolakerülés, hazudozás.

A fejlesztés elvei, módszerei feladatai:

- a) A tanuló optimális helyének megválasztása a tanteremben a pedagógus kommunikációs jelzéseinek megfelelő érzékelésére.
- b) Az egyénhez igazított követelmények kialakítása a gyermek képességeinek, érdeklődésének, terhelhetőségének ismeretében.
- c) A tanuló viselkedésének (kommunikációjának, önbizalmának, magabiztosságának, önérvényesítésének, cselekvéses, illetve verbális megnyilvánulásainak) megismerése siker, vagy kudarc esetén. Ennek alapján a tanuló alkalmazkodásának, a kortárs csoportba való beilleszkedésének segítése.
- d) Együttműködés a családdal és más szakemberekkel.
- e) A fejlődés segítése gyakori pozitív visszajelzésekkel, a sikerélmény biztosítása.

Kiemelt fejlesztési feladatok

A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) módosulhatnak. Kiemelt szerepet kap a drámafoglalkozás, a művészetterápia, a relaxáció, az egészségnevelés, illetve az egyéni pszichés gondozás.

Egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitáció

Az egészségügyi célú rehabilitáció elsősorban a pszichés fejlődési zavar jellegének, tüneteinek kivizsgálásakor megállapított diagnózisnak megfelelő szakorvosi ellátást, annak folyamatosságát, kontrollját, valamint a pedagógiai rehabilitációt segítő egészségügyi terápiákat jelenti iskolánkban.

Ebből a szempontból fontos a gyermekneurológiai, a fülészeti, valamint a szemészeti vizsgálat, szükség esetén az érzékszervi gyógyításba való küldése a tanulónak.

A gyógypedagógiai tanár/terapeuta által vezetett pedagógiai rehabilitáció a funkcionális képességfejlesztő programok külön alkalmazásával, a fejlesztések során tanultak elmélyítésével szolgálja az eredményes iskolai előmenetelt.

Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A tanulóink egyéni/kiscsoportos fejlesztésének pedagógiai szakaszai nem térnek el a NAT-ban rögzítettektől.

Programunkban az 5-6. évfolyam az intenzív fejlesztés/terápia, a szakszerű funkciófejlesztés, a pszichés gondozás, a megfelelő motiváció és a feladattudat kialakításának az időszaka a gyógypedagógiai korrekciós/kompenzáló/terápiás módszerek alkalmazásával.

3.5. A szükséges pedagógiai feltételek

- Speciális tanterv, tankönyvek, tanulási segédletek, speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő technikai **eszközök** (pl. számológép, számítógép, fejlesztő eszközök).
- A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő, magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség) és az együttneveléshez szükséges kompetenciákkal rendelkező **pedagógus**, aki
 - a) a tananyag-feldolgozásnál figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait;
 - b) szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít, a differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz;
 - c) a tanórai tevékenységek, foglalkozások során a pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat beépíti, a folyamatos értékelés, hatékonyság-vizsgálat, a tanulói teljesítmények elemzése alapján – szükség esetén – megváltoztatja eljárásait, az adott szükséglethez igazodó módszereket alkalmaz;
 - d) egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres;
 - e) alkalmazkodik az eltérő képességekhez, az eltérő viselkedésekhez;
 - f) együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba.
- **Gyógypedagógiai tanár/terapeuta**, aki az együttműködés során
 - a) segíti a szakszolgálati diagnózisok értelmezését;
 - b) javaslatot tesz a fogyatékoság típusához, a tanuló egyéni igényeihez szükséges környezet kialakítására (a tanuló elhelyezése az osztályteremben, szükséges megvilágítás, hely- és helyzetváltoztatást segítő bútorok, eszközök alkalmazása stb.);
 - c) segítséget nyújt a tanuláshoz, művelődéshez szükséges speciális segédeszközök kiválasztásában, tájékoztat a beszerzési lehetőségekről;
 - d) javaslatot tesz gyógypedagógiai specifikus módszerek, módszerkombinációk alkalmazására;
 - e) figyelemmel kíséri a tanulók haladását, részt vesz a részeredmények értékelésében, javaslatot tesz az egyéni fejlesztési szükséglethez igazodó módszerváltásokra;
 - f) együttműködik a többségi pedagógusokkal, figyelembe veszi a tanulóval foglalkozó pedagógus tapasztalatait, észrevételeit, javaslatait;

g) terápiás fejlesztő tevékenységet végez a tanulóval való közvetlen foglalkozásokon – egyéni fejlesztési terv alapján a rehabilitációs fejlesztést szolgáló órakeretben –, ennek során támaszkodik a tanuló meglévő képességeire, az ép funkciókra.

j) az olvasásképtelenség esetében a tanulás segítése a szövegek auditív tolmácsolásával, gépi írással, szövegszerkesztő használatának megtanításával és alkalmazásával.

3.6. Az iskola tehetséggondozó programja

A tehetséggondozás célja iskolánkban az egyéni utak megtalálása, az egyéni érdeklődés támogatása. Ha mindezt képesség-kibontásnak nevezzük, függetlenné válik attól, hogy valaki milyen képességekkel született és bárki részesülhet benne. Törekszünk rá, hogy megtaláljuk a helyét, idejét annak, hogy a diákok beszélhessen az őket érdeklő témákról. A személyes figyelem mellett, amit a kis osztálylétszám biztosít a fakultáció-orientált óraterv, az egyéni tanulási szerződések és a szülőkkel történő szoros kapcsolattartás teszi lehetővé, hogy – tapasztalataink szerint – nagymértékben tudunk alkalmazkodni, és rugalmasan reagálni diákjaink egyéni igényeire. Ezek az élethossziglan tartó tanulás alapjaiként szolgálhatnak minden tanulónk életében.

Területei:

- képességek kiaknázása, pl. a művészeti jellegű tevékenységekben, matematikában, nyelvben, sportban,
- tudásgyarapítás.

Külön figyelemben részesülnek

- olyan gyerekek, akik valamilyen területen kiemelkedő képességeket mutatnak,
- olyan gyerekek, akik valamilyen témában sokat tudnak,
- olyan gyerekek, akik előnnyel indulnak (pl. külföldön éltek, és jól tudnak egy idegen nyelvet), igyekszünk meglévő tudásukra támaszkodni az órák szervezésében. Ezt a napi szintű tanári kommunikáció biztosítja.
- és mindenki azáltal, hogy aki kész a kötelező órai feladattal, kaphat további feladatot, vállalhat kutatást, részt vesz szakkörön és önképzőkörön, azaz sokféle módon megmutatkozhat.

A tehetség felismerése érdekében kifejtett munkánk

- Kis létszámú osztályokkal (12 - 15 fő) dolgozunk, így biztosítjuk a folyamatos szaktanári figyelem lehetőségét. Mindemellett az osztálykísérői/mentori munkakörben időt teremtettünk az egyéni utak követésére.
- A 9 - 12. osztályban minden olyan diáknak egyéni órarendre van lehetősége, aki az iskolán kívüli életében valamely tevékenységében komoly eredményt ér el (pl. élsportoló). Működik az egyéni tanulási szerződés rendszere, mely biztosítja a tanulás egyéni útjainak szabályozását. Ez rögzíti a diák vállalását, a tanári segítség formáit és idejét, a vizsgák rendjét, a határidőket. Ez a forma egyben biztosítja az alternatív tanulási formák megjelenését.
- Az év elején szintfelmérőkkel állapítjuk meg az aktuális igényeket.
- Lehetőséget biztosítunk arra, hogy egy diák valamely tantárgyból magasabb évfolyam tanóráin is részt vegyen, tanulmányait a tanév megrövidítésével teljesítse.

- Az előrehozott érettségi lehetőségével több diákunk is élhet.
- A szülőkkel mindvégig folyamatos kapcsolatban állunk, jelzéseiket például az érdeklődés kibomlására, változására vonatkozóan folyamatosan figyelembe vesszük az egyéni programok szervezésénél.

A tehetséggondozás szervezeti keretei, színterei

Tanórán belül többletfeladatok elvégzése – differenciálás. Fontosnak tartjuk, hogy ne a tananyaggal fusson előre a tehetséges diák, hanem egy-egy témát mélyebben, más szempontok alapján, önállóan stb. dolgozzon fel. A választási lehetőségek biztosítását a tanórán és azon kívül is az egyik legfontosabb teendőnknek tartjuk. Ilyen lehet a kutatómunka, mely a tananyaghoz szorosabban vagy lazábban kapcsolódó témában rövidebb-hosszabb határidővel elvállalt anyaggyűjtés (otthon, iskolában, könyvtárban stb.). A munka végén valamilyen formában a többiek számára is hozzáférhetővé válik az eredmény.

Tanórán kívül szabadon választható szakkörön, önképzőkörön, tanulmányi versenyeken való részvétel - amellet, hogy a gyerekek kérhetnek, és részt vehetnek ezeken a programokon, arra is lehetőséget biztosítunk a tehetséggondozáson belül, hogy pályázat útján jelentkezzenek, és sikeres pályázat esetén ők maguk tartsanak foglalkozásokat. Ehhez tanári konzultánst biztosítunk.

A szabad óralátogatás rendszere olyan forma a középiskolában, ami nem automatikus, hanem a felmutatott tanulmányi eredmény függvényében elnyerhető. Egyéni tanulási szerződésben rögzítjük a feltételeket, beszámolási kötelezettségeket, időhatárokat, tevékenységi formákat. Van olyan tanulónk, aki ennek keretében iskolán kívüli szakképzésben vett részt.

Egyéb színtereken a gyerekek munkái folyamatosan láthatóak az iskola épületében, pl. képzőművészeti alkotások, tárgyi produktumok, megírt versek, tárgyakból készült kompozíciók, terepasztalok, gyűjtemények, stb. Nem csak a dekoráció részei ezek a munkák, hanem tanulmányi feladatok is kapcsolódnak mindezekhez.

Hat-hét hetente több napot szentelünk a témanapoknak, projekteknek. A gyerekekkel együtt kiválasztott témát többfajta tevékenységen keresztül és többféle szempontból dolgozzuk fel. A végén filmek, beszámolók, tabló, előadások bemutatása következik. Itt mindenki a saját érdeklődésének, tehetségének megfelelően választ a tevékenységek közül.

Szeretnénk bevezetni az osztályokat átívelő feladatlap készítési programnak. A gyerekek egymásnak készíthetnek feladatokat, nemcsak osztályon belül, hanem más osztályok számára is. Itt elsősorban azokat a tehetséges gyerekeket célozzuk meg ilyen irányú felvetéseinkkel, akik a saját szintjükön már elsajátították a kitűzött tananyagot, és van kedvük és idejük ilyen természetű munkára.

Ha alkalom adódik, felkérünk gyerekeket, hogy tartsanak előadást vagy akár előadás - sorozatot egy másik osztály az általuk jól ismert témához kötődő tanóráján.

Fontos módszertani újításunk az idő strukturálására az "elmenős programok" rendszere. Mivel azt gondoljuk, hogy a tanulás tevékenységeken keresztül ugyanolyan hatékony eredményeket hozhat, minden hónapban – az évfolyamtól függően időnként sűrűbben is - szervezünk a tananyaghoz kötődő iskolán kívüli programokat. Ezek helyszínéről a gyerekekkel közösen döntünk, a vizsgálandó területről egyéni megállapodást kötünk. Itt mindenki a saját érdeklődése mentén vállalhat kutatási területet, amelyről azután köteles

a szóbeli vagy/és nyomtatott formában a program dokumentációjához hozzájárulni. Minden félévben legalább egyszer vidéki tanulmányi kirándulásra megyünk.

3.7. Relaxációs program

Az autogén tréning (AT), relaxáció módszerének rendszeres alkalmazásával a gyermekek elsajátítják a *tudatos pihenés* technikáját, segítségével megtanulható az *izomzat tudatos ellazítása*, ezáltal a *pszichés feszültség csökkentése*. „Teljesen könnyűnek és kipihentnek érzem magam.”

Javul koncentráció képességük, mivel gyakorolható a kitartó összpontosítás, a tartós figyelem.

Saját pozitív értékeik felfedezésével *énképük formálódik*, kellemes (rég) emlékek megelevenítésével *megerősödik önbizalmuk*. „A kristályokban jószágok voltak, mint szeretnivaló, kedves, önzetlen. Aztán ezek összeálltak egy kristálygömbbé, az öregember megérintette és meggyógyult.”

A relaxációval kialakítható kellemes, feszültségmentes állapot hosszú távon csak akkor fejt ki a hatását, ha a feladatokat *rendszeresen ismétli* a gyermek és betartja azokat a legfontosabb szabályokat, amelyeket a tréner már az első alkalommal, lehetőleg a foglalkozás elején ismertet a tanulókkal.

Rendszeres gyakorlás

A tartós feszültségmentes állapot *tanulási folyamattal* alakítható ki. Ugyanis csak ezáltal alakulnak ki azok a feltételes reflexek, amelyek segítségével bármikor könnyen kiváltható az izmok ellazítása, a szorongásmentes állapot kialakítása. A gyerekeknél könnyebben és gyorsabban alakítható ki ez a reflexfolyamat, különösen, ha a foglalkozások mindig azonos körülmények között zajlanak le, lehetőleg mindig ugyanazon a helyen, azonos időpontban, napszakban. Később, amikor a feltételes reflexek kialakultak, már bármilyen körülmények között előhívhatóvá válik a kívánt, kellemes, nyugalmi helyzet. Már nem lesz szükség hosszú előkészítő gyakorlatokra, elég egy-egy szó megemlékezése (*“nyugalom”, “csend”*) és beindulnak a szervezetben a kívánt reflexfolyamatok.

(„Néhány másodpercben gondold át az eddigieket!” - gyakorlatsorok megerősítését szolgáló formula.)

Emellett az egyes állapotok mélyebb tudatosulása és rögzítése elősegíthető ún. megerősítő formulák és képzetek segítségével. [“Látod, ahogy a hullámok egymást szabályos rendben követve elindulnak a távolból hatalmas tajtékot vetve, majd kifutva a partra a lábaidnál apró fodrokká csendesülnek.” (nyugtalanság, érzésvihar→nyugalom, határtalanság): a testi és a lelki ellazulás folyamatát megismétlő és a szorongásmentes állapotot megerősítő képzet, gondolat.]

Nyugodt, bizalmas légkör

Fontos, hogy a gyermek érezze, nincs kiszolgáltatott helyzetben, nem válik nevetség tárgyává, nem zavarja meg őt semmi az ellazulásban. Máskülönben nem lesz képes elengedni magát, feszültsége nemhogy csökkenne, de tovább fokozódik. Segíteni lehet a bizalmi légkör kialakítását azzal, ha *a gyermekkel megbeszéljük*, mi fog vele történni és miért (tudatosítás), ha engedjük kérdezni, ha biztosítjuk a felől, hogy senki nem fogja megzavarni a foglalkozást („Kérlek, ne zavarj, pihenünk!” táblával az ajtón). A szemek lehunyásával, halk zene mellett, félhomályos helyiségben elősegíthető a külvilág

zajainak, zavaró ingereinek kizárása és a belső történésekre való könnyebb koncentráció. („Hunyd le a szemed, figyeld meg a téged körülölelő világ zajait, majd a zenét, végül újra a lélegzésedet!”)

A tréner személye

A foglalkozásokat természetesen képzett szakember kell, hogy vezesse, akiben a gyermekek megbíznak. Akinek jelenlétében képesek elengedni magukat, szabadjára engedni fantáziájukat. Akivel meg tudják és meg szeretnék osztani gondolataikat, akitől segítséget remélhetnek és kaphatnak bármikor. A tanulóknak tudatosítani kell, hogy a felnőtt nem manipulálni, vagy irányítani akarja őket, hanem sokkal inkább segíteni egy kellemes belső állapot kialakítását. Fontos azonban, hogy ne a foglalkozást vezető szakember hangja, személye váltsa ki a reflexfolyamatok beindulását, hanem tőle függetlenül, a gyakorlatot végző *gyermek saját maga legyen képes* beindítani a szervezetében lezajló folyamatokat. („Azokat az üzeneteket, amiket egyes szám első személyben mondok majd, ismételd el magadban néhányszor és figyeld a hatásukat!”)

Tudatosítás

A gyakorlatok megkezdése előtt fontos ismertetni a gyermekekkel a relaxáció lényegét, tartalmát és hatásait. („Bal könyöködön támaszkodva kezdeddel támaszd meg a jobb karod! Engedd, hogy a csuklód szabadon, könnyedén lógjon lefele! Ebben a helyzetben szorítsd ökölbe a jobb tenyered és figyeld meg, hogy meddig vagy képes fenntartani ezt az állapotot! Bizony hamar elfárad az egész kar, de még a váll és a hát is ebben a kényeszerű testtartásban. „Akkor szoktam így összeszorítani a kezem, amikor ideges vagyok.” – Ezt a feszült (és ideges) helyzetet az izmok nem képesek sokáig fenntartani, hamar elfáradnak, kimerülnek. A relaxációval megtanuljátok, pontosabban gyakoroljátok izmaitok ellazítását, lépésről-lépésre. Az előző testhelyezettel illusztrálva: először ellazítjuk a vállunkat, majd a karunkat és ugyan enyhül a feszítettség érzése, az ujjainkat mégsem vagyunk képesek segítség nélkül kinyitni. A relaxáció ezt az apró lépést biztosítja.”) Ha a tanulók tudják, mit miért végeznek el, miben tudnak fejlődni azáltal, hogy gyakorolják és ismétlik a feladatokat, akkor jelentősebb eredmény érhető el. El lehet nekik mondani, milyen érzésekre számíthatnak az egyes gyakorlatok elvégzése közben, hogy nem kell megijedniük, ha a karjuk, lábuk elkezd bizseregni. Ha köhögniük, vagy tüsszenteniük kell, megtehetik nyugodtan.

Megfelelő testtartás

A legmegfelelőbb testhelyzet kialakításának célja, hogy a szervezetben a véráramlás legkevésbé legyen akadályozott. Ezzel biztosítható ugyanis, hogy valamennyi izomhoz, belső szervhez megfelelő mennyiségű vér (oxigén és tápanyag) jusson el. Ehhez legmegfelelőbb helyzet a *hanyattfekvő pozíció*, enyhe lábterpesszel, karokkal a test mellett, lazán nyitott ujjakkal. („... helyezkedj el kényelmesen, a karjaid a tested mellett kinyújtva, lábaid enyhe terpeszben fekszenek.”) Ekkor könnyebben tudnak ellazulni az izmok, szabadabb a légzés, zavartalanabb a véráramlás. Természetesen ez a testhelyzet a legvédtelenebb emberi testtartások egyike, ezért engedjük meg a gyermeknek, hogy lábát, karját keresztbe tegye, oldalára, vagy hasára forduljon, ha számára ez védeltséget, nyugalmat jelent. Valószínűleg könnyebben is fogja elkezdni a gyakorlatokat, mintha ráerőltetnénk egy számára kellemetlen testhelyzetet, amiben képtelen lenne elengedni magát. De mondjuk el neki azt is, ha már nem érzi magát jól, ha elkezd zsibbadni a karja, vagy a lába, változtasson nyugodtan testtartásán.

A formula (szóinger)

A teljes ellazulás és a nyugalmi tónusra való átkapcsolás állapotában mindig az adott célnak megfelelő formulákat kell alkalmazni (szándék-célformula). Hatékony végeredményük akkor lehet, amikor már létrejött a megfelelő tudatállapot, vagyis amikor a testérzések és az érzelmek, gondolatok áthatják egymást. A formulák

hatékonyását a közlésmód is jelentős mértékben befolyásolja. Általában a lassú ütemű, mélyebb hangszínű, egyenletes közlésmód a jellemzőbb, de mindig egyénre szabott, életkornak megfelelő formában, stílusban.

Előfeszített izomállapot

Nem alapszabály, de a relaxáció hatásfokán javíthat, ha az izmok a foglalkozás megkezdésekor fáradtak, megterheltek, amikor az elernyedés, a pihenés fokozott igényként jelentkezik a szervezetben. Ezt segítheti egy *rövid mozgásos foglalkozás* közvetlenül a relaxáció megkezdése előtt, illetve a relaxációs testhelyzet felvétele után az izmok előnyújtása, átmozgatása. („Hanyattfekvésben húzd fel mindkét térded és kezedd kulcsold át a lábaidat! Fejedet hajtsd előre, homlokoddal igyekezd megérinteni a térded! Ebben a helyzetben néhányszor hintáztasd meg a tested, miközben érzed, hogy jólesően megnyúlnak a hátad izmai. Majd fekjüdj vissza és helyezkedj el kényelmesen!... Kicsit emeld meg a jobb, aztán a bal vállad, majd helyezd vissza! Fordítsd a csípőd jobbra és balra! Mozgasd meg mindkét lábfejed, majd lazítsd el! Végül emeld meg a fejed és helyezd vissza kényelmesen!”)

Az autogén tréning hat alapgyakorlata, az általuk kiváltott szubjektív élmények és a jól mérhető, objektív hatások mögött idegrendszeri struktúrák által kiváltott bonyolult fiziológiai folyamatok állnak. Az egyes idegrendszeri elemek (az agykéreg, mint a szóinger felvevő szerv és a periféria, az izomzat, az érrendszer, a belső szervek) között szoros összefüggések, összeköttetések vannak, amely kapcsolatokon keresztül befolyásolják - serkentik, vagy gátolják - egymás működését.

Ezért is nehéz elválasztani egymástól az egyes, szervezeten belül lezajló fiziológiai történéseket. Alapvetően két fő részre oszthatók fel: az elhangzott *szóinger* az agykérgi analizátorokban ingerületet kelt, amely a *szomatikus* (akaratunktól függő) és a *vegetatív* (akaratunktól független) idegrendszerre egyaránt hatást gyakorol.

Szomatikus folyamatok

“Mindkét karom elnehezedik, minden izmom ellazul.”

Ezen hívó szó hallatán azonnal felidéződnek a vele kapcsolatos, agykéregben eltárolt emlékképek, vagyis az ellazult, elernyedett, nyugodt izomzat emléke. Ez a gondolat azonnal kiváltja az izmokban a megfelelő motoros beidegzést: a leszálló agykérgi pályarendszerek által közvetített ingerületeken keresztül a feszültség és az izomtónus csökkenését. (Az izomtónus szabályozásában, a megfelelő izomösszehúzódás-elernyedés kialakításában a gerincvelő proprioceptív reflexe vesz részt).

Erről az ellazult izomállapotról, a perifériáról kiinduló, felszálló pályarendszereken keresztül információk szállítódnak vissza az agykéregbe. Ez a visszajelentés (*feedback*) megerősítést jelent a központi idegrendszer számára, vagyis újabb megerősítő impulzusokat küld a perifériára a feszültségmentes állapot fenntartásáról. A folyamatos visszajelentések és megerősítések által *az ellazult állapot tartóssá* válhat.

Ebben az ellazult izomállapotban csökken az izomzat préselő hatása, vagyis az izom kisebb mértékű nyomást gyakorol a benne futó erekre és idegekre. A kisebb nyomás hatására az erek kitágulnak, így szabadabb és nagyobb áramlási teret biztosítva a bennük keringő vér számára. Ennek pozitív hatása kettős:

- azonnal vérnyomáscsökkenés észlelhető, mivel az erek keresztmetszetének megnövekedésével együtt lecsökkent a perifériás ellenállás.
- megemelkedik a bőr hőmérséklete az erekben szabadabban keringő vér felmelegítő hatása révén.

Ez a keringés jobb oxigénellátottságot biztosít mind az izomzat, mind a zsigerek számára. Ezáltal javul a belső szervek funkciója, nő az izmok teherbíró képessége, teljesítménye hosszú távon.

Ezzel együtt, amikor az izmok ellazulnak, az erek feszessége felengedett, a szív működés és a légzés automatikusan nyugodttá válik. A “Figyelmedet fordítsd a légzésedre!” formula csak felhívja a figyelmet ezekre az érzésekre, megerősíti és kondicionálja az átéléseket. Mindennek azonban előfeltétele a vegetatív idegrendszer működésbe lépése.

Vegetatív folyamatok

“Mindkét karom elnehezedik, minden izmom ellazul.”

Ugyanaz a hívó szó aktiválja a vegetatív idegrendszert is, felidéződnek a kellemes, nyugodt állapotnak megfelelő emlékek és érzések, amelyeknek megfelelően automatikusan, akaratunktól függetlenül, válaszreakciók indulnak be. Megváltozik a belső szervek, illetve valamennyi simaizom működése, módosulnak a szív- és a légzési funkciók, megváltozik a testhőmérséklet és az anyagcsere. Mindez a vegetatív idegrendszer paraszimpatikus hatásain keresztül valósul meg:

- lelassul a szív működés, az egyes szívösszehúzódások erőssége csökken,
- megváltozik a vér eloszlása a szervezetben, (a szív saját ereiből, a vázizmokból a bőrbe és a hasi szervekbe áramlik a vér, így javul ezek oxigénellátottsága),
- megnövekszik a test hőmérséklete,
- javul a zsigerek működése,
- összeszűkülnek a tüdő hörgői, lelassul a légzés, csökken a légzésszám.

Mindezzel ellentétben a homlok hűvös marad, mivel a többi testtájék felmelegedése, vérkeringésének javulása a homlok vérrellátásának kismértékű romlása kárán jön létre. Így ez a terület relatív, a környezethez képest hűvösebb tapintásúvá válik, a benne kisebb mennyiségben keringő vér hatására.

Megfigyelhető, hogy mindkét idegrendszeri működés, akaratunktól függő és független mechanizmusokon keresztül, ugyanolyan hatásokat, reakciókat eredményez (az izmok ellazulása, az erek feszességének csökkenése, a vérkeringés fokozódása, a testhőmérséklet emelkedése, a szív- és légző funkciók csökkenése); együttesen alakítják ki és fokozzák az ellazult nyugodt állapotot. Másfelől módosíthatják is egymás működését az egyes vegetatív és szomatikus idegrendszeri elemek közötti szoros kapcsolatokon keresztül.

Az alapgyakorlatok sikeres végrehajtása után egy mély, alváshoz közeli állapotba kerül a gyermek. Ebben az *elmerengő, de éber állapotban* lelassulnak, illetve megváltoznak az agyi tevékenységek (a képzelet és az intuíció dominál), amely hatására a tudat előterébe különös intenzitással nyomulnak különböző, érzélem gazdag emlékek. Az általuk kiváltott hatások, (pozitív) érzelmi reakciók által befolyásolhatóvá válik egyes szervek működése, az egész szervezet akaratlagos tevékenysége, hosszú távon a személyiség, a kapcsolatok és a viszonyulások alakulása.

A képzeletet segítségül hívni csak ebben a *mélytudati állapotban* lehet, vagyis akkor, amikor a gyermek már sikeresen elsajátította az alapgyakorlatokat és képes a tudatos ellazulásra. A relaxáció e magasabb fokának elsajátításakor is a *fokozatosság elvét kell követni* és lépésről-lépésre haladni előre az egyes gyakorlattípusok végzésénél.

Talán nem kell külön hangsúlyozni, hogy mekkora lehetőséget rejt az *irányított vizualizáció* tanulóink nevelésében, oktatásában akkor, amikor az őket érő mesterséges és kész képi ingerek szinte elsorvasztják a velünk született belső képalkotás képességét. Sokszor érezzük hiányát az „elképzelés tudásának” tanítási helyzetben. Generációk nőttek és nőnek fel a televízió, számítógép adta virtuális világban, miközben elmaradtak a mesék, mondókák, dalok, „indiános-babázós” szerepjátékok.

A belső szemlélődés képességének hiánya az egyik oka a tanulási zavarok egy részének. Igen széles területet érint ugyanis az említett tudás. Gondoljunk csak többek között a helyes test-séma, irány, mozgáskoordináció fejlődésére, vagy akár a betűk ábrák, absztrak formák értelmezési folyamatára.

Az izmok tudatos ellazításának megtanulása mellett, a foglalkozások célja kell, hogy legyen a teremtő képzelet működtetése révén a kreatív gondolkodás fejlesztése. szabályait.

3.7.1. A relaxáció beilleszthetősége az órarendbe, egyéni fejlesztési tervbe

Beilleszthetősége az órarendbe és a tanulók egyéni fejlesztési tervébe meglepően egyszerű, *eredménye azonnali*: egy relaxációs foglalkozás 30-45 percet vesz igénybe (gyermekek igényétől, életkorától és helyzetétől függően). Az első 5-10 perc ráhangoló beszélgetést 20-25 perces relaxáció, majd 10-15 perces beszélgetés követ. A módszer helyes technikájának elsajátításához legalább 10-12 alkalomra van szükség, körülbelül ennyi idő alatt tanulható meg a tudatos testi-lelki ellazulás és kerülhetnek bevezetésre az én-erősítő, önbizalom-növelő gyakorlatok, amennyiben a módszert rendszeresen alkalmazzuk, ami legalább *heti egy alkalmat jelent*.

A helyes technika elsajátításához szükséges 10-12 alkalom, heti egy foglalkozás esetén egy tanítási félét vesz igénybe. Ezt követően (a második tanítási félétben) már más tanítási módszerekkel együtt is sikeresen alkalmazható a relaxáció.

Tapasztalataink alapján a foglalkozások könnyen beilleszthetőek a kötelező heti 2-3 *testnevelés*, heti 1-2 *gyógytestnevelés*, heti 1 *osztályfőnöki órák* valamelyikébe. Ezeknek a tantárgyaknak a tanmenetével ugyanis könnyen összeegyeztethetőek a relaxációs foglalkozások témái (lazítás, légző technikák, szív gyakorlatok, pozitív értékek, önbizalom, önismeret).

Emellett számos foglalkozás adhat lehetőséget a relaxáció módszerének, a helyes technika, énkép- és önbizalom erősítő gyakorlatok ismételtesére. Bármely *művészeti foglalkozás (zene, rajz, kézműves)* első 20-25 percében végzett ellazulással felidézhetőek a már ismert gyakorlatok, énképfejlesztő, önbizalom növelő képek és képzetek. Majd a lazítást követő beszélgetés alatt vagy helyett a gyermek valamilyen alkotás formájában (zenemű, rajz, festmény, dráma) megelevenítheti a relaxációval és annak témájával kapcsolatos, önmaga által elképzelt képeket és a hozzájuk társuló érzéseit, ezáltal lehetőséget teremtve a módszer technikájának elmélyítésére, az adott téma átgondolására, más szempontok szerint történő elemzésére/megbeszélésére.

3.7.2. A relaxáció összeegyeztethetősége más tanítási módszerekkel

A relaxáció, helyes technikájának ismeretében, könnyen és sikeresen *összeegyeztethető más tanítási módszerekkel*. A pihent, nyugodt gyermek képes hosszabb ideig figyelni, érdeklődőbb, nyitottabb, mint fáradt, ingerült társai. A tanítási órák, a napi tanulás végére azonban a gyermek kimerül. Bármely tanítási óra elején alkalmazott lazítás felfrissíti a fáradt gyermeket, képes lesz figyelmét hosszabb ideig ugyanazon témára irányítani, *az ellazult gyermeket semmi nem tudja kimozdítani önmaga által teremtette világából*. További gyakorlással már dolgoztatás, vagy feladatmegoldás közben sem kalandozik el a figyelme külső, zavaró tényezők felé.

A zene szintén meghatározó tényező lehet: a háttérben egy kellemes, halk dallam képes a tanítási óra teljes egészében csodát teremteni. A zene világába merülve a gyermekek képzelete szárnyakat kap, csendes, finom mozdulatok és halk beszéd közben örömmel, nyugalommal dolgoznak, érdeklődéssel, gyermeki őszinteséggel figyelnek az óra

minden pillanatában. („A zene segít. A madárcsicsergés segített elképzelni a tavat, a mezőt és az erdőt.”)

A legtöbb tananyag elsajátításához nagyfokú *képzelőerőre van szükség*. Ebben nyújthat szintén segítséget a rendszeresen alkalmazott módszer, főleg 5-6-7. osztályokban, amely az alapozás, a készségek fejlesztésének korszaka, ebben a kreativitásnak jelentős szerepe van. Képzeletének segítségével a gyermek, kis segítséggel képes bármit elgondolni, sőt mindent sokkal gazdagabban, színesebben lát, mint mi felnőttek. Erre a mesés világra támaszkodva a gyermek sokkal több mindent képes megtanulni, mint nélküle.

Fejlesztő foglalkozásokon a képzelőerő tudatos irányításán keresztül a relaxáció jól összeegyeztethető más *gyógypedagógiai módszerekkel*, főleg a vizuális fejlesztés (figyelem, emlékezet, észlelés), illetve testkép, testséma fejlesztésekor. Ugyancsak hatékonyan alkalmazható a módszer olvasástanítás, szókincsfejlesztés és szövegértési problémák kezelésének esetében.

Művészeti foglalkozásokon a relaxáció, amellet hogy a helyes technika elsajátításakor is alkalmazhatjuk, hatékonyan beillesztethető a foglalkozások tematikájába fejlesztés céljából. Alkalmazható a módszer fantázia, vagy emlékezet utáni rajzok esetében, technika órán építések, képalkotások során, de játszhatunk képzeletben a színekkel, hangokkal, elmerülhetünk a különböző térbeli formák világában, ami később megkönnyítheti egy-egy alkotás elkészítését.

5-6. osztályban szókincsfejlesztés alkalmával, fogalmazások, elbeszélő írásos munkák előtt segíthet a relaxáció, de ugyancsak alkalmazható leíró fogalmazások kapcsán is, például, ha nem ismert, még soha nem látott állatot, személyt, tárgyat kell jellemezni. Olvasás órán a szövegreprodukciót, matematika órán szöveges feladatok megoldását, környezetismeretből azoknak a tananyagoknak a feldolgozását könnyítheti meg a módszer, amit a gyermek nem tud közvetlen környezetében megtapasztalni, csak szemléltetéssel, például alföldi gyermek esetében a hegyvidéki tájakat, városi gyermek esetében a falvak, tanyák világát.

Ehhez szorosan kapcsolódik felső tagozatban a *földrajz* egyes témaköreinek oktatása, ami esetében a relaxáció térlátás fejlesztő hatása alkalmazható sikeresen, például vaktérképekkel való feladatok kapcsán, vagy mélységek és magasságok, illetve különböző térbeli képződmények elképzelésekor.

Történelemből, akárcsak más tantárgyak esetében is az óra elején alkalmazható a módszer már tanult ismeretanyag felidézésére, ismétlésére, illetve új ismeretanyagra való ráhangolódás céljából. Átéltetőek, majd együtt megvitathatóak és elemezhetőek Hannibál hadjáratai, a gladiátorok küzdelmei, vagy a reneszánsz pompás, gazdagon díszített világa, megkönnyítve ezzel a téma megértését és elmélyítését.

Idegen nyelvek oktatásában az ismétlésnek van különösen jelentős szerepe. A relaxáció során kialakított kellemes, nyugodt mélytudati állapotban elismételt szavak, kifejezések, nyelvtani formulák gyorsan és tartósan tárolódnak el az emlékezetben, ezért alkalmazható a relaxáció eredményesen szinte valamennyi idegen nyelvi óra elején (tanult anyag felelevenítése, átismétlése) és a tanítási óra végén (új ismeretanyag rögzítését, tárolását célozva). A szókincs fejlesztésére kiváló módszer lehet, ha a lazítást követő idegen nyelvi órán a relaxáció témáját felelevenítve, az ott elhangzott gondolatokhoz, érzésekhez, képekhez kapcsolódó szavak, kifejezések idegen nyelvű megfelelőjét keresik meg a tanulók majd további feladatokkal kiegészítve is segíthetjük ezen új ismeretek rögzítését.

Testnevelés órák szintén fontos és hatékony részét képezheti a pár perces relaxáció. Célja lehet a szervezet megnyugtatása, az izmok ellazítása, regenerálása akár az óra első vagy befejező pár percében. *Gyógytestnevelés*, illetve *mozgásfejlesztő* órákon a

relaxáció több területen is alkalmazható hatékony fejlesztési eszközként: a foglalkozás elején történő pár perces lazítással az izmok megnyugtatásával az óra további fázisaiban végzett mozgásos feladatok pontosabbak, finomabbak, „*görcs mentesebbek*” lehetnek, ezáltal hatékonyabbak egy-egy testi deformitás kezelésében. A lazítás ugyancsak hatékonyan oldja valamennyi izom kontrakciót, a legtöbb testi elváltozást okozó izom összehúzódást, illetve megrövidülést, ami később, megfelelő kezelés hiányában tartóssá alakulhat át. Ezekben a már sajnos visszafordíthatatlan esetekben a relaxáció a képzelőerőt és az énkép erősítő-önbizalom növelő gyakorlatokat alkalmazva segíthet a gyermeknek a testi hibákból fakadó gátlások és kishitőség leküzdésében, más pozitív értékek felfedezésén, illetve tudatosításán keresztül. Emellett a helyes légző technika kialakításával asztmás gyermekek kezelésében játszhat fontos szerepet a friss levegőn végzett relaxáció, kezelhető vele a magas vérnyomás, mozgásproblémák esetén a helyes testkép kialakításának eszköze lehet a módszer.

A relaxáció alkalmazásának, illetve más tanítási eszközökkel, módszerekkel történő összeegyeztethetőségének lehetőségei végtelenek. Attól függően, hogy az óra melyik felében alkalmazzuk a módszert, célja is többféle lehet: segíthet az óra témájára *ráhangelődni*, már tanult ismeretanyagot feleleveníteni, átgondolni, *új ismeretet elmélyíteni*, de alkalmazhatjuk pihenés és felfrissülés céljából, a *testi-lelki nyugalom kialakításának* érdekében, vagy a figyelem és a *képzelőerő fejlesztése* kapcsán. Minden esetben elmondható azonban, hogy a relaxáció, bármely más (gyógy)pedagógiai módszerrel együtt történő összehangolt alkalmazása esetében a tanulás és az egyéni fejlesztés egyik legfontosabb eszköze lehet.

3.8. Művészetterápiás program

A vizuális művészeti alkotó munkával komplex személyiségfejlesztés, a kreativitás és gondolkodás fejlesztése segíthető elő.

- pszichikus funkciók,
- alkalmazkodóképesség,
- mozgásfunkciók,
- beszéd-és kifejezőkészség,
- két agyfélteke összehangolása,
- térben való tájékozódás fejlesztése.

Ez a módszer elősegíti az érzelmi, akarati élet, a megérző és beleélő készség, valamint a tudat felismerő képességének fejlesztését.

A terápiás folyamatban keletkezett alkotás tükröt tart az alkotó elé, felkínálva számára az aktuális konfliktus hátterében húzódó komplexussal való szembenézést. A módszer a lelki dinamika újjászerveződését eredményezheti.

Az általános gondolkodási képességek fejlesztése:

- analízis- szintézis
- elvonatkoztatás
- csoportosítás
- összehasonlítás
- asszociáció
- lényeges jegyek kiemelése
- feladat- ill. problémamegoldó képesség
- divergens, konvergens
- analógiás gondolkodás

mint az iskolai előmenetel elengedhetetlen elemeinek fejlesztését teszi lehetővé..

Az esztétikai igényű önkifejezés stimulálja a haptikus-, optikus-, akusztikai-, kinesztetikus-, vestibuláris- és motorikus érzékelést. Ez a nem specifikus fejlesztő folyamat újrászervezően pótolja a neurológiai hiányosságok egy részét, valamint kompenzálja az ezekre épülő másodlagos károsodásokat. A tanulásban akadályozott gyermek számára létalapot jelent az, hogy ezek jól működjenek.

Tehát a terápiának több célja van, egyrészt a művészeti alkotómunka eszközeivel történő személyiségépítés, másrészt a szociális kompetenciák minél sokrétűbb fejlesztése és a tanulási képességek erősítése.

Külön kiemelendő a kreativitás fejlesztése. A kreativitás olyan tulajdonság, mely feltételezi az összes többi képesség jelenlétét.

- **Könnyedség:** a szellemi termékenység könnyedsége, gyorsasága, mennyisége, folyékonysága.
- **Rugalmasság:** a szellemi mozgékonyság képessége ez, a változó igényekhez való hajlékony alkalmazkodás, ami lehet spontán, és lehet adaptív is.
- **Eredetiség:** a váratlan, a szokatlan, újszerű kedvelése, szellemesség, találó jelleg, ritkaság, asszociációs távolság a mutatói.
- **Újrafogalmazás:** a szellemi struktúrák átszervezése, átértelmezése, átértékelése, átalakítása, vagy legalább felülvizsgálata.
- **Problémaérzékenység:** a probléma észrevése, megértése, megoldásának igénye, vállalása, ennek a képességnek a mutatói.
- **Kidolgozottság:** a részletek kidolgozásának, a komplexitásnak az igénye.

Az alkalmazott technikák hatásai:

- *Akvarell (vízfestés):* az összes festészeti eljárás közül a legegényibb módszer. Kiszámíthatatlansága különös meglepedséget adhat az alkotónak. Izgalmassága, öröme hozzásegít a változáshoz, oldja a szorongást, a rigiditást, csökkenti a teljesítmény- megszállottságot, az egyoldalú kritikai beállítódást, az irreális elvárásokat önmagunkkal szemben. Depressziósoknál szorongásoldó, hangulatjavító, a figyelmet a külvilágra irányítja, relaxáló hatású. Nagymozgás fejlesztő, szem- kéz koordináció, térbeli tájékozódás javulását eredményezi.
- *Ceruza, kréta és tusrajz:* elsősorban a kognitív folyamatokra hat, fejleszti a figyelmet, koncentrációt, kitartást, fegyelmezettséget. Segíti a tudatosodást. Jó hatással van a hiperaktivitásra, az érzelmi és hangulati labilitásra, a mániás, depressziós és kényszeres zavarokra. Finommozgás fejlesztő.
- *Agyagozás:* fejleszti és erősíti az akarati életet, az intuíciót, a motivációt. Bevonja az egész személyiséget, az egész testet dolgoztatja, nem csak a kéz, de a has is aktív. Az izmokra lazítólag, gyógyítólag hat. Az intuíció és a finommozgás fejlesztője. Fejlesztő hatású lehet szorongó, kényszeres és pánikbetegek gyógyulási folyamatában. A térbeli tájékozódást segíti.
- *Montázs, kollázs:* fejleszti a külső és belső világ közötti kapcsolatot, ezzel növeli a szociabilitást, hozzásegít a külvilág elfogadásához. Fantázia, vágyak, tudati beállítódás pozitív irányba terelője. Realitásba beilleszkedést, valósághoz való visszatalálást segíti. Rugalmas énhatárok kialakulását adja. Gyógyítólag hat borderline betegek számára. Elősegíti az alkalmazkodást, a külvilág elfogadását,

de megakadályozza a hasonulást, beleolvadást. Olló és egyéb apró eszközök használatával javítja a gyakorlati érzéket a finommozgást.

Az alkotó folyamat segíti a személyiség fejlődését, a lelki és testi dinamika újjászerveződését.

Az iskolai fejlesztőmunkánk kapcsolódik az adott gyermek vagy csoport tantárgyi haladásához a Magyar nyelv és irodalom, a Matematika, a Történelem, az Ember és természet, és az Életvitel tantárgy technikai anyagához. Iskolánkban a szakemberek szoros együttműködésének eredményeképpen az adott tantárgyak anyagával egy időben történik a fejlesztőfoglalkozás.

A tanórák szervezése és óravezetése általában kötetlenebb, nem a frontális munka keretében zajlik, csoportos munkára is lehetőséget ad, valamint a demokratikus vezetést elősegítendő (külön asztalok, körben ülés, stb.,) a meghitt beszélgetésekre, alkotásra ad lehetőséget.

Külön erre a célra berendezett teremben zajlik a fejlesztőfoglalkozás. A terem berendezése többféle foglalkozásra ad lehetőséget. Megengedi az intim elvonulást, az egyéni fejlesztést, a földön, asztalon, falon való egyéni és csoportos munkát.

Az alkotó munkához tartozó eszközök és anyagok széles választéka biztosítja a kreativitás, a választás lehetőségét és a szabadság átélését, a fejlődés hatékonyságát.

Megfelelő idő biztosításával érük el, hogy a folyamat, mint egész, megélhető legyen. A zene szerepe fontos a ráhangolódás, a megnyugvás és a hangulatos légkör eléréséhez (előkészítés, ráhangolódás, alkotás, beszélgetés, és a rendrakás)

A terápiás munka legfontosabb céljai: a kreativitásfejlesztés és az ismeretek, képességek cselekvésbe ágyazott elsajátítása. Az érzelmek hangsúlyozott fejlesztése, az énerősítés, ami felszabadultságot, megnyílást eredményez, ez a tanulási képességek erősítésének alapja.

A fejlesztés menetében mindig nyomon követhető az állandó pedagógiai diagnosztikus tevékenység, szükség esetén a gyógypedagógiai, pszichológiai konzultáció, és az arra épülő korrekció lehetősége.

A csoportos és az egyéni terápiára a spirális felépítés jellemző. Időszakonként visszatérünk ugyanarra a témára, de abban egyre nagyobb terjedelemben, mélységben (például az évszakok váltakozása erre jó alkalmat kínál).

Az ismeretek és készségek, a nevelési feladat, a gondolkodás speciális fejlesztése szempontjából is ezt a speciális felépítést követjük.

Kezdetben a kísérletező, próbálkozó, a mozgásos, örömteli alkotás a cél. Majd tudatosítjuk az érzéseket, a kifejezési formákat, eszközöket, az esztétikai szempontokat.

A befogadás fejlesztő folyamata is hasonló, a szabad asszociációtól a kép elemzéséig.

A kiemelt fejlesztési feladatok

A Nemzeti Alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatai a kulcskompetenciákra épülnek. Összekötik a műveltségterületek bevezetőit és fejlesztési feladatait.

Az egyén önmagához való viszonya, önmagáról alkotott képe, a személyiség belső diszpozíciói saját befogadó-alkotó tevékenysége során alakulnak ki, csakúgy, mint a személyiségére jellemző egyéb tulajdonságok. Az egyén maga határozza meg tevékenysége irányát, és aktivitásának mértéke, színvonala is nagymértékben függ az önmagáról, képességeiről, igényeiről alkotott képtől és az önmagával szemben támasztott elvárásoktól. A Nemzeti Alaptantervben megnevezett értékek és kompetenciák csak akkor épülnek be a tanulók önképébe és válnak magatartást irányító tényezőkké, ha a tanulók maguk is részeseivé válnak az értékek megnevezésének, azonosításának, megértik következményeiket, és megismerik az elsajátított tudás, készségek működését, felhasználhatóságát. Ahhoz, hogy a tanulók képesek legyenek

énképükbe, önreflexióikba integrálni az elsajátított tudást, készségeket, tanulást segítő beállítódásokat, motívumokat, a tanítás-tanulás egész folyamatában gondoskodni kell arról is, hogy egyre kompetensebbnek érezzék magukat saját fejlődésük, sorsuk és életpályájuk alakításában. Az egyén önmagához való viszonyának alakításában alapvető célként tűzhető ki az önmegismerés és önkontroll; felelősség önmagukért; az önállóság; az önfejlesztés igénye és az erre irányuló tevékenységek, valamint mindezek eredményeként a személyes méltóság. a tanulók - adottságaikkal, fejlődésükkel, iskolai és iskolán kívüli tanulásukkal, egyéb tevékenységeikkel, szervezett és spontán módon szerzett tapasztalataikkal összhangban - minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket.

Sajátos tanulásszervezési megoldások alkalmazása nélkül nem valósíthatók meg a különleges bánásmódot igénylő, sajátos nevelési igényű gyerekek, a tanulási és egyéb problémákkal, magatartási zavarokkal küzdő tanulók nevelésének, oktatásának feladatai. Számos tanulásszervezési megoldás segítheti az együttműködést, a tanulási esélyek egyenlőségét szolgáló (pl. komprehenzív) szervezeti formák alkalmazását, mind az iskolák közötti együttműködés, mind az iskolán kívüli és az iskolai munka terén.

A művészi tevékenység mind a mai napig megőrizte beavatás jellegét, a közös formakincset és a közösségteremtő erőt. Az ezekkel való ismerkedés és elmélyült munka a felnőtté válás lényeges mozzanata. A művészeti nevelés, a képzőművészeti terápiás foglalkozás a műalkotásokhoz és a mindennapi élet helyzeteihez, megnyilvánulásaihoz egyaránt kapcsolódik. Ez a pedagógiaforma élmény, gyakorlat és tevékenységközpontú.

A művészetek gyakorlása, megismerése hozzájárul a nemzeti és európai azonosságtudat kialakulásához, a kultúra hagyományos és mai értékeinek megismeréséhez.

Gyakorlati megvalósítását segíti a közös mozi, színház, múzeum, kiállítás látogatás, és a közös élmények csoportos feldolgozása is.

3.9. A drámapedagógiai program

Iskolánkban diákjaink heti egy drámafoglalkozáson vesznek részt. Tevékenységünk gyakran kibővül egyéb szabadidős, közösségépítő programokkal, aktualitásokkal: színházlátogatás, kirándulások, családlátogatás, egyes gyermekek érdeklődésének megfelelő csoportos programok, pl. vízilabdameccs vagy kedvenc állat élőhelyének meglátogatása. Cél, hogy egymást és a másik érdeklődési területét minél jobban megismerjük, és jól érezzük magunkat együtt a közös tevékenység során.

Tanulóink zömmel a serdülőkorban vagy annak tájékán járnak. Erre a korszakra a személyiségfejlődés hosszú leválási folyamata jellemző, mely folyamat az identitás megszilárdulásával zárul. Az a serdülő tud optimális mértékben leválni a családról, aki otthon megfelelő érzelmi háttérrel, biztonságot kapott életében. A mi tanulóink hátrányban vannak: hiperaktivitás, autizmus, különböző tanulási nehézségek jellemzőek, számos egyéb probléma mellett. Az ő életútjuk, identitásfejlődésük nehezített.

Drámaórákon egyfajta kellemes strukturáltságot alakítunk ki, amely a pszichodráma alapvető elvein alapul.

A csoportfoglalkozások főbb célkitűzései:

- a spontán, alkotójellegű cselekvés helyreállítása, és/vagy megjavítása
- a személyes önállóság előmozdítása, abban az értelemben, hogy az adott személy maga dönt cselekedeteire vonatkozólag és ezekért vállalja a felelősséget
- a hajlamok realizálása vagy aktualizálása, azaz önmegvalósítás
- pszichikus stabilizáció, azaz intenzív emberi kapcsolatok teremtése, a saját individualitás körülhatárolása és megerősítése mellett
- a pszichofizikai jólét előmozdítása
- a világlátás felismerése és korrekciója, illetve annak az értékrendnek és ideológiának megismerése és javítása, amely cselekvésekben nyilvánul meg
- a saját életrajzhoz való kapcsolat megjavítása

Tanulóink zömmel motiválatlanok, inaktívak, a tudatos, céltudatos cselekvésekre vonatkozóan. Rengeteg gát, nehézség, szorongás bénítja őket a fejlődésben. „A cselekvés gyógyítóbb hatású, mint a beszéd.” (Moreno). A drámaóra a kifejezés lehetőségére vonatkozó ajánlat.

Hatások:

- a negatív élmények megfelelő feldolgozása
- az irreális magatartások csökkentése
- az áttétel tendenciák gyengülése
- mások reális érzékelésének javulása
- a rugalmasság növekedése
- a spontenitás és kreativitás növekedése pozitív irányban
- a találkozásra való képesség javulása
- a tudat és az élmények bővülése, azaz a saját és mások magatartás- és élményformáinak észlelésére való készség, és az azokra való figyelés megjavulása

Sok diákunknak az odafigyelés elfogadása, átélése is tanulandó feladat. Először meg kell ismerni a legfontosabb érzéseket/értékeket: odafigyelés, tolerancia, empátia, humánus, barátság, megbocsátás, öröm. Később a pozitív élményeket, ismereteket fogják gyümölcsöztetni saját személyes életükben.

4. Az iskolában folyó munka ellenőrzési, mérési, értékelési, minőségbiztosítási rendszere

A speciális nevelési célok, illetve a kis létszámú iskola sajátosságai a közalkalmazotti és az oktatási törvény által meghatározott működési rendszer *továbbfejlesztését* igénylik.

A hatékony és *sikeres iskolában* a különböző szakterületek képviselőinek (szaktanár, gyógypedagógus, szociális munkás, pszichológus stb.) *együtt kell működniük*.

Ennek szervezeti formáit, elméletét az élet legkülönbözőbb területein már évtizedek óta használják. A team-munka, a stábépítés az oktatásban sem ismeretlen fogalmak, bár alkalmazásuk még nem annyira elterjedt.

Az alábbiakban röviden vázolt fejlesztési filozófia, amely bevezetésére az oktatáspolitikai is ösztönözte az oktatási intézményeket, alkalmas iskolánk szervezeti és működési alapjainak megfogalmazására.

4.1. Mindenki minőségi menedzsmentje

A hatékonyság és a minőségkontroll összefüggései alapvetően új intézményirányítási és fejlesztési stratégiát kívánnak egy magániskolától. A közoktatás ezen területén – a választhatóság révén – ugyanis továbbra is *szolgáltatásként* működik, ez biztosítja dinamizmusát és a társadalomban bekövetkező változásokra való érzékenységet. Iskolai, oktatási területen ez egyszerűen azt jelenti, hogy az iskola minőségi szolgáltatást nyújt, ha folyamatosan és panaszmentesen kielégíti használóit, és azt nyújtja, amit ígért. Ezért olyan rendszerre van szükség, amely minőségi szolgáltatásokra serkent, miközben a hatékony forrásfelhasználást ösztönzi.

A TQM egy irányítási technológia, fejlesztési filozófia. A TQM rendszerében a minőséget a felhasználó-központú minőség jelenti. A TQM lényegi eleme a szervezet minden, de legalábbis szinte összes dolgozójának a működési folyamatokba való bevonása.

Az intézmény fenntartója számára mindez a következőket jelenti:

- pontos és mindenki számára ugyanazt jelentő célmeghatározást,
- adatgyűjtést és az információk rendszerbe foglalását és felhasználását,
- megvalósítható lépések megtervezését,
- folyamatos értékelést, visszacsatolást,
- folyamatszabályozást.

Az iskola pedagógusainak a következőket jelenti:

- világosan megfogalmazott célok vannak, értékelik a minőségi munkát,
- a munkavégzés átgondolt rendszer alapján történik,
- a célok és a rendelkezésre álló eszközök összhangban állnak egymással,
- előre meghatározott szempontok szerint történik az értékelés,
- mindenki tisztában van vele, mit gondol a másik az iskola céljáról, feladatáról, értékeiről.

A minőségbiztosítási elveken alapuló működés felépítése legalább másfél éves időszakot igényelt, a pedagógiai munkával párhuzamosan haladt a TQM bevezetése. Ennek a folyamatnak az eredményei a pedagógiai programba, illetve az SZMSZ-be beépítésre kerültek.

4.2. A szülő, tanuló, pedagógus együttműködésének formái

Az iskola szervezeti rendszerének alapegysége a tanulócsoport (tagjai: tanulók osztálytanító, szülői kör). Az osztálytanító/osztálykísérő (osztályfőnök) felel a rábízott tanulókkal végzett pedagógiai munkáért. Ebben segítik őt az iskola vezetője, a gyógypedagógusok, iskolapszichológus, szociális munkás és szükség szerint külső konzulens. A gyerekeket érintő szakmai kérdésekben az iskola szakmai munkacsoportjai (ld. SZMSZ) törekszik a konszenzuson alapuló döntések meghozatalában.

Az iskola működését meghatározó döntések az Iskolaszék választott testületében születnek meg. Az Iskolaszék tagjai: a kuratórium elnöke, az iskola vezetője, a

tantestület három tagja, öt fő szülő és a diákönkormányzat egy tagja. Részletes működési rendjét a SZMSZ, illetve saját működési szabályzata határozza meg.

Az iskola vezetésének feladatai:

A vezető egyszemélyi felelősként szervezi a működést, munkatársainak vagy azok csoportjának pontosan körülhatárolt döntési jogköröket és az azzal járó felelősséget delegál. A feladatok szétosztása, a felelősség megosztása, és így az önállóan működő munkacsoportok koordinálása a vezetés napi feladata.

A minőséget a szervezet minden tagjának aktív részvételével éri el. Az aktivitást pedig azáltal, hogy a vezetés arra törekszik, hogy mindenki számára szakmai és emberi megbecsülést és kielégítő munkát, munkakörülményeket biztosítson.

A sajátos nevelési igényeket kiszolgáló iskolában dolgozó pedagógusok fokozottabban igénylik munkájuk értékelését, ezért a szokványos munkáltatói ellenőrzésnél szakszerűbb és segítőbb visszajelzéseket igényelnek. A vezető szervezett konzultációs lehetőséget biztosít számukra, akár egyéni tanácsadói, akár csoportos szupervíziós formában iskolán kívüli szakember személyében.

A különböző munkacsoportok feladatai

A nevelőtestület munkacsoportokat hoz létre, amelyek feladata a döntések előkészítése, szakmai döntések meghozatala. A különböző munkacsoportok a tanév eleji Tantestületi Tanácson határozzák meg a folyamatos működés rendjét, felelősét, a feltételeket, a határidőket. A feladatok szétosztása miatt fontos a hatékony kommunikáció a résztvevők között. Ezért a heti, negyedévi, tanévi munkaterv tartalmazza a folyamatos kapcsolattartás módját, ennek felelősének megjelölésével.

Munkacsoportok:

Gyógypedagógia:

- jelentkező tanulók felvételi vizsgálata, javaslat elkészítése,
- felmérések, diagnózisok, szülői interjúk, gyerekeket, családokat érintő adatok gyűjtése, frissítése, ezek folyamatos közlése a tantestület számára,
- egyéni fejlesztési tervek összeállítása, nevelési célok, javaslatok készítése a szaktanárok számára
- fejlesztő foglalkozások koordinálása, szakmai gondozása,
- kapcsolattartás és a fejlesztő munka ismertetése a szülők számára,
- eredmények, korrekciók, változások összegzése félévente,
- gyermekvédelmi intézkedések előkészítése,
- mentor program adaptálása, koordinálása 5-8. osztályban,
- foglalkozások, intézkedések dokumentálása.

Adminisztráció:

- tantárgyi programok, tanmenetek frissítésének összehangolása, jogszabályok követése,
- epochák tartalmi és időbeni összehangolása,
- tantervi innováció,
- tanmenetek, epochatervek megvalósulásának összegzése negyedévente,

- csoport-, és haladási naplók vezetésének koordinálása, nyomon követése,
- órarend, csoportbontások gondozása, frissítése,

Programok:

- témahetek, szakkörök, kirándulások, osztályos és iskolai programok előkészítése, tanítási órákon kívüli tevékenységekhez kapcsolódó ötletek kidolgozása, a szervezés és lebonyolítás koordinálása:
- témahét – félévente min. 1 (lsd. tanév rendje),
- iskolán kívüli osztályos program – havonta min. 1,
- közös iskolai program/projekt – negyedévente min. 1,
- honlap frissítése, aktualizálása, hírek kezelése hetente,
- szülői estek előkészítése (email, termék berendezése, tea, stb.),
- iskolák közötti rendezvények, sportversenyek, tanulmányi versenyek.

Középiskola:

- a középiskolai képzéssel, a szakképzéssel, az érettségi és szakmai vizsgákkal összefüggő feladatok, adatszolgáltatások, fejlesztések koordinálása, ellátása,
- szakmai alapozó, pályaorientációs, közismereti tantárgyak követelmények, tematikák összehangolása,
- tantervi fejlesztés, jogszabályok követése,
- felmentések, könnyítések összegyűjtése,
- érettségi, kis-érettségi vizsgák előkészítése, dokumentációk kezelése,
- szülők tájékoztatása,
- nyílt nap január elején,
- egyéni mentorálási rend kialakítása, működtetése.

Referencia:

- a referencia intézmény belső szabályainak alapján hospitálási rendszer, műhelymunka, eljárásrendek és szakmai dokumentumok fenntartása, ennek minőségbiztosítása és dokumentációjának elkészítése, illetve szükség szerint ezek aktualizálása, PR és marketing tevékenység, pénzügyi forgalom tervezése és lebonyolítása.

A munkacsoportok eseti megbízás alapján működnek, egymással mellérendelő viszonyban állnak. A döntési jogkörök, határidők, felelős személyek közösen megalkotott szerződésekben kerülnek rögzítésre az iskola szervezeti és működési szabályzatában. Értelemszerűen a köznevelési törvényben, illetve a munka törvénykönyvében szabályozott munkaköröket, felelősségi viszonyokat és jogviszonyt ez nem érinti. Döntési mechanizmusainkat a Szervezeti és Működési Szabályzatunk fekteti le, mely bármely iskolapolgár számára hozzáférhető a titkárságon.

Tanári együttműködési formák

- A tantestület tagjai a mindennapi nevelő-oktató munkájuk mellett folyamatosan együttműködnek az iskola pedagógiai koncepciójának fejlesztésén és a megvalósítás aktuális problémáinak megoldásán. Ennek rendszeres szervezeti kerete a havi két értekezlet, illetve félévenkénti tréning. Ezek időpontjait, témáit a mindenkori munkaterv részletezi.

Az iskola kapcsolatrendszere

- A fenntartó kuratórium saját szervezeti és működési szabályzata alapján ütemezve, de évente legalább négyszer ülésezik.
- Minden hónap első szerdáján szülői estet szervezünk az összes osztályban.
- A szülőknek biztosítjuk az Iskolaszék megszervezését.
- Hat – nyolchetente vannak ünnepeink, témaheteink, programjaink, amelyek a szülők, tanárok és gyerekek együttlétének adnak teret.
- Rendszeresen fogadunk iskolánkban gyakorló tanárjelölteket, érdeklődő pedagógusokat, vidéki iskolák képviselőit.
- Napi kapcsolatot tartunk fent a szakértői bizottságokkal, nevelési tanácsadókkal, szakmai szolgálatokkal, illetve a különböző alternatív és egyéb más iskolákkal.
- Fontosnak tartjuk jelenlétünket az AME – ban, a POZITÍV-egyesületben, a kerület, illetve a főváros szakmai fórumaiban.
- Referencia-intézményként szakmai szolgáltatást nyújtunk más pedagógiai közösségek számára.
- Fenntartjuk és továbbépítjük együttműködésünket felsőoktatási intézményekkel.

Az osztálykísérő (osztályfőnök) általános feladatai

1. A Tüskevár Iskola pedagógiai programjának egyik kulcseleme, hogy az iskola lemond a „hagyományos” jogi, intézményi fegyelmező eszközökről a gyerekek képzése, nevelése során. Ezek helyére a személyesség, a kapcsolat, az érdekeltség, az érdeklődés kerül. Mivel a pedagógus a rábízott gyerekközösség (osztályközösség) hatékony, megbízható kísérője, támogatója kíván lenni, ezért munkánk során előnyben részesítjük az osztálykísérő fogalmának használatát a sokkal inkább hatalmi struktúrát sugalló osztályfőnök kifejezéssel szemben. A hagyományos iskolai struktúra és nomenklátúra tekintetében természetesen a két fogalom egymással megfeleltethető.
2. A pedagógiai funkciók megjelenítője, az iskolai értékek, feladatok első számú közvetítője az osztálykísérő. Az osztálykísérő munkáját az iskolai pedagógusközösség tagjaként, a többi osztálykísérővel, más szaktanárokkal, segítő szakemberekkel összehangolva közösen, velük egyeztetve végzi. A szülők és a tanulók számára tehát "maga az iskola".
3. Az osztálykísérő feladata, hogy minél előbb (legfeljebb az első hónapban), minél alaposabban ismerje meg a rá bízott tanuló személyiségjegyeit, életét, szociális körülményeit, a család anyagi, kulturális viszonyait, a tanuló adottságait, érdeklődési körét, motivációs bázisát.
4. Az osztálykísérő a közös megbeszélések, egyéni tapasztalatok alapján a szülőkkel egyeztetve személyre szóló hosszú távú fejlesztési programot alakít ki, melyet - az új információk alapján - folyamatosan korrigál. Az egyéni fejlesztési program igazodik a tanuló életkori sajátosságaihoz, adottságaihoz, körülményeihez. Figyelembe veszi a szaktanárok véleményét, a gyerek változásait. Tartalmazza a tanuló hatékony tanulása, sikeres iskolai élete, s az élet egyéb területein való boldogulása érdekében elvégzendő feladatokat, a direkt és indirekt pedagógiai eljárásokat, teendőket.

5. Az osztálykísérő kiemelt feladata közvetlen - tevékenységekben és verbálisan megjeleníthető - és közvetett érték és normaközvetítés, az életkorhoz igazodó mentálhigiénés, önismereti és kommunikációs fejlesztés egyaránt. Kiemelt feladata továbbá a tanuló pályaválasztásának kialakítása, segítése, az ehhez szükséges képességek fejlesztésének tudatosítása, a reális énkép, a racionális jövőkép megfogalmazása.
6. Az osztálykísérő személyes ráhatással, egyéni és közös beszélgetésekkel, egyéni és közösségi programokkal, rendszeres kapcsolattartással - mind a szaktanárokkal, mind a szülőkkel - folyamatos ellenőrzéssel, rendszeres írásbeli és szóbeli értékeléssel, direkt és indirekt pedagógiai eszközökkel törekszik a gyerekeket a számukra leginkább megfelelő úton tartani. Élet- és munkarendjüket, szabály és normatudatukat, tanulásukat segíteni, alakítani.
7. Az osztálykísérő képviseli az iskolában a tanulókat. Képviseli érdekeiket, közvetíti - ha szükséges - problémáikat. Az osztályába járó tanulók minden iskolai döntésében részt vesz. Nélküle a tanulót érintő lényeges ügyekben nem lehet dönteni.

4.3. Az osztálykísérő (osztályfőnök) feladatai

1. Az osztálykísérő heti legalább egy alkalommal a "zárórán" találkozik az osztályával. A foglalkozások tematikáját, módszertani ajánlásait az iskola nevelőtestülete közösen fogalmazza meg éves munkatervének keretei között a Tüskevár pedagógiai programja alapján. Az osztálykísérő a beszélgetéseken tájékoztatja a tanulókat az iskolai élet információiról, a következő időszak feladatairól is. Az osztálykísérő folyamatosan biztosítja a lehetőséget a gyerekek számára egyéni beszélgetésre és az egész osztállyal közösen is, függően a beszélgetés témájától.
2. Az iskolai házirend kiegészítéseként az osztályok, kísérőkkel közösen alakítják ki az egyes életkorokra, gyerekekre, az adott csoportra vonatkozó külön szabályokat, normákat. Ezeket a többi pedagógussal egyeztetni, szülőkkel, tanulókkal ismertetni kell.
3. Az osztálykísérő egyéni fejlesztési program (nevelési célok, stratégiák) keretében kialakítja az egyéni foglalkozás módját, s ezt a tanulóval - életkorához igazodó formában- megbeszéli, szüleivel, gondviselőjével egyeztetni. Az adott keretek között a szabály és normatudat kialakulása és érvényesítése érdekében - függően a tanuló életkorától, adottságaitól, motivációjától, körülményeitől- egyéni eljárásokkal, személyes eszközöket alakít ki, és azt a tanulóval megállapodás napi együttműködés keretei között betartatja, a hétköznapiak során ellenőrzi.
4. Az osztálykísérő jogosult és kötelezett a tanuló minden iskolai ügyében eljárni, pl. jutalmazni, fegyelmezni stb. Rendkívüli esetekben (pl. kiemelkedő eredmények, jutalmazás, büntetés, a megállapodásoktól a tanuló érdekében való eltérés stb.) köteles az iskola vezetőjével, szükség esetén a segítő szakemberekkel, szaktanárokkal, szülőkkel, általánosan az adott ügyben érdekelttel egyeztetni.
5. Az osztálykísérő folyamatosan tartja a kapcsolatot a szülőkkel, gondviselőkkel. Rendszeresen tájékoztatja őket a tanuló iskolai munkájáról, pedagógiai, képzési ügyekről éppúgy, mint a programokról. A rendszeres kötelezettség azt jelenti, hogy a

szülőket a tanuló iskolai életéről, előmeneteléről, legalább havonta egyszer a szülői esten személyesen, vagy telefonon tájékoztatja.

6. Az osztálykísérő tartja a kapcsolatot a szaktanárokkal, segíti őket, hogy a gyerekek adottságaiknak leginkább megfelelő terhelést kapják, tájékozódik a tanulók tantárgyi előmeneteléről, órai munkájáról.

7. Az osztálykísérő félévente írásban értékeli a tanulók fejlődését, személyiségjegyeit, munkáját, s javaslatot tesz a feladatokra a további időszakra vonatkozóan. Ezt az értékelést a tanulóval egyezteteti, s megismerteti a szülőkkel, más szaktanárokkal. Az értékelésből származó feladatokat rövidebb hosszabb távra megtervezi, s az érintettekkel egyezteteti.

8. Az osztálykísérő rendszeresen tájékozódik a tanuló iskolai életéről, előmeneteléről, órai, otthoni munkájáról, dolgozat és beszámoló eredményeiről, iskolán kívüli elfoglaltságairól.

9. Az osztálykísérőnek tudnia kell, hogy iskolaidőben hol tartózkodik a tanuló, ellenőrzi a hiányzásait, nyilvántartja azokat. Információ hiányában azonnal tájékoztatja a szülőket és tájékoztatást kér tőlük.

10. Az osztálykísérő részt vesz a tanuló iskolai döntéseiben, ellenőrzi azok teljesülését, nyilvántartja előre haladását, programjait, tanácsaival segíti döntéseit. Döntései a tanulóra vonatkozóan kötelező jellegűek. (Velük kapcsolatban a tanuló fellebbezéssel fordulhat az iskola nevelőközösséghez, az iskola vezetőjéhez, valamint az Iskolaszékhez.)

11. Az osztálykísérő a gyerekek egyetértésével és együttműködésével tanításon kívüli programokat szervez. A gyerekek életkorának, szükségleteinek megfelelő kulturális, közösségi rendezvényeket készít elő, bonyolít le. Ezek anyagi, szervezési feltételeinek megteremtésében az iskola vezetésével és az Iskolaszékkal együttműködik. Feladata továbbá az egész iskolát érintő programok, az osztályra háruló részének előkészítése, lebonyolítása az azokon való részvétel.

12. Az osztálykísérő jogosult, ill. kötelezett a tanulóra vonatkozó minden hivatalos intézményi, szakmai, pedagógiai döntésben részt venni, a velük kapcsolatos pedagógiai, szakmai, adminisztrációs feladatokat ellátni. Így pl. kiemelten a továbbtanulás, pályaválasztás, érettségi, nyelvvizsga, más külső tanfolyamok, vizsgák, OKTV, helyi tanulmányi versenyek, külföldi utak, egyéb programok.

13. A osztálykísérőnek figyelemmel kell kísérnie a tanuló hivatalos nyilvántartásával, tanulói jogviszonyával kapcsolatos feladatokat (gazdasági ügyek, adminisztráció, diákigazolvány, biztosítás stb.). Az osztálynapló, a törzslap vezetése, a bizonyítvány kiállítása szintén feladata. Részt vesz a tanulók felvételi döntési folyamatában, az iskola SZMSZ-e alapján.

Szervezési, koordinációs feladatok

Az osztályfőnök segítse diákjai beilleszkedését az iskola életébe, a felső tagozat új követelményrendszerébe. Ismertesse meg diákjaival az iskola házirendjét. Segítse és koordinálja az osztályban tanító pedagógusok munkáját, szükség esetén, vagy a szaktanár kérésére látogasson órát az osztályban;

Tartson kapcsolatot az osztály szülői munkaközösségével, tartson szülői értekezleteket;

Az osztályfőnök kísérje figyelemmel a tanulók tanulmányi előmenetelét, az osztály fegyelmi helyzetét. Minősítse a tanulók magatartását, szorgalmát, minősítési javaslatát terjessze a nevelőtestület elé. Tegyen javaslatot a tanulók jutalmazására, büntetésére, támogatására;

A tanulók felelősségérzetének eredményes kialakítása érdekében az osztályfőnök tanulóit rendszeresen tájékoztatja az iskolai közösség előtt álló feladatokról, azokon való részvételre mozgósít, közreműködik a tanórán kívüli tevékenységek szervezésében; Az osztályfőnök együttműködik a diákönkormányzattal, segíti a tanulóközösség kialakulását;

Az osztályfőnök kiemelt figyelmet fordít az osztályban végzendő ifjúságvédelmi feladatokra, kapcsolatot tart az iskola ifjúságvédelmi felelősével;

Az iskola felsőbb évfolyamain különös hangsúlyt kap a pályaorientáció, a tanulók pályaválasztásának előkészítése. E hosszú folyamat csak akkor lehet eredményes, ha a tanulói személyiség ismeretében és a társadalmi igényeket is tekintetbe véve történik a pályaválasztás.

Adminisztrációs teendők

Napló vezetése, ellenőrzése;

Ellenőrzők rendszeres figyelemmel kísérése;

Félévi és év végi statisztikai adatok szolgáltatása;

Bizonyítványok megírása;

Anyakönyvek kitöltése és vezetése;

Továbbtanulással kapcsolatos adminisztráció elvégzése;

Hiányzások igazolásának adminisztrációja;

Segíti osztálya kötelező orvosi vizsgálatát;

A pedagógusok feladatainak részletes listáját személyre szabott munkaköri leírásuk tartalmazza. A pedagógusok legfontosabb helyi feladatait az alábbiakban határozzuk meg:

A tanítási órákra való felkészülés, kísérletek, dolgozatok, tanulmányi versenyek összeállítása, és értékelése;

A tanulók dolgozatainak javítása, a tanulók munkájának rendszeres értékelése szóban és írásban;

A megtartott, elmaradó és a helyettesített tanítási órák dokumentálása;

Ellenőrzők gondos vezetése;

Különbözeti, felvételi, osztályozó, javító vizsgák, mérések lebonyolítása;

A tanulmányi versenyek lebonyolítása;

Tehetséggondozás, felzárkóztatás a tanulók fejlesztésével kapcsolatos feladatok;

Felügyelet a vizsgákon, tanulmányi versenyeken, iskolai méréseken;

Iskolai kulturális és sportprogramok szervezése;

Osztályfőnöki, munkaközösség-vezetői, diákönkormányzatot segítő feladatok ellátása;

Az ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátása;

Szülői értekezletek, fogadóórák megtartása;

Részvétel nevelőtestületi értekezleteken, megbeszéléseken;

Részvétel a munkáltató által elrendelt továbbképzéseken;

A tanulók felügyelete óráközi szünetekben és ebédeléskor;

Tanulmányi kirándulások, iskolai ünnepek és rendezvények megszervezése

Iskolai ünnepeken és iskolai rendezvényeken való részvétel;

Részvétel a munkaközösségi értekezleteken;

Tanítás nélküli munkanapon az igazgató által elrendelt szakmai jellegű munkavégzés;
Iskolai dokumentumok készítésében, felülvizsgálatában való közreműködés;
Sztartárrendezés, a szakleltárak és szaktantermek rendben tartása;
Ostálytermek rendben tartása és dekorációjának kialakítása;
A tanulók tájékoztató füzeteiben szereplő osztályzatok rendszeres (2 havonta) ellenőrzése.

A pedagógusok továbbképzésének rendszere

Az iskola sajátos nevelési feladataiból adódóan követelmény a pedagógusokkal szemben a folyamatos továbbképzés és önképzés. Ennek kiemelt területei az alábbiak:

- Egyszer egy évben – a tanév kezdetén két napos szemléletformáló tanári tréning.
- Mentálhigiénés, önismereti konfliktuskezelési kiképző tanfolyamok mind egyéni részvétellel, mind az egész tantestület, illetve munkavállalók számára.
- Újabb diploma, végzettség megszerzése, kiemelten az alábbi területeken: drámapedagógia, speciális segítői-fejlesztői ismeretek, számítástechnika, idegennyelv-ismeret, művészeti tevékenységek
- Szaktárgyi, módszertani továbbképzések.
- Módszertani képzések az iskolán belül az egész tantestület számára.

4.4. A szülői részvétel

A sokat jelenlévő, lazább szállal kapcsolódó felnőttek között ott vannak a szülők is. A gyerek felvételekor fontos szempontunk, hogy a szülők ismerjék és elfogadják alapelveinket. Az iskolához tartozó családok többsége budapesti kerületekben él, de néhányan Budapest környéki településekből járnak hozzánk.

Már az iskola működtetése is a szülők aktív részvételével, segítségével történik. Az Iskolaszék megléte nagy segítséget jelentett a kritikus gazdasági, vagy egyéb problémák megoldásában. A szülők szaktudásukat, anyagi erejüket, kapcsolataikat bármikor, kérés nélkül is felajánlották, az iskola céljait átlátták, aktívan támogatták

Mivel a szülők támogatják az iskolát fenntartó alapítványt, a megvitatás szintjén részesei a tervezésnek, véleményezési joguk van több gyakorlati kérdésben. Természetes, hogy fizikai jelenlétük és a programokból való aktív részvállalásuk is életünkhöz tartozik. Az iskola végül is nekik „számol el”, ők jelentik a valóságos társadalmi ellenőrzést. A szakmai külső kontroll mellett ők is ügyelnek arra, hogy az elvárható és vállalt gyarapodás valóban megjelenjen a gyerekekben.

Együttműködésen szülői részről a következőket értjük:

- Az iskola pedagógiájának fokozatos megismerése és gyakorlása,
- A felelősségteljes véleményezési és javaslattevő jog gyakorlása,
- Részvétel az Iskolaszék munkájában,
- Szerződések betartása,
- Külső szakvizsgálatok, kezelések igénybevétele a gyermek számára, az iskola kellően alátámasztott javaslata alapján, ha az iskola úgy látja, hogy e nélkül a gyerek nem tud megfelelően fejlődni (és így az iskola nem tud eleget tenni alapvállalásának),
- Dologi segítségnyújtás (pl. karbantartás, takarítás, segítség a felmerülő napi problémák megoldásában).

A szülők megalakítják a szülői fórumot, onnan a Szervezeti és Működési Szabályzat értelmében tagokat delegálnak az Iskolaszékbe.. Minden újonnan belépő szülővel szakmai együttműködési szerződést írunk alá, amely az iskola minden gyereke és az

adott gyerekre egyénileg vonatkozó szakmai szolgáltatásait és a szülőtől várt együttműködés formáiról szól

Fontosnak tarjuk, hogy a felmerülő problémákat mindig az adott pedagógus és a szülő tárgyalja meg először. Elvárjuk, hogy ha a szülő úgy dönt, hogy kiveszi gyermekét az iskolából, erről a gyerek pedagógusainak indoklást adjon. Ez a kötelezettség az iskolára is vonatkozik, ha gyereket bocsát el – a szülő, illetve súlyosabb esetben az Iskolaszék felé.

A szülő a folyamatosan frissülő iskolai honlap hírek rovatából folyamatosan informálódik az iskola ügyeiről. Havonta szóban és szükség szerint írásban tájékoztatást kap a gyerek iskolai életéről, fejlődéséről. Akár a tanárok, akár a szülők oldaláról felmerülhet gyakoribb konzultáció igénye. A pedagógusok munkájához tartozik, hogy rendelkezésre álljon; a szülőktől is várjuk az együttműködő magatartást.

A szülők az osztálykísérőkkel történő egyeztetés után részt vehetnek az osztály néhány napján évente, megfigyelőként vagy aktív résztvevőként. Mindkét fél és a gyerek is kezdeményezheti a szülő látogatását. A szülők az egész iskolát vagy az osztályt érintő programokat kínálhatnak, szervezhetnek, ha ezek megfelelnek az iskola által képviselt értékeknek.

Az osztályok szülei számára – igény esetén – egyéni vagy csoportos tanácsadást, konzultációt szervezünk. Érdeklődés esetén szülői esetmegbeszélő fórum működtet az iskolában. Minden osztály szülői és tanítói gárdája havonta egyszer a **szülői esten** összejön, hogy megbeszéljék az aktuális ügyeket és a felmerülő elvi kérdéseket, beszélgessenek az osztály életéről.

4.5. Diákönkormányzat

A kezdettől fogva nagyon sok időt és energiát szánunk arra, hogy az iskola életér kialakításban vagy a közös programok megszervezésében a tanárok, gyerekek és sokszor szülők együttgondolkodása legyen a legfőbb vezérlőelv. A „demokrácia programunk” kapcsán minden diák találkozik a diákönkormányzat gondolatával. Amikor fontossá vált számukra ez, az intézmény, örömet állt a szervezésben való segítségadás elé. Addig is fontos számunkra, hogy

1. fokozatosan, az életkor növekedésével egyre több jogot kapjanak az iskola életének meghatározásában. (pl. legyenek teljes jogú résztvevői a „gyűléseknek”), beleszólhassanak pl. a tantárgyfelosztásba is (a törvényi szabályzás ismeretében pl. a kötelező és választható órák arányával kapcsolatban stb.).
2. legyen egy iskolai szabályzat (Házirend) és emellett legyenek osztályszabályzatok is.
3. állandóan törődjünk a szabályok értelmezésével – erre nem sajnáljuk az időt.
4. egységesek legyünk a szabályok közvetítésében. A közösen hozott iskolai vagy osztályszabályokat érvényesítenünk kell.

A Diákönkormányzat működési körülményeit saját, illetve az iskola szervezeti és működési szabályzat részletesen tartalmazza.

5. A tanulók felvételének rendje

Iskolánk, alapító okirata szerint elsősorban a sajátos nevelési igényű tanulók számára kínál lehetőséget tanulmányaik elvégzésére.

Pedagógiai programunk szellemisége a befogadó, segítő, gondoskodó nevelést, oktatást kívánja meg a pedagógusoktól.

Mindezek mellett az iskolát választó családok igényei, illetve a pedagógia társtudományainak szerves jelenléte a mindennapi szakmai munkában az általánosnál nagyobb figyelmet kíván meg a felvétel kapcsán. Ahhoz, hogy valódi egyéni fejlesztési tervek szerint történjen a gyerekek képzése, a vállalt feladatok összhangban legyenek az iskola szakmai kompetenciáival, lehetőségeivel egy több szempontú felvételi folyamat eredménye a bekerülés.

Szakmai és etikai alapelvünk, hogy csak olyan gyerek és család problémáját vállaljuk fel, amelyre hosszú távú, tartós megoldást tudunk biztosítani.

Mivel a sajátos nevelési igény kialakulását és egyben megoldását is igen összetett tényezők határozzák meg, ezért a vizsgálatok során törekszünk a gyermeket és családját minél alaposabban megismerni.

A középiskolai felvétel során sem írásbeli, sem szóbeli tantárgyi felvételi vizsgát nem tartunk. A felvételről a tanulmányi eredmények és az alábbiakban részletezett eljárás eredménye alapján döntünk.

A pszichológus összegyűjtve az anamnesztikus adatokat, vizsgálva a gyermek személyiségállapotát, illetve megismerve a szülők személyiségét kiszűri a pedagógiai eszközökkel nem vállalható problémákat.

A gyógypedagógus különböző eszközökkel a tanulási képességeket méri, és ez alapján meghatározza a taníthatóság szintjét, a fejlesztés-felzárkóztatás módját, irányát.

A családgondozó a család együttműködési készségéről, lehetőségeiről, feltételeiről nyerhet képet, ismerteti az iskola vállalásait, kialakítja a sikeres szakmai munkához nélkülözhetetlen kapcsolatot.

A három szakterület vizsgálati eredményének, illetve korábban más intézmény által készített szakvélemények, zárójelentések birtokában a pszichológus, gyógypedagógus, családgondozó javaslatot tesz az iskola szakmai teamje számára, melynek tagja még az említetteken kívül a leendő osztálytanító/osztálykísérő és az iskola vezetője. Az általuk kialakított álláspont alapján a felvételtől az intézményvezető dönt.

Az iskolai felvételt megelőző vizsgálatok nem szakvélemény céljából készülnek, tehát, sem az iskola sem a szülő azt máshol fel nem használhatja. Az adatvédelmi rendelkezések alapján a felvételt nem nyert tanulókról készült felmérések megsemmisítésre kerülnek.

A bekerült tanulók vizsgálati eredményei az egyéni fejlesztési terv kiindulási alapját, illetve a későbbi mérések összehasonlíthatóságának dokumentumait képezik. A gyerekek személyi anyagába bekerülnek a szakértői határozatok, nevelési tanácsadók szakvéleményeinek másolatai is.

Az iskolába felvett tanuló gondviselőjével együttműködési megállapodást kötünk, amely tartalmazza a család és az intézmény nevelési, fejlesztési igényeit, céljait. A megállapodás része az egyéni fejlesztési tervnek, melynek megvalósulását tanévenként a szülővel közösen értékeljük.

A felvételi vizsgálatok rendje

I. Személyiségvizsgálat (1 alkalom)

- a. Anamnézis felvétele a szülővel
- b. A gyerek személyiségvizsgálata

II. Képességvizsgálat (1 alkalom)

- c., Tanulási képességek felmérése

III. Családi háttér vizsgálata (1 alkalom)

- d., Családtörténet, iskolai pályafutás, együttműködési készség felmérése

6. A tanulmányok alatti vizsgák rendje

A tanulmányok alatti vizsgák a következők:

- a) javítóvizsga
- b) osztályozó vizsga
- c) különbözeti vizsga
- d) pótló vizsga
- e) kis érettségi

A tanulmányok alatti vizsgákkal kapcsolatos intézményi eljárásrend

- A vizsgát a tanév helyi rendjében meghatározott időszakban (vizsgaidőszak) lehet tenni, azzal, hogy az igazgató ettől eltérő időpontot is kijelölhet.
- A vizsga időpontjait az igazgató jelöli ki, melyet a helyben szokásos módon valamint az intézmény honlapján közzétesz.
- A vizsga időpontjáról (év, hónap, nap, óra, perc) és helyszínéről (cím, épület, terem száma) a vizsgázó, illetőleg a kiskorú tanuló esetén a szülő (gondviselő) minimum a vizsga kezdete előtt 10 nappal tértivevényes postai értesítést kap.
- Egy vizsgaidőszakban legfeljebb két évfolyam tananyagából tehető vizsga. Három évfolyam anyagából csak rendkívül indokolt esetben igazgatói engedéllyel lehet vizsgázni.
- Az osztályozó vizsga kérelemre történő letételét az igazgató engedélyezi. Az osztályozó vizsgára való jelentkezés az iskola titkárságán elérhető formanyomtatványon történik, az igazgató által meghatározottak és kihirdetettek szerint. A jelentkezési lapot a tanuló, valamint kiskorú tanuló esetében a gondviselő is aláírja. Az osztályozó vizsga napján a tanuló mentesül a tanórák látogatásának kötelezettsége alól.
- A vizsga követelményeit az iskola helyi tantárgyi tantervében foglaltak határozzák meg. A vizsga részletes követelményeiről a tanuló a vizsga előtt legalább 6 héttel írásbeli tájékoztatást kap. A tantervi követelmények az iskola honlapján folyamatosan megtekinthetők
- A vizsgakötelezettség a tanulónak az évfolyam követelményeiben megállapított valamennyi tantárgyra vonatkozhat. Ez alól felmentést csak a szakértői bizottság szakvéleményében foglaltak alapján, az igazgató adhat engedélyt.

Vizsgaforma, vizsgarészek

- szóbeli vizsga
- írásbeli vizsga

A tanulmányok alatti vizsgák különös – eljárási - szabályai

1. Az írásbeli vizsga időtartama – a szakvélemény alapján ettől eltérést lehetővé tevő esetek kivételével – tantárgyanként és évfolyamonként 45 perc, magyar nyelv és irodalom tantárgyból 60 perc.
2. Egy napon legfeljebb két írásbeli vizsgát lehet tenni.
3. A szóbeli vizsgát az iskola szakos tanáraiból az igazgató által kijelölt vizsgabizottság előtt kell megtartani. A vizsgabizottság kérdező tanára lehetőleg az a tanár legyen, aki a tanulót előzőleg tanította.
4. Az elnöki teendőket az igazgató vagy a megbízottja látja el.
5. A vizsgán az elnökön és a kérdező tanáron kívül még egy vizsgabizottsági tagnak jelen kell lennie.
6. A tanulónak az írásbeli vizsgán kihúzott tétel (ami több feladatból állhat) kidolgozására legalább 20 percet kell biztosítani, kivéve a 1. pontban tett kivételt.
7. A szóbeli feleletek maximális időtartama 15 perc. Ha a tanuló a feladatát nem tudja megoldani, teljes tájékozatlanságot, árul el az elnök egy alkalommal póttételt húzathat vele. Erre is 20 perc a felkészülési idő, valamint 15 perc a felelet időtartama.
8. A vizsgázó osztályzatát a két felelet százalékos átlaga alapján kell megállapítani.
9. Azt a vizsgázót, aki akár az írásbeli, akár a szóbeli vizsgán figyelmeztetés ellenére meg nem megengedett eszközt használ, az igazgató a vizsga folytatásától eltilthatja, a vizsgaeredménye: elégtelen. Az indokolatlanul félbehagyott vizsgát úgy kell tekinteni, mint ami nem sikerült. Az önhibán kívüli; indokolt vizsgamegszakítás esetén módot kell adni, annak megismétlésére.
10. A vizsga a vizsgázó számára díjtalan.
11. A szabályosan megtartott vizsga nem ismételhető meg.
12. A vizsgáról jegyzőkönyv készül az elnök és a tagok aláírásával, melyet az iskola irattárában a jogszabályban meghatározott ideig kell őrizni.
13. A jegyzőkönyv vezetéséért és hitelességéért a vizsgabizottság elnöke felel.
14. A jegyzőkönyvben minden vizsgázót külön jegyzőkönyv nyomtatványon kell jegyezni.
15. A jegyzőkönyv melléklete a vizsgázó írásbeli dolgozata és feladatlapja, valamint a diák szóbeli felkészülés alatti jegyzetei. Az írásbeli feladatlapot és jegyzetelés (vázlatkészítés) céljára kapott papírlapot az iskola körbélyegzőjével el kell látni. A tanuló és a szülő kérésre, egyeztetett időpontban a vizsgaelnök jelenlétében a vizsgadokumentumokba betekinthet, írásos megjegyzést fűzhet az értékeléshez, melyet jegyzőkönyvbe kell venni.
16. Az írásbeli dolgozatot a szaktanár a tanuló által használt színtől eltérő színű tollal javítja, a hibák megjelölésével értékeli és aláírásával látja el. A javítás téves bejegyzéseit látható módon szignálni kell.
17. A vizsga eredményét a törzslapba és a bizonyítványba a jogszabályban meghatározott záradékokkal be kell vezetni.
18. Az vizsgaeredmény kihirdetésének legkésőbb a vizsgát, több vizsga esetén a legutóbb teljesített vizsgát követő második munkanapon meg kell történnie.

Témazáró (epochazáró)

A témazáró dolgozat/beszámoló zárja le - az epochális rendszerből adódóan a 8-9-10-11. osztályokban – a két hetes tanulási időszakot. Célja: a közismereti tárgyak naprakész követése, az elsajátított ismeretek, kompetenciák mérése, értékelése.

Időpontja: minden epocha végén, időszakonként.

Értékelés: %, illetve jegy.

Formája: írásbeli, szóbeli, tevékenység, gyakorlati.

Vizsgáztató: szaktanár.

Osztályozó vizsga

Az osztályozó vizsga célja: a kötelező minimum ellenőrzése, a tanév lezárása a következő tanév megkezdése előtt. Kötelezhető rá a diák, ha

- egy tárgy óráinak 20%-ról hiányzott
- ha a kötelező témazáróinak nagy része hiányzik
- ha a kötelező témazáróin tartósan 25 % alatti teljesített.

Időpont: június 1–15. Pótvizsga: augusztus 25–30. között.

Értékelés: osztályzat

Tárgyak: bármely tárgy.

Formája: a tárgy jellegének megfelelően szóbeli, írásbeli, gyakorlati vagy választható.

Belső vizsgák

Minden tanulónk számára megfogalmazott célként szerepel a belső vizsgarendszer kialakításában az a gondolat, hogy mindenki számára fontos a vizsgahelyzet, illetve a vizsga fajták megismerése. Ugyanakkor a 10-11-12. évfolyamban az érettségiző diákok számára nagyon fontos információ, hogy időarányosan hogyan állnak az érettségi követelmények teljesítésével.

Idegen nyelvből a vizsga bármikor választható.

A 12. év végén nem érettségizni szándékozók számára:

10. év végén - Komplex humán vizsga (az iskola tanárai állítják össze az anyagát, akár egyéni lehetőségek alapján).

11. év végén - Komplex reál vizsga (az iskola tanárai állítják össze az anyagát).

A 12. év végén érettségizni szándékozók számára „kis érettségi”:

10. év végén- Magyar, Matematika, Történelem, Angol, Informatika, Földrajz (kötelező), Biológia, Kémia, Fizika (választható).

11. év végén- Magyar, Matematika, Történelem, Angol, Informatika (kötelező), Földrajz, Biológia, Kémia, Fizika (választható).

12. félévben – a választott érettségi tantárgyakból.

A vizsgán való bukás következménye

Az osztályozó vizsga tekintetében a bukás következménye az osztályismétlés.

Komplex vizsga elsősorban azok számára jelent kihívást, akik a 10. évfolyam végén nem készülődnek még az érettségi vizsgára. Esetükben a bukásnak nincsen behozhatatlan hátránya, többször, év közben is megpróbálhatják letenni a komplex vizsgákat.

Vizsgaidőszak

1. Félévi vizsga: a tanév rendje szerint január végén. Pótvizsga egy hét múlva és augusztus utolsó hetében

2. Év végi vizsga: A tanév rendje szerint: május végén. Pótvizsga július elején és augusztus utolsó hetében

Bukás

Alapvetően olyan rendszert kívántunk létrehozni, amelyben lehetőleg minden diák megtalálja a helyét. Nem szeretnénk egy gyereket sem elveszteni azért, mert a képességei, adottságai a többiekénél lassabb haladásra adnak lehetőséget számára. Természetesen ennek is vannak határai, hiszen felmerül a kérdés, mi történik akkor, ha egy gyerek nem teljesíti a továbblépés feltételeit. *Minden esetben egyéni megoldást szeretnénk alkalmazni. Ezt az iskola kis létszáma remélhetőleg mindig lehetővé fogja tenni számunkra.*

Ha ennek ellenére nem tudjuk elkerülni a bukást, buktatást, akkor a helyzetet a gyerek (a család) együttműködési hajlandósága, készsége felől közelítjük meg. Nagyon fontos számunkra, hogy a család egésze, a gyerek és a szülők egyaránt aktív részesei legyenek a felmerülő gondok, problémák megoldásának, az iskola ebben partnerként támaszkodhasson rájuk, és ezt ők is elvárhassák az iskolától.

Amellett, hogy évisméltés esetén nem adjuk ki a tanévet lezáró adott évi bizonyítványt, ha a tanárok vállalják a differenciált fejlesztést, a gyereket ily módon az iskola keretein belül fejleszthetőnek tartják és erre van lehetősége az iskolának, akkor az illető haladhat tovább az osztályával. A bukás tehát nem jelent egyértelmű osztályváltást. Ha ugyanis a diák hozzáállásával nincs baj, akkor esetleg tudjuk vállalni a nagyon széthúzó *differenciált oktatást is pl. egyéni programmal, órarenddel, különbozoti vizsgák lehetőségének biztosításával.*

Más eset azonban, amikor a gyerek képességei szerint haladhatna a többiekkel, de ez valamiért még sem történik meg, ide tartozik, pl. az egyéni tanulási szerződés be nem tartása, a többiek munkájának folyamatos zavarása. Ebben az esetben elindul egy a probléma megoldására irányuló folyamat (a kéthetente ülésező tanári fórum esetmegbeszélései, szülőkkel történő egyeztetések). Azt gondoljuk, elengedhetetlen, hogy pontos visszajelzést adjunk a lehet - nem lehet - tilos dolgok határaitól. A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy a játékszabályok be nem tartása veszélyezteti az együttműködést, a diák esetében a haladását, a gyerek tehát végső soron az osztályban vagy az iskolában való maradás lehetőségét kockáztatja, hiszen előfordulhat, hogy a vele dolgozó pedagógusok nem vállalják őt a továbbiakban, és így az iskola elhagyására kényszerül.

A döntés ugyanakkor mindig annak figyelembevételével születik, hogy hogyan viszonyul a gyerek egyéni érdeke a csoport egészének érdekéhez (milyen mintát hordoz, mennyi energiát igényel tanártól, társaktól stb.).

7.Az érettségi tantárgyak teljesítésének kritériumai, a középszintű érettségi vizsga témakörei

Matematika tantárgy

10. és 11. évfolyamon tanulóink kis érettségi vizsgát írnak az addig tanult tananyagból az érettségi időszakban. Matematika tantárgyból a kis érettségi vizsga ugyanúgy épül fel, mint a rendes érettségi (I. feladatlap 12 könnyebb feladatot tartalmaz, 30 pontot lehet elérni, és 45 perc áll rendelkezésre, a II. feladatlap további 6 összetett feladatot tartalmaz, 70 pont érhető el 135 perc alatt), százalékos értékelése is ugyanúgy történik.

Ezen vizsgáknak a célja, hogy a lehető legobjektívebb képet kapjuk a tanulóról. A vizsgák eredményeit és tanulságait együtt értékeli a család, a tanuló és az osztálykísérő. Ez nagy segítséget jelenthet abban, hogy érdemes-e az érettségi vizsgát célként kitűzni, vagy egy esetleges szakmaválasztás, OKJ-s képzés jobb választás-e.

Amennyiben sikertelen kis érettségi esetén a család mégis az érettségi vizsga mellett

dönt, akkor egyéni szerződésben fektetjük le az ehhez teljesítendő feltételeket.

A kis érettségi értékelése:

- 10. évfolyamon a kis érettségi jegye 33 %-ban,
- 11. évfolyamon 50%-ban számít bele az év végi érdemjegyebe.

Érettségi vizsga:

A 12. évfolyamon az érettségi vizsgára bocsájtás feltétele, hogy három próba érettségi feladatsor (január, március, április) közül legalább kettő elégségesre sikerüljön. Ezen próba érettségi feladatsorok az előző évek érettségi feladatsorainak feladataiból vannak összeválogatva.

Természettudományos tantárgyak

Minden évfolyamon kötelező a házi dolgozatok időre elkészítése és leadása. Ez történhet írásban vagy elektronikus módon. El nem készítése esetén az osztályzat elégtelen.

Ha a tanuló hiányzása az óraszám 30%-át eléri, félévi vagy év végi jegyet nem kaphat. Ekkor kötelező 90 perces osztályozó vizsgát írni a tárgyból. Ha ez nem történik meg, a kapott osztályzata elégtelen. Ezt a pótvizsga időszakban javíthatja augusztusban.

Az órán írt dolgozatok értékelése a következők szerint történik: az elégséges alsó határa: 35%, a közepesé 52%, a négyes osztályzaté 69%, a jelesé pedig 86%.

A félévi és év végi jegyek a kapott osztályzatok számtani átlaga. Kerekítés minden egész hat tizedtől. (Például: 3.5=közepes, de 3.6=jó)

Felszerelés hiánya két esetben megengedett, a harmadik alkalommal a tanuló elégtelen osztályzatot kap (füzet, tankönyv, számológép, függvénytáblázat bármelyikének hiánya esetén).

A tanuló a pluszban megtartott kiselőadásokért, jól kivitelezett és értelmezett kísérletekért, számítógépes bemutatókért jeles osztályzat kaphat.

A témazáró dolgozatok idejét 7 nappal a megíratás előtt be kell jelenteni. A bejelentés a többi típusú dolgozatra nem vonatkozik.

A tanuló a tantárgyakból tanulmányi munkája, hozzáállása és szorgalma alapján havi jegyet is kaphat, ha két számonkérés között minimum 4 hét telik el.

A kis érettségi értékelése:

- 10-11. évfolyamokon írásbeli (120 perc) és szóbeli (10 perc) részekből áll,
- értékelése a 12. év végi érettségi vizsgával mindenben azonos.
- a 10. osztály végén írt vizsga 33 %-os arányban számítandó be az átlagba. Ha a kis érettségi jegy elégtelen, akkor az év végi jegy maximálisan elégséges lehet, függetlenül az átlagtól. Május utolsó hetében javító kis érettségi írása egyszer megengedett tanítási időn kívüli időben.
- a 11. osztály végén írt vizsga 50 %-os súllyal számítandó az év végi jegy átlagába. Ha a kis érettségi eredménye elégtelen, akkor az év végi jegy is az, függetlenül az átlagtól. Május utolsó hetében javító kis érettségi írása egyszer megengedett tanítási időn kívüli időben.

Az érettségire bocsátás feltétele:

- a 11. osztály sikeres teljesítése után 12. évfolyamon érettségi előkészítő órákon való kötelező részvétel.
- a 12. évfolyam januárjában sikeresen megírt dolgozat az első félév teljes anyagából.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy

A vizsga tartalma és értékelése:

Írásbeli szövegértés:

Egy esszé műfajú szöveg alapján kell válaszolni a szöveg megértését mérő kérdésekre. A kérdések különböző nehézségi fokúak. Vannak egyszerű, kikereshető információra rákérdezők. Vannak, amelyek a szöveg logikai viszonyainak felismerését vizsgálják, és vannak, amelyek a szöveg tartalmának értelmezését, a szöveghez való személyes viszonyról próbálnak képet alkotni.

A feladat értékelése javítókulcs alapján történik. Az elégséges osztályzathoz 25%-ban helyes megoldás szükséges. Vagyis mind a feladat, mind értékelése lényegében megegyezik a tanulókra váró érettségi vizsga megfelelő részével. A szöveg és a kérdések nehézségi foka viszont életkorukat és osztályszintjüket is figyelembe veszi.

Írásbeli szövegalkotás:

Egy érvelő szöveget kell megalkotni minimálisan két oldal terjedelemben. A szöveg értékelése a következő szempontok szerint történik: A szöveg tartalma mennyiben felel meg a választott témának, mennyiben releváns érveket használ. A szöveg maga mennyire koherens, rendelkezik-e követhető logikával, gondolatmenettel.

A szöveg nyelve mennyiben felel meg a választott témának, műfajnak. Mennyire választékos, pontos és kifejező – esetleg egyéni, szellemes és élvezhető.

A szöveg írásképe, az írásbeli munka mennyire kultúrált, rendezett. A helyesírás természetesen csak azoknál a tanulóknál értékelési szempont, akik nem rendelkeznek felmentéssel az értékelés alól.

Szóbeli felelet:

Csak 10. osztályban. A vizsgának ez a része az eddig elsajátított irodalomtörténeti ismereteket kéri számon egy közösen feldolgozott tételsor alapján. Célja az ismeretek és a szóbeli kifejezőkészség mérése, a vizsgahelyzet gyakorlása.

A számon kért tananyag mennyiségétől eltekintve, az értékelés szempontjaiban megegyezik a szóbeli érettségi vizsgával.

Értékelés:

A kis érettségi, mint mérőeszköz elsősorban arra szolgál, hogy dokumentálja a tanuló aktuális állapotát abban a tekintetben, hogy mennyire van birtokában azoknak a kompetenciáknak, melyek e tárgyból a sikeres érettségihez szükségesek. Eredményeinek tükrében mind a gyerekek – szülei – mint a tanár tisztábban látja az eredményeket és a tennivalókat. Ezért az értékelés részben szöveges értékelés, továbbhaladási javaslatokkal, részben érdemjegy.

A kis érettségi osztályzata

10. osztályban 33%-ban

11. osztályban 50%-ban befolyásolja az év végi osztályzatot.

Történelem tantárgyból

Történelem tantárgyból a kis érettségi vizsga hasonlóan épül fel, mint a rendes érettségi. 10. osztályban csak írásbeli vizsgát tesznek a tanulók.

11. osztályban az írásbeli kis érettségi mellett egy szóbeli vizsgát is tesznek a tanulók, mivel a Történelem tantárgy az érettségi esetében írásbeli és szóbeli vizsgarészből áll.

Az írásbeli vizsga ugyanolyan módon épül fel, mint az érettségi írásbeli. Egyszerű rövid feladatokból (tesztek) és szöveges kifejtendő feladatokból (esszék). Az írásbelire 180 perc áll rendelkezésre, és a pontozás is ugyanazon elv alapján történik (45 – 45 pont), az eredmény százalékos értékelése is megegyezik az érettségi értékelésével.

A 11. osztályban az írásbelit kiegészíti egy szóbeli vizsga is, amely hasonló, mint az érettségi szóbeli vizsga része, a tanuló az előre megadott témakörökből készül, majd a szóbelin húz egy „tételt”, és az érettségi szóbelihez hasonlóan maximum 30 perces felkészülési idő után 10-15 perces összefüggő szóbeli feleletben mutatja be ismereteit egy vizsgabizottság előtt. Az írásbeli és a szóbeli vizsga átlaga hasonlóan számítódik, mint az érettségi esetében.

A kis érettségi értékelése:

10. évfolyamon a kis érettségi jegye 30 %-ban,

11. évfolyamon 50%-ban számít bele az év végi érdemjegybe.

Érettségi vizsga:

A 12. évfolyamon az érettségi vizsgára bocsátás feltétele, hogy két írásbeli próba érettségi feladatsort ír meg a tanuló (december, február) A két írásbeli átlaga elégséges kell, hogy legyen, valamint a szóbeli próba érettségi eredményével együtt is elégséges eredményt kell mutatnia.

Márciusban ezt egy szóbeli vizsga követi, amely hasonló módon történik, mint az érettségi.

Iskolánk létszámából, speciális feladataiból és céljainkból adódóan a középiskolában választható tantárgyakat, érettségi felkészítő foglalkozásokat tartó tanárok egyben a kötelező szakórákat is tartják. A tantárgyfelosztás sajátja, hogy nincs szükség egy adott tantárgyból több szaktanár alkalmazására, így nincs is lehetőség a szabad pedagógusválasztásra. A tanulók pedagógusválasztásának joga az iskolánkban működő mentor-rendszerben valósul meg.

8. Hagyományok, ünnepek

Iskolánkban hat-nyolchetente hosszabb-rövidebb szünetet tartunk. Az előző periódust lezáró utolsó tanítási napon vagy napokon rendkívüli program van. Ezek egy részére a szülők is hivatalosak.

A **tanévnnyitó** ünnepet az első tanítási nap reggelén tartjuk. Az első héten osztályos és iskolai keretek között iskolán kívüli programok zajlanak (közös bográcsozás, evezés, kirándulás, stb.) **Szent Mihály napján** az iskola minden tagja a makkosmáriai templom melletti réten „mérlegre teszi köveit”, majd lakomával zárja a napot. Az **ősz**i szünet előtti napokban **témahetet** tartunk. November utolsó szombatja hagyományosan a **szalagavató** napja.

A téli szünet előtti hét utolsó napjain adventi hetet tartunk, ami az **adventi kerttel zárul**, melyen a szülők is részt vehetnek.

A **húsvéti** szünet előtt szintén **témahét** keretében minden osztály közösen tevékenykedik (pl. környezetvédelem, olimpia, városismeret, demokrácia, stb.)

A tanév végén négy napos **Erdei Iskolát** tartunk (pl. Balaton-felvidék, Bakony)

A tábor az iskolai élet részeként minden diák számára kötelező. Csak különleges indokkal, egyéni megállapodás keretében kötött szerződéssel tudunk eltekinteni a részvételtől.

Az erdei iskolával, évközi kirándulásokkal és a Tiszai nomád evezőstáborral céljaink a következők:

A kényelemhez szokott városi gyerekeket arra készítetni, hogy egyrészt

- *intenzív kapcsolatban legyenek a természettel*, növény- és állatismeretük gyarapodjon, a környezetvédelem fontosságát egy más aspektusból átérezzék és gyakorolják, másrészt
- *önellátó ügyességük fejlődjön*. A háztartási ismeretek oktatását minden esetben itt, sűrítve, tevékenységek között oldjuk meg. De alkalmat ad ez a tábor más tudnivalók – egészségügyi, környezetvédelmi, művészeti ismeretek stb. átadására is,
- Iskolánk egyik fő célkitűzése az, hogy a gyerekek minél inkább *tevékenységeken keresztül, saját élmények alapján tanuljanak*. E cél megvalósításának számos eszköze van, az egyik legintenzívebb természetesen a tábor.
- Iskolánk az egyéni fejlődés-önfejlesztés olyan módjait kínálja, hogy közben a társakra való figyelés, a társas alkalmazkodás is erősödjék. Ennek a folyamatnak fontos lépései azok a helyzetek, amelyek a valós élethez, valós problémahelyzetekhez kötődnek. A tábor a közösségi élet és egyéni fejlődés szempontjából is kiemelkedő esemény életünkben.

Főbb tevékenységeink a táborokban:

- Kézműves foglalkozások a természetben talált anyagokból.
- Növény- és állat-megfigyelési kutatómunka, a környék feltárása.
- Közös zenélés, éneklés, sportolás, kirándulások, barlangászás.
- Szituációs gyakorlatok, keretjáték, esetleg az ebből merítő színház az utolsó estén, ehhez próbák, díszletek és jelmezek készítése, nagy részük természeti anyagokból.
- A sátor, az egész tábor, az ebédlő stb. rendben tartása, önellátó munka, háztartási tennivalók (mosogatás, főzés stb.- a helynek megfelelően)

Egyéb külső programok

Kirándulások, városok meglátogatása – egy –egy nap. Színház, mozi, kiállítás egyéb külső kulturális programok. „Üzemlátogatás”, ismerkedés a munka világával. Kerületi sportversenyeken, bajnokságokon való részvétel.

9. Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos terv

Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításának célja, hogy tanulóink vészhelyzetben a lehető legjobb döntést hozzák. Tudjanak szabályosan mentőt hívni, legyenek tisztában a vérzések és csontsérülések alapvető ellátásával, ismerjék az újraélesztés technikáját.

A fenti ismeretek elsajátítása nem önálló tantárgyként, hanem az egészségnevelés, természetismeret, biológia órák keretei között folyamatosan, a tantárgyi tanterveknek megfelelően történik.

1. Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításának célja, hogy a tanulók

- ismerjék meg az elsősegélynyújtás fogalmát;
- ismerjék meg az élettannal, anatómiával kapcsolatos legfontosabb alapfogalmakat;
- ismerjék fel a vészhelyzeteket;
- tudják a leggyakrabban előforduló sérülések élettani hátterét, várható következményeit;
- sajátítsák el a legalapvetőbb elsősegély-nyújtási módokat;
- ismerkedjenek meg a mentőszolgálat felépítésével és működésével;
- sajátítsák el, mikor és hogyan kell mentőt hívni.

2. Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos kiemelt feladatok:
 - a tanulók korszerű ismeretekkel és az azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek elsősegély-nyújtási alapismeretek területén;
 - a tanulónak bemutatjuk és gyakoroltatjuk velük elsősegélynyújtás alapismereteit;
 - a tanulók az életkoruknak megfelelő szinten - tanórai és a tanórán kívüli (egyéb) foglalkozások keretében – foglalkoznak az elsősegélynyújtással kapcsolatos legfontosabb alapismeretekkel.
3. Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos feladatok megvalósításának elősegítése érdekében:
 - az iskola kapcsolatot épített ki az Országos Mentőszolgálattal,
 - támogatjuk a pedagógusok elsősegély-nyújtási ismeretekkel foglalkozó továbbképzésekre való jelentkezését.
4. Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátítását elsősorban a következő tevékenységformák szolgálják:
 - a helyi tantervben szereplő tantárgyak tananyagaihoz kapcsolódó alábbi ismeretek:

TANTÁRGY	ELSŐSEGÉLY–NYÚJTÁSI ALAPISMERETEK
Biológia	- rovarcsípések - légúti akadály - artériás és ütőeres vérzés
Kémia	- mérgezések - vegyszer okozta sérülések - savmarás - égési sérülések - forrázás - szénmonoxid mérgezés
Egészségnevelés	- komplex elsősegélynyújtás technikája

5. Az egészségnevelést szolgáló egyéb (tanórán kívüli) foglalkozások:
 - minden évben egy alkalommal elsősegély-nyújtási bemutatót szervezünk a tanulónak az Országos Mentőszolgálat bevonásával;
 - évente egy egészségvédelemmel, helyes táplálkozással, elsősegélynyújtással foglalkozó projektnap (téma nap) szervezése tanulóink számára.

10. A pedagógiai program megvalósításának feltételrendszere

9.1. Épület

Az iskola nem rendelkezik saját tulajdonú épülettel. A Csillebérci Szabadidő Központ területén bérelünk hosszú távra 600 négyzetméteres épületet, melyet oktatási célú használatra építettek és az elmúlt években felújításuk, átalakításuk is megtörtént. Az osztálytermeken kívül saját könyvtár- és közösségi teremmel, számítógépteremmel, művészeti szaktanteremmel, irodákkal, tanári szobával, kiscsoportos foglalkoztatókkal

és orvosi szobával rendelkezünk. Szabadon használhatjuk a Park létesítményeit, a tornacsarnokot, úszómedencét, sportpályákat. A tanulók étkeztetését a szintén a tábor területén működő konyha, illetve étterem biztosítja.

9.2. Tárgyi, technikai feltételek

9.2.1. Az eszközök és felszerelések listája a helyiségek bontásában:

I. 1 db Informatika szaktanterem

15 db PC,
15 db számítógépasztal,
15 db tanulói szék,
1 db digitális tábla,
1 db projektor, fénymásoló, nyomtató, szkennel,
1 db szerver gép, tanári munkaállomás

II. Osztályterem

Tanulói létszámnak megfelelő asztal, szék,
Tábla, szabvány világítás,
Tanulói szekrények, tanári asztal, szék,
Könyvespolcok, tároló szekrény,
Virágállvány, óra, sötétítő függöny, hulladékgyűjtő.
Taneszközök (a szaktanteremnek, évfolyamnak megfelelően).

III. Művészeti szaktanterem

Tároló polcok, kézműves anyagok /szövőkeretek, agyag, festék, stb./
Szövőszék,
Agyagozó korong,
Égető kemence,
Munkaasztalok, tanulói székek.

IV. Folyosó, aula

Zongora, csocsóasztal, TV, ivóvíz automata,
Virágállványok, hirdető táblák, vitrin, táblók a tanulói munkák kiállítására.

V. Egyéni foglalkoztató (gyógypedagógus)

Asztal, szék négy személyre, könyvtároló polcok, szekrény, tükör,
Mágneses falitábla,
Fejlesztő játékok, feladatlapok, diagnosztikai eszközök, tükör.
1 db PC

VI. Egyéni foglalkoztató (pszichológus)

Asztal, szék négy személyre, könyvtároló polc, szekrény,
Diagnosztikai eszközök, játékok.

VII. Raktár

Tároló polcok, szekrények,
Taneszközök /térképek, történelem, fizika, kémia, biológia eszközök/,
TV, videó zsúrkocsi, CD-lejátszó, írásvetítő és állvány, vetítővászon,
Kerti szerszámok.

VIII. Sportszertár

Tároló polcok, sporteszközök

IX. Sportcsarnok

Öltöző bútor,

Női, férfi mosdó, zuhanyozó, WC létszámnak megfelelően,

Kézilabda kapuk, kosárpalánkok, tornapadok, bordásfalak,

Tornaszőnyegek, sport-, és mozgásfejlesztő eszközök.

X.. Tanári

Irattartó szekrények /zárható, nyitott/,

Polcok, napló és ellenőrzőtartó,

Asztal (zárható), szék létszám szerint,

Fénymásoló, nyomtató, szkennel,

PC, telefon, fax,

Kézikönyvek, szakkönyvek, folyóiratok,

Fogas, mosogató, hűtőszekrény, „kávésarok”.

XI. Ügyviteli, igazgatói szoba

3 db íróasztal/számítógépasztal, irattartó lemezszekrény, székek,

Polcok, irattartó szekrények,

3 db PC, fénymásoló, telefon, fax, nyomtató.

XII. Orvosi szoba

Asztal, székek, vizsgálóágy, orvosi szekrény, orvosi eszközök, mérleg,

látásvizsgáló tábla, magasságmérő,

Orvosi lengőkaros mosdó, kézfertőtlenítő, fogas, műszerasztal.

9.2.2. Helyiségek bútorzata és egyéb berendezési tárgyai

tanulói asztal (1 és 2 személyes)	90 db
tanulói szék	120 db
tanári íróasztal (tárgyalóasztallá alakítható)	12 db
tanári szék	15 db
eszköztároló szekrény, polc	15 db
irodai számítógépasztal	25 db
irodai forgószék	10 db
irattartó szekrény (zárható)	3 db
lemezszekrény	1 db
napló, folyóirat és könyvtartó szekrény	4 db
állványos fehér tábla	2 db
falitábla	9 db
digitális tábla	1 db
szeméttároló	18 db
sötétítő függöny	36 db
személyi számítógép	20 db
nyomtató	4 db
szkennel	3 db
telefon faxszal	1 db

telefon központ, 5 db készülékkel	1 db
fénymásoló	3 db
írógép	1 db
tornapad	6 db
tornaszámoly	12 db
bordásfal	4 db
mászókötél	2 db
tornaszivacs	12 db
sportszerek (labdák, tornakészlet, stb.)	
magnetofon mikrofonnal	4 db
televízió	3 db
videó	2 db
CD lejátszó	2 db
DVD-lejátszó	2 db
írásvetítő	1 db
fényképezőgép	2 db
diktafon	1 db
projector	2 db
vetítő vászon	2 db
kamera	1 db
korong	1 db
agyagégető kemence	1 db

9.2.3. Taneszközök

Földrajzi, történelmi falitérképek,
 Történelmi falitablók,
 Nyelvtani falitablók,
 Irodalmi falitablók,
 Matematika, fizika, kémia falitablók,
 Természetismeret, biológia falitablók,
 Fizika kísérleti eszközök, tanulói eszközkészletek,
 Kémia kísérleti eszközök,
 Videó, fólia, dia, audió sorozatok,
 Mikroszkóp, iránytű, nagyítók,
 Koponya, emberi test demonstrációs anyag,
 Labdák (futball, kosár, kézi, röplabda, medicin, gumi, kislabda)
 Sporteszközök (ütők, kötelek, ügyességi játékok, íj, bokszesztyűk, stb.)
 Floorball készlet, kikapuk,
 Ping-pong asztal, asztali-futball asztal,
 Rajztáblák, kézműves eszközök,
 Mozgásfejlesztő eszköztár,
 Diszlexia, diszkalkulia fejlesztő eszközök,
 Pszichológiai, gyógypedagógiai felmérő eszközök, tesztek (Raven, Rorschach, Szondi, Figyelemvizsgáló, stb.)
 Tankönyvek, kézikönyvek, szakkönyvek,
 Szoftverek (matematika, történelem, földrajz, részképesség-zavarok),
 Társasjátékok,
 Takarító eszközök, kertművelő eszközök.

11. Helyi tanterv

10.1. A tanterv pedagógiai CREDÓ-ja:

Egy hatékonyságra, eredményességre és sikerességre törekvő iskolának a tanulók adottságaitól, lehetőségeitől függetlenül csak az lehet a célja, hogy a gyermeki személyiség (szükséglet) ismeretében teremtsen meg a gyermek önmagához képest maximális fejlődésének a lehetőségét.

Esetünkben ez a korrekciós, terápiás személyiségfejlesztést és egy harmonikus, boldog gyermekkor biztosítását jelenti.

A terápiás jellegből fakad az érzelmek hangsúlyozott fejlesztése, a biztonságérzet megteremtésére való törekvés, valamint az énerősítés, ami a gyermek személyiségének felszabadulását, megnyílását eredményezi. Ez pedig a tanulási képesség alapja. Ezért mondhatjuk, hogy terápiás tantervünk az eredményesebb tanulást szolgálja.

A Tüskevár Iskola Pedagógiai programjába a 2005-ben a közoktatásért felelős miniszter által kiadott Officina Bona tantervcsaládot (kerettantervet) választotta helyi tantervének alapjául.

A 2013. évi módosításkor a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény, valamint a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. Kormányrendelet előírásai alapján a következő kerettanterveket választottuk:

- Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára,
- Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyamára,
- Kerettanterv a szakközépiskolák 9-12. évfolyamára,

Helyi tantervünk az átdolgozása után megfelel az alábbi hatályos jogszabályoknak:

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény,

- a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. Kormány rendelet,
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 20/2012. EMMI rendelet,
- az 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről,
- a 23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet mellékletei,
- a 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról (irányelv),
- a 73/2013. Korm. rendelet az egyes oktatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról
 - 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvéről

10.1.1. A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei

2. melléklet a 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelethez

A Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve

1. Általános elvek

1.1. A Nemzeti alaptanterv és a választott kerettanterv alkalmazása a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásában

A Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat) a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának is alapidokumentuma, az abban meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok, kulcskompetenciák, illetve a műveltségi területeken megfogalmazott célok, feladatok a sajátos nevelési igényű tanulóira is érvényesek. A sajátos nevelési igényű tanulókat nevelő-oktató iskolák pedagógiai programjuk, helyi tantervük elkészítésénél figyelembe veszik:

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: köznevelési törvény), a Nat és az Irányelv rájuk vonatkozó előírásait,
- a kollégiumi nevelés országos alapprogramját,
- a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit,
- a fővárosi, megyei feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és köznevelés-fejlesztési tervet,
- a szülők elvárásait és
- az általuk nevelt tanulók sajátosságait.

Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a többi tanulóval részben vagy egészben együtt (integráltan), azonos iskolai osztályban történő, illetve az e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, iskolai osztályban a sajátos nevelési igényű tanulók számára külön szervezett (gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézményekben) nevelésére, oktatására.

1.2. Az Irányelv célja

Az Irányelvben foglaltak célja, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók esetében a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok ugyanúgy összhangba kerüljenek, mint más gyermekeknél. Az Irányelv annak biztosítását szolgálja, hogy:

- a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósuljon meg, segítse a minél teljesebb önállóság elérését és a társadalomba való mind teljesebb beilleszkedést,
- az iskola fejlesztési követelményei igazodjanak a fejlődés lehetséges üteméhez,
- ha szükséges, a fejlesztés az iskoláskor előtti képességfejlődés területeire is terjedjen ki,
- a rehabilitációs célú fejlesztő terápiák programjai váljanak az intézmények pedagógiai programjainak tartalmi elemeivé,
- a tanulókat a nevelés, oktatás, fejlesztés ne terhelje túl.

Ennek érvényesítése érdekében meghatározza:

- a tartalmak kijelölésekor egyes területek módosításának, elhagyásának vagy egyszerűsítésének, illetve új területek bevonásának lehetőségeit,
- a sérült képességek rehabilitációs, habilitációs célú korrekciójának területeit,
- a nevelés, oktatás és fejlesztés szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésére vonatkozó javaslatokat.

1.3. A sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs, rehabilitációs célú ellátása

A tanulók között fennálló – egyéni adottságokból és igényekből adódó – különbségeket az iskolák a pedagógiai programok és helyi tantervek kialakításakor veszik figyelembe.

A sajátos nevelési igény kifejezi:

a) a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékoság által okozott részleges vagy teljes körű módosulását,

b) az iskolai tanuláshoz szükséges képességek kialakulásának sajátos útját, fejlődésének eltérő ütemét, esetleg részleges vagy teljes kiesését, fejletlenségét, lassúbb ütemű és az átlagtól eltérő szintű fejleszthetőségét.

A sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, speciális eljárások alkalmazását, illetve kiegészítő fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teheti szükségessé.

1.3.1. A habilitációs, rehabilitációs ellátás közös elvei

a) A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében, oktatásában részt vevő nevelési-oktatási intézmények egész nevelési-oktatási rendszerét átfogó, hosszú távú habilitációs, rehabilitációs célok és feladatok határozzák meg, melyeket az intézmény dokumentumai tartalmaznak.

b) A habilitációs, rehabilitációs tevékenység olyan szakmaközi együttműködésben kialakított és szervezett nyitott tanítási-tanulási folyamatban valósul meg, mely az egyes tanulók vagy tanulócsoportok igényeitől függő eljárások, időkeret, eszközök, módszerek, terápiák alkalmazását teheti szükségessé.

1.3.2. A habilitációs, rehabilitációs tevékenység közös céljai és feladatai

a) A mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékoságból, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékoságból, autizmus spektrum zavarból vagy egyéb pszichés fejlődési zavarból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók kompenzálása vagy helyreállítása, a meglévő ép funkciók bevonásával.

b) Törekvés a különféle funkciók egyensúlyának kialakítására.

c) A szükséges speciális eszközök elfogadtatása és használatuk megtanítása.

d) Az egyéni sikereket segítő, a társadalmi együttélés szempontjából kívánatos egyéni tulajdonságok, funkciók fejlesztése.

e) Az egyes területeken kimagasló teljesítményt nyújtó tanulók tehetségének kibontakoztatása.

1.3.3. A habilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők

a) A fogyatékoság, az autizmus spektrum zavar vagy egyéb pszichés fejlődési zavar típusa, súlyossága.

b) A fogyatékoság, az autizmus spektrum zavar vagy egyéb pszichés fejlődési zavar kialakulásának, felismerésének, diagnosztizálásának ideje.

c) A sajátos nevelési igényű tanuló

ca) életkora, pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei,

cb) képességei, kialakult készségei, kognitív funkciói, meglévő ismeretei.

d) A társadalmi integráció kívánalmai: az egyéni tanulási utak megtervezése és biztosítása, továbbtanulás, pályaválasztás, a lehető legönállóbb életvitelre történő felkészítés.

A sajátos nevelési igényű tanuló fejlesztésére vonatkozó célokat, feladatokat, tartalmakat, tevékenységeket, követelményeket meg kell jeleníteni:

a) az intézmény pedagógiai programjában,

b) a helyi tantervben

- c) a tematikus egységekhez, tervekhez kapcsolódó tanítási-tanulási programban,
- d) az egyéni fejlesztési tervben.

A fogyatékos, a pszichés fejlődési zavar típusának megfelelő szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógus, gyógypedagógiai tanár, konduktor, konduktor-óvodapedagógus, konduktor-tanító, terapeuta, kompetenciája:

1. a programok, programcsomagok összeállítása,
2. a rehabilitációs, rehabilitációs egyéni és kiscsoportos fejlesztés, osztálytermen belüli megsegítés,
3. közreműködés az integrált nevelés, oktatás keretein belül a tanítási órákba beépülő rehabilitációs, rehabilitációs fejlesztő tevékenység tervezésében, ezt követően a konzultációban.

1.4. A szükséges pedagógiai feltételek biztosítása a sajátos nevelési igényű tanulók számára

A nevelés, oktatás, fejlesztés kötelezően biztosítandó pedagógiai feltételeit a köznevelési törvény foglalja össze. A köznevelési törvény a sajátos nevelési igényű tanulókhoz igazodva az általánosan kötelező feltételeket több területen módosítja, illetve kiegészíti olyan többlétszolgáltatásokkal, amelyeket ki kell alakítani, és hozzáférhetővé tenni a sajátos nevelési igényű tanulók számára, mint például:

- speciális tanterv, tankönyvek, tanulási segédletek,
- speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő technikai eszközök.

1.5. A többségi intézményekben megvalósuló (integrált) nevelés, oktatás

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk (teljes vagy részleges integrációjuk). Az együttnevelést megvalósító intézmény többet vállal, magasabb értéket kínál, mint részvétet és védettséget. Sikerkritériumnak a tanulók beilleszkedése, önmagához mért fejlődése, a többi tanulóval való együtt haladása tekinthető, melynek eredményes megvalósítását az alábbi tényezők biztosítják:

- A befogadó iskola vezetője támogatja pedagógusai részvételét az integrációt segítő szakmai programokon akkreditált továbbképzéseken.

- Az együttnevelést megvalósító iskolák pedagógusainak, valamennyi dolgozójának, gyermek- és szülői közösségének felkészítése a sajátos nevelési igényű tanulók fogadására.

- Az együttnevelés megvalósításában, a különböző pedagógiai színtereken a rehabilitációs, rehabilitációs szemlélet érvényesülése és a sérülésspecifikus módszertani eljárások alkalmazása. A módszerek, módszerkombinációk megválasztásában a „sérülésspecifikusság” alkalmazkodást jelent a sajátos nevelési igény típusához, az elmaradások súlyosságához, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz.

- A nyitott tanítási-tanulási folyamatban megvalósuló tevékenység, amely lehetővé teszi az egyes gyermek vagy csoport igényeitől függő pedagógiai – esetenként egészségügyi – eljárások, eszközök, módszerek, terápiák, a tanítás-tanulást segítő speciális eszközök alkalmazását.

- A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő, magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség) és az együttneveléshez szükséges kompetenciákkal rendelkező pedagógus, aki

- a) a tananyag-feldolgozásnál figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait;

b) egyéni fejlesztési tervet készít a gyógypedagógus – konduktív nevelés esetén konduktor – együttműködésével, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít, a differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz;

c) a tanórai tevékenységek, foglalkozások során a pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat beépíti, a folyamatos értékelés, hatékonyság-vizsgálat, a tanulói teljesítmények elemzése alapján – szükség esetén – megváltoztatja eljárásait, az adott szükségletekhez igazodó módszereket alkalmaz;

d) egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres;

e) alkalmazkodik az eltérő képességekhez, az eltérő viselkedésekhez;

f) együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba.

A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő – a tanuló fogyatékoságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező – gyógypedagógus, gyógypedagógiai tanár, konduktor, konduktor-óvodapedagógus, konduktor-tanító, terapeuta

a) segíti a pedagógiai diagnózis értelmezését;

b) javaslatot tesz a fogyatékoság, a pszichés fejlődési zavar típusához, a tanuló egyéni igényeihez szükséges környezet kialakítására (a tanuló elhelyezése az osztályteremben, szükséges megvilágítás, hely- és helyzetváltoztatást segítő bútorok, eszközök alkalmazása stb.);

c) segítséget nyújt a tanuláshoz, művelődéshez szükséges speciális segédeszközök kiválasztásában, ismerteti a speciális eszközök használatát, tájékoztat a beszerzési lehetőségekről;

d) javaslatot tesz gyógypedagógiai specifikus módszerek, módszerkombinációk alkalmazására;

e) figyelemmel kíséri a tanulók haladását, részt vesz a részeredmények értékelésében, javaslatot tesz az egyéni fejlesztési szükségletekhez igazodó módszerváltásokra;

f) együttműködik a többségi pedagógusokkal, figyelembe veszi a tanulóval foglalkozó pedagógus tapasztalatait, észrevételeit, javaslatait;

g) terápiás fejlesztő tevékenységet végez a tanulóval való közvetlen foglalkozásokon – egyéni fejlesztési terv alapján a rehabilitációs, rehabilitációs fejlesztést szolgáló órakeretben –, ennek során támaszkodik a tanuló meglévő képességeire, az ép funkciókra;

h) segíti a befogadó pedagógust az egyéni értékelés kialakításában, a gyermek önmagához mért fejlődésének megítélésében;

i) segíti a helyi feltételek és a gyermek egyéni szükségleteinek összehangolását.

Az integrált nevelésben, oktatásban részt vállaló nevelési, oktatási intézmények vegyék igénybe az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények, a pedagógiai szakszolgálati, illetve pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények szolgáltatásait, az utazó gyógypedagógiai hálózat működtetésére kijelölt intézmények segítségét a köznevelés-fejlesztési tervekben meghatározott feladatellátás szerint.

1.6. A kollégiumot is magában foglaló intézmények pedagógiai programja

A sajátos nevelési igényű tanulók egy része többcélú – kollégiumot (diákotthont) is magába foglaló – gyógypedagógiai intézményben teljesíti tankötelezettségét. Az intézmények pedagógiai programját az Irányelvben megfogalmazott célok, tartalmak és feladatok, valamint a Kollégiumi nevelés alapprogramjának figyelembevételével kell elkészíteni.

A kollégiumi nevelőmunka a társadalmi beilleszkedéshez szükséges képességek fejlesztését szolgálja. Ennek során jelentős szerepet kap az egyéni bánásmód, a

személyre szabott nevelési eljárások, az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tevékenységformák alkalmazása.

A diákotthoni foglalkozások szervezésekor kiemelt szerepet kap:

- a szocializációt segítő képességek fejlesztése,
- az egyéni tanulási és ismeretszerzési technikák megtanulása, alkalmazása,
- az egészséges életmódra nevelés – a tanuló speciális igényeihez igazítva az egészség megőrzéséhez szükséges technikák, képességek megszerzése, megőrzése,
- a környezeti nevelés, az egyéni igények alapján a saját környezet megfelelő kialakítása,
- a szabadidős program, önkiszolgálás, munka, tehetséggondozás, felzárkóztatás, társas kapcsolatok, közösségi tevékenységek alkalmazása, amelyek a tanuló eredményes társadalmi beilleszkedését segítik elő.

[...]

5.2. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelési, oktatási szempontú jellemzői

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlődése igen eltérő attól függően, hogy milyen egyéb érzékszervi, motorikus, beszédfejlődési, viselkedési stb. rendellenességeket mutatnak, amelyek vagy oksági összefüggésben állnak az értelmi fogyatékossgal, vagy következményesen egyéb hatásokra alakulnak ki. Tanulási helyzetekben megfigyelhető jellemzőik: a téri tájékozódás, a finommotorika, a figyelemkoncentráció, a bonyolultabb gondolkodási folyamatok, a kommunikáció, valamint a szociális alkalmazkodás fejlődésének eltérései. Ezek változó mértékben és mindig egyedi kombinációban jelennek meg, a tanulási képesség különböző mértékű fejlődési zavarát is mutatják és akadályozzák az iskolai tanulás eredményességét.

A nevelésükhöz szükséges feltételek:

- a) a fogyatékossg típusának és súlyosságának megfelelő gyógypedagógiai tanár/terapeuta, gyógypedagógus foglalkoztatása,
- b) speciális tanterv, tankönyv és más segédletek, illetve
- c) a szakértői és rehabilitációs bizottság által meghatározott szakszolgáltatások biztosítása.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlődése nevelési igényeinek megfelelő gyógypedagógiai nevelés, oktatás és terápia hatására a mentális képességek területén is számottevő lehet.

5.3. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

5.3.1. Alapfokú nevelés – oktatás szakasza

- a) alsó tagozat: 1–4. évfolyam.

Ezen a tagozaton a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichés funkciók fejlesztésére helyeződik a hangsúly. A tanulók között meglévő eltérések differenciált eljárások, tartalmak és oktatásszervezési megoldások, terápiák alkalmazását teszik szükségessé. A képességfejlesztésben hangsúlyos szerepük van a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek. A tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosulnia a pedagógiai folyamat korrekciós, kompenzáló jellegének.

Az alsó tagozat első évfolyamán javasolt – a Nemzeti alaptanterv által biztosított lehetőséggel élve – egy évfolyam tananyagának elsajátítására egy tanévnél hosszabb időtartamot tervezni. A hosszabb időkeret nagyobb esélyt nyújt az alapvető kultúrtechnikák eszközszintű elsajátítására, amennyiben megfelelő motiváltság mellett, ismétlődő tanulási folyamatban, állandó aktivitásban egyre önállóbb tanulási tevékenységre készíteti a tanulókat. A gyógypedagógiai nevelésnek az egész személyiség fejlesztésére kell törekednie.

Ezen a tagozaton nagyobb hangsúlyt kap a tanulási, magatartási és viselkedési szokások következetes kialakítása és megerősítése.

Az iskolák helyi tantervükben határozzák meg azokat a pedagógiai diagnosztikán és fejlesztési stratégián alapuló konkrét gyógypedagógiai eljárásokat – szükség esetén terápiákat –, amelyek az iskoláskor kezdő éveiben hatékonyan segítik a készségfejlesztést. Az iskolatípus módosításának esetenkénti szükségessége folyamatos gyógypedagógiai diagnosztizálás nyomán a tanítás-tanulás folyamatában állapítható meg biztonsággal.

b) felső tagozat: 5–8.évfolyam

A felső tagozaton a tanulók fejlesztése elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az elsajátított tanulási szokásokra épül. Hangsúlyosabbá válik az önálló tanulási tevékenység. A tanítás-tanulás folyamatában előtérbe kerül a verbális szint, de a tanulók fejlettségének megfelelően, differenciált módon jelen van a manipulációs és a képi szint is.

5.3.2. Középfokú nevelés – oktatás szakasza

A cél elsősorban az ismeretek megerősítése, szintetizálása, a tudáselemek rendszerbe illesztése, alkalmazása, a pályaorientáció, az önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása. A tanulók eltérő képességprofilja, iskolai életének különbözősége, egyéni fejleszthetőségi prognózisa esetén is kiemelt cél, hogy a tanulók a speciális szakiskola, – vagy az integrált keretek között történő – nevelés, oktatás során elsajátítsák azokat az ismereteket és készségeket, amelyek az önálló életvitelhez, a munkaerőpiacra történő belépéshez, megmaradáshoz és az egész életen át tartó tanulás megalapozásához elengedhetetlenül szükségesek.

5.3.3. Szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasz

A speciális szakiskola szakképző évfolyamain szakmai vizsgára történő felkészítés, vagy az életkezdéshez való felkészülést, a munkába állást lehetővé tevő egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását nyújtó képzés folyik. Az államilag elismert, az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítésekre és részszakképesítésekre való felkészítés esetén a szakképzési évfolyamok száma az OKJ-ben megjelölt képzési idő, illetve – a Nemzeti alaptantervben biztosított lehetőség alapján – a sajátos nevelési igény típusához igazodó nyújtott képzési idő szerint történik. A szakképzési évfolyamokon is kiemelt szerepet kap a tanulók adottságaihoz igazodó készség- és képességfejlesztés, a komplex személyiségfejlesztés. A nevelés, oktatás, képzés célja:

- A még meglévő tudásbeli és szociális hátrányok felszámolása,
- A tanuláshoz, szakmatanuláshoz, munkába álláshoz szükséges motiváció megteremtése, erősítése,
- A szakmai vizsgára való felkészítés,
- Munkavégzésre való szocializálás, munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, önálló életvezetés megalapozása.

5.4. Az integrált keretek között nevelt enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlesztése

Az integrált keretek között nevelt enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelésében az Irányelvben leírtakat kell alkalmazni, figyelembe véve a befogadó intézmény pedagógiai programját, sajátos nevelési igényű tanulóira irányuló helyi tantervét. A befogadó intézmény pedagógiai programjában – az Irányelv 1. fejezetében leírtak alkalmazásával – szerepelnie kell a fogyatékos tanuló nevelése-oktatása sajátos elveinek, és figyelembe kell vennie a tanulást, fejlődést nehezítő körülményeket is. Ezen belül fontos meghatározni és biztosítani azokat a segítő eljárásokat, amelyek az

eredményes integráció feltételei lehetnek. A fejlesztéshez, rehabilitációs és rehabilitációs célú foglalkozások vezetéséhez, az egyéni fejlesztő programok kimunkálásához, a tantárgyak fejlesztési feladatainak megvalósításához a szakirányú képesítéssel rendelkező gyógypedagógiai tanár gyógypedagógus együttműködése szükséges. Amennyiben a tanuló állapota megkívánja, úgy más szakembert (pl. terapeuta, logopédus, pszichológus, orvos, konduktor) is be kell vonni a fejlesztő munkába.

5.5. A Nat alkalmazása

5.5.1. Fejlesztési területek – nevelési célok

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelése során a fejlesztési területek megegyeznek a Nat-ban leírtakkal, de azok mélysége, kialakíthatóságuk időigénye, módja az egyéni sajátosságokhoz igazodóan módosul.

Nemzeti azonosságtudat, hazafias nevelés

Az emberiség és hazánk múltjának és jelenének megjelenítésén, megértésén keresztül képessé kell tenni a tanulókat a társadalom megismerésére, a társadalomban elfoglalható helyük reális felismerésére, a társadalmi színtereken való eligazodásra.

Ki kell alakuljon a tanuló attitűdje, viszonya önmagához, szűkebb és tágabb környezetéhez, a történelmi múlthoz.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

Felkészítés a felnőtt lét és a tágabb környezet közügyeinek megismerésére, az állampolgári jogok és kötelezettségek érvényesítésére. A demokratikus jogok gyakorlására ajánlott iskolai szinten belül lehetőséget adni (diákönkormányzat).

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A megfelelő önértékelés, a saját személyiségének megismerése nagy jelentőséggel bír, mivel a társas kapcsolatok alakításában, a társadalmi beilleszkedésben elengedhetetlenül szükséges a reális énkép, a megfelelő önismeret. Ehhez a mindennapokban fontos a folyamatos visszajelzés, a belső kontroll erősítése, az önbizalom fejlesztése.

A testi és lelki egészségre nevelés

Az egészséges és tudatos életmód kialakítása, a káros szenvedélyek megelőzése kiemelt feladat. Az erőnlétnek és a fizikai állóképességnek, mint a munkavégzés alapvető feltételének kiemelt szerepe van a tanulók társadalmi beilleszkedésében.

Ennek érdekében nagy hangsúlyt kell helyezni a fizikai képzésre és a rendszeres testedzésre.

Családi életre nevelés

A családnak kiemelkedő jelentősége van a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, önismeretének és testi-lelki egészségének, közösségi létének alakításában. Nagyon fontos harmonikus családi minták és erkölcsi normák közvetítése s családi életre nevelésben, a felelős párkapcsolatok kialakításában, az esetleges családi életükben felmerülő konfliktusok kezelésében.

Kiemelt feladat az önálló életvezetésre való felkészítés. Ennek meg kell jelennie a nevelés-oktatás teljes intervallumában, s kiemelten fontos szerepet kap a gyakorlás, a saját élmény, a tapasztalat.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A személyiségfejlesztő nevelés az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknál különös jelentőséggel bír a másság elfogadása, a betegség, sérült és a fogyatékos emberek iránti együtt érző, segítő magatartás kialakítása. A szociális érzékenység, az együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladatvállalás és megoldás képességének kialakítása.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

Elengedhetetlenül szükséges a személyes megtapasztalás, környezeti ártalmak és az emberi élet szükségleteinek összefüggéseire való rávilágítás, a helyes szokásrend

kialakítása. Ehhez fontos a környezet adott szempontok alapján történő megfigyelése, a következtetések közös levonása. A szorosan vett természeti környezet ápolása, gondozása mindennapi feladatként kell jelentkezzen.

Pályaorientáció

Az eltérő képességű tanulók életkorához és a lehetőségekhez képest az iskolának feladata a munka világáról képet nyújtani. A tanulók képességeinek és érdeklődésének megfelelően segíteni kell pályájuk kiválasztására, és az ehhez kívánatos képességeket szükséges fejleszteni.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A lehetőségekhez igazodóan fel kell készíteni a tanulókat a változó társadalmi-gazdasági helyzet adta lehetőségekre (változó egyéni szerepkör, érdekérvényesítés, tulajdonviszonyok), ennek megfelelően célszerű a gyakorlatot, gyakorlati háttérrel (munkamegosztást, családi életet, ház körüli tevékenységeket, a fizetés beosztását, hivatalos ügyintézkést) előnyben részesíteni.

A tanulóknak ismereteket kell szerezni a célszerű gazdálkodás, a pénzhasználat és a fogyasztás területén. A saját felelősség, az értékteremtő munka felismerése.

Médiatudatosságra nevelés

Képességeiknek megfelelően értsék az új és hagyományos médiumok nyelvét. Ismerjék az ismeretszerzési, művelődési, önkifejező kapcsolatteremtési lehetőségeket. Tudatosuljon bennük az ezekben az alkalmazásokban lévő veszélyforrások, a valóságos és a virtuális, a nyilvános és a bizalmi érintkezés megkülönböztetése.

A tanulás tanítása

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknál fontos az egyénre szabott motiváció, az egyéni tanulási módok feltárása és biztosítása. Felkészítés a társadalmi integráció és a munkaerőpiacra történő sikeres belépés szempontjából kiemelten fontos, egész életen át tartó tanulásra.

5.5.2. Kulcskompetenciák

Az Európai Unió országaiban megfogalmazott, a Nat-ban alapvető célként meghatározott kulcskompetenciák fejlesztése az enyhén értelmi fogyatékos tanulók integrált (inkluzív) és a gyógypedagógiai intézményekben megvalósuló nevelési formáiban egyaránt fontos nevelési-oktatási elvárásként jelenik meg. Ennek biztosítása elengedhetetlen a társadalmi integráció szempontjából, s különös hangsúlyt kap az önálló életvezetés, a munka világába való beilleszkedés érdekében.

Anyanyelvi kommunikáció

Szemléleti és módszertani alapelvek, hogy a tananyag – a tanítási tartalom – eszköz a tantárgy nevelési feladatai megoldásában.

Az anyanyelv elsajátításának folyamatában az enyhén értelmi fogyatékos tanulók esetében a beszéd centráltságot kell előtérbe helyezni. A beszédértés és beszédprodukció fejlesztése az elsődleges feladat. Az anyanyelv elsajátítása során – a tanulók egyéni sajátosságaihoz való igazodás mellett alapelvek, hogy esetükben a nyelvsajátítás lényegi módja nem az elszigetelt nyelvi jelenségek oktatása, hanem az a folyamat, amelyben az ember nyelvíleg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit.

Az anyanyelv tanításában csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja a kívánt eredményt, amely (az egyén képességének és beszédállapotának figyelembe vétele mellett) a beszédnek, mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a „nyelvet” funkcióinak (kifejező, informáló, felhívó) megfelelően, elemi formáiban (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban (élőbeszéd, írott beszéd) gyakoroltatja és alkalmaztatja.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az idegen nyelvi kommunikáció, mint kulcskompetencia az enyhén értelmi fogyatékosok nevelésében egyénileg differenciált tananyagstruktúrát igényel. A hallási észlelés, figyelem, emlékezet fokozott fejlesztése mellett a célokat a tanulók szükségletei határozzák meg.

A sikeres kommunikáció érdekében szükség van a hosszabb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra, játékos keretek között történő megvalósításra, helyzetgyakorlatokra.

Matematikai kompetencia

A matematikai kompetencia fejlesztése során elsajátíthatók és gyakorolhatók a gondolkodási műveletek (pl. problémamegoldó gondolkodás), továbbá a funkcionális képességek (érzékelés, észlelés, felidézés, emlékezés, figyelem, képzelet). A matematikai kompetencia birtokában az enyhén értelmi fogyatékos tanuló rendelkezik azzal a képességgel, hogy a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyait felfedezze, képessé válik arra, hogy a tapasztalások útján megszerzett matematikai tudást praktikus feladatokra tudja használni a társadalmi lét különböző területein. Ez úgy érhető el, hogy a tanítás- tanulás folyamatában döntően a társadalmi lét során létrejött helyzetekben ismertetjük meg a matematikai tartalmakat. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása.

Természettudományos és technikai kompetencia

A természettudományos kompetencia az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világkép kialakítása.

Kiemelt feladat a tanulók egészségvédelmi, betegségmegelőzési és környezeti ismereteinek, bővítése.

Digitális kompetencia

Az egyéni sajátosságokat és az informális társadalmi elvárásokat figyelembe véve középpontban a munkához, az életvitelhez és a szabadidő hasznos eltöltéséhez kapcsolódó praktikus ismeretszerzés és készségfejlesztés áll.

Szociális és állampolgári kompetencia

A szociális kompetencia segíti az enyhén értelmi fogyatékos tanulót abban, hogy megtalálja helyét, feladatát a családi és a társadalmi munkamegosztásban. Felkészül a közösségekben való aktív részvételre.

Az állampolgári kompetencia – az enyhén értelmi fogyatékos tanulók gyógypedagógiai- pszichológiai jellemzőit figyelembe véve – a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva biztosítja. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést.

Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia

A kezdeményezőképesség és a vállalkozói kompetenciához szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanítási-tanulási folyamatban az enyhén értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismerje fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait. Tudja fogadni mások segítségét. Tudjon segítséget kérni és adni.

Estztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Estztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség lényege a kreativitás fejlesztése. Az eredetiség és ötletgazdagság, a divergens gondolkodás, a kíváncsiság és az alkotókedv nem csak az intellektuális tényezők függvénye, nagy szerepe van benne a motivációnak és az érzelmeknek is.

Fontos a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzést.

Hatékony önálló tanulás

A hatékony önálló tanuláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni. Az írás, olvasás, számolás, az IKT eszközök használata, amelyek lehetővé teszik, hogy képes legyen az enyhén értelmi fogyatékos tanuló önálló ismeretek szerzésére. Képes legyen felismerni, hogy miben tud elsajátítani új ismereteket, és tudjon segítséget, tanácsot, információt kérni. Legyen képes közös munkában, csoportban dolgozni.

[...]

5.5.4. A Nat alkalmazása a tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a Nat-ban foglaltak az irányadók, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő készségek és képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye.

A műveltségi területek tartalmi segítenek abban, hogy a tanulói képességek mind magasabb szintre fejlődjenek az egyénileg meghatározott lehetőségek határain belül.

Az egyes műveltségi területekre vonatkozó ajánlások:

5.5.5. Műveltségi területek

5.5.5.1. Magyar nyelv és irodalom

A magyar nyelv a tanulás célja és egyben minden ismeretszerzés eszköze is. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nevelésében kitüntetett helye van. Célja és feladata a szókincsfejlesztés és – gazdagítás, a növekvő igényű helyes nyelvhasználat erősítése, a nyelvi hátrányok csökkentése. Feladata az eredményes olvasás-, írástanulás feltételeinek megteremtése, e speciális készségek kialakítása, megerősítése. Kiemelkedő szerepe van a nyelv rendszerére, a helyesírásra vonatkozó alapvető tudás elsajátításában.

Az irodalmi ismeretek célja, hogy műveken keresztül gazdag tapasztalatokhoz juttassa a tanulókat a világról, az emberi természetről, az emberi létről, érzelmekről, a valósághoz való sokrétű viszonyulásról.

A magyar nyelv és irodalom műveltségi területnek meghatározó szerepe van az önálló tanulás kialakításában, az önműveléshez szükséges képességek fejlesztésében.

A műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

a) Az olvasás elsajátításához szükséges hármasszociáció megerősítése:

- vizuális észlelés – jelfelismerés,
- akusztikus észlelés – hangok differenciálása,
- a beszédmotoros észlelés fejlesztése.

b) A téri és síkbeli tájékozódás fejlesztése.

c) Grafomotoros készségek fejlesztése.

d) Az olvasott szavak és a köztük lévő grammatikai viszonyok felismertetése.

e) Szavak olvasásának begyakorlása – szóemlékezet, vizuális, akusztikus memória fejlesztés.

f) Szövegösszefüggések megláttatása, szövegértés fejlesztése.

g) A helyesírási szokások megerősítése.

Fejlesztési feladatok

Kommunikációs képességek fejlesztése különféle élethelyzetekben.

A tanult nyelvi fordulatok alkalmazása tanulási helyzetben és a spontán beszédben is.

A kommunikációs helyzetnek megfelelő kulturált nyelvi magatartás, viselkedés fejlesztése, gyakorlása.

Önismeret erősítése. Véleménynyilvánítás, mások véleményének meghallgatása.

A szövegtartalmat, a beszélő szándékát tükröző kommunikáció eszközeinek alkalmazása fokozódó önállósággal. Figyelem, gondolkodás, emlékezőképesség, analízáló, szintetizáló képesség fejlesztése.

A tanulók passzív és aktív és szókinccsének gazdagítása.

Összerendezett íráskép kialakítása az egyéni adottságok mellett. Az írás eszközszintű műveleteinek gyakorlatai: másolás, tollbamondás, emlékezetből írás fokozatai.

Mozgás, finommotorika, ritmusfejlesztés, szem-kéz koordináció, optikus differenciáló képesség, vizuális észlelés fejlesztése.

Az önkorrekciós képesség fejlesztése, hibakeresés, – javítás, helyesírási problémahelyzetek felismertetése.

Helyesírás fejlesztése másolással, tollbamondással, illetve emlékezetből történő írásbeli feladatokkal. Vizuális, akusztikus, fonematikus észlelés, érzékelés fejlesztése.

5.5.5.2. Idegen nyelvek

Az élő idegen nyelv tanításának, tanulásának céljait a tanulók szükségletei határozzák meg.

A szülők igényei, a tanulók fejlettsége szerint az iskola hozhat döntést a hetedik évfolyam előtt megkezdett idegennyelv-tanulás ügyében.

Az idegen nyelv tanításának alapvető célja a kellő motiváció és késztetés a nyelv tanulása iránt, sikerélményekhez juttatni a tanulót a későbbi nyelvtanulás érdekében.

A nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátításra épül. Az idegen nyelv elsajátítása során a tanulók olyan nyelvi tevékenységekben vesznek részt, amelyek értelmi szintjüknek, fejlettségüknek megfelelnek.

A nyelvtanulási stratégiák között fontos szerep jut a játékos tevékenységeknek, az egyszerű élethelyzetek modellezésének, ismert helyzetek, tartalmak idegen nyelven történő értelmezésének.

Természetes része a tanuló tanórai beszédének a magyar nyelvű kérdés és válasz, amelyet párhuzamosan használnak az idegen nyelvvel együtt. A nyelvtanulás középpontjában a motiváció fenntartása, a hallott szöveg (kérdés, utasítás, cselekvés stb.) megértése, fejlesztése áll.

Az idegen nyelv olvasásának, írásának tanítása csak a tanulóban erősödő igény alapján kívánatos. Az idegen nyelv tanulása nem önmagáért történik, hanem az idegen nyelvi környezetben az elemi kommunikáció és kapcsolattartás érdekében, az egyszerű információk felfogása, megértése céljából.

A sikeres nyelvtanulás érdekében szükség van a hosszabb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra.

Fejlesztési feladatok

– Beszédszándék

Az idegen nyelven történő megszólaltatás gátlásainak oldása. Szükségletek, motívumok felébresztése az idegen nyelv tanulása iránt. Idegen nyelvű információhordozók iránti kíváncsiság felkeltése. Az Európában való eligazodás, kommunikálás igényének felkeltése.

– Beszédértés

Az idegen nyelvi témákban feldolgozott, begyakorolt szavak megértése, értelmezése. Egyszerű – a témához kapcsolódó – kérdések felfogása, megválaszolása. Kapcsolatfelvétel a tanult témakörökben. Kérdések, igények egyszerű kifejezése.

– Beszédkészség

– Képesség – a tanult témákban – egyszerű kérdések megfogalmazására és azok megválaszolására.

5.5.5.3. Matematika

A gyakorlás folyamán, a kognitív képességeket szem előtt tartva növelhetjük a tanulók intellektuális kapacitását.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) A tanulás eszközeinek célszerű használata.
- b) Kíváncsiság ébrentartása, az önbizalom folyamatos megerősítése.
- c) Ismeretek mozgósítása bemutatott analóg helyzetekben, alkalmazás a próbálgatások szintjén.
- d) Cselekvésben jelentkező problémák segítséggel, majd segítség nélkül való felismerése, megbeszélése, megoldása próbálkozással. Az eredmény ellenőrzése.
- e) Tárgyak, személyek, alakzatok, jelenségek, mennyiségek megfigyelése, a látottak értelmezése, és a tapasztalatok összefoglalása.
- f) A mennyiségállandóság, a mennyiségek közötti tájékozódás és a becslés képességének kialakítása.
- g) A matematika tanuláshoz szükséges fogalmak fokozatos megismerése.
- h) A közös cselekvéshez, munkához szükséges tulajdonságok, képességek felépítése, szokások kialakítása.
- i) A tantárgy iránti tanulási kedv folyamatos szinten tartása. Az önfejlesztés igényének támogatása, értékelése. Az önismeret, az önszabályozás képességének fejlesztése.
- j) Az alkotás örömeinek átélése. Az érzelmi, akaratilag életük fejlesztése, az együttéléssel kapcsolatos értékek megismertetése, elfogadtatása.
- k) Mindennapos probléma megoldásának elképzelése, sejtés megfogalmazása. A képzelte és a tényleges megoldás összevetése.

Fejlesztési feladatok

A térben és időben, valamint a világ mennyiségi viszonyaiban való tájékozódás saját élményből kiindulva.

A megszerzett tudás, az elvont fogalmak, szabályok, összefüggések stb. felhasználása, kezdetben ismert, majd ismeretlen szituációkban.

A problémamegoldó képesség megszerzése a próbálkozás útján, majd racionális szinten.

Kérdések megfogalmazásának, állítások bizonyításának, a véleményalkotás képességének kialakítása.

A kiválogatás, összehasonlítás, csoportosítás gondolkodási műveleteinek segítségével a matematikai fogalmak, a mennyiségi viszonyok, valamint a mennyiségállandóság fogalmának kialakítása.

A számolási készség fejlesztése változatos gyakorlati feladatok segítségével.

Műveletek írásban való végzése, a szóbeli számoláson túl a műveleti sémákra (analógiákra) való emlékezés.

Cselekvési sorrend tervezése; megoldáskeresés: lehetséges megoldások kiválasztása, megoldása készen kapott sémák szerint, algoritmusok segítségével, később alternatív gondolkodás mentén.

A feltételezés és a valóság összehasonlításának a képessége az eredmény helyességének megítélésében.

A segítségkérés és – elfogadás képességének, valamint az együttműködési képesség fejlesztése, kialakítása.

A gyakorlatban megfigyelt tulajdonságok megnevezése, a lényeges jegyek kiemelése.

A látottak elemzése, összehasonlítása, a különbségek felfedezése.

A tájékozódási képesség fejlesztése térben, időben és a mennyiségek között a gyermek ismereteihez igazodva.

A finommotorika, a térlátás, a szem-kéz koordináció fejlesztése.

Mennyiségek elképzelése, cselekvéshez, történéshez fűződő megfogalmazással.

A tulajdonságok kiemelése, a tulajdonságok összehasonlítása, a különbségek felismerése.

Megadott szempont szerint összefüggések keresése a látszólag különböző dolgok között.

A tapasztalatok gyűjtése alapján kérdések megfogalmazása.

Az ítélőképesség fejlesztése.

5.5.5.4. Ember és társadalom.

A tartalmak elsajátításakor figyelembe kell venni a tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit, ezért előnyben kell részesíteni a sajátélményű tevékenységeket. A személyes élmény segíti annak a belátását is, hogy a jelen eseményei nagymértékben a múlt eseményeinek eredményei, és mai életünk hatást fog gyakorolni a jövő nemzedékek sorsára is, azaz a történelemnek, a társadalom eseményeinek mi magunk is részesei vagyunk.

A fejlesztés kiemelt területként kezeli a személyiség és az emberi jogok tiszteltetére nevelést, a szociális érzékenységet, az értékvédő magatartás kialakítását, a környezetért érzett felelősséget.

A műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- Az időészlelés fejlesztése saját élményen keresztül, majd pedig, az évtizedek, évszázadok, évezredek, az emberöltő megértése.

- Az idő múlása és a korok emberének, társadalmának, környezetének változása, összefüggések felfedeztetése. Az egyén és társadalom kapcsolata, egyén, család, közösség, nemzeti társadalom, a világ nemzetei.

- Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelésének, az információgyűjtés technikájának fejlesztése. Az információ forrásainak megkülönböztetése, bizonyosan hiteles, nem bizonyosan hiteles, hiteltelen.

- A tér és idő kapcsolatainak bemutatása, ezek felfedeztetése.

- A kommunikációs képességek fejlesztése.

- A képzelet, a kreativitás alakítása, fejlesztése.

- Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséhez, valóság és a fikció közötti különbség érzékeltetése, szemléletes bemutatása.

- A megtartó emlékezet, az akaratlagos figyelem fejlesztése.

- Az önálló tanulás képességének fejlesztése. Kritikai gondolkodás fejlesztése.

- Az együttműködésen alapuló tanulás fejlesztése kooperatív technikák alkalmazása.

Fejlesztési feladatok

Régen és ma érzékelése, események beazonosítása saját élményből.

A saját szerep, a saját feladat, a saját felelősség felismerése.

A különböző közösségekben való létezés formáinak, lehetőségeinek ismerete.

Ismeretszerzés a szabadság, felelősség, emberi helytállás jelentőségéről.

Erkölc és vallás helye, szerepe az egyén és társadalom szempontjából.

Történelmi események okainak és következményeinek elemzése fokozatosan csökkenő segítségnyújtás mellett.

Költségvetési, gazdálkodási ismeretek a családi költségvetéstől az államháztartásig.

A munkavállalás gyakorlata.

5.5.5.5. Ember és természet

A tanulók ismeretsajátításában a természeti-környezeti világ elemi megismerésének lehetősége tűzhető ki célul. Ugyanakkor nagyobb hangsúlyt kap a szemléletformálás, a

természethez való pozitív viszonyulás megteremtése, az egyén és a társadalom számára fontos konstruktív magatartás- és viselkedésformák elsajátítása.

E területen szerzett műveltség fontos eszköze az egészséges életmóddal, életvitellel, környezettudatos viselkedéssel kapcsolatos szabályok elsajátításának is.

A műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- Figyelem-, emlékezet fejlesztése, a kíváncsiság, az érdeklődés felkeltése.
- Kérdésfeltevés, kérdések megfogalmazásának tanítása.
- A kommunikációs képességek és készségek fejlesztése.
- A saját testkép, testséma kialakítása, majd pedig a térérzet alakítása, megerősítése, viszonzyszavak pontos használata, az idő múlásának érzékelése, felfogása, az idői és téri változás észlelése, értelmezése.
- A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése. Analizáló, szintetizáló képesség fejlesztése. Ok-okozati összefüggések, probléma felismerés, megoldások keresése.
- Szokások, szokásrendszerek kialakítása.
- A tanulási szokások (megfigyelés, vizsgálódás, lejegyzés, feladatmegoldás, értelmezés, irányított ismeretszerzés) kialakítása, megerősítése.
- Kísérletek, saját tapasztalat, a természettudományos ismeretek és a hétköznapi élet tapasztalatai közti összefüggések felismerése, erősítése.

Fejlesztési feladatok

- Anyagok és halmazállapotok megkülönböztetése a hétköznapi élet példáival.
- Az élőlényekkel kapcsolatos fogalmak gazdagítása, csoportokba sorolás, életműködés felfedeztetése konkrét példákon.

Az élőlények érzékelhető jegyeinek megállapítása – összehasonlítások, elvonatkoztatások.

– Tapasztalatok, ismeretek gyűjtése a természet könnyen megfigyelhető és felfogható ciklusaival kapcsolatban; a mindennapok időviszonyai.

- Állandóság és változás felfedezése irányítással, egyszerű példákkal.
- Tájékozódás a közvetlen környezetben, a szűkebb lakótérben, lakóhelyen.

Ismeretek a földrajzi környezetről konkrét tapasztalatokból merítve.

– Az élő és élettelen közötti különbség, az életjelenségekhez kötött élet-értelmezés elemi ismeretei.

– Törekvés az ember számára fontos egészségmegőrző szokások elsajátítására: egészséges táplálkozás, tisztálkodás, mozgás.

- A használati tárgyak anyagainak felismerése, az anyagfogalom biztos használata.
- A hétköznapi folyamatokban előforduló energiafajták és energiahordozók bemutatása példák segítségével.

– Egyszerű megfigyeléseken, tapasztalatokon alapuló időjárás-megfigyelés, a változások értelmezése.

– Az élővilágban működő egyensúly szerepének bemutatása az életből vett példákon keresztül.

– Ismeretszerzés saját szervezete működéséről, felépítéséről – megfigyelések, vizsgálódások, konkrét tapasztalatok segítségével.

– A gyakoribb betegségek megelőzése, a gyógyítás mindenki számára elérhető módozatainak ismerete, a környezet és az egészség közötti kapcsolat felismerése, az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok hatásainak megismerése.

Önismeret, önellátás, egészségmegővő készségének fejlesztése.

– A háztartás, a környezet ismert és használt egyszerű gépeinek működtetése, a fizikai ismeretek alkalmazása a működtetés során.

– Felismertetni a kémiai ismeretekhez kapcsolódó környezeti problémákat.

A háztartási szerek használatával, tárolásával kapcsolatos elővigyázatossági szabályok megismerése.

Felelősségérzet kialakítása és fejlesztése magunk és környezetünk iránt, ok-okozati összefüggések, következmények felismerése, következtetések levonása.

5.5.5.6. Földünk és környezetünk

A mindennapokban is jól használható gyakorlati példákon és tapasztalatokon keresztül sajátíthatják el a földrajzi térben történő eligazodás alapvető eszközeit, módszereit.

Az egyszerű, elemi földrajzi ismeretek átadása, az általános és a speciális képességek fejlesztésére, a specifikumokra figyelve történik – a rehabilitációs, rehabilitációs célokat, feladatokat hordozva.

A műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

– A gondolkodási funkciók fejlesztése: megfigyelés, elemzés, összehasonlítás, elvonatkoztatás, probléma-felismerés, ok-okozat összefüggés meglátásának képessége.

– A rövid és a hosszú távú figyelem és emlékezet fejlesztése.

– A rész–egész viszony a valóságban, a térképi ábrázolásban. A valóság és térképösszefüggéseinek felismerése.

– Biztos tájékozódás megteremtése a közvetlen térben. Tájékozódás biztonsága a síkban, a jelek, a szimbólumok világában.

– Tájékozódási feladatok, téri viszonyok felismerése, megértése; valamely tárgy, objektum tényleges és viszonylagos helye, helyzete.

– Az idő észlelés fejlesztése. Időrend, periódus a természetben, a folyamatokban.

– Kommunikációs képességek – kérdezni tudás, szakkifejezések használata.

– Tanulási szokások megerősítése: térképek, információhordozók használata, önálló ismeretszerzés egyszerű szövegből, a tankönyv, a feladatlap, munkalap használata.

Fejlesztési feladatok

– Ismeretszerzés, tanulás – a földrajzi környezetben történő eligazodás képességének fejlesztése, információk szerzése, kezelése.

– Tájékozódás a földrajzi térben és időben.

– Tájékozódás földrajzi-környezeti kérdésekben, folyamatokban.

– Tájékozottság a hazai földrajzi-környezeti folyamatokban.

– A hétköznapi életben felhasználható földrajzi-környezeti tudás elemeinek elsajátítása, folyamatos gyarapítása.

– Tájékozottság a regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben – a természetföldrajzi övezetesség társadalmi-gazdasági életben való megnyilvánulásainak felismertetése példákon keresztül.

– A világgazdaság működésének a napi életünkre gyakorolt hatásai – példák segítségével.

5.5.5.7. Művészetek

Az iskolai nevelés, oktatás rehabilitációs célú feladatainak megvalósításában kiemelt szerepe van a gyakorlati tevékenységeknek, mert általuk az ismeretek élményszerűvé válnak, segítik a mélyebb megismerést, fejlesztik a kreativitást. A tevékenységek, az alkotások széleskörű kínálata lehetőséget teremt az egyéni adottságok kibontakoztatására, a differenciális megvalósítására.

A műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

– Önismeret, önértékelés, társas kapcsolatok, a pozitív alkalmazkodóképesség, kapcsolatteremtő és együttműködési képesség fejlesztése.

- Képzelet, kifejezőkészség, kreativitás, fejlesztése.
- Harmonikus mozgás kialakítása, fejlesztése.
- A figyelemkoncentráció, a tartós figyelem és az emlékezet fejlesztése.
- Az esztétikai érzékenység készségeinek alapozása, fejlesztése.
- A térlátás fejlesztése, pontos képzetek kialakítása a valós térről, időről, az anyag, forma, funkció, szerkezet, szín, fény és mozgás viszonyairól.
- A kommunikációs képességek fejlesztése szóban, ábrázolásban, befogadásban.
- A finommotorika, a kreativitás, az eszközhasználati készség fejlesztése.
- Az ismeretszerzési, a tanulási képességek fejlesztése.
- Az érzékszervi tapasztalatszerzés fejlesztése, az érzelmi nevelés, érzékszervi kultúra gazdagítása.
- Felelősségérzet kialakítása és fejlesztése magunk és környezetünk iránt, ok-okozati összefüggések, következmények felismerése, következtetések levonása.

Fejlesztési feladatok

- Téri helyzetek leírása szóban, megjelenítése szabadkézi rajzban.
- Egyszerű közlő ábrák értelmezése.
- A kezdeményező, az alkotó magatartás kialakítása, fejlesztése.
- Változatos technikák alkalmazása az önkifejezésben, az alkotásban.
- Az egyéni ízlés, stílus érvényesítése a saját tárgy készítésében.
- A művészi alkotásokban megismert konfliktusok értelmezésével a toleráns, másokkal szemben empátikus személyiség kialakításának segítése.
- Zenei képesség fejlesztése (írás-olvasás, énekhang, zenei memória, fantázia)

Az életvezetés során adódó krízishelyzetek humánus kezelését szolgáló képességek fejlesztése.

5.5.5.8. Informatika

A műveltségi terület – igazodva az informális társadalmi elvárásokhoz – középpontjába a munkához, az életvitelhez kapcsolódó praktikus ismeretszerzést és készségfejlesztést állítja.

A mindennapi élet szerves részeként jelenlévő informatikai ismeretek, illetve az informatikai ismerethordozók használatának készsége, az esélyegyenlőség megteremtése, az életvitel céljából is kiemelkedő jelentőségű. A tanulóinknak képessé kell válniuk az informatika eszközrendszerének alapvető használatára.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- Érzékszervi megismerések.
- Térbeli, időbeli tájékozódó képesség fejlesztése.
- Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés műveleteinek gyakorlása.
- Szabályfelismerés, tervező, rendszerező, döntési képesség fejlesztése.
- Csoportosítások, következtetések.
- Algoritmikus és problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.
- A gyors, pontos, koordinált mozgásos reagálóképesség fejlesztése.
- A figyelem, az emlékezet, az akarat, az alkotó képzelet fejlesztése.
- Felismerő, rendszerező képesség, szerialitás fejlesztése.
- Analízis, szintézis.

Fejlesztési feladatok

A számítógépes technika felhasználása a tudás bővítésére, kezdetben segítséggel, később önállóan is.

- A hálózat eszközként való használata ismeretek gyűjtéséhez, kapcsolatok építéséhez, problémák megoldásához.

- Gyakorlati problémák megoldása a dokumentumok készítésével.
- Eligazodás a logikai rendben meglévő információforrások között, használatuknak megtanulása, szokások kialakítása.

5.5.5.9. Életvitel és gyakorlat

A tanuló egyediségének, megváltozott tulajdonság-együttesének figyelembevételével hozzájárul a cselekvési, a szociális, a kommunikációs kompetenciák kialakításához. A sérülésspecifikus jegyek figyelembevételével épít a NAT ezen műveltségi területen megfogalmazott alapelveire, kiemelt fejlesztési területeire, fő témaköreire, feladataira.

A műveltségi terület kiemelt habilitációs /rehabilitációs feladatai

- A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése: azonosságok, különbségek, csoportosítások, szabálykeresések, analógiák, felismerése, összefüggések megoldása, ok-okozat felfedezése.
- A probléma felismerő, a tervező, alakító, konstruáló képesség fejlesztése, kíváncsiság, motiváltság ébrentartása.
- A cselekvőképesség fejlesztése, önellátás, környezetellátás technikáinak elsajátítása, alkalmazása.
- Motorikus képességek fejlesztése, szabályozott akaratú mozgások, mozdulatok továbbfejlesztése. A kar-kéz sebességének és ütemének alakítása.
- A munkához való helyes viszonyulás, az érzelem, akarat, kitartás céltudatos fejlesztése.
- A reális énkép, önismeret kialakítása, távlati lehetőségek felismerése, az önfejlesztő magatartás elfogadtatása.
- Szociális képességek fejlesztése.

Fejlesztési feladatok

- A saját élményen, tapasztalaton alapuló egészségmegővő problémakörének felismerése, személyes lehetőség és szerep az életvezetésben, az egészség megővésében, életvezetési problémák felismerése a családi környezetben, a testi-lelki-szociális egészség megőrzésében.
- Tapasztalatszerzés a mesterséges környezetről, szabálykövető magatartás a mesterséges környezetben, anyagok, formák, egyszerű szerkezetek megfigyelése, az anyagalkotó tevékenység műveletei.
- Gazdálkodás az anyaggal, energiával, a munkával és az idővel.
- Az egyéni tulajdonságok és eredményesség összefüggései a tervezés, szervezés, kivitelezés során.
- Önértékelő-, ítélőképesség, az individuális különbségek megfogalmazása.
- A napi ismétlődő háztartási feladatok felismerése, tevékenységek ön- és környezetellátásban, gyakorlottság az egyszerűbb háztartási munkában, szerszámok, gépek használatában, a szolgáltatások igénybevételében.
- Tapasztalatszerzés a jövedelem beosztásában, tudatosság a takarékoságban.
- Érzékenység a közvetlen környezet, a lakás formai, esztétikai világában, az otthon nyugalmanak, mint értéknek, örömforrásnak elfogadása, szükségletek és lehetőségek felismertetése egyéni sajátosságok szerint.
- A minőség, a tudatos fogyasztás ismeretei, reklámok értelmezése, szelektálás, viszonyulás.
- Az egyéni adottságok megismerésén alapuló önismeret fejlődése, tapasztalatok a legfontosabb pályákról, a hozzájuk vezető utakról, lehetőségekről, valóság és a vágyak valamint a realitások összehangolása.

5.5.5.10. Testnevelés

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók esetében gyakori a helytelen testtartás, mozgásos ügyetlenség, a diszharmonikus, az inkoordinált mozgás. A tanulók egy részénél mozgásfogyatékoság nehezíti a cselekvéses tanulást, aktív mozgástevékenységet. Mindezek szükségessé teszik, hogy az általános testnevelés körét kibővítsék, a gyógypedagógia és ezen belül a szomatopedagógia eszköztárára segítse eljuttatni a tanulókat a rendszeres testedzés, a mozgásos játéktevékenység öröméhez, a mozgásbiztonsághoz.

A műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- Erősítse a mozgásigényt, a kezdeményezőkészséget, bátorítson mozgásos feladatokat, gyakorlatok elvégzésére.
- Tanítson mozgásos játékokban való együttműködésre, szabálytartásra, a játék örömére.
- Fejlessze a mozgásos alaptéchnikák elsajátításának képességét, a kitartást, az állóképességet. Kiemelt feladat az általános kondicionálás, a test hajlékonyságának, a végtagok ügyességének fejlesztése, a gyorsaság, az ugró, a dobó, az egyensúlyozó képesség alakítása, a tanuló biológiai állapotának, terhelhetőségének függvényében.
- A saját testen való biztonságos tájékozódás kialakítása (függőleges és vízszintes zónák), a téri viszonylatok pontos felismerése, viszonzyszavak felfogása, használata, a téri biztonság erősítése.
- A szép testtartás, a harmonikus mozgás fejlesztése.
- A tartós figyelem, a fegyelmezett feladat-végrehajtás fejlesztése, a felelős magatartás beláttatása.
- Önismereti képesség fejlesztése, önállóság, a versenyszellem erősítése.

Fejlesztési feladatok

- Az erő, az állóképesség, a gyorsaság, az ügyesség növelése.
- Koordinációs képesség, mozgástanulási képesség, mozgásszabályozó képesség, mozgásalkalmazkodó képesség, egyensúlyozó képesség, ritmusképesség, reakciók, téri tájékozódó képesség fejlesztése.
- Jellemtulajdonságok – akarat, bátorság – fejlesztése.
- A megosztott figyelem képességének automatizálása.
- Helyzetfelismerő képesség fejlesztése.
- Tartásjavító és korrigáló gyakorlatok, prevenciós és rehabilitációs feladatok, sporteszközök alkalmazásával is.
- Önállóan végezhető mozgásfejlesztő, kondicionálást biztosító gyakorlatok.

5.6. A pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitáció, rehabilitáció

A gyógypedagógiai nevelés egészét átható rehabilitációs, rehabilitációs nevelés célja az enyhén értelmi fogyatékos fiatalok szocializációja, eredményes társadalmi integrációja. A fogyatékoságból eredő hátrányok csökkentését segítő programok az iskola sajátos nevelési igényű tanulóakra irányuló helyi tantervének részeként működnek. Megjelenhetnek tréning formájában, tantárgyi témaként, egy-egy terület önálló fejlesztési programjaként, beépülhetnek a tanítási órán kívüli (vagy diákotthoni, kollégiumi) programokba.

A gyógypedagógus, a terapeuta – esetenként más szakember véleményének figyelembevételével – készíti el a fejlesztő programot, amely a tanuló sajátos nevelési igényeire, és egyedi tulajdonságainak fokozatos kibontakozását szolgálja.

A fejlesztés a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálására, kompenzálására, az eszköztudás fejlesztésére, a felzárkóztatásra, a tanulási technikák elsajátítására, a szociális képességek fejlesztésére, az önálló életvezetésre irányul, és a programokon, tréningeken keresztül valósul meg.

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység lényeges eleme a folyamatos vagy szakaszos pedagógiai diagnosztizálás. Szolgálja a korrigáló, kompenzáló tartalmak, eljárások, terápiás eszközök tervezését, megelőzheti a további – másodlagos – tünetek megjelenését. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység során a fejlesztő programok készítésekor és elemzésekor elsődlegesen azt kell figyelembe venni, hogy a gyógypedagógiai nevelés, a terápiás eljárás és eszközrendszer miként tud vagy tudott hozzájárulni a pszichikai, a fiziológiai funkciók zavarának korrigálásához, kompenzálásához, a funkcionális képességek csökkenéséből, a funkciók fejletlenségéből eredő zavarok kezeléséhez, a szociális szféra akadályozottságából származó hátrányok csökkentéséhez.

5.7. A halmozottan sérült enyhén értelmi fogyatékos tanulók oktatása

Az enyhe értelmi fogyatékosághoz sok esetben társul más fogyatékosági típus is. A halmozottan sérült enyhén értelmi fogyatékosok oktatásában, nevelésében elsődleges szempont a társuló fogyatékoságokra vonatkozó Irányelvek figyelembe vételével készített egyéni fejlesztési terv összeállítása más szakirányú gyógypedagógus, terapeuta, gyógypedagógiai tanár javaslatának kikérésével.

Kiemelt cél a szükséges gyógyászati segédeszközök, speciális fejlesztőeszközök és oktatástechnikai felszerelések balesetmentes és célszerű használatának, megóvásának megtanítása.

[...]

7. A beszéd fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének elvei

7.1. A beszéd fogyatékos tanuló

Beszéd fogyatékos az a tanuló, aki a receptív és/vagy expresszív beszéd/nyelvi rendszer szerveződése, fejlődési eredetű vagy szerzett zavara életkorától eltérő, különböző klinikai képekben megmutatkozó tüneti sajátosságai, valamint a verbális tanulási folyamatok atipikus fejlődése miatt a későbbi társadalmi beilleszkedés szempontjából veszélyeztetett.

A beszéd fogyatékoság nem tekinthető elsődlegesen halláskárosodás következményének; együtt járhat a nyelven kívüli kognitív képességek és a viselkedésszerveződés zavarai, azok maradványtüneteivel; valamint tanköteles korban az olvasás/írás/helyesírás/számolás területén kialakuló verbális tanulási zavarral.

Beszéd fogyatékos az a tanuló, akit a szakértői bizottság a sajátos nevelési igény megállapítása céljából diagnosztikus protokollra épülő komplex állapotfelmérés alapján annak minősít.

A beszéd fogyatékos tanulónál a fentiek – az egészen enyhe alaki eltérésekhez társuló, észlelési és feldolgozási problémáktól az érthetetlen beszédig – sokféle változatban előfordulhatnak. A súlyos beszéd fogyatékos tanulónál a kommunikációs zavarok következtében különböző másodlagos pszichés eltérések (magatartási zavar) alakulhatnak ki. A fenti tünetek együttesen tanulási akadályozottságot is kiválthatnak.

Amennyiben a beszéd fogyatékoság a kisiskolás kor kezdetére tartósan fennmarad, a tanuló a továbbiakban is folyamatos gyógypedagógiai/logopédiai ellátásra szorul, ami komplex fejlesztést szolgáló foglalkozások formájában, az egyéni képességekhez igazodó tevékenységrendszer keretében végezhető. Az iskolai oktatás, a pedagógiai, logopédiai ellátás, valamint az egészségügyi rehabilitáció a beszéd és nyelvi teljesítmény jellegétől függ. Ezek az alábbiak szerint csoportosíthatók:

a) nyelvfejlődési zavar (expresszív diszfázia, receptív diszfázia, kevert típusú diszfázia – maradványtüneteként beszédgyengeség),

b) orrhangzós beszéd,

- c) folyamatos beszéd zavarai (dadogás, hadarás),
- d) diszfónia,
- e) logofóbia (mutizmus különböző típusai),
- f) centrális eredetű szerzett beszédzavarok (centrális pöszeség, gyermekkori afázia, diszartria),
- g) verbális tanulási zavar együttjárása az olvasás/írás/helyesírás/számolás területén mutatkozó problémákkal vagy ezek halmozott előfordulása.

A dadogás, a hadarás, a diszfónia serdülőkorban is jelentkezhet. Különös figyelmet érdemel ebben a korban a felnőtt beszédhang fokozatos kialakulásának óvó-segítő rendszere, ennek beépítése a pedagógiai teendők sorába. A terápia komplex szemléletű. logopédiai, orvosi, pszichológiai team munka alapján történik.

7.2. A beszéd fogyatékos tanulók iskolai fejlesztése

7.2.1. A beszéd fogyatékos, beszéd- és nyelvi fejlődésben akadályozott tanulók iskolai fejlesztésének alapelvei, célja és kiemelt feladatai

A beszéd fogyatékos tanuló iskolai fejlesztésében, speciális nevelési igényeinek kielégítésében elsőbbséget kell biztosítani az ép beszélő környezetben integráltan történő oktatásnak a kiemelt figyelmet igénylő tanulók (különleges bánásmódot igénylő, sajátos nevelési igényű) személyi és tárgyi feltételeivel is rendelkező többségi általános iskolában. Ez biztosíthatja a tanulók számára a felfelé nivellálást segítő pedagógiai környezetet.

Nagyon súlyos esetekben – főként az intenzív napi rendszerességű rehabilitáció érdekében – szükség lehet a beszéd fogyatékos tanuló e célra létesített gyógypedagógiai intézményben, osztályban történő iskolai nevelésére, oktatására. Ennek időtartama azonban ésszerű időhatárok között átmeneti, a terápia eredményességétől függő, a család helyzetétől, terápiás együttműködésétől befolyásolt gyakorlat. A külön iskolákban törekedni kell arra, hogy a tanuló minél előbb visszakerüljön a többségi oktatásba, és különleges gondozása az intenzív rehabilitáció után, integrált oktatása mellett legyen biztosítva.

A beszéd fogyatékos tanulók beszéd és nyelvi fejlesztése egyéni fejlesztési terv alapján komplex fejlesztést szolgáló foglalkozások keretében, az egyéni képességekhez igazodó tevékenységrendszer keretében történik. Az iskolai oktatás, a pedagógiai, logopédiai ellátás, valamint az egészségügyi rehabilitáció a beszéd fogyatékoság jellegétől függ.

A beszéd fogyatékos tanuló a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján adott tantárgy(ak), tantárgyrész(ek) értékelése alól mentességben részesülhet.

a) A beszéd fogyatékos tanulók fejlesztésében törekedni kell a pszichológiai és fiziológiai tényezők összhangjára, a személyiség és a beszéd működés kölcsönhatására, funkcionális összefüggésrendszerére.

b) A fejlesztés legyen tudatos és tervszerű, melynek során a beszéd állapotának felmérésétől az egyénre szabott terápiás terv meghatározásán át a tudatos módszerválasztáson túl a komplexitás és a folyamatkövetés is megvalósul.

c) A módszerek megválasztásakor az életkor, a kognitív készségek, a szocioadaptív viselkedés és a szociokulturális környezet sajátosságainak figyelembevétele szükséges.

d) A fejlesztésében meghatározó a sokoldalú percepciók fejlesztés, melynek során a kineztiázis, a hallási, a látási, a beszéd motorikus benyomások egymást erősítve fejlődnek.

e) Fontos a transzferhatások tudatos kihasználása. Mivel a nyelvi és kognitív képességek kölcsönhatásban állnak, komplex fejlesztéssel a terápia hatékonysága fokozható.

f) A beszéd fogyatékos tanulók nevelése, oktatása az osztályban megvalósuló, szakmailag megalapozott, differenciált foglalkoztatás mellett megköveteli az egyéni és csoportos foglalkozások változatos szervezeti kereteit.

g) A súlyos beszéd fogyatékos tanulók fejlesztése intenzív, komplex és folyamatos fejlesztőmunka napi rendszerességgel.

h) A fejlesztést a szülők támogató együttműködése segíti. A terápiában – a minél gyorsabban automatizált jó beszéd szint elérése érdekében – a tanulóval kommunikáló valamennyi felnőtt legyen partner.

A tanítás-tanulás folyamatában kiemelt figyelmet, a tanulásszervezési módok, a tanulási és értékelési eljárások megválasztása terén sajátos feladatot jelent a bármely területen tehetségesnek bizonyuló tanulók felismerése, tehetségük gondozása, amely támogatja a pályaorientáció folyamatát is.

7.2.2. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai megegyeznek a NAT-ban alkalmazott szakaszolással. A helyi tantervben a bevezető szakasz időtartamának megnövelése – általában az első évfolyam tananyagának két tanévre történő elosztásával – indokolt lehet.

7.2.3. A többségi iskolában történő együttnevelés

A beszéd fogyatékos, beszéd- és nyelvi fejlődésben akadályozott tanulók integrált oktatását felvállaló iskolának inkluzív pedagógiai szemlélettel és a különleges nevelési, oktatási, fejlesztési igény személyi és tárgyi feltételeivel kell rendelkeznie.

Az inkluzív iskola ismeri a fogyatékból eredő hátrányokat és biztosítja, hogy a beszéd fogyatékos gyermekek a szükségleteiknek megfelelően hozzájussanak azokhoz a pedagógiai többlétszolgáltatásokhoz, amelyek a hátrányok leküzdését segítik.

A gyermek harmonikus személyiségfejlődése érdekében a pedagógusok, a logopédus és a szülő szorosan együttműködik.

7.2.4. A NAT alkalmazása

7.2.4.1. Fejlesztési területek, nevelési célok

A beszéd fogyatékos tanulók nevelésében a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok, az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő képességek az irányadóak, de azok fejlődési útjai, módjai, és kialakulásuk időtartama módosulhat.

Nemzeti azonosságtudat, hazafias nevelés, állampolgárságra, demokráciára nevelés, családi életre nevelés, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, fenntarthatóság, környezettudatosság, gazdasági és pénzügyi nevelés, média tudatosságra nevelés.

Hazánk történelmének és jelen eseményeinek megértésén keresztül képessé kell tenni a tanulókat a társadalmi folyamatok megismerésére, a társadalmi színtereken való eligazodásra. Fel kell készíteni a felnőtt lét és a tágabb környezet megismerésére, az állampolgári jogok és kötelezettségek érvényesítésére. Kiemelt feladat az önálló családi életre való felkészítés, az erkölcsi normák és harmonikus családi minták közvetítése. Nagy jelentőséggel bír az együtt érző, segítő attitűd kialakítása, a szociális érzékenység és az önkéntes feladatvállalás képességének kialakítása. A tanulóknak ismereteket kell szerezni a célszerű gazdálkodás, pénzhasználat, fogyasztás és környezettudatosság területén. A beszéd fogyatékos tanulók esetén kiemelt jelentőséggel bír, hogy használni tudják az ismeretszerzés legmodernebb eszközeit (pl. internet).

A fenti kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása során a beszéd fogyatékos tanulók esetlegesen felmerülő szövegértési problémái, absztrahálási, lényeg-kiemelési nehézségei jelentenek nehézséget. Rövidített, tömörebb, képpel, segédeszközökkel támogatott szövegekkel segítheti a pedagógus a tanulók munkáját. Fontos, hogy az alapfogalmak megértését, memorizálását egyénre szabott módszerek támogassák.

Fontos a kifejezőkészség állandó fejlesztése és a kommunikáció iránti igény kialakítása. Kiváló lehetőséget nyújt erre az interperszonális készségek fejlesztése, a szociális érzékenység kialakítása, az együttműködésre való képesség fejlesztése, a különféle konfliktuskezelési eljárások elsajátítása.

Testi és lelki egészségre nevelés

A pedagógusnak segíteni kell a tanulót beszéd és nyelvi zavarának reális megismerésében, elfogadásában, szociális kapcsolatainak fejlesztésében. Kiemelt feladat a tanuló önismeretének fejlesztése, a tanuló motiválása a beszédhibája leküzdésére, ugyanakkor felkészítése az esetleges visszaesésekre, azok kezelésére, valamint arra, hogy az esetleges maradandó tünetekkel később is teljes életet tudjon élni.

A kommunikációjában korlátozott tanuló sokszor nehezebben tudja érzelmeit verbálisan kifejezni, külön figyelmet kell fordítani az érzések megfelelő kezelésére, kifejezésére.

Az egészséges és tudatos életmód kialakítása, a káros szenvedélyek megelőzése kiemelt feladat.

Biztosítani kell a tanuló számára a rendszeres mozgásélményt, a rendszeres testedzést.

Médiatudatosságra nevelés

Az információszerzésben, tanulásban, szociális-kommunikációs fejlesztésben az informatikai eszközök segítő szerepe kiemelkedő. A számítógép írástechnikai segédeszközként tanulási és munkaeszköz a beszéd útján nehézségekkel kommunikáló tanuló számára.

A médiatudatosságra nevelés segít tájékozódni a valóságos és virtuális világban.

Pályaorientáció

A beszéd fogyatékos tanuló készségeinek képességeinek alapos feltérképezése szükséges a felnőtt életre történő felkészítéséhez. A kapcsolatteremtés és fenntartás képességének javítása alapvető feladat. Cél a szociális kompetencia további önálló fejlesztésének kialakítása. A felső tagozatban tantárgyak tananyagtartalmainak közvetítése során a pedagógusok ismertessék meg a beszéd fogyatékos gyermekkel a különböző szakmákkal kapcsolatos elemi ismereteket. Legyen reális képük a társadalmi munkamegosztásról.

Tanulás tanítása

A beszéd fogyatékos tanulóknál fontos az egyénre szabott motivációk kialakítása, az egyéni tanulási stratégiák feltárása. Az informatikai eszközök, egyéni ismeretelsajátítási programok tanulás során történő megfelelő és tudatos alkalmazásának beszéd fogyatékos tanulók esetében kiemelt szerepe van.

7.2.4.2. Kulcskompetenciák fejlesztése

A beszéd fogyatékos tanulók nevelése, oktatása, fejlesztése a Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott, az iskolai nevelés-oktatás közös értékeire épül. Alapelveiben, céljaiban illeszkedik a NAT-ban megjelenő kulcskompetenciákhoz, a kiemelt fejlesztési tartalmakhoz.

Ahhoz, hogy a beszéd fogyatékos tanulók a kulcskompetenciák birtokában eredményesen alkalmazkodhassanak a mindennapi élethelyzetekhez, figyelembe kell venni a tanuló egyéni sajátosságait.

Anyanyelvi kommunikáció

Kiemelt fontossággal bírnak az alábbi területek:

– a grammatikai rendszer tudatos felépítése, megerősítése, mind a beszélt, mind az írott nyelv területén, figyelembe véve a beszéd fogyatékoság által érintett területeket

- az expresszív beszéd fejlesztése, kommunikációs stratégiák kiépítése, gyakorlása, megerősítése, beszéd tudatosság kialakítása
- a beszédértés és olvasás értés fejlesztése mind a beszélt, mind az írott nyelv területén, elősegítve a mindennapi és az irodalmi szövegek befogadását, majd az azokkal való továbbdolgozás, továbbgondolkodás lehetőségének biztosítását
- amennyiben a szövegfeldolgozás is érintett, különösen fontos a szisztematikus, a nyelv különböző szintjeit elemeenként értelmező, a tanulót tapasztalati úton információhoz juttató oktatás
- a nyelvi kódrendszer értelmezésének, működésének megtámogatása, mind a bemenetnél (beszédhangok differenciálása, hangkapcsolatok észlelése), mind a feldolgozásnál (szó, grammatika, mondat, bekezdés, szöveg)
- a mentális lexikon folyamatos fejlesztése az életkor és a beszéd fogyatékos sajátosságainak függvényében, a fogalomalkotás kialakítása
- számítógépes programok használata (helyesírás ellenőrző program, stb.)
- a beszéd fogyatékos gyermek motiválása a tananyag és a tanuló közötti emocionális viszony kialakításával
- a pragmatika elemeinek közvetítése és használatának tudatosítása a gyermekek kommunikációjában
- a nem verbális kommunikáció elemeinek közvetítése és használatának tudatosítása a gyermekek kommunikációjában

Idegennyelvi kommunikáció

Cél az idegen nyelv szókincsének, fonológiai és helyesírási sajátosságainak, valamint nyelvi kódrendszerének tudatos felépítése, a szóbeli és az írásbeli kommunikáció fejlesztése, figyelembe véve a beszéd fogyatékos által érintett területeket.

A beszéd fogyatékos tanulók nyelvoktatása során a multiszenzoros technikák (auditív-, vizuális-, verbális-, drámatechnikák) használata, valamint a verbális és nem verbális kommunikációs csatornák (gesztikulációs-vizuális) egyidejű alkalmazása kiemelten fontos.

A nyelvórákon szerepet kapnak a koncentrációt és az emlékezetet fejlesztő gyakorlatok, melyek a szókincs, a kiejtés és a nyelvtani szabályok elsajátításában közvetve és közvetlenül is segítséget nyújthatnak.

Helyesírási, olvasási és szövegértési problémákkal küzdő beszéd fogyatékos tanulók esetében főleg a szóbeli kommunikáció magabiztos használatának elsajátítása a cél. Az írásbeli kommunikáció használatát, a differenciált fejlesztés mellett, a számítógépes olvasó- és helyesírás-ellenőrző programok is segíthetik.

Fontos pedagógiai cél a beszéd fogyatékos tanulók természetes gátlásainak feloldása az idegen nyelv kommunikációs helyzetben történő használata során.

Matematikai kompetencia

A legfőbb cél a problémamegoldó gondolkodás minél több elemének fejlesztése, konkrét cselekvésekhez kötött helyzetekben. Egyes esetekben számolni kell a grammatikai szint sérülésével, ami szövegértési nehézségekben nyilvánul meg, ezt fokozhatja a szimbólumok megértésének, illetve a verbális absztrakciónak a fejletlensége. A mennyiségekkel és a számossággal kapcsolatos ismeretek tanításakor, a szám- és műveleti fogalmak kialakításakor (pl. a számok közötti viszonyok, relációk megértési nehézségei esetén, stb.) különös figyelmet kell fordítani a megfelelő tempó kialakítására, és építeni kell a tanulók maximális együttműködésére, a mozgással társított szemléltetésre, az eszközhasználatra és az analóg cselekedtetésre. A geometriai ismeretek, az arányosság témaköreinél tekintettel kell lenni a vizuális észlelés nehezítettségére, a téri tájékozódás zavarára. A matematikai gondolkodás fejlesztése

speciális szemléltetéssel és tananyagokkal, vagyis az interaktív tábla és digitális tananyagok lehetőség szerinti alkalmazásával valósulhat meg.

A matematikai szakkifejezések és a szaknyelv használatának fokozatos megkövetelése a szóbeli kifejezés erősítésének különösen erőteljes eszköze.

Természettudományos és technikai kompetencia

Az oksági kapcsolatok felismerése, a tanult összefüggések alkalmazása gondot okozhat azokban az esetekben, ahol, az olvasott szöveg megértése vagy a verbális absztrakció akadályokba ütközik. Rövidített, tömörebb, képpel, segédeszközökkel támogatott szövegek alkalmazása szükséges az egyes összefüggések mechanikus memorizálásának megsegítésére.

Tanulónként eltérő lehet az az absztrakciós szint, ahol be tudnak kapcsolódni a természettudományos jelenségek értelmezésébe. A kritikai gondolkodás képességének fejlesztése többnyire kis lépésekben valósítható meg. A mindennapi tapasztalatokból kiindulva kell törekedni arra, hogy a tanulóknak a jelenségek mind szélesebb körébe legyen betekintésük, az egységes természettudományos világkép kialakítása érdekében. Eredményes tanári stratégia lehet a természeti jelenségeknek alternatív módon, több fogalmi szinten, az összes érzékszerv bevonásával való közvetítése.

Szisztematikusan építkezve kell támaszkodni az internetre, amelynek segítségével a legkülönbözőbb természettudományos ismeretek audio-vizuális formában hozhatók közel a beszéd fogyatékos tanulókhoz.

Digitális kompetencia

Ezen a területen a beszéd fogyatékos tanulók jó eséllyel tudnak problémákat megoldani, mivel az informatikai eszközök használatában a beszéd fogyatékoság kevés hátrányt jelent. Feladatunk azoknak a digitális programoknak a megismertetése, melyek megkönnyítik az ismeretszerzést, az interperszonális kapcsolatépítést. Amennyiben a szóbeli kifejezőképesség sérült, a számítógép alternatív csatornaként működhet a mindennapi kommunikációban. Hozzásegíthetjük a tanulókat, hogy a rendelkezésükre álló információs társadalom technológiáit használják a maguk segédeszközeként a számukra szükséges területeken.

Főként az írott szöveg megértésére, lényegkiemelés képességére van nagy szükség, mert ezek segítségével alakíthat ki új kommunikációs stratégiákat. Az információgyűjtés- és keresés, a multimédiás tartalmak kezelése a beszéd fogyatékosok számára körülhatárolható, jól teljesíthető feladat, ezért építhetünk a tanulók erős motivációjára. Egyes ikonok, szóképek felismerésével, speciális alapfogalmak, kifejezések megtanulásával olyan eszközök birtokába jut, amivel önállóan is tud tájékozódni a digitális világban. A tanuló érzékelje azt a folyamatot, hogy az információk gyűjtése, majd az azokkal való továbbdolgozás miként vezet új digitális tartalmak kialakulásához. A pedagógus feladata, hogy a tanulók figyelmét a konkrét eszközök és szoftverek használatán, illetve a kommunikáció élményén túl arra irányítsa, miként lehet az információs társadalomban a beszéd fogyatékoságból eredő hátrányokat minimalizálni.

Súlyos diszgráfia és helyesírászavar esetében felső tagozaton „laptop füzet” használatának bevezetése azt követően, hogy a gyermeket a klaviatúra használatára megtanítottuk

Szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Cél az adaptív viselkedés kialakítása, fejlesztése, a beszéd fogyatékos tanulók támogatása abban, hogy az őt körülvevő társadalmi és gazdasági környezet eseményeit képes legyen feldolgozni, szükség esetén azok menetébe bekapcsolódni. Az oktatás

folyamán fontos a fokozatosság mellett a gyakorlati bemutatás, illetve az ismeretek szituációs helyzetekben való kipróbálása, az érzelemdús, szubjektív elemeket megmozgató, a mindennapi tapasztalatához köthető társadalmi feladatok szemléltetése, a tanulók közvetlen megszólítása, bevonása a feladathelyzetbe. A tanuló mindig lássa maga előtt a folyamatot, a kiindulástól kezdve a végkifejletig, értse benne szerepét, esetleges feladatát, képes legyen esetlegesen a társadalmi folyamatok őt személyesen érintő részében érdekeit érvényesíteni.

Fontos hangsúlyt helyezni a tanulói döntéshozatalra, az alternatívák végiggondolására, a variációk sokoldalú alkalmazására, a kockázatvállalásra, az értékelésre, az érvelésre.

A pedagógus feladata, hogy felébressze a gyermek motivációját arra, hogy részt vegyen a szociális kommunikációban, képes legyen véleményét vitában, eszmecserében képviselni (ütköztetni, egyeztetni stb.), illetve az őt körülvevő világban tájékozódni. Fokozatosan el kell sajátítania a beszédfigyatekos tanulónak azt a képességet, hogy rátaláljon a megfelelő kommunikációs stratégiára, képes legyen az egyedi kommunikációs helyzetekhez alkalmazkodni.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Az esztétikai tudatosság, a művészeti kifejezőképesség egy kiegészítő kommunikációs eszközt ad a beszédfigyatekos tanulók kezébe. A kreativitás, a problémafelismerő – és megoldó képesség, a képzelet, a képi gondolkodás fejlesztésére kiváló lehetőséget biztosít a művészeti nevelés. Ezen a kompetenciaterületen az ízlés, a nyitottság, az empátia, az érzelmi élet gazdagítása a kommunikáció minden szintjét fejleszti.

A művészeti nevelés értékközvetítő, értékteremtő, egyben személyiségformáló szerepe a kommunikációjában zavart tanuló társadalmi integrációját segíti elő.

A megfigyelőképesség, tér- és időérzék fejlesztése a látvány és a mozgás ábrázolásával, térbeli rendezés; szín-, forma- és szerkezeti érzék alakítása lehetőséget biztosít a beszédfigyatekos tanuló speciális készségfejlesztésére.

A hatékony, önálló tanulás

A beszédfigyatekos tanulók esetében az önálló tanulás elengedhetetlen feltétele a könyvtári ismeret, informatikai tudás, az értő olvasás, szövegfeldolgozás. Az önálló ismeretszerzést, az információ megfelelő szűrését, feldolgozását, egyénre szabott módszerekkel, a mindennapi életből vett gyakorlati helyzetek cselekvéses vagy vizuális modellezésével segíthetjük. A szövegfeldolgozás, az új információk rendezése során fontos szerephez kell jutnia a gondolkodási képességek fejlesztésének, mind a képzeleti, mind a fogalmi gondolkodás terén.

A pedagógus feladata az új ismeretek megszerzése iránti interiorizálódott motiváció kialakítása.

7.2.5. A NAT és a kerettantervek alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban és a választott kerettantervben foglaltak az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők. Ha a tanulót állapota akadályozza, akkor az Irányelvben megadott módosítások figyelembevételével javasolt a helyi tanterv elkészítése.

Az egyes műveltségi területekre vonatkozó ajánlások:

Magyar nyelv és irodalom

A műveltségi területhez kapcsolódó tananyagtartalmat, a fejlesztésre fordított időt a sérülés jellege, mélysége, prognózisa befolyásolhatja. A Magyar nyelv és irodalom, a Művészetek, a Testnevelés és sport, valamint az Élő idegen nyelv fejlesztési feladatainak megvalósítása kíván nagyobb figyelmet, a beszéd fogyatékoság típusától függően az egyes témakörök között hangsúlyeltolódások válhatnak szükségessé. Néhány szempont azonban általánosítható:

- olvasás-, írástanítási módszerként beszéd fogyatékos tanulók esetében a hangoztató-elemző, szótagoló olvasástanítási módszer ajánlott;
- a súlyos beszéd fogyatékos tanulók anyanyelvi fejlesztésében hosszabb begyakorlási, érési szakaszok tervezendők;
- az anyanyelvi fejlesztés, gondozás a nevelés minden színterén és helyzetében, az oktatás teljes időtartama alatt központi szerepet játszik.

Művészetek. Testnevelés és sport

Mindkét műveltségi terület jól szolgálja a fejlesztés másik nagy területének, a téri orientáció, mozgás-, ritmus-, beszédkoordináció követelményeinek megvalósítását. A dráma és a tánc kiemelt szerepet kap a rehabilitációs célú feladatok megvalósításában is.

Idegen nyelvek

A beszéd fogyatékoság típusához igazodó módszerek – pl. dadogók esetében az írásbeliség, diszlexiás tanulóknál pedig az auditív módszerek – elsőbbségét szükséges biztosítani.

7.2.6. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció és rehabilitáció

7.2.6.1. Az egészségügyi rehabilitáció formái

- Audiológiai vizsgálat és ellátás
- Foniátriai vizsgálat és ellátás.
- Gyermek-neurológiai vizsgálat és ellátás.
- Szemészeti vizsgálat, ellátás
- Pszichológiai vizsgálat, pszichoterápia.
- Gyógyúszás.
- Gyógytorna.
- Relaxációs tréningek.

7.2.6.2. A pedagógiai rehabilitáció ajánlott tevékenységformái

A) Logopédiai egyéni és csoportos terápia.

B) Szenzoros integrációs terápiák (olyan mozgásos lehetőség, amelynek segítségével az éretlen vagy sérült idegrendszer a saját aktív részvételével fejlődik)

C) Kommunikációs tréningek (a beszéddel és kommunikációval kapcsolatos tudatosság kialakítása)

D) Bábterápia (személyiség és önértékelés fejlesztés, konfliktuskezelés kommunikációs zavar esetén)

E) Drámaterápiás foglalkozások (azon gyermekek számára, akiknél a beszéd- és nyelvi problémák hátterében vagy következtében pszichés problémák állnak)

F) A tehetséges tanulók számára a tehetségük kibontakozásához szükséges feltételek, eszközök, módszerek biztosítása

A) Logopédiai egyéni és csoportos terápia a leggyakoribb kórformák esetében

A beszéd fogyatékos tanuló az iskolai oktatás keretében, annak részeként vesz részt a beszéd technikai és tartalmi fejlesztését szolgáló logopédiai terápiás foglalkozáson. A beszéd fogyatékoság eltérő kórformái szerint a rehabilitációs feladatok is eltérőek.

A/1 Nyelvi fejlődési zavar (expresszív diszfázia, receptív diszfázia, kevert típusú diszfázia – maradványtüneteként beszédgyengeség)

Az ép értelmű és ép érzékszervű gyermek beszéd illetve nyelvi produkciója jelentős mértékben elmarad a biológiai életkorához képest. Az akadályozott illetve hiányos nyelvi produkció a nyelv többszintű sérülésében a beszédészlelés, beszédmegértés, valamint a nyelvi kifejezés területén jelentkezhet.

A terápia célja:

A nyelvi közlés feldolgozás és kifejezőképesség többszintű összetevőjének (beszédészlelés, és beszédmegértés, valamint a tiszta, pontos artikuláció, szókincs, nyelvtani rendszer, szóbeli és írásbeli kifejezőképesség) sokoldalú, intenzív differenciált fejlesztése, amely specifikusan egyéniesített jellegű.

A logopédiai terápia feladata:

- a mozgások (beszédmozgások és finommotorika) speciális fejlesztése,
- grammatikai rendszer rendezése, fejlesztése, verbális munkamemória fejlesztése
- a beszédre irányuló figyelem és emlékezet fejlesztése,
- az aktív és a passzív szókincs bővítése,
- verbális és nonverbális kifejezőképesség fejlesztése,
- a gondolkodási stratégiák fejlesztése
- a beszédészlelés és -megértés fejlesztése,
- az olvasás/írás/helyesírás zavar megelőzése.

A/2 Dadogás

A beszéd összerendezettségének zavara kommunikációs zavar, amely a ritmus és az ütem felbomlásában és a beszéd görcsös szaggatottságában jelentkezik. A dadogás terápiája komplex (logopédiai, orvosi, pszichológiai), egyénre szabott terv alapján zajlik.

A logopédiai terápia célja:

- relaxációs gyakorlatok
- cselekvéshez kötött beszédindítás,
- helyes légzéstechnika kialakítása,
- mozgás és ritmus- és beszéd koordináció fejlesztése,
- a beszéd automatizált elemeinek technikai fejlesztése és javítása,
- a beszédhez szükséges motiváció megteremtése, az önismeret és önértékelés fejlesztése
- a dadogó és környezete közötti pozitív kapcsolatok kialakításának elősegítése.

A/3 Hadarás

A beszéd összerendezettségének zavara, melyre a rendkívüli gyorsaság, a hangok, a szótagok kihagyása, összemosása (tapasztása), a pontatlan hangképzés, a monotonía, az egyenetlen beszédritmus és a beszédhangsúly hiánya jellemző. A hadaráshoz gyakran társul a könnyen elterelhető figyelem és érdeklődés. A hadarás terápiája komplex (logopédiai, pszichológiai) egyénre szabott terv alapján zajlik.

A logopédiai terápia célja:

- a beszédfigyelem fejlesztése,
- helyes légzéstechnika kialakítása,
- beszéddallam és beszédritmus fejlesztés
- az artikulációs bázis ügyesítése
- beszédhangsúly gyakorlatok
- a normális tempójú és ritmusú beszéd automatizálása
- a beszéd prozódiai elemeinek tudatosítása
- az állandó önkontroll kiépítése és fejlesztése

A/4 Diszfónia

A hang illetve hangképzés zavara, a beszéd során a hangszín rekedt, a hangképzés kemény, préselt, és a hangteljesítmény lényeges csökken. A diszfónia terápiája komplex (logopédiai, orvosi, pszichológiai), egyénre szabott terv alapján zajlik.

A logopédiai terápia célja:

- a tiszta egyéni beszédhang kialakítása és a folyamatos spontán beszédbe való beépítése,
- a hangminőség és az anatómiai-élettani viszonyok további romlásának megakadályozása.

A/5 Orrhangzós beszéd

Az élettani nazális rezonancia kórosan megváltozik.

Legsúlyosabb esetei az ajak- és/vagy szájpadahasadékok következtében alakulnak ki. A szájpadahasadékkal gyakran együtt jár az enyhe fokú nagyothallás.

Az orrhangzós beszéd terápiája komplex (logopédiai, orvosi, esetenként pszichológiai), egyénre szabott terv alapján zajlik.

A logopédiai terápia célja:

- a beszédizomzat fejlesztése
- a lágyszájpad izomzat működésének fokozása
- a kóros, nazális rezonancia megszüntetése, illetve csökkentése
- a beszédartikuláció javítása az anatómiai viszonyok figyelembe vételével

A/6 Olvasás/írás/helyesírás tanulási zavara (verbális tanulási zavar esetén)

Az intelligencia szinttől független gyenge olvasási és írásteljesítmény.

A logopédiai terápia célja:

- mozgáskoordináció és ritmusérzék fejlesztés
- iránydifferenciálás, téri észlelés fejlesztése
- beszédészlelés fejlesztése
- fonológiai tudatosság fejlesztése
- a tévesztett betűk differenciálása, a folyamatos olvasás automatizálása
- a beszédemlékezet és figyelem fejlesztése
- szövegértés fejlesztése: beszéd- és nyelvi fejlesztés
- grafomotoros készség fejlesztése, írás- és helyesíráskészség javítása

A/7 Számolás tanulási zavara (verbális tanulási zavar esetén)

Az intelligenciaszinttől független gyenge számolási teljesítmény.

A logopédiai terápia célja:

- képességfejlesztés (mozgás, észlelés, kognitív és tanulási funkciók fejlesztése)
- szám- és műveleti fogalmak kiépítése (számosság, számérzék, analóg mennyiség rendszer; alpműveletek)
- alapvető mennyiségi és matematikai ismeretek kialakítása
- matematikai fogalmak megértése és használata
- matematikai szimbólumok tartalmi azonosítása
- matematikai szövegértés fejlesztése
- geometriai alapismeretek
- idői tájékozódás

7.2.7. A halmozottan sérült beszéd fogyatékos tanuló

A beszéd- és nyelvi teljesítmények súlyos zavarai egy-egy tanulónál halmozottan is előfordulhatnak. Nem ritka a nyelvfejlődési zavar hadarás-dadogás együttese. Az iskolai szakaszban ehhez olvasás-, írás-, helyesírás-, számolási nehézség társulhat. A tünetek megjelenhetnek párhuzamosan, de előfordul a tünetváltás jól ismert jelensége is, amikor pl. a kiejtés javítását, javulását követően dadogás, hadarás lép fel. Ilyen esetekben a

fejlesztési elvekre épülő terápiák tudatos alkalmazása a rehabilitáció döntő tényezője. Más esetekben a beszéd fogyatékosághoz társuló mozgásszervi, érzékszervi, pszichés fejlődés zavarai nehezítik a fejlesztést. A velük való foglalkozás a logopédia és a társuló fogyatékoság gyógypedagógiai módszereinek kombinációjával, egyéni fejlesztési terv alapján történik, személyre szabott értékeléssel.

8. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók iskolai fejlesztésének elvei

8.1. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanuló

8.1.1. Általános jellemzők

Az autizmus spektrum zavarok az idegrendszer igen korai, nagy valószínűséggel veleszületett ártalmának, illetve a genetikai, egyéb biológiai és környezeti tényezők együttes hatásának következményei. Az iskoláskor eléréséig – vagy tovább – kezeletlenül maradt fejlődési zavar és szélsőséges viselkedésformák gyógyító és fejlesztő célú ellátása a gyermek növekedésével egyre nehezebbé válhat, bár a nevelhetőség, taníthatóság időszaka belenyúlik a felnőttkorba, így sosem túl késő a fejlesztést elkezdeni. Az autizmus spektrum zavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és sajátos gondolkodási képességek minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányosságai, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedés szervezés és kivitelezés képességének minőségi sérülése és az egyenetlen képességprofil. Autizmus spektrum zavar minden értelmi szinten előfordul, ami azt jelenti, hogy jelen lehet átlagos (vagy átlag feletti) intelligencia mellett épp úgy, mint értelmi sérüléssel együtt járva. A fejlődési zavar átlagos, vagy átlag feletti intelligencia esetében is jelentősen befolyásolja, áthatja a gyermeki fejlődést, megváltoztatja a megismerés folyamatát és a társas viselkedés fejlődését, ezért sérülés-specifikus fejlesztésre minden érintett gyermekeknek joga és szüksége van. Autizmusban a beszédfejlődés gyakran megkésik, súlyos esetekben nem alakul ki beszélt nyelv. A központi probléma azonban nem a nyelv hiánya, vagy megkésett fejlődése, hanem a funkcionális, kölcsönös kommunikáció sérülése. Az alapvető problémák közé tartozhat a nyelvhasználat színvonalától függetlenül, hogy hiányozhat a kommunikáció és a beszéd hasznának, hatalmának megértése, vagyis hiányozhat annak megértése, hogy mások érzéseit, gondolatait, tetteit kommunikáció útján befolyásolni lehet.

Az alapvető gondolkodási és viselkedési képességek spontán elsajátításához szükséges képesség hiányok egész életen át jellemzően megmaradnak, de a speciális intenzív terápiás és pedagógiai ellátás segítségével jelentős fejlődés érhető el. A hiányzó/sérült képességek okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek az igen súlyostól a jól ellensúlyozott állapotokban csaknem tünet mentessé fejlődhetnek, változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formákban jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett a tanuló autizmusának súlyossága széles skálán szóródik.

8.1.2. A halmozottan sérült autizmus spektrum zavarral küzdő tanuló

Az autizmus spektrum zavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek az ellátási szükségletet, taníthatóságot és a gyermek jövőjére vonatkozó előjelzéseket jelentősen befolyásolják.

Ezek lehetnek:

- értelmi fogyatékoság (mint a leggyakoribb társuló fejlődési zavar),
- beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy egyéb fogyatékoság,

– viselkedésproblémák (főleg, ha azok súlyosak, pl. agresszió, önbántalmazás).

A fejlesztésnél szem előtt kell tartani, hogy a tanítás lehetséges módszertanát illetően a tanuló autizmusa az elsődlegesen meghatározó tényező. Általában a szükségletek egyéni kombinációjához kell a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmus-specifikus pedagógiai módszereket összehangolni.

8.1.3. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók pedagógiai szempontú jellemzése

Gyakorlati célból a társas viselkedési készségek, szociális viselkedés szerint az autisztikus spektrumon elhelyezhető sokféle személyiségű és viselkedésű tanulók négy típusba sorolhatóak.

8.1.3.1. Izolált típus

Társas kapcsolatokat nem kezdeményező, a kezdeményezést, társas helyzeteket kerüli, elutasítja, nem érti. Általában értelmi fogyatékos, gyakoriak a szenzoros ingerfeldolgozás zavarai is. A legrosszabb prognózisú, legnehezebben tanítható alcsoport.

8.1.3.2. Passzív típus

Szociálisan nem kezdeményező, a közeledést passzívan elfogadja, gyakran jól irányítható. A legjobban tanítható, legjobb prognózisú a későbbi beilleszkedés lehetősége szempontjából is. Passzivitása, együttműködési készsége miatt nehéz észrevenni, amikor már nem követi a tananyagot, csak jelen van, illetve rugalmatlanul, formálisan „tanul”.

8.1.3.3. Aktív, bizarr típus

Szociálisan aktív. Viselkedése gyakran a helyzethez nem illő, szokatlan módon, esetleg sokat kezdeményező. Kapcsolatteremtése egyoldalú, a partner személyiségét, szándékát nem veszi tekintetbe, saját érdeklődési körbe tartozó témákra, kérdésekre szorítkozik.

8.1.3.4. Merev, formális típus

Főként a serdülő- és felnőttkorban, a legjobb értelmű és beszédszintű személyekben alakulhat ki a jellegzetes viselkedés, amelynek hátterében erős kompenzációs igyekezet áll.

A gyermekek fejlődésük során többször is típust válthatnak.

8.1.4. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók – a tanítás, illetve a hagyományos tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából – kiemelkedő jelentőségű tulajdonságai

a) A másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjainak (pl. az információátadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya. Legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket, mint a valóság egyéb elemeinél fontosabbakat megkülönböztesse.

b) A szociális megerősítés jutalomértékének hiánya, vagy az ezzel kapcsolatos öröm későbbi, direkt tanítás útján való kialakulása, illetve a belső motiváltság gyengesége – gyakran teljes – hiánya. Többnyire nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz számukra örömet.

c) A beszéd korlátozott megértése, még látszólag jó beszédprodukció mellett is, amelyet nehezítenek a beszéd érzelmi, társas viselkedési sajátosságai, mint pl. a hanghordozás.

d) A beszéd vagy más kommunikációs eszköz spontán, funkcionális, rugalmas alkalmazásának sérülése.

e) Egyenetlen képességprofil, pl. a szigetszerű ismeretek, képességek és az önellátás vagy a mechanikus és a személyes memória közötti szakadékszerű különbség.

f) Hiányzó vagy korlátozott belátás, pl. saját tudásával, az ismeret forrásával, módjával, a szubjektív jelentőséggel kapcsolatban.

g) A változásokkal, újdonsággal kapcsolatos ellenállás, szorongás.

8.1.4.1. Típusos erősségek, amelyekre építeni lehet

- A megfelelő szintű vizuális információ általában jól értelmezhető.

- Tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás.

- Jó mechanikus memória.

- Megfelelő környezetben, érdeklődésének megfelelő témáknál kiemelkedő koncentráció, kitartás.

- Egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges számtan, földrajz, zene – viszonylag jó képességek.

8.1.4.2. Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás során

- Az érzékszervi ingerfeldolgozás zavarai, túlérzékenységre és/vagy fokozott ingerkeresésre utaló viselkedések (hallás, látás, fájdalom stb.).

- Figyelemzavar gyakorisága.

- Az utánzási képesség kialakulásának hiányosságai.

- Inger feldolgozási, vizuomotoros koordinációs problémák.

- Tér-idő értelmezés interiozációjának gyengesége, esetleg hiánya.

- Analízis (sorrendiség)-szintézis műveleteinek problémája.

- Ok-okozati összefüggések felismerésének problémája.

- A lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje.

- Az általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése.

- Felidézési problémák (pl. speciális szociális tartalmaknál és személyes élményeknél).

- Ismert tananyagban váratlan nehézség felmerülése szociális elem bevezetésével vagy új körülmények közötti alkalmazás során.

- A feladat céljának nem értése, reális jövőre irányultság hiánya.

- A szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága.

- A valóság téves értelmezése, felfogása.

- Realitás és fantázia összetévesztése.

- A szóbeli kérések, közlések félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén. Szó szerinti értelmezés.

- Képességek, ismeretek önálló, változatos alkalmazásának nehézsége ().

- Gyermekközösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, más esetekben szociálisan a helyzetnek nem megfelelő viszonyulás a kortársakhoz.

- Szabadidőben passzivitás, kudarcokból eredő viselkedésproblémák megjelenése.

- Félelmek, fóbiák, szorongás.

8.2. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók speciális fejlesztésének elvei, céljai, feladatai és módszerei

8.2.1. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók fejlesztésének általános céljai, feladatai

- A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség szintjén elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése: ennek alapja a szociális, kommunikációs és gondolkodási készségek hiányának speciális módszerekkel történő kompenzálása és a meglévő készségek fejlesztése.

- A hiányzó készségeket pótló, helyettesítő kompenzációs-habilitációs kezelése a fejlődési elmaradás, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák leküzdése érdekében. A

fogyatékos készségek kompenzálása különös jelentőségű a tanulási, szociális és munkahelyzetekbe való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához.

- Az iskolai és a mindennapi gyakorlati életre felkészítő tananyag speciális módszerek segítségével történő elsajátítása.

- A jellegzetes gondolkodási nehézségek, rugalmatlanság miatt – a továbblépés előtt – külön kiemelt fejlesztési feladat az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának tanítása, az ismeretek folyamatos használata a fenntartás biztosítására, valamint a változatos, probléma-megoldási módszerek tanítása.

- A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanított képesség egész életen át megfelelő alkalmazhatósága. A tanuló túlterheltségének elkerülése érdekében a felesleges információkat szűrni kell, mert a tipikusan fejlődő gyermek által spontán, ösztönösen elsajátított nagy mennyiségű információ és készség az autizmus spektrum zavarral küzdő gyermek számára nehéz tananyagot jelent.

A fejlesztési célokat a fenti szempontok alapján fontossági sorrendben kell értelmezni, és e szerint kell az egyéni fejlesztési tervekbe iktatni.

A tanulók fejlesztési céljai hierarchikus rendben helyezkednek el abból a szempontból, hogy mennyire szükségesek a gyermek szociális alkalmazkodása és önszabályozása kialakításához (az egyéni fejlettségének szintjén). A típusos egyenetlen fejlődés azt jelenti, hogy a hiányzó vagy elmaradó készségek spontán fejlődésére nem építhetünk: minden egyes hiányzó részfunkció, illetve korábbi fejlődési szakaszból hiányzó alapozó funkció fejlesztését be kell illesztenünk ebbe a hierarchiába. Pl. a veszélyeztető viselkedések kezelése, más, elfogadható viselkedések kialakításával, viselkedésterápiával a célok hierarchikus rendjében így alakul:

- az ön-(esetleg köz-)veszélyes viselkedések kezelése,
- a családi életet akadályozó viselkedések kezelése,
- a taníthatóság és a csoportba való beilleszkedés kialakítása,
- az iskolán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása.

8.2.2. Speciális módszerek az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók fejlesztésében

- A nevelés, fejlesztés tervezése a mért szociális alkalmazkodás, fejlettségi kor, illetve a mért intelligencia szintje és a kommunikációs színvonal alapján történik, az egyenetlen képességprofil, valamint tanulási képességek miatt egyénhez igazodó módon, a fejlődés erre alkalmas eszközzel (pl. fejlődési kérdőív) való folyamatos követésével.

- Protetikus környezet és eszköztár kialakítása (strukturált környezet biztosítása az időbeli és téri tájékozódás segítéséhez, vizuális információhordozók és augmentatív kommunikációt segítő eszközrendszer kialakítása).

- Speciális, egyéni motivációs és jutalmazási rendszer kialakítása.

- Vizuálisan segített kommunikációs rendszer, a speciális környezeten belül és személyek között: beleértve a gyermek felé irányuló minden kommunikációt.

- A szociális fogyatékossgal összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információ átadására a gyermek megértési szintjének megfelelő és szociális vonatkozásoktól leginkább független módszereket és médiumokat (pl. írott utasítás, folyamatábra, számítógépes oktatás stb.). Ugyanakkor a tanítási helyzetek szociális vonatkozásainak elfogadása, illetve megértése fontos tanítási cél (pl. a csoportos, illetve „frontális” tanítási helyzetben való tanulás).

- A fejlesztésben, tanításban és a viselkedésproblémák kezelésében alapvető a kognitív-viselkedésterápia módszereinek alkalmazása.

8.2.3. A speciális fejlesztés szervezési feltételei

8.2.3.1. A fejlesztés formái

- Speciális csoportban: egyéni és kiscsoportos formában.
- Többségi iskolában integráltan, az integráció különböző szintjeinek, formáinak alkalmazásával.

8.2.3.2. Speciális csoportosságok

– A szükséges pedagógus létszám függ a csoportlétszámtól, a csoporttagok közti hasonló szükségletektől, az egyéni fejlesztési szükséglettől és a viselkedésproblémák súlyosságától, gyakoriságától. A szükséges egyéni fejlesztés csak megfelelő létszámú és képzettségű szakember jelenlétében biztosítható. A szakszerű integráció, illetve a súlyosan érintett tanulók minőségi ellátása csak a szükséges szakemberlétszám biztosításával valósítható meg.

– Törekedni kell a csoport homogenitására. Az egyéni fejlődési eltérések az általános értelmi, önállósági, beszédképességi szint, illetve a viselkedésproblémák jellege szerint további csoportbontást tehetnek szükségessé.

8.2.4. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók fejlesztésének pedagógiai szakaszai

A tanulók iskolai fejlesztését a szociális-kommunikációs készségek fejlesztése és a rugalmasabb viselkedésrepertoár kialakítása határozza meg. Iskoláskorban is folytatni kell a korai fejlesztésben és óvodai nevelés során alkalmazott fejlesztő eljárásokat, illetve szükség lehet az iskoláskor előtti képességfejlődés területeinek fejlesztésére. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai általában módosításokkal egyeznek meg a Nat-ban és a kerettantervekben rögzített pedagógiai szakaszokkal és tartalmakkal. A módosításokat a helyi tantervekben és egyéni fejlesztési tervekben kell meghatározni a gyermekek egyéni szükségleteinek, fejleszthetőségének megfelelően. Az alsó szakasz (1–4. évfolyam) elvégzéséhez általában hosszabb időkeretre van szükség.

A jó értelmi és nyelvi képességekkel rendelkező tanulók esetében előfordulhat, hogy az egyes műveltségi területeken meghatározott tartalmak jelentős részét a NAT-ban és a kerettantervekben meghatározott életkorban képesek elsajátítani. Ezekben az esetekben egyéni fejlesztési terv alapján a szociális-kommunikációs és speciális kognitív készségek párhuzamos fejlesztése szükséges.

Az alábbi szakaszolás az autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek speciális fejlesztésének általános vázlata. Tartalmazza azokat a többlettartalmakat, amelyeket az egyéni fejlesztési tervekbe szükséges beépíteni.

A fejlesztést minden gyermek esetében az első szakaszban kell kezdeni. Az egymásra épülő szakaszok időtartama előre nem határozható meg. A fejlesztés üteme és a tanuló továbblépési lehetősége függ a fejlődés mért eredményeitől, azaz: a gyermek képességeitől és a szakszerű képzés intenzitásától.

8.2.4.1. Első szakasz

Korai diagnózis esetén egybeeshet a korai fejlesztés és az óvodai nevelés időszakával, de gyakran belenyúlik az alsó tagozat időszakába.

Fő célja a habilitáció. A gyermek formális és informális felmérésének) tapasztalataira alapozva, egyénre szabott hosszú, közép- és rövid távú tervre épül.

Célja a gyermek/tanuló elemi beilleszkedési készségeinek, adaptív viselkedésének kialakítása. Ennek érdekében:

- a szociális/kommunikációs alapkészségek célzott fejlesztése,
- az autizmusból és a társuló fogyatékosságokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása,
- az ismétlődő, sztereotip, helyzetnek nem megfelelő viselkedés kialakulásának megelőzése, illetve rendezése,

– fogyatékos-szpecifikus vizuális információhordozókkal segített ún. protetikus, segédeszközökkel felszerelt augmentatív környezet, eszközök használatának elsajátítása, adaptív viselkedési formák, szokások kialakítása.

Fejlesztési területek:

a) Kommunikáció/szociális viselkedés

– Beszéd előtti, csecsemőkori kommunikáció elemeinek tanítása.
– Szociális kapcsolatteremtés elemeinek tanítása (pozitív megerősítéssel).
– Beszéd vagy – beszéd kialakulásának hiányában – augmentatív és alternatív eszközzel történő kommunikáció használatának tanítása.

– Tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása.

– Augmentatív és alternatív kommunikációs eszközök (nem kizárva pl. az írott nyelvet) használatának tanítása napi rutinokban, a gyermek életének valamennyi színterén.

b) Fejlődési funkcióelmaradások, önkiszolgálás

– Alapvető készségek kialakítása (étkezés, szobatisztaság, tisztálkodás, öltözködés).

c) Kognitív fejlesztés

– Elemi ismeretek, fogalmak.
– Elemi logikai műveletek és összefüggések tanítása.
– Szociális kognitív készségek fejlesztése.
– Egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között (pl. játék-, használati és taneszközök célszerű használata).

– Általánosítás képességének fejlesztése.

– Az elsajátított képességek önálló használatának tanítása.

– Az elsajátított képességek más összefüggésben való használata.

– Képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben stb.

d) Viselkedésproblémák kezelése

– Viselkedésproblémák megelőzése.

– Alternatív viselkedések kialakítása.

– Meglévő viselkedésproblémák kezelése.

8.2.4.2. Második szakasz

Egybeeshet az alapfokú nevelés időszakával, de gyakran belenyúlik a középfokú nevelés-oktatás szakaszába. Célja az elsajátított ismeretek bővítése és a változatos aktivitásokban való minél önállóbb részvétel iskolai, otthoni és egyéb iskolán kívüli környezetben.

Fejlesztési területek:

Az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal:

– képességek szinten tartása az önállóság fejlesztésével,
– a szociális-kommunikációs kompetencia fejlesztése, spontán, funkcionális kommunikáció kiterjesztése ,

– kognitív fejlesztés, különös tekintettel a problémamegoldó gondolkodásra

– ismeretek bővítése

– önellátás körének bővítése,

– házimunka,

– munkára nevelés megalapozása.

8.2.4.3. Harmadik szakasz

Egybeeshet az alapfokú nevelés időszakával vagy a középfokú nevelés-oktatás szakaszával. Cél a felnőtt korban egyénileg elérhető legmagasabb szintű adaptáció, önállóság és munkavégző képesség elérésének megalapozása.

Fejlesztési területek:

Az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal:

- képességek szinten tartása,
- tantárgyi ismeretek a Nat-ban és a kerettantervekben meghatározott tartalmak adaptálásával, az egyén képességeinek megfelelően,
- önszervezés, önállóság, táguoló szociális integráció,
- munkára nevelés, pályaaorientáció.

8.2.5. A Nat és a kerettantervek alkalmazása

Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók csoportja rendkívül változatos, de a központi sérülés azonos jellege miatt meghatározhatók közös szükségletek és egységes módszertani javaslatok.

Esetükben számolni kell azzal, hogy a Nat kulcskompetenciáihoz rendelt tudások elsajátításához hosszabb időtartamot szükséges biztosítani, a szociális megértést kívánó attitűdök, képességek fejlődését pedig kognitív stratégiákkal kell támogatni.

A Nat fejlesztési területei, nevelési céljai, műveltségi területei esetükben is alkalmazhatóak a sérülés típusának megfelelő adaptációval. A Nat szakaszaihoz rendelt célok elérésére szükség esetén hosszabb időtartamot kell biztosítani, egyes, az alábbiakban részletezett tartalmak hangsúlyosabban jelennek meg. A többlettartalmakat, mint az önismeretet, társas viselkedést, a spontán, funkcionális kommunikációt, egészségnevelést és munkakészségeket speciális rehabilitációs tantárgyként javasolt tanítani. A kerettantervek adaptálása szempontjából az autizmus súlyosságát, az intelligenciát és a nyelvi képességeket egyaránt figyelembe kell venni. Mivel autizmus spektrum zavar az értelmi képességek bármely szintjén jelen lehet, a többségi iskolák kerettantervét, valamint az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára és a közép-súlyos értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettantervet egyaránt adaptálni szükséges autizmusra. A tananyagot mennyiségi és minőségi szempontból módosítani és redukálni kell a tanulók speciális szükségletei szerint. Az egyes műveltségi területekre vonatkozó sajátos eltéréseket a helyi tantervben és az egyéni fejlesztési tervekben kell rögzíteni. A tananyag elsajátításához speciális módszerek és eszközök használata szükséges.

8.2.5.1. A Nat fejlesztési területei-nevelési célok

Nemzeti azonosságtudat, hazafias nevelés

Kiemelkedően fontos a közvetlen társadalmi és természeti környezet ismerete, az azokkal való harmonikus kapcsolat. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók elsősorban saját, közvetlen élményeiken keresztül, esetleg speciális érdeklődési körüknek megfelelően ismerhetik meg nemzeti kultúránk értékeit. Ezen a területen rendkívül nagy egyéni különbségekre számíthatunk.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók nevelésének-oktatásának alapvető célja, hogy olyan gondolkodási, szociális-kommunikációs készségeket alakítsunk ki, melyek lehetővé teszik az egyén részvételét szűkebb és tágabb társas környezetében. A részvétel módja és mértéke nagy egyéni eltéréseket mutat: a tanulók többsége jelentős támogatást igényel abban, hogy jogait gyakorolja, társadalmilag elfogadott viselkedésmódokat tanúsítson, alkalmazkodjon a társadalom írott és íratlan szabályaihoz.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

Hangsúlyos szerepet kap a saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok megismertetése, a saját viselkedés kontrolljának, a kooperációnak, szociális normáknak direkt tanítása, mivel azok intuitív megértésére, spontán elsajátítására korlátozottan számíthatunk. A sikerélményeket biztosító, a gyermek érdeklődését és motivációját

fenntartó oktatási környezet kialakítása kulcsszerepet játszik a reális önértékelés és pozitív énkép kialakításában

Testi és lelki egészségre nevelés

Elsődleges az érzelmi biztonság megteremtése, a pozitív, reális énkép és önértékelés támogatása, a fejlődési zavarral gyakran együtt járó szorongás megelőzése, oldása.

A helyes étkezési, alvási, önápolási szokások, a rendszeres mozgás iránti igény kialakítása szintén prioritást kap az egyéni fejlesztési tervben.

A megfelelő szexuális viselkedés kialakításában a családok számára hatékony segítséget kell nyújtania az iskolának, mivel a szociális megértés sérülése e területet speciálisan nehezíti.

A viselkedésproblémák megelőzése és hatékony kezelése hozzájárul a testi-lelki egészség megőrzéséhez és kiküszöbölheti a gyógyszeres kezelést.

A családi életre nevelés

A család szerepe az autizmus spektrum zavarral küzdő tanuló esetében is kiemelkedő jelentőségű. Az iskola alapvető feladata, hogy segítse az érintett családokat az autizmus-specifikus célok kitűzésében és megfelelő nevelési stratégiák alkalmazásában, mivel a hagyományos módszerek többsége nem válik be az érintett gyermekek esetében.

A nevelési-oktatási intézmény és a család szoros együttműködésével érhető el és terjeszthető ki az egyéni fejlesztési tervben megfogalmazott célok, különös tekintettel a szociális-kommunikációs készségek általánosítására, valamint a rugalmasabb viselkedés és gondolkodás fejlesztésére.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók esetében is cél lehet az önkéntes feladatvállalás egyéni mérlegelést követően, ha annak értékét, saját szerepüket és kompetenciájukat az önkéntes tevékenység során megértik. Az önkéntes feladatokban való részvétel segítheti együttműködési és problémamegoldó képességeik fejlődését, elősegítheti pozitív énképük alakulását, önbecsülésük növekedését. Fontos azonban figyelembe venni szociális naivitásukat, sebezhetőségüket, ezért a család és a pedagógusok egyénre szabott támogatásával, kísérésével vonhatók be önkéntes feladatokba.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A környezet célzott megfigyelése, felfedezése a pedagógus aktív közreműködése nélkül elképzelhetetlen. A fejlesztés e területen is a közvetlen, mindennapi élettel kapcsolatos tapasztalatokon alapul. Elsődleges a helyes szokásrend kialakítása.

Pályaorientáció

Az egyén által elérhető legnagyobb fokú önállóság támogatása kiemelkedően fontos. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók esetében az önállóság megalapozása már a fejlesztés kezdetétől jelen van, mivel számos alapfeltétele hiányozhat, többek között a rugalmasság, az együttműködés és a bizonytalanság tolerálásának és kezelésének képessége. Az elérhető felnőttkori önállóság nagy egyéni eltéréseket mutat. A pályaorientáció során a munkaképességek mellett a szociális-kommunikációs fejlettséget és a munkaviselkedés színvonalát is figyelembe kell venni. Fontos, hogy a pályaorientáció során építsünk a tanuló speciális érdeklődési körére, erősségeire.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

E területen az érintett tanulók esetében a pénz értékével és a takarékossgal kapcsolatos alapvető ismeretek megszerzése kulcsfontosságú. Előnyös, ha ezek az ismeretek valódi élethelyzetekben, cselekvésbe ágyazottan jelennek meg. Az alapvető gazdasági összefüggések megértése, illetve azok kamatoztatásának lehetősége a mindennapi életében nagy egyéni eltéréseket mutat.

Médiatudatosságra nevelés

A médiatudatosságra nevelés kiemelt jelentőségű az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók nevelésében.

Az érintett tanulók különösen veszélyeztetettek lehetnek a különböző médiumok által közvetített tartalmak meg nem értése, félreértése tekintetében és fokozott a függőségek kialakulásának veszélye is. Ugyanakkor a különböző médiumok lehetővé teszik az élő nyelvtől és szociális közvetítéstől független tanulást és kapcsolatteremtést, valamint olyan multimédiás tananyagok kialakítását, mely lelassítja és hozzáférhetővé teszi a szociális interakciókat, nagyban hozzájárulva a fejlődési zavar következményeinek enyhítéséhez.

A tanulás tanítása

Az autizmus számos speciális kognitív nehézséggel és a kommunikáció sérülésével jár együtt. A tanulási folyamatban az élő nyelv és a szociális közvetítés megnehezíti, míg a vizuális információhordozók alkalmazása segíti a világ megismerését. Az állandósághoz való ragaszkodás oldása, valamint az egyén motivációs lehetőségeinek ismerete és kiaknázása kulcsfontosságú a tanulás szempontjából.

8.2.5.2. A kulcskompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció

A fejlesztés fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkciók megértésének sérülése. Minden autisztikus gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. A cél eléréséhez szükséges lehet alternatív kommunikációs eszközrendszerek alkalmazására.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

Az autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek esetében a kommunikációs képességek fejlődése és nyelvelsajátítás folyamata minőségileg eltér a tipikusan fejlődő kortársakétól. A fejlődési zavar kihat a szókincs, jelentés, nyelvtan és nyelvi funkciók elsajátítására, rugalmas alkalmazására. Hiányozhatnak vagy sérülhetnek azok a képességek, melyek lehetővé teszik a helyzetnek megfelelő személyközi kommunikációt és a nyelvi úton történő ismeretszerzést. Különösen nehezített az élő nyelv és szociális közvetítés útján való tanulás. A kommunikációs képességek sérülése és a kompenzáció lehetősége egyénenként mérendő fel, a fejlődési zavar spektrum jellege, az egyéni képességek és tünetek nagyfokú változatossága miatt.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulóknál – hasonlóan az anyanyelvi kommunikáció esetében tapasztaltakhoz – hiányozhat az idegen nyelv rugalmas, a kommunikatív partnerhez alkalmazkodó használata, a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények valódi megértése és kifejezése, annak ellenére, hogy a nyelv mechanikus elsajátítása megtörténhet. Így esetükben különösen nagy hangsúlyt kap az idegen nyelv funkcionális használatának fejlesztése. Egyénenként mérlegelni kell, hogy a nyelvtanuláshoz szükséges alapvető készségek adóttak-e?

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

A kommunikatív nyelvi kompetencia feltételei közül a lexikális, grammatikai és szövegalkotási ismereteket a jó nyelvi és intellektuális képességű autizmussal élő tanulók képesek lehetnek elsajátítani. Nehézségek a szociokulturális és interkulturális készségek területén mutatkozhatnak.

Matematikai kompetencia

Kiemelkedő jelentőségű a megismerési képességek fejlesztése, az önellenőrzés tanítása, az ismeretek önálló, gyakorlati alkalmazásának segítése, a problémamegoldás menetének tanítása. Különös hangsúlyt kap az oktatás szemléletes és konkrét jellege, a cselekvéses tanulás alkalmazása.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

A matematikai ismeretek elsajátításában és a matematikai képességekben nagy egyéni különbségekre számíthatunk az autizmus spektrumán, a kiemelkedő matematikai tehetségtől a súlyos megértési nehézségekig terjedően. Cél a matematikai műveltség és kompetencia egyén által elérhető legmagasabb szintjének biztosítása.

Természettudományos és technikai kompetencia

A természettudományos ismeretek elsajátítása tartozhat az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók erősségei közé, többlettámogatást igényelhetnek azonban az ismeretek gyakorlati alkalmazása terén. Az érintett tanulók jellegzetesen sajátos speciális ismeretszerzési nehézségei miatt a tanulás során nem számíthatunk a gyermekek spontán érdeklődésére, előzetes megfigyeléseire, élményeire. E területen is nagy hangsúlyt kap a közvetlen tapasztalás.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

A természettudományok területén szintén nagy egyéni különbségeket tapasztalunk az autizmus spektrumán. Egyes tanulók különösen tehetségesek lehetnek valamely, speciális érdeklődési körükbe tartozó tudományterületen, más tanulók esetében inkább a praktikus, mindennapi életben alkalmazható ismeretek kerülnek előtérbe.

Digitális kompetencia

Az IKT eszközök lehetőséget nyújtanak az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítésére, a kölcsönös kommunikáció segítésére, az önálló ismeretszerzésre. A későbbi munkavállalás szempontjából is szerepe lehet az informatikának, mivel számos tanuló mutat érdeklődést e terület iránt.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

Az IKT alkalmazása egyedülálló lehetőséget jelent az autizmussal élő tanulók számára, a kommunikációs akadálymentesítés, a tanulás és későbbi munkalehetőségek tekintetében egyaránt, sokan közülük pedig kifejezetten tehetségesek az IKT alkalmazásában. Az érintett tanulók esetében azonban kiemelten fontos a lehetséges veszélyek megelőzése. Fokozottan veszélyeztetettek azzal kapcsolatban, hogy függővé váljanak a számítógép és internet használat során. Szociális-kommunikációs sérülésük miatt nehézséget jelenthet számukra az IKT interaktív használattal összefüggő veszélyek felismerése, elkerülése, valamint a rendelkezésre álló információk közötti kritikus válogatás.

Szociális és állampolgári kompetencia:

Előtérbe kerül az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés szabályainak ismerete, betartása. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint az elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

A szociális és állampolgári kompetencia körébe tartozó ismeretek, képességek és attitűdök teljeskörű elsajátítása mélyebb szociális megértést feltételez. Mivel az autizmus spektrum zavarok lényegi jellemzője a szociális megértés sérülése, az érintett tanulók esetében elsősorban a tények, ismeretek, együttélési szabályok elsajátítása kap prioritást.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Az autizmusban azonosított kognitív sérülések jellege miatt (végrehajtó működések zavara, naiv tudatelméleti sérülés) e kompetencia fejlesztésekor általában sokféle képesség, készség célzott, egyénre szabott, intenzív fejlesztésére van szükség. A szükséges képességek többsége (pl. tervezés, szervezés, irányítás, hatékony kommunikáció, csapatmunka, kreativitás) az autizmussal élő tanulók esetében sérült, illetve hiányozhat.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

A Nat által meghatározott ismeretek az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A képességek terén a típusos nehézségek mellett szintén nagy egyéni különbségek mutatkoznak az autizmus spektrumán. A felnőttkori munkavállalásra való felkészítés, az egyén erősségeihez illeszkedő foglalkozások körének meghatározása prioritást kap.

Estétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A műveltségi területen megjelenő valamennyi fejlesztési cél fontos terápiás lehetőséget jelent. A művészeti tevékenységek a szabadidő tartalmas eltöltésében is jelentős szerepet játszanak.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

A Nat által meghatározott ismeretek az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A művészetek sokoldalúan segíthetik az autizmus-specifikus egyéni fejlesztést. Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók között lehetnek kiemelkedő zenei, rajz vagy egyéb művészi tehetséggel bíró gyermekek.

A hatékony, önálló tanulás

Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók esetében minden esetben egyénileg azonosítjuk a hatékony és önálló tanuláshoz szükséges feltételek meglétét, majd a felmérés alapján egyéni fejlesztési célokat tűzünk ki. A szükséges feltételek közül a sérülés természete miatt általában számolni kell a gyenge, vagy sérült motivációval, az énkép, önismeret hiányával, töredékességével. A tanulás tanítása során alapvető fontosságú arra alapozni, hogy a tanuló mely ismeretek, tudások, képességek birtokában van, illetve milyen kialakulóban lévő képességekre építhetünk.

Az önállóság elősegítésének egyik fontos módszertani eszköze az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítése, kiegészítése egyénre szabott vizuális környezeti támpontokkal. Az informatikai eszközök egyénre szabott alkalmazása elősegíti a fejlődést.

Szükséges ismeretek, képességek, attitűdök

A Nat által meghatározott ismeretek e területen is az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A munkavállaláshoz szükséges képességek fejlesztése prioritást kap az érintett tanulók iskolai nevelése-oktatása során. Az autizmussal élő tanulók között lehetnek olyan, az autizmus mellett értelmi fogyatékossgal is küzdő gyermekek, akik nem, vagy kortársaiknál jóval később sajátítják el az írást, olvasást, számolást, ill. az IKT-eszközök használatát.

Az értelmi és nyelvi képességektől függetlenül hiányozhatnak a hatékony és önálló tanulás egyes feltételei: a tartós, irányítható figyelem, a motiváció, a tanulás céljának, jelentőségének megértése. Hiányozhatnak a csoportos helyzetben való tanulás kognitív és viselkedéses feltételei, ezért szükség lehet az új ismeretek egyéni helyzetben való tanítására.

A tanulás iránti pozitív attitűd gyakran csak a saját érdeklődési kör esetében jelenik meg, egyébként számolnunk kell az újdonságokkal szembeni ellenállással.

8.3. A pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció, rehabilitáció

Céljai és feladatai az iskolai nevelés minden szakaszában folyamatosan jelen vannak, és elsősorban egyéni, kisebb részben kiscsoportos formában valósíthatóak meg.

Módszertanilag az autizmus-specifikus módszerek és eszközök alkalmazása mellett kognitív és viselkedésterápia, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, gyógytestnevelés alkalmazása szükséges.

Tartalmilag a hiányzó készségek, a másodlagos fejlődési elmaradás, a másodlagos viselkedésproblémák és tünetek speciális módszerekkel való rehabilitációs és rehabilitációs célú kezelését soroljuk ide, a következő területeken:

- elemi szociális-kommunikációs készségek,
- viselkedésproblémák (dührohamok, auto- és heteroagresszió, sztereotip viselkedések stb.),
- figyelem, utánzás, gondolkodási készségek, énkép, önismeret stb.,
- érzékszervek és testhasználat, nagy- és finommozgások, testtartás, izomhypotonia korrigálása,
- elmaradt pszichoszomatikus elemi funkciók,
- önkiszolgálás, önellátás,
- saját speciális segédeszközeinek mindennapi helyzetekben való rutinszerű használata,
- lakókörnyezetben való közlekedés, tájékozódás, élethelyzetek begyakorlása,
- szociális tapasztalatszerzés, társas kapcsolatok formáinak kialakítása,
- iskolában, munkahelyen munkavállalóként, illetve hivatalos helyen való viselkedés szabályainak elsajátítása,
- a halmozottan fogyatékos tanulók speciális ellátása.

8.4. Az autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek integrációja

A tudatosan tervezett, és nem kényszermegoldásként alkalmazott integráció csak akkor indokolt, ha egyértelműen a gyermek javát szolgálja. Az integráció valamennyi formája (pl. lokális, szociális, fordított) alkalmazható egyénre szabottan. Az integráció szükségességének és lehetőségének megítéléséhez az alábbi tényezők alapos mérlegelése szükséges, úgy, hogy a feltételek együttesen és perspektivikusan legyenek adottak.

Teljes, funkcionális integráció a következő feltételek megléte esetén javasolható: a tanuló részéről átlagos vagy átlag feletti intelligencia, enyhe fokú autisztikus fogyatékoság, jól kompenzált, minimális viselkedésproblémák.

A családtagok részéről egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre és a gyermek intenzív támogatására.

Az iskola részéről

- a) a speciális módszertanban jártas pedagógus és asszisztens,
- b) jól előkészített, ütemezett egyéni fejlesztési terv,
- c) speciális eszközök, módszerek és környezet,
- d) együttműködés a családdal és/vagy a diákotthonnal,
- e) a befogadó gyermekcsoport felkészítése a pozitív hozzáállásra, folyamatos támogatása,
- f) szakértői csoporttal való intenzív kapcsolattartás.

Szakértői csoport, amely rendelkezésre áll a szülők felvilágosításában, a pedagógusoknak nyújtandó szakmai tanácsadásban, problémakezelésben, a fejlesztés irányának kijelölésében, követésében.

Az integrált gyermek legyen elégedett az iskolai élettel, fontos, hogy jól érezze magát.

A fenti feltételek mellett is szükséges az integráció fokozatos megkezdése, a szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevétele, az egyénre szabott mérés, tervezés, fejlesztés, a tananyag szűrése (egyes tantárgyakból, tananyagrészekből

felmentés), továbbá a fogyatékosságot kompenzálандó alternatív eszközök, módszerek igénybevétele egyéni szükségletek szerint (pl. kézírás helyett gép használata, szóbeli felelet helyett írásbeli beszámoló vagy fordítva).

9. Pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók iskolai fejlesztésének elvei

9.1. A pszichés fejlődési zavarral küzdő tanuló

A pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók csoportjába azok a tanulók tartoznak, akik az iskolai teljesítmények és a viselkedésszabályozás területén a kognitív, emocionális-szociális képességek eltérő fejlődése, a kialakult képességzavarok halmozott előfordulása miatt egyéni sajátosságaik figyelembevételével fokozott pedagógiai, pszichológiai megsegítést, gyógypedagógiai segítséget igényelnek.

Tanulási és viselkedési problémájuk specifikus tanulási zavarok, azaz

- diszlexia,
- diszortográfia,
- diszkalkúlia,
- diszgráfia és diszpraxia, mint a motoros képességek fejlődési zavara, valamint ezek maradványtüneteinek fennállása,
- a fentiek együttjárása miatt a kevert specifikus tanulási zavarok;
- hiperaktivitás és figyelemzavar; továbbá
- a szocio-adaptív folyamatok zavarai, az érzelmi kontroll, ön-, vagy mások felé irányuló agresszió, a szorongás, az én-szabályozás gyengeségét mutató magatartásjellemzők, az alkalmazkodóképesség, a célirányos viselkedés, az önszervezés, valamint a metakogníció eltérő fejlődésében mutatkozik meg.

A normalitás övezetébe tartozó értelmi összteljesítményük mellett megjelenő teljesítmény és viselkedészavaraik a pszichikus képességek egyenetlen fejlődésének következtében alakulnak ki, és gyakran mutatnak az idegrendszeri folyamatok diszharmonikus szerveződéséből eredő együttjárást. Minthogy gyakran élnek át kudarchelyzetet, az iskolai teljesítményelvárások iránti közömbösség, elutasítás, illetve önértékelési zavarok, különböző jellegű beilleszkedési problémák alakulhatnak ki.

Ezek a sajátosságok az életkor előrehaladásával a társadalmi beilleszkedés szempontjából fokozott veszélyeztetettséget idézhetnek elő.

Az idegrendszer csökkent terhelhetőségének jelei a pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében abban is megmutatkozik, hogy

- a tanulók általában fáradékonyabbak, a meteorológiai változásokra érzékenyebbek,
- az átlagnál, nehezebben tűrhetnek zajokat, viselik el a várakozás, kivárás okozta feszültséget, aktivációs szintjük erősebben ingadozik, nyugtalanabbak,
- gyakrabban van szükségük pihenésre, szünetre, esetleg egyedüllétre, támasznyújtásra,
- fokozottabban igénylik a tevékenységet meghatározó állandó kereteket, érthető és követhető szabályokat, valamint
- a pozitív visszajelzést, a sikeres teljesítmények megerősítését, a dicséretet.

9.2. Pszichés fejlődési – súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási – zavarral küzdő tanulók iskolai fejlesztése

9.2.1. A fejlesztés alapelvei

A pszichés fejlődési zavar miatt sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztése a szakértői bizottság szakértői véleményére épülő egyéni fejlesztési terv alapján, egyéni sajátosságaik, szükségleteik figyelembevételével, a szülővel és a tanulóval történő megbeszélést követően történik.

Az egyéni fejlesztőmunka tervezése, a rehabilitációs terv kidolgozása logopédus, pszichopedagógus, tanulásban akadályozottak pedagógiája szakon/szakirányon

szakképzettséget szerzett gyógypedagógus, gyógypedagógus-terapeuta, pszichológus és egyéb szakemberek (pl. szomatopedagógus, gyermekpszichiáter) bevonásával történik és rehabilitációs célú órakeretben zajlik.

Az egyéni fejlesztési terv tartalmáról, célkitűzéseiről, ütemezéséről (mikro, ill. makrotervezés) tájékoztatni kell az osztálymunkában résztvevő pedagógusokat, szaktanárokat, különös tekintettel a gyermek osztályfőnökre.

Az egyéni fejlesztési terv célkitűzéseinek megvalósulását időszakosan, az ütemezési fázis befejezését követően ellenőrizni szükséges a további célkitűzések megtervezését megelőzően.

Az iskolai oktatásban érvényesíteni kell a tanuló fejlődését, előrehaladását segítő számonkérési, értékelési formákat; indokolt esetben, a szakértői bizottság javaslata alapján – az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből – az értékelés és minősítés alól mentesítés adható.

A tanítás-tanulás folyamatában kiemelt figyelmet, a tanulásszervezési módok, a tanulási és értékelési eljárások megválasztása terén sajátos feladatot jelent a bármely területen tehetségesnek bizonyuló tanulók felismerése, tehetségük gondozása, amely támogatja a pályaaorientáció folyamatát is.

A pszichés fejlődési zavar miatt sajátos nevelési igényű tanulók oktatása intenzív terápiás céllal szervezett időszakos különnevelés keretében (pl. logopédiai osztályban, tagozaton), valamint a többi tanulóval együtt, integrált nevelés, oktatás keretében történhet.

Az iskolai nevelés, oktatás során kiemelt feladat

- a) a tantervi előírásoknak megfelelő sikeres továbbhaladás biztosítása.
- b) a pozitív énkép és önértékelés kialakítása,
- c) a tanulás iránti motiváció és a kudarctűrő képesség növelése,
- d) a kortársakra és a felnőtt közösségre irányuló rendezett társaskapcsolatok kialakítása,
- e) a társadalmi együttélés szabályainak követése és az önállóságra nevelés.

9.2.2. A fejlesztés kiemelt céljai, feladatai specifikus tanulási zavarok esetén

A pszichés fejlődési zavar körébe tartozó jelenségeket, így az iskolai tanulási és viselkedési problémák kialakulását különböző tényezők idézhetik elő. Ezért a specifikus tanulási zavar valamint a viselkedésszerveződés zavarának megállapítása sokrétű, differenciáldiagnosztikai irányultságú állapotfeltárást igényel a szakértői bizottságok részéről.

A specifikus tanulási zavarok esetében a tanulók alapproblémája, hogy jó értelmi képességeik ellenére az olvasással (diszlexia), a helyesírással (diszortográfia), az írásmozgással (diszgráfia) és a számolással (diszkalkúlia) kapcsolatban az iskolai oktatás során feltűnő nehézségek jelentkeznek, általános értelmi képességeik és tanulási teljesítményeik között alulteljesítés formájában lényeges különbség áll fenn. Ennek az eltérésnek a hátterében a megismerési képességek különböző zavarai állnak, amelyek az olvasás, az írás, a helyesírás vagy a számolás területén önálló, (körülírt) vagy kevert típusú zavar (együttjárás) formájában jelenhetnek meg.

9.2.2.1. Diszlexia – az olvasási képesség zavara, a specifikus tanulási zavarok leggyakoribb formája, amely önmagában és más jelenségekkel kombinálódva fordulhat elő.

Jellemzői

- a hang-betű kapcsolat kialakulásának nehézsége
- hiányos fonológiai tudatosság: neheztelt a beszédhangok megkülönböztetése, hangok, szótagok sorrendjének, rímek felismerésének nehézsége

- értelmes és értelmetlen szavak helyes/hibás olvasásának különbözősége
- gyenge rövid távú emlékezet, a hallott szöveg pontatlan és részleges feldolgozása
- rendhagyó szavak szabályosítása olvasásnál
- írott szavak felbontása a szavakat alkotó hangelemekre
- vizuális felismerési zavarok, vizuálisan hasonló betűalakok esetén

A fejlesztés célja:

A fejlesztőmunka specifikus olvasászavar esetén alakítsa ki a tanuló mindenkori osztályfokának megfelelő értő olvasás készségét, segítse az olvasás eszközzé válását az ismeretek megszerzésében.

A fejlesztés feladatai:

- a betűbiztonság és az összeolvasási készség, a fonológiai tudatosság,
- a rövid távú emlékezet,
- az auditív, vizuális és mozgáskoordináció fejlesztése,
- a testséma biztonságának kialakítása,
- az olvasás, írás tanítása (szükség esetén újratanítása) lassított tempójú, nyújtott ütemű, hangoztató-elemző, szótagoló, a homogén gátlás elvét figyelembe vevő analízáló-szintetizáló módszerrel,
- az olvasási készség folyamatos gondozása a tanuló egész iskolai pályafutása alatt,
- a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során,
- az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel,
- az olvasásképtelenség esetében a tanulás segítése a szövegek auditív tolmácsolásával, gépi írással, szövegszerkesztő használatának megtanításával és alkalmazásával,
- speciális olvasástanítási program alkalmazása,
- az olvasási kedv felébresztése, a motiváció erősítése.

9.2.2.2. Diszortográfia – a helyesírási képesség zavara, nagy gyakorisággal társul diszgráfiával, de az együttjárástól függetlenül egyik önálló megjelenési formája a specifikus tanulási zavaroknak

Jellemzői:

- a centrális auditív feldolgozás, a fonémafeldolgozás zavara,
- beszédhangok nehezített megkülönböztetése a fonetikai, fonológiai jellemzők pl. (időtartam, zöngéesség mentén),
- helyesírási hibák halmozódása,
- a tollbamondás utáni írás hibái.

A fejlesztés célja:

A fejlesztőmunka specifikus helyesírászavar esetén alakítsa ki a tanuló mindenkori osztályfokának megfelelő helyesírási készségét, segítse elő az anyanyelvi kompetencia kialakulását, az írott nyelv használatának korosztályi szintű alkalmazását.

A fejlesztés feladata:

- a fonológiai tudatosság és beszédészlelési képesség,
- a rövidtávú emlékezet fejlesztése,
- a spontán és tollbamondás utáni írás színvonalának javítása,
- a figyelem és az önértékelési képesség fejlesztése.

9.2.2.3. Diszgráfia – az írás grafomotoros jellemzőinek zavara

Jellemzői

- csúnya, torz, nehezen olvasható íráskép,
- szaggatott betűalakítás és betűkötések,
- rossz csukló, -kéz, -ujjtartás, az íróeszköz helytelen fogása, görcsösség,

- egyenetlen ritmusú, strukturálatlan íráskép, formai és aránybeli hibák,
- kialakulatlan kézdominancia,
- lassú tempójú írás, központosítás, hiánya, nagybetűk használata és betoldása a kisbetűk közé,
- továbbá: fonológiai-nyelvi jellemzők zavara (nyelvtan, mondat szerkezet, helyesírás).

A fejlesztés célja:

A specifikus írászavar javításának feladata az iskolás korban, hogy a tanuló a mindenkori osztályfokának megfelelő írás készséggel rendelkezzen, képes legyen azt a kommunikáció egyik formájaként használni ismeretszerzés, tudásgyarapítás és társas kapcsolatok létesítésének céljára.

A fejlesztés feladatai:

- a mozgáskoordináció fejlesztése különös tekintettel a manipulációs mozgásokra,
- a testséma biztonságának kialakítása,
- a vizuomotoros koordináció fejlesztése,
- az írásmozgás alapformáinak gyakorlása, különböző technikák alkalmazása (ráírás, másolás, önálló írás kivitelezés),
- a ritmus, a nyomás, és a sebesség optimális egyensúlyának megteremtése,
- sikertudat kialakítása.

9.2.2.4. Diszkalkulia – a számolási képesség specifikus zavara

A specifikus számolási zavar a különböző számtani műveletek, matematikai jelek, kifejezések, szabályok megértésének, a számjegy, számkép felismerésének, egyeztetésének, grafikus ábrázolásának, a számok sorrendiségének, számneveket szimbolizáló vizuális alakzatok azonosításának nehézsége.

Jellemzői:

- a szimbólumok felismerésének és tartalmi azonosításának nehézségei,
- a mennyiségfogalmak kialakulásának hiányosságai,
- a mennyiségfogalmakkal végzett gondolkodási műveletek, a számsor- és szabályalkotás zavara,
- a téri és síkbeli viszonyok érzékelésének hiányosságai,
- helyiérték megértésének, műveleti jelek értelmezésének, halmazok, mennyiségek összehasonlításának nehézségei,
- szerialitási zavar, számlálási és becslési képesség hiánya,
- számértékek szimbolikus funkciójának értelmezési nehézségei,
- mennyiség és arab szám megfeleltetés és a számértékek összehasonlításának nehézsége,
- számjegyekre vonatkozó lexikai hibák,
- komplex aritmetikai műveletek értelmezésének problémái,
- gyenge verbális emlékezet, a számmemória és az általános memóriateljesítmény különbsége,
- figyelemzavar.

A fejlesztés célja:

A specifikus számolási zavar esetén a fejlesztő munka feladata iskolás korban, hogy a tanuló a mindenkori osztályfokának megfelelő matematikai készséggel rendelkezzen, képes legyen a matematikai kompetencia megszerzésére, a számolási-matematikai műveletek használatára, az ismeretszerzés, a tudásgyarapítás és a hétköznapi gyakorlat színterein. A számolás elkülönülten szerveződő képességrendszer, amelynek számos kapcsolata van a beszéd, az olvasás és az írás rendszereivel, ezért a számolási zavarok a

specifikus tanulási zavarok és nyelvi zavarok különböző megjelenési formáival együtt járhatnak.

A diszkalkuliás tanulóknál általában hiányzik a matematikai érdeklődés, elmaradásai vannak a matematikai nyelv használatában, a matematikai relációk verbális kifejezésében.

A fejlesztés feladatai:

- a) a számosság és a számok iránti érdeklődés felkeltése, megerősítése,
- b) Matematikai törvények és szabályok készségszintű ismerete és alkalmazása,
- c) a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a nyelvhasználat összehangolt fejlesztése,
- d) a vizuális-téri képességrendszer fejlesztése,
- e) a matematikai relációk nyelvi megalapozása, a matematika-nyelv tudatosítása,
- f) a sorozatalkotási képesség, a szeriális észlelés fejlesztése,
- g) segítő, kompenzáló eszközök használatának megengedése,
- h) a fogalmak, így a szám- és műveletfogalom kialakításakor a manipuláció előtérbe helyezése, a megfigyelés és a megértés érdekében a matematikai eszközök használata, a képi, vizuális megerősítés,
- i) a fokozott mennyiségű gyakorlás során az egyéni sajátosságokhoz igazított, megjegyzést segítő technikák, eljárások alkalmazása,
- j) a diszkalkúlia reedukáció speciális terápiás programjainak felhasználása,
- k) az önértékelés fejlesztése, sikerélmény biztosítása.

9.2.2.5. Hiperaktivitás és figyelemzavarok

A pszichés fejlődés zavarainak egyik alcsoportját alkotják azok a sajátos nevelési igényű tanulók, akik nagyfokú impulzivitással, a célirányos, tartós figyelem zavarával küzdenek. A hiperaktivitás és/vagy figyelemzavar megállapítása többlépcsős diagnosztikus folyamat eredménye, szülői és tanári kérdőívek kitöltését, közvetlen megfigyelést, speciális differenciáldiagnosztikai vizsgálatok elvégzését követően.

Jellemzői

- szóródó, terelhető figyelem, hosszabb ideig nem képes összpontosítani,
- komplex feladatokra nem képesek szervezett választ adni, az elterelő ingereket gátolni,
- az impulzivitás következtében kialakuló meggondolatlan viselkedés, eseteként düh, haragreakciók,
- motoros nyugtalanság (babrálás, széken hintázás, ülőhely elhagyása, stb.),
- megkezdett tevékenység befejezetlensége,
- ingersorozatok hibás kivitelezése,
- tantárgyi alulteljesítés (főként, nyelvi, számolási feladatokkal kapcsolatban),
- én-bizonytalanság, másodlagos pszichés tünetek.

A fejlesztés célja

- a figyelemszabályozás és a viselkedés egyensúlyának megteremtése

A fejlesztés feladatai

- team munka keretében gyógypedagógiai, pszichológiai, szakorvosi együttműködés,
- speciális figyelem-tréning,
- a figyelem tartósságát biztosító környezeti feltételek megteremtése,
- fokozott egyéni bánásmód,
- az önszervezési képesség, az önkontroll fejlesztése,
- feladatok idői struktúrájának megtervezése és kivitelezése,
- motiválás, sikerélmény biztosítása.

A pszichés fejlődés zavarai körébe tartoznak továbbá a szocio-adaptív folyamatok zavarainak következtében kialakuló viselkedésszervezési problémák, amelyek az érzelmi kontroll, ön-, vagy mások felé irányuló agresszió, a szorongás, az énszabályozás gyengeségében az alkalmazkodóképesség, a célirányos viselkedés, az önszervezés, valamint a metakogníció eltérő fejlődésében mutatkozik meg. Minthogy a magatartásjellemzőkben hasonlóság figyelhető meg, szükséges hangsúlyozni, hogy ezeknek hátterében elsődlegesen idegrendszer működési zavar, az ún. végrehajtó funkciók zavara és nem környezeti ártalom húzódik meg.

A fejlesztés célja

– a közösségi szabályokhoz alkalmazkodó, szervezett viselkedés kialakítása, a szélsőséges megnyilvánulások leépítése, az önkontroll, az érzelmi egyensúly megteremtése.

A fejlesztés feladata a fejlesztési cél alá rendelt szempontok figyelembevételével történik. Eszközei lehetnek:

- a) kognitív viselkedésterápiás eljárások alkalmazása,
- b) pszichoterápia,
- c) a figyelem és egyéb kognitív képességek fejlesztése,
- d) a mindennapi tevékenységek végzéséhez, iskolai elvárások teljesítéséhez igazított idői keretek rendszeres alkalmazása,
- e) önértékelési képesség fejlesztése,
- f) sikerélmény biztosítása, pozitív megerősítés, jutalmazási technikák bevonása,
- g) Együttműködés a családdal és más szakemberekkel,
- h) A fejlődés segítése gyakori pozitív visszajelzésekkel, a sikerélmény biztosítása.

9.2.3. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai nem térnek el a NAT-ban rögzítettektől. A helyi tantervben indokolt lehet az első évfolyam két tanévi időtartamra történő széthúzása. Ebben az esetben az első tanév az intenzív prevenció, a szakszerű funkciófejlesztés, a pszichés gondozás, a megfelelő motiváció és a feladattudat kialakításának az időszaka a gyógypedagógiai korrekciós-kompenzáló-terápiás módszerek alkalmazásával.

9.2.4. A NAT alkalmazása

A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges.

9.2.4.1. Kiemelt fejlesztési feladatok

A pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott tanulók nevelése-oktatása során a NAT-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő kulcskompetenciák (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) módosulhat.

9.2.4.2. A NAT alkalmazása a helyi tanterv készítésénél

A helyi tanterv készítésénél a NAT-ban foglaltak az irányadóak, de az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak, és fejlesztendő kulcskompetenciák (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók egyéni fejlődésének függvénye.

A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők, a tanítási-tanulási folyamat azonban zömében speciális pedagógiai módszerrel és eszközzel irányított.

A helyi tanterv kiemelten kezelje az önismeretet, a reális önértékelés kialakítását, a kommunikáció fejlesztését. E feladatok minden műveltségterületen meg kell, hogy jelenjenek. Célzottan szerepet kaphat az Ember és társadalom, a Művészetek és ezen belül a Dráma és tánc fejlesztési feladatai között.

A beszédészlelés és beszédmegértés, a verbális figyelem és emlékezet intenzív fejlesztése, az olvasásértés fejlesztése a Magyar nyelv és irodalom műveltségi terület fejlesztési feladatai között kap kiemelt szerepet.

Az Idegen nyelvek tanításánál a nyelvoktatás auditív módszereinek előtérbe helyezése javasolt.

A Művészetek műveltségi területen belül a komplex művészeti terápia, a drámapedagógia, az akusztikus és vizuális észlelés fejlesztésének kiemelt szerepe van.

A Testnevelés és sport műveltségi terület fejlesztési feladatainak megvalósítása során szenzoros integrációs programok és terápiák beállítása és/vagy gyógyúszás, valamint logopédiai ritmika alkalmazása is javasolt. A Matematika területén a kompenzációs lehetőségek, speciális módszerek alkalmazása segíti az eredményes fejlesztést.

Azoknál a tanulóknál, akiknél a sajátos nevelési igény oka a hiperaktivitás, a figyelemzavar, indokolt a korszerű, rugalmas szervezeti keretek és módszerek előtérbe helyezése a helyi tanterv készítésénél.

9.3. Egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitáció

Az egészségügyi célú rehabilitáció elsősorban a pszichés fejlődési zavar jellegének, tüneteinek kivizsgálásakor megállapított diagnózisnak megfelelő szakorvosi ellátást, annak folyamatosságát, kontrollját, valamint a pedagógiai rehabilitációt segítő egészségügyi terápiákat foglalja magába.

Ebből a szempontból fontos a gyermekneurológiai, a fülészeti, valamint a szemészeti vizsgálat, szükség esetén az érzékszervi gyógyítás.

A gyógypedagógiai tanár, terapeuta által vezetett pedagógiai rehabilitáció a funkcionális képességfejlesztő programok külön alkalmazásával, a fejlesztések során tanultak elmélyítésével szolgálja az eredményes iskolai előmenetelt. A tehetséges tanulók számára a tehetségük kibontakozásához szükséges feltételek, eszközök, módszerek biztosítása a pedagógiai rehabilitációs feladat is kiemelt feladata.

10.1.2. A tantárgyfelosztás elvei

A választott kerettanterv által meghatározott óraszám feletti kötelező tanórai foglalkozások, illetve a kerettantervben meghatározottakon felül a nem kötelező tanórai és szabadon választható foglalkozások megnevezése, órászáma a jogszabályi előírásoknak megfelelően készült el.

Viszont a sajátos nevelési igényű tanulók tanulási nehézségei (pl. súlyos figyelemzavar, hiperaktivitás, részképesség-zavarok, stb.) sajátos tanulásszervezést és időbeosztást igényelnek.

Azt a rendszert, amit iskolánkban évek óta sikerrel valósítunk meg, *epochális project-oktatásnak* neveztük el. Ez a NAT-ban szereplő műveltségi területek, illetve az arra épülő tantárgyak sajátos felosztását, tananyag tartalmak átcsoportosítását, azok időbeni átrendezését jelenti. Nem új módszerről van szó ugyanis az epochális és project-oktatásra számos hazai és külföldi példát találunk. A rendszer célja a gyerekek sikeres tanulásának biztosítása. Tapasztalataink szerint az ismeretszerzés hatékonyságát növeli ha a tananyagot nem heti 1-2 órában az egész tanévre elnyújtva oktatjuk, hanem valamilyen, a gyerekek számára is értelmezhető rendszer (pl. téma, évkör, ünnepek) szerint időben sűrítve (epocha) dolgozzuk fel. A mindennapi gyakorlást, ismétlést

igénylő ismeretek átadása (írás, olvasás, számolás, nyelv) napi gyakorisággal, az adott témacsoportok havi ütemezéssel kerülnek megvalósításra.

10.1.3. Tantárgycsoportok

Főoktatás: mindennapi tevékenység, célja az alapkészségek fejlesztése, az adott téma komplex feldolgozása a tanítási idő első 90 percében. Tantárgyak: magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem, idegen nyelv, informatika.

Szakóra: időben ciklikus elrendezésű, célja a gyakorlás, bevésés, kísérletezés, ismétlés. Tantárgyak: Ember-, és társadalomismeret (irodalom, történelem), Művészetek (rajz és vizuális kultúra, ének-zene, tánc és dráma), Természettudományok (biológia, földrajz, fizika, kémia).

A tantárgycsoportok kialakítása, illetve a követelmények megfogalmazása a kötelező óraszámok és a tantárgyi követelmények figyelembevételével történik.

Általános iskola 5–8. osztály

Tantárgyak	5.	6.	7.	8.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	4	4
Idegen nyelvek	3	3	3	3
Matematika	4	4	4	3
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	2	2	2	2
Erkölcstan	1			
Természetismeret	2	2		
Biológia- egészségtan			2	1
Fizika			2	1
Kémia			1	2
Földrajz			1	2
Ének-zene	1	1	1	1
Vizuális kultúra	1	1	1	1
Dráma	1			
Informatika		1	1	1
Művészet (Technika, életvitel és gyakorlat)	1	1	1	
Testnevelés és sport	3	3	2	2
Úszás	1	1		
Relaxáció	1	1		
Záróra (osztályfőnöki)	1	1	1	1

(x) Kötelezően választható tárgyak				
Informatika				1
Dráma		1	1	1
Egészségnevelés				1
Családi életre nevelés	1	1		
Művelődéstörténet			1	1
Hon- és népismeret	1	1		
Bejárható Magyarország			1	1
Jelenismeret			1	1
Összesen:	28	28	30	30

Szakközépiskola 9–12. osztály

Tantárgyak	9.	10	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	4	4
Történelem	2	2	3	3
Etika			1	
Angol	3	3	3	3
Matematika	3	3	3	4
Informatika	2	2	2	2
Kémia	2	1		
Biológia		2	2	1
Fizika	2	2	1	
Földrajz	2	1		
Testnevelés	3	3	2	2
Úszás	1	1		
Relaxáció	1			
Dráma	1	1		
Záróra	1	1	1	1
Szakmai tárgyak	6	7	8	11
(x) Kötelezően választható tárgyak				
Pénzügyi és	1	1	1	

gazdasági ismeretek				
Egészségnevelés	1	1		
Szabadon választható tantárgyak (1 óra)				
Biológia érettségi			1	1
Fizika érettségi			1	1
Kémia érettségi			1	1
Földrajz érettségi		1	1	1
Összesen:	35	36	35	35

Gimnázium 9–12. osztály

Tantárgyak	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	4	4
Angol	3	3	3	3
Német	3	3	3	3
Matematika	3	3	3	3
Történelem	2	2	3	3
Etika			1	1
Biológia – egészségtan		2	2	2
Fizika	2	2	2	
Kémia	2	2		
Földrajz	2	2		
Ének-zene	1	1		
Vizuális kultúra	1	1		
Dráma	1	1		
Informatika	1	1		
Testnevelés és sport	3	3	2	2
Úszás	1	1		
Relaxáció	1			
Záróra (osztályfőnöki)	1	1	1	1
(x) Kötelezően választható tárgyak				
Dráma			1	1
Mozgókép-kultúra, médiaismeret			1	2
Informatika	1	1	4	4
Gépírás	1	1		
Művelődéstörténet	1	1	1	1

Egészségnevelés	1	1		
Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek			1	2
Jelenismeret			1	1
Összesen	35	36	33	33
Szabadon választható tantárgyak (2 óra)				
Földrajz érettségi			1	1
Biológia érettségi			1	1
Fizika érettségi			1	1
Kémia érettségi			1	1
Mindösszesen	35	36	35	35

Az osztályba és csoportba sorolás elvei és rendje

- A stigmatizálódás elkerülése: nagyon ritkán fordul elő, hogy a tanulási teljesítmény alapján hozunk létre csoportokat. Kivétel lehet, pl. az idegen nyelv.
- A szimpatikus társak közelségét a kedvező tanulási feltételek közé soroljuk, ezért ha lehet, a barátokat egy csoportba soroljuk. Egyéb szempontok:
 - Együttműködési készség.
 - Érdeklődés.
 - Tanulási stratégia, tevékenység vagy kutatómunka.
 - Véletlenszerűség.
 - Szocializációs szempontok.
 - Tanulási szempontok.
 - Tanulópárok kialakítása, (minden csoportban legyen egy húzóember).

Az alapképzést kiegészítő programokban szabad választás szerint vesznek részt a gyerekek, itt a csoportba sorolás rendező elve a program iránti személyes érdeklődés.

A választható órákat évfolyamoktól függetlenül indítjuk el.

A választható érettségi tárgyak tanulását akkor biztosítjuk az emelt szinten is az iskolában, ha minimum 3 fő jelentkezik egy-egy tárgyra. A tanulók igénye szerint a választható tantárgyak köre változhat az összes óraszámokon belül az iskola lehetőségei szerint.

A délutáni szabadidős programok egy részét iskolai költségvetésből vagy pályázati forrásból, másik részét a szülői térítésből finanszírozzuk. (kb. 50 - 50%-ban) Bármilyen foglalkozást megszervezünk hat fő jelentkezése esetén.

Az alapképzést kiegészítő, nem kötelező tanórai foglalkozások

A tanulás szervezését tekintve három területre tagozódik az iskolai élet:

- *Kötelező órák:* a szaktárgyi oktatás elsősorban a tárgyak belső logikájára épül. A NAT tartalmak elsajátítása folyik a mindenki számára kötelező törzsidő óráin, természetesen lehetőségeink szerint alkalmazkodva az egyéni tempó különbségeihez.
- *Kötelezően választható órák, foglalkozások:* az egyéni érdeklődés területén való elmélyülést biztosítják ezek az órák. Pályaorientációs, iskolán kívüli programokat és projektfoglalkozásokat szervezünk ebben a sávban.
- *Szabadon választható órák:* főleg a délutánokban a lehetőségeink szerinti legtöbb szabadon választható órát szeretnénk megszervezni külső tanárok, szülők bevonásával is.

10.1.4. Az alkalmazható tankönyvek és taneszközök kiválasztásának elvei

Iskolánk rendelkezik egy folyamatosan bővülő tankönyvállománnyal, amely nem a gyerekek tulajdona, ők – szükség esetén - a használói. Ameddig lehet, továbbadják azokat; elhasználódás esetén megújítjuk a készletet. Emellett a jogszabályok szabta időben és formában rendeli az iskola minden évben a tankönyveket. A térítésmentesen adott tankönyveket az adott tanév tanulói létszáma, illetve a jogszabályok által előírt ingyenességi kör alapján határozzuk meg. Ha egy tanár más tankönyvet szeretne használni, mint ami abban a tárgyban már megvan, februárban köteles jelezni ezt a tantestület felé. Konceptcionális döntés esetén az egész tantestület véleményezi a választást, annak alapján dönt arról, hogy összefér-e iskolánk szellemével, tantervével az újítás. Ha igen, valamint a költségvetés is lehetővé teszi, megrendeljük az új tankönyvet vagy taneszközt.

A tankönyv választás elvei

- alkalmas legyen a differenciált oktatásra,
- lehetőséget adjon többféle megközelítésre (elméleti, gyakorlati),
- tartalmazzon ismétléseket, egymásra épülő fejezetekből álljon,
- legyen alkalmas a készségfejlesztésre, kevésbé ismeretközpontú legyen,
- tagolása könnyen áttekinthető legyen.

10.2. A tanterv céljai

10.2.1. Stratégiai célok

- Aktivizáció,
- Interiorizáció,
- Differenciáció,
- Individualizáció,
- Motiváció,

10.2.2. A tanterv filozófiája, általános célrendszere

A terápiás gyógypedagógiai célrendszer és a korrektív, kompenzáló, terápiás iskolai műveltség tartalom, tevékenység, eszközrendszer megfogalmazásában elsőbbséggel bíró szempontjaink:

- A tanulók egyéni, speciális szükséglete. Ez jelenti a tanulók egyéni, személyes érdekeinek figyelembevételét, az egyéni fejlesztés lehetőségének biztosítását.

- A fentiek befolyásolják, meghatározzák az általános műveltség és „szakműveltség” tartalmát, amelyek realizálása a tantárgyi, valamint az egyéni fejlesztési programokban (rehabilitáció, habilitáció) reprezentálódik.
- A fejlesztőpedagógiai nevelés-oktatás-fejlesztés feladata: ismeretnyújtás a környező világban való eligazodáshoz, az élet zavartalan működtetéséhez szükséges alapvető készségek, képességek, attitűdök fejlesztése, valamint ezekkel egy időben és egyenrangúan a sérült pszichikus funkciók, a fejletlen gondolkodási műveletek célzott, direkt terápiája.
- A tanítás-tanulás folyamatának oly módon van csak személyiségfejlesztő hatása, ha a pszichikus funkciók egészére hat. Ez csak úgy valósulhat meg, ha minden műveltségi terület, minden tantárgy hozzájárul a maga lehetőségeivel a sérült vagy fejletlen pszichikus funkciók korrigálásához.
- A tapasztalat bizonyítja, hogy az izoláltan szervezett és működtetett terápiás programok alacsony hatásfokúak. Az ilyen jellegű tréningeket a nevelés-oktatás-fejlesztés egészébe kell beilleszteni.
- A tanterv célkitűzése ezen kívül még, hogy mindazon értékeket, magatartás-, viselkedésformákat próbálja közvetíteni a nevelésben-fejlesztésben, amelyek tradicionálisan örök humán értékek, kiemelten gondozva azokat, amelyeknek az „elsajátítása” és gyakorlása csökkentheti a tanuló hátrányait.
- A nevelés-oktatás-fejlesztés éve alatt a tanuló jusson el saját fejlődési lehetőségeinek maximumára. Korlátait is figyelembe véve legyen képes harmonikus, értékes, egészséges, kulturált önálló életre, legyen képes a mikro- és makrokörnyezetébe beilleszkedni, eligazodni. Majdani munkavállalóként eséllyel kezdje meg és fejezze be középiskolai tanulmányait.

10.3. Követelmények

10.3.1. Közös követelmények

A nevelés, oktatás, fejlesztés a tanulási, beilleszkedési, magatartási zavarban szenvedő gyermek esetében is követelményeket támaszt a tanítás-tanulás egész folyamatára vonatkozóan.

A gyógypedagógia hatáskörébe is tartozó gyermekek fejlesztését meghatározó „Irányelvek”-nek a közös követelményekre vonatkozó állásfoglalása szerint a részképesség-zavar tüneteit mutató tanulók sajátos fejlesztésének elvei *nem indokolják a kerettanterv követelményeinek módosítását*. A tanulók e csoportja ugyanis képes a követelmények minimum – vagy annál magasabb szinten történő elsajátítására.

A közös követelmények általánosságokat tartalmaznak, ezért elkészítettük a közös követelmények sérülés-specifikus változatát.

10.3.2. Általános fejlesztési követelmények

A tanterv a pedagógiai szakaszokra fogalmazza meg minden egyes tantárgy esetében ezt a követelményrendszert.

A megfogalmazások, a szintek a sérülésből adódó hátrányokat igyekeznek szem előtt tartani. Tehát az egymásra épülés (a fokozatok) nemcsak életkori sajátosságokból adódnak, hanem a fejlesztés-fejlődés során megcélzott és elért eredményeket is megelőlegezik.

Az általános fejlesztési követelmények minden egyes tantárgyi tanterv bevezető és fontos része, mi analóg értelmezzük a tantárgyi céltételezéssel, csak nem az „út” elejét jelezzük, hanem azt a „mértőkövet”, ahová céljaink teljesülése során eljutunk, ill. el kell hogy tanítványaink jussanak.

10.3.3. Részletes „kerettantervi” fejlesztési követelmények

A követelmények a tantárgyi területeknél 5 részre bontva jelennek meg:

- A tanítandó tananyag (téma, altéma)
- Tanulói tevékenység
- Kötelező és javasolt fogalmak
- Elvárt tanulói teljesítmény
- Fejlesztési követelmények

10.3.4. A tantervcsalád tananyag-kiválasztásának, elrendezésének, szervezésének szempontjai:

⇒ A tanuló tanulási **szükséglete**, a sérülésből adódó specialitások.

⇒ A „**kulturális örökség**” fontos értékei (műveltség).

⇒ A praktikusság, a hasznosság, a gyakorlatiasság. Az „**élethez szükséges**” tananyag kiválasztása.

⇒ A tanuló **érdekét** szolgáló ismeretek.

⇒ Az érdeklődést, a **motivációt** segítő tartalmak és tevékenységek.

⇒ A hagyományos tantárgyi tanítás megtartása mellett a tanterv épít a tantárgyi **integrációból** (koncentráció, koordináció: belső, külső) adódó előnyök tudatosítására (racionalitás, koherencia, gazdaságosság, egységes világkép, integratív hatásrendszer).

⇒ A tananyag-elrendezés fő vezérlő elve a **kulturális eszköztudás** (kulturtechnika) mind magasabb szintre hozása.

A tananyag mellé rendelve fontos, az előbbivel egyenrangú szerepe van a **tanulói tevékenységnek**.

Ezáltal megvalósul az **aktivitás** stratégiája, és az **interiorizációs** folyamat cselekvéses szintje is nagyobb hangsúlyt kap a tanítás-tanulás folyamatában.

10.3.5. A tanulói tevékenység funkciója, szerepe:

- ismeretnyújtás, ismeretszerzés;
- megszerzett ismeretek gyakorlása;
- megszerzett ismeretek alkalmazása;
- készségek, képességek tréningje;
- cselekvésbe ágyazott gondolkodási műveletek, gondolkodásfajták korrekatív fejlesztése;
- pszichikus funkciók konkrét szituációkhoz kötött terápiája;
- sikeres tevékenység (személyiség-adekvát feladatadás) során érzett funkcióöröm mint a **motiválás** legfontosabb állomása.

10.3.6. A kötelező és javasolt fogalmak funkciója, szerepe:

- A tanítás-tanulás folyamatának tudatossá tétele.
- A gyermek számára a konkrét és elvont fogalmak közlése, „tanítása” természetesen egy folyamat első állomása, de hogy mikor interiorizálódik, ez soktényezős. Függ a gyermek képességstruktúrájától, a fejlődési ütemétől, dinamikájától, a tananyagban, tevékenységrendszerben rejlő lehetőségektől, a tanár tudatos fejlesztő tevékenységétől stb.
- A több éven keresztül érlelődő fogalmak – a különböző tantárgyakban – biztosítékai lehetnek annak, hogy a pedagógiai szakaszok, valamint az iskoláztatás végére a gyermek rendelkezzen egy fogalomrepertoárral, amelyet adekvátan használ a kommunikáció során, amelyet értve és alkalmazva bővül a szókincse, és a világban való eligazodása, tájékozottsága a sikeres rehabilitációját segíti és megkönnyíti.

10.3.7. Elvárt tanulói teljesítmény funkciója, szerepe

- A témákhoz, altémákhoz (tananyag, tevékenység) rendelt idő megtervezésének segítése.
- A tanítás-tanulás folyamatának vezérlése során egy tudatosabb attitűd kialakítása azáltal, hogy megpróbáljuk megfogalmazni, hogy bizonyos életkorban, bizonyos fejlettségi fokon (lassabban, gyorsabban haladók) bizonyos tantárgyaknál egy adott idő alatt (ismeretnyújtás, rögzítés, gyakorlás, alkalmazás) mi az a teljesítmény, amelyet a gyerekektől elvárhatunk. Ez nem azonos az évfolyamok végén megfogalmazott minimális teljesítménnyel.
- Az elvárt teljesítmény tehát csak egy tanév közbeni tervezési cél, ennek elérését vagy el nem érését befolyásolhatja a gyermek(ek) képességstruktúrája, adott helyzetben, időben lévő állapota, a tanítási stratégia, taktika stb. Mindenesetre tartós (több hónapon keresztül) alulteljesítés esetén diagnosztizálás, elemzés, értékelés szükséges, amely nyomán megszülethet az aktuális terápia.

10.3.7. Fejlesztési követelmények funkciója, szerepe

A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve is deklarálja, hogy a tantárgyak tantervében meg kell fogalmazni a **fejlesztési követelményeket**. Ahogy a célokban, úgy a követelményekben is elválasztandók a hosszabb fejlesztés során elvárt teljesítmények (képességek, magatartásformák, attitűdök stb.) és közvetlenül egy téma (altéma) végén elvárt ismeret, tudás, cselekvés.

Természetesen a hosszú és rövid távú követelményeket a tantervi tantervekben is szinkronba hoztuk fejlődés-, tanulás-lélektani és didaktikai szempontból egyaránt.

A témaegység végére célul kitűzött tudás konkrét, megfigyelhető, cselekvés formában realizálható.

A hosszú távú célok szerinti követelményrendszert tartalmazzák a fejlesztési követelmények.

12. Képességfejlesztő, kompetencia alapú oktatás és nevelés

A kompetencia alapú oktatás célja az, hogy a gyermekek a mindennapi életben hasznosítható tudással rendelkezzenek – nem lemondva az ismeretek elsajátításáról, - vagyis „ismeretekbe ágyazott képességfejlesztés” megvalósítására törekszik. Kompetencia alapú fejlesztésen a készségek, képességek fejlesztését, az alkalmazásképes tudást középpontba helyező oktatást értjük.

A kompetencia alapú fejlesztés egyik lényegi eleme hogy segíti az esélyegyenlőség megvalósulását, valamint a különböző fejlettségi szinten állók közötti különbségek csökkentését. Iskolánk komplex nevelési – oktatási terve első pillanattól – a kompetenciák fejlesztésére alapult, így a jogszabályi előírások után a pedagógiai programunkat a következő területeken éri módosítás a képességfejlesztő, kompetencia alapú nevelés és oktatás megszervezésekor:

- A pedagógiai program végrehajtásához szükséges nevelő-oktató munkát segítő eszközök és felszerelések jegyzéke kiegészül a kompetencia alapú oktatás eszközszerével.
- Képzési formák – munkaformák.
- A magatartás és szorgalom minősítése- kiegészül a szociális kompetencia fogalmára alapuló minősítéssel
- Helyi tanterveinkben megfogalmaztuk azokat a főbb kompetencia területeket, amelyek az adott tantárgy jellemzőivel leginkább korrelálnak, és hogy a programcsomagok közül melyet alkalmazunk felmenő rendszerben.

11.1. Szociális kompetencia – készségfejlesztés

A szociális kompetencia azon készségek összessége, melyeket az egyén társas kapcsolatainak kialakításában, fenntartásában, konfliktusainak kezelésében használ. Szociálisan kompetens az a személy, aki képes stabil társas kapcsolatokat működtetni, önmagát képviselve konfrontálódni. Elképzeléseink szerint a **személyiségfejlesztés** együtt kell, hogy járjon a **szociális készségek** fejlesztésével, hiszen életünk minden területén társas kapcsolatokban élünk. Valljuk, hogy a sikeres élet egyik legfőbb feltétele, és záloga is a jól működő emberi kapcsolatok kialakításának és ápolásának képessége. Ezért a szociális kompetencia fejlesztése kiemelt fontosságú számunkra.

A NAT a hangsúlyt a *kulcskompetenciák*: a kommunikációs, a döntési, a lényegkiemelő, az életvezetési, az együttműködési, a problémamegoldó és a kritikai gondolkodás képességeinek a *fejlesztésére* helyezi. Kiemelt fejlesztési feladatként jelenik meg többek között az énkép és az önismeret fejlesztése, a testi és lelki egészséggel kapcsolatos pozitív attitűdök kialakítására, a felnőtt lét szerepeire való felkészülésre, amely alatt a diákok szociális és társadalmi kompetenciáinak fejlesztése értendő.

A nemzettudat és a nemzeti önismeret elmélyítése (hon és népismeret), más kultúrák megismerése és elfogadása (európai azonosságtudat), a környezeti értékek megőrzése, környezettudatos életmód (környezeti nevelés) és az információszerzés feldolgozása (IKT) olyan kiemelt területek a NAT- ban , amelyek a szociális érés, fejlődés alapelemei is egyben.

A fejlesztési területek mindegyike külön-külön is fontos, de egyes elemek ismételt megjelenése az élethosszig tartó fejlesztés, a problémamegoldó gondolkodásmód kialakítása, a társas kapcsolatok tudatos fejlesztése, az együttműködés és a konfliktusok megoldására való képesség fejlesztése kiemelt jelentőségű.

A fejlett szociális kompetencia előfeltétele, hogy az egyénnek pozitív önértékelése legyen, valamint a környezetével is pozitív attitűdöt alakítson ki. A szociális kompetencia elemei tanulhatók és taníthatók. A fejlesztés iránya a proszociális készségek erősítése és az antiszociális készségek visszaszorítása kell hogy legyen, melynek egyik eleme a pedagógusok érték közvetítő mintája (korrektség, megbízhatóság, kötelességtudat, tolerancia, segítőkészség, stb.).

Társadalmi hasznossága

Meggyőződésünk szerint a piacgazdaságra épülő, rendkívül változékony világunkban óriási előnyben vannak a munkaerőpiacon a szociálisan kompetens munkavállalók. Az állások jelentős részében teamben dolgoznak a szakemberek, egyre több munkáltató hangsúlyt helyez a szervezetfejlesztésen belül munkatársai kapcsolatainak ápolására, hiszen ez nagyban hozzájárulhat a sikerességhez. Tapasztalhatjuk, hogy a munkavállalást is segítheti az ilyen típusú készségek megléte, fejlettsége. Nem utolsósorban reményeink szerint diákjaink magánéletükben is kamatoztatni tudják majd szociális készségeiket, ismereteiket.

11.2. A szociális kompetenciák kategorizált területei

11.2.1. Ismeretek

- ön – és társismeret
- emberismeret
- esettanulmányok
- szociológia
- filozófia
- társadalomismeret
- vezetői - vagy csapattag szerepismertek
- rendszerelmélet
- személyközpontúság
- pszichológiai alapismeretek
- szociális alapismeretek
- kultúrkörök, vallások

11.2.2. Képesség- és készségfejlesztés (személyes kompetenciák)

- empátia
- kongruencia
- asszertivitás
- motiválás
- delegálás
- értékelés
- kommunikációs készségek (aktív figyelem, kifejezés)
- figyelem
- szervezettség
- rendszeresség
- megbízhatóság
- gondolkodtatás
- csoportfeladatok tanári kontroll nélkül
- kockázatvállalás
- az önálló tanulási folyamat irányítása
- etikai érzék
- érdeklődés
- saját képességének, kompetenciájának megbecsülése (fizikai, akarat, szellemi, lelki)
- az önreflexió igénye

11.2.3. Viselkedési jellemzők (személyes kompetenciák)

- tolerancia
- a másság elfogadása
- együttműködés
- segítség
- nyitottság
- szabálytartás
- tűrőképesség (pl fájdalom, kudarcok)
- alkalmazkodás másokhoz és a körülményekhez
- szabálytartás
- önuralom (vágyak teljesülésének késleltetése)
- önkorlátozás és önérvényesítés
- jó időbeosztás
- pontosság
- figyelem
- belső és külső önismereti foglalkozás játékok
- közösségépítés

11.2.4 kompetenciák

A társas kompetenciakategória elemei három kompetenciacsoportot alkotnak:

Együttműködés. Ezen belül:

- a) kapcsolatteremtő - és fenntartó készség,
- b) rugalmasság,
- c) udvariasság,
- d) kezdeményezőkézség,
- e) határozottság,
- f) meggyőzőkézség,
- g) konszenzuskeresés készsége,
- h) empatikus készség,
- i) segítőkézség,
- j) motiválhatóság, motiváló készség,
- k) visszacsatolási készség,
- l) irányíthatóság és irányítási készség,
- m) valamint tolerancia.
- n) Megbízhatóság
- o) Elkötelezettség
- p) Mások szempontjának befogadása

Kommunikáció

- a) a tömör fogalmazás készsége
- b) nyelvhelyesség
- c) a meghallgatás készsége
- d) az írott szöveg megértésének készsége
- e) kommunikációs rugalmasság
- f) közérthetőség

- g) prezentációs készség
- h) a hatékony kérdezés készsége
- i) adekvát metakommunikációs készség
- j) adekvát stílus megválasztása
- k) a hivatalos és köznapi stílus ismerete
- l) vitakészség

Konfliktuskezelés

- a) kompromisszumkészség
- b) konfliktuskerülő készség
- c) rivalizáló készség
- d) asszertivitás
- e) problémamegoldó készség
- f) ötletesség, kreativitás
- g) engedékenység

11.2.5. Munkavállalói kompetenciák.

A középiskola viszonylatában gondoskodnunk kell a diákok felkészítéséről a majdani munkavállalás szempontjából is. Ezek egy része az egyén boldogulását elősegítő, más része inkább a gazdasági igényeket kiszolgáló kompetenciák.

- a) rugalmasság és alkalmazkodóképesség
- b) az önálló és társas tanulásra való képesség
- c) problémamegoldás, kreativitás
- d) a bizonytalanság kezelésének képessége
- e) megbízhatóság és kiszámíthatóság
- f) együttműködési és közvetlen kommunikációs készség
- g) az írott kommunikáció alkalmazásának képessége
- h) idegen nyelvű és különböző kultúrák közötti kommunikáció
- i) az információs és telekommunikációs technológia alkalmazása

11.2.6. A szociális készségek fejlesztés a gyakorlatban

A csoportlélektan korszerű eredményeit felhasználva, elemeit programunkba beépítve kiemelt figyelmet helyezünk diákjaink szociális kompetencia fejlesztésére. Nemcsak az osztályidők indirekt csoportjátékaiban, és direkt beszélgetéseiben, hanem a szaktárgyak anyagához illeszkedően átfogóan is hangsúlyt helyezünk ezen készségek fejlesztésére. Konfliktuskezelési rendszerünk (lépcsők) ezen készségek aktív használatára épül (tolerancia, empátia, kongruencia, asszertivitás, stb.) A lassabban nehezebben fejlődőket mentorok segítik az értésben. A környezeti, szervezeti kultúra kialakítása mellett mind preventív, mind kuratív eszközökkel, tapasztalatok és következmények beépítésével dolgozunk együtt a diákokkal szociális készségeink folyamatos formálásán. Ez természetesen minden iskolapolgárra vonatkozik, tanárra, diákra (és időnként szülőre) egyaránt.

Ezen programunkba esetenként külső szakemberek segítségét is bevonjuk: szakpszichológus, kommunikációs tréner, szociális munkás stb. Tanári stábunk továbbképzésében is kiemelt helyen szerepel a szociális terület fejlesztésének elsajátítása.

Különleges iskolai programokat, tanórán kívüli tanulási helyzeteket is használunk a szociális kompetencia fejlesztésére:

- projektek és témnapok
- „elmenős” programok
- közös problémamegoldás („gyűlések”)
- konfliktuskezelés (különböző szinteken)

12. Szakmai (tantárgyi) kompetencia – készségfejlesztés

Általánosságban a következőket fogalmazzuk meg.

szakmai kompetencia: az iskolai munkafeladatok elvégzésére való képesség, alkalmasság. Ennek részét képezik a szakmai ismeretek: a tantárgy feladatainak ellátásához szükséges általános és speciális ismeretek és a szakmai készségek, alkalmazások, vagyis a tantárgy szokásos feladatainak ellátásához szükséges és általánosan alkalmazott készségek. (Készség a szakmai – szellemi és fizikai – aktivitás automatizált elemeit jelenti, melyben kifejezésre jut a tevékenységben való gyakorlottság szintje is).

Módszerkompetencia: a tanulás során a személy munkamódszerére, munkastílusára, problémamegoldására és gondolkodására jellemző, a személynek a munkafolyamat meghatározásában játszott szerepét, a munkatevékenységhez való viszonyát, valamint tevékenységének minőségét leíró ismérvek. A módszerkompetenciák kategóriáját három kompetenciacsoport alkotja:

1. gondolkodás
2. munkastílus
3. problémamegoldás

1. A *gondolkodás* olyan, a változó feladatok elvégzéséhez szükséges kognitív kompetenciaelem, mint az elvont gondolkodás, összefüggések és ellentmondások felismerése, ötletesség, új ismeretek elsajátítása és alkalmazása, stb. A kompetencia-csoport összetevői:

- absztrakt (elméleti) gondolkodás,
- áttekintő képesség,
- logikus gondolkodás,
- kritikus gondolkodás,
- rendszerező képesség,
- kreativitás,
- ötletgazdagság
- képzelőerő
- ismeretek helyükön való alkalmazása,
- új ötletek,
- megoldások kipróbálása,
- általános tanulóképesség,
- emlékezőképesség (ismeretmegőrzés),
- felfogóképesség,
- numerikus gondolkodás / matematikai készség,
- információgyűjtés
- következtetési képesség.

- a gondolkodás és cselekvés egymásra hatása
- kérdésfeltevés
- jelenségek okainak és következményeinek átlátása
- adatgyűjtés és feldolgozás
- lényegkiemelés

2. A *munkamódszer*, munkastílus - az adott feladathoz jellemzően kötődő, célorientált, praktikus, normakövető és környezettudatos magatartást előmozdító rendszertani, illetve metodikai elemek, mint például

- rendszerben való gondolkodás (rendszer szemlélet),
- módszeres munkavégzés,
- gyakorlatias feladatértelmezés,
- intenzív munkavégzés,
- körültekintés,
- elővigyázatosság,
- figyelem összpontosítás,
- figyelem megosztás,
- nyitott hozzáállás,
- eredményorientáltság,
- környezet tisztán tartása
- munkamegosztás
- feladatdelegálás
- felelősségvállalás
- motiváció
- normakövetés, szabálytartás
- az egyéni és közösségi érdekek összehangolásának készsége
- stratégiaalkotás

3. A *problémamegoldás* olyan összetevő, mely a lényeges problémák azonosítását, okainak feltárását, sikeres és tervszerű megoldását, a kivitelezés ellenőrzését segíti elő. Összetevői többek között:

- a) hibakeresés (diagnosztizálás),
- b) problémaelemzés és feltárás,
- c) problémamegoldás,
- d) kreativitás
- e) hibaelhárítás tervezés,
- f) értékelés,
- g) kontroll (ellenőrzés),
- h) lényegfelismerés (lényeglátás),
- i) okok feltárása
- j) helyzetfelismerés
- k) az érzelmek tudatosítása

Az eddigiekből külön kiemelendő terület a *kérdésfeltevés*, hiszen ez az iskolai oktatás egyik leglényegesebb fejlesztő eszköze. A jó kérdés segíti az információk összerendezését, az előzetes elképzelések értékelését, az új ötletek megfogalmazását ugyanúgy, mint az önbizalom fejlődését. Iskolánkban célzottan foglalkozunk az u.n. szokratészi kérdésekkel (a fókuszban a másik ember (tág értelemben vett, azaz személyiségfejlődésére is kiható) tanulását elősegítő kérdezői mód). Ez a kérdésfelfogás

arra késztet, hogy alaposan odafigyeljünk a tanulóra és a kérdést támogató, konstruktív módon, nyitott végűen fogalmazzuk meg. Néhány példa mindennapi gyakorlatunkra:

Tisztázó kérdés

- Mit ért azon, hogy _____?
- Gondolatmenetének mi a lényege?
- Hogyan kapcsolódik a _____ a _____-hoz?
- Meg tudná fogalmazni ezt más módon?
- Lássuk, jól értem-e Önt; arra gondol, hogy _____, vagy hogy _____?
- Hogyan függ ez össze a problémánkkal/megbeszélésünkkel/témánkkal?
- Tudna mondani egy példát?

Feltételezéseket ellenőrző kérdések

- Miből indul ki?
- Mire gondolhatnánk ehelyett?
- Érvelése teljesen azon az elképzelésen alapszik, hogy _____. Hogyan igazolná ennek a helyességét?
- Ez minden esetben igaz?

Okokra és bizonyítékokra kérdező kérdések

- Elmondaná ezzel kapcsolatos érveit?
- Hogyan vonatkozik ez az adott esetre?
- Van-e okunk kételkedni ebben?
- Ki mondhatja meg, hogy ez igaz-e?
- Milyen érvek alapján jutott erre a megállapításra?
- Hogyan állapíthatnánk meg azt, hogy ez igaz-e?

Szempontra és nézőpontra irányuló kérdések

- Mit ért ezen?
- Mi volna ennek a következménye?
- Milyen másik lehetőség merül itt föl?

Implikációkat és következményeket firtató kérdések

- Hogyan deríthetnénk ezt ki?
- Mire vonatkozik ez a kérdés?
- Hogyan oldhatnánk meg ezt a kérdést?
- Egyáltalán, lebontható ez a kérdés?
- Világos-e ez a kérdés? Értjük ezt?
- Könnyű vagy nehéz megválaszolni ezt a kérdést? Miért?

12.1. Képzési formák

Iskolánkban előtérbe kerülnek azok a munkaformák, amelyek fejlesztik a diákokban a csoportban dolgozás képességét, amely az egyik leglényegesebb munkavállalói készség lesz a jövőben. Összefoglalóul a kompetencia fejlesztő munkaformákra koncentrálna a következőket használjuk rendszeresen az iskolában. :

- csoportmunka (csoportképzés: kijelölés, szabad választás, sorsolás, játék)
- páros munka
- egyéni munka
- frontális munka
- egyéni tanulmányi szerződések
- kooperatív tanulás (térbeli elrendezés)
- projektmunka

- műhelymunka a témanapokon
- csapatépítő és bizalomfejlesztő játékok
- mentorálás (heterogén csoportban)
- a kötelező – kötelezően választható és választható órák rendszere
- elmenős programok rendszere
- szakkör, önképző
- egyéni korrepetálás, fejlesztés
- kis csoportos korrepetálás, fejlesztés
- tehetséggondozó egyéni órák

Módszertanilag a következőkkel segítjük diákjainkat:

- drámapedagógiai megközelítés
- szerepjáték, szituációs játékok
- tevékenységközpontú tananyagszervezés
- gondolkodtatás/probléma alapú gondolkodási komplex feladatok
- felfedezettő tanulási formák
- interjúk készítése
- esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása
- szimulációs játékok
- tréningek
- bemutatók, kiselőadások
- egyéni kutatás, csoportos feldolgozás
- kooperatív foglalkozások
- elemzések készítése

13. A tanulás

13.1. A tanulás/tanítás folyamatának alapelvei

Az iskola átfogó nevelési-oktatási-feljesztési feladata, hogy a gyermekeket megtanítsa *tanulni*. Ehhez életkor-adekvát fejlettségű pszichikus funkciók (tanulási képességek) szükségesek, amelyek a tanítás-tanulás folyamatában intenzíven fejlődnek. Ennek a fejlődésnek, fejlesztésnek a minősége függ: a célirányosan megválasztott tevékenységtől, műveltségi anyagtól, valamint tanítási, tanulási stratégiáktól és taktikáktól.

A tanulás ismeretszerzést, jártasságok, készségek kialakítását, képességfejlesztést jelent. A tanulás egy megismerési folyamat, amely során változik és fejlődik a gyermek érzékelése, észlelése, figyelme, képzelete, emlékezete, gondolkodása, érzelmi-akarat élete, cselekvése, magatartása, attitűdjei – tehát fejlődik az egész személyisége.

A tanulási típusok: (szenzoros, motoros, verbális, szociális) nem különülve funkcionálnak.

A tanulás fajtái: (utánzásos, szenzomotoros, kondicionálásos, analógiás, operáns, belátásos, próba/szerencse, programozott, problémamegoldásos, heurisztikus, kreatív, taktikai, kritikai, stb.) életkor- és feladatfüggők.

A tanítás-tanulás folyamatában a cselekvés és a gondolkodás viszonylatában az interiorizációs fokozatok betartása szükséges (manipulációs, képi, verbális szint).

A tanulási képesség fejlődése szoros korrelációt mutat a gondolkodás és a kommunikáció fejlődésével.

Arra törekszünk, hogy a tanulás öröm legyen a gyermek számára.

A tanulásra való *motiválás* a pedagógus egyik legfontosabb feladata. Ez az általános iskolás korban főleg érzelmi, a középiskolában elsősorban intellektuális alapon történik. A gyermek tanulási karrierjét, iskolai sikerességét nagyban meghatározza, hogy mennyire sikerül nála kialakítani egy belső indítékú motivációs bázist; folyamatos kedvet, késztetést a tanulás iránt, amelyet felnőtt korában is megtart. Ehhez szükséges feltételek: az *érdeklődés felkeltése és fenntartása*, valamint a *tanulási siker* biztosítása. Ez utóbbi csak a gyermekekre szabott *differenciált fejlesztéssel* (individuális, kvantitatív-kvalitatív feladatadással, a tanuláshoz biztosított idő egyéniesítésével, stb.) érhetjük el. Szándékos, tudatos tanulás nincs motiváció nélkül. Fontos belső motívumok: az aktivitás, a cselekvés öröme; a cselekvés, a tanulás céljának sikeres elérése.

A tanulás – tanítás felelőssége

Iskolánkban a tanár és a diák osztja a tanulási folyamat felelősségét. A szerződéses feyelem az egyik alaptételünk.

A tanár felelőssége:

- átlátja, keretet ad a tanulási folyamatnak
- kezdeményezi az optimális pedagógiai légkör kialakulását
- állandó nyitottsággal segíti az egyéni útkeresést.
- rendelkezik a hagyományos pedagógia eszközeivel is, diákjaival annyira osztja meg a tanulási-tanítási folyamat felelősségét, amennyire az a diák fejlődését elősegíti.

A diák felelőssége:

A tanterv és az iskola specialitásaiból adódóan, azokon túl és azon belül, a megszokottnál jóval, nagyobb szabadsággal és felelősséggel rendelkezik részvételét illetően saját tanulási folyamatában. Dönthet időhatárokon, a tanulnivalók súlyozásában, abban mit hoz ő be a tanórára.

A tanulás formáit illetően a megszokottak mellett a tanulói érintettséget, aktivitást lehetővé tevő és a választás lehetőségét és felelősségét előtérbe helyező alternatív tanulási formákat is rendszeresen alkalmazunk. Követjük a „mindenki és minden lehet a tanulás forrása” elvet.

- *Téma napok, témahetek:* a gyerekek tanári segítséggel különböző szempontok szerint foglalkoznak ugyanazzal a témával.
- *Projektek:* egy meghatározott közös produktum elkészítése, mely több csoport munkájának összegzéséből jön létre.
- *Elmenős (iskolán kívüli foglalkozások)* – egy – egy napos üzemlátogatás, múzeum, táborok, erdei iskola, stb.

Igyekszünk a tanítást nem „jó-rossz” válaszok, hanem releváns kérdések köré szervezni, mint ahogy az is állandó célkitűzésünk, hogy a tanulási folyamatba mindkét agyféltekét aktívan bevonjuk

14. Ellenőrzés, értékelés, minősítés

14.1. A tanulók értékelésének, jutalmazásának alapelvei

Iskolánk speciális nevelési feladata megkívánja, hogy az osztályozás-értékelés módját a *sajátos nevelési igényekhez* igazítsuk. A különleges bánásmód kategóriájába sorolt tanulók számára a hagyományos minősítő/szelektáló értékelési elv az iskolai kudarc

megélésének legbiztosabb módja. Az átlagra kialakított követelményszint, számonkérési módszerek, osztályzási technikák nem segítik a részképesség-zavar megszűnését vagy az önértékelési problémák megoldását.

Ezért a köznevelési törvény előírásait is betartva, ezt kiegészítve a pedagógiai programunkba saját értékelési-minősítési rendszert alakítottunk ki.

Mivel a nevelés és az oktatás egyforma súllyal szerepel a programunkban, az értékelésben is mindkét területnek jelentősen kell szerepelnie: a szociális-kapcsolati és az egyéni jellemzőket is magában foglaló „emberi szférának” a fontossága egyáltalán nem másodrangú a tantárgyi teljesítés mellett.

A tanulók értékelési, minősítési rendszerének kialakításakor a következő nézőpontok szempontjait vettük figyelembe:

- törvényi előírások, kötelezettségek,
- szülői elvárások, sokszor ellentmondásos igények,
- saját szakmai meggyőződésünk.

Ezek számbavétele alapján rendszerünk az alábbi alapelvekre épül:

- az iskolák közötti *átjárhatóság* biztosítása,
- *méltányosság*, azaz az egyéni képességek figyelembevételé,
- *folyamatos* fejlesztő, segítő ellenőrzés, értékelés.

A *folyamatos* ellenőrzés, értékelés azt jelenti, hogy *diagnosztikai* céllal nemcsak a fejlesztés kezdetén ellenőrizzük, értékeljük a gyermeket, hanem a tanítás-tanulás során az ismeretek, a készségek, képességek, pszichikus funkciók alakulását folyamatosan megfigyeljük, és a kapott adatok (megfigyelt tények) alapján újra és újra diagnosztizálunk. A vizsgálat eredménye, a folyamat szemmel tartása dönti el, hogy az az út, amelyen járunk, helyes, adekvát vagy korrekciós változtatás szükséges.

A *fejlesztő, segítő* ellenőrzés, értékelés az előzővel egyenrangú, a két típus szoros együtt működése lehet a záloga csak annak, hogy a gyermek számára az időben való segítségnyújtás, az aktuális terápia nem maradhat el.

A *lezáró, minősítő* ellenőrzés, értékelés jelentősége kisebb a mi esetünkben, hisz az összegző tudás mérésének inkább a pedagógiai szakaszok végén van funkciója.

A nevelési-oktatási folyamat egészébe illesztve tartjuk érvényesnek a helyzetfeltárás–fejlesztés–eredmények megállapítása összefüggésre építő három értékelési típust.

Diagnosztikus értékelés: az iskolába kerüléskor a tanulókat felmérjük (lásd: gyógypedagógiai program). Ez a tanulási és/vagy magatartási zavaraiak diagnosztizálását, tantárgyi ismereteiket, illetve elmaradásaik szintjének megállapítását jelenti. Az információk alapján készülnek el az egyéni fejlesztési tervek, melyek alapjaiban határozzák meg az iskolában folyó pedagógiai munkát. A tantárgyi felmérések minden tanév elején megismétlődnek, ami az adott állapot megismerése mellett az előző tanév munkájának kontrollját is jelenti.

Formatív értékelés: célja a tanév közben a tanulási/viselkedési hibák és nehézségek, illetve eredmények feltárása, a visszajelzés lehetőségének megteremtése. Ez a tanulók és a szülők felé folyamatos szóbeli tájékoztatást jelent az osztálytanítók részéről. Ezt egészíti ki, foglalja össze a félév és év végi írásos szöveges értékelés, amely kiterjed a tantárgyi előrehaladásra, egyéni fejlesztések alakulására és a személyiség állapotváltozásának folyamatára.

Az értékelés e formája nem az osztályzás eszköze, nem fejezhető ki érdemjeggyel. A tanuló önértékelési képességének kialakítását, az önkorrekcióhoz való ösztönzést hivatott elősegíteni. Az osztálytanítóknak és szaktanároknak lehetőségük van egyéb értékelési formák alkalmazására amennyiben ez összhangban áll az itt leírtakkal, és a tantestület elfogadja.

Szummatív értékelés: célja az adott tanulási szakasz eredményeinek mérése, összegzése, lezárása, érdemjegyek kialakítása. Az egyes tantárgyak sajátos követelményrendszere, mérési szempontjai, illetve a tanulók képességei határozzák meg ennek formáját. A törvény lehetőséget ad a számonkérés-osztályzás méltányossá tételéhez: osztályzás alóli felmentés, szóbeli beszámoló, osztályismétlés elkerülése, stb. Egyéni megítélés kérdése az ezek igénybevétele mértékének mérlegelése.

Mindezek alapján az érdemjegyek használatának kérdésében nem térünk el a hagyományos iskolai rendszertől, de törekszünk arra, hogy az ezzel járó negatív jelenségeket (szorongás, túlzó elvárások, büntetési eszköz, stb.) elkerüljük. Emellett az 5-6-7-8 osztályban a félévi illetve év végi bizonyítványt írásos jellemzés is kiegészíti.

A terápiás fejlesztés csak akkor lehet hatékony, ha ismerjük minden gyermek képességstruktúráját, feltérképezzük speciális szükségleteit, és ezekhez igazítjuk a tanítás-tanulás stratégiáját és taktikáját.

Mindig a folyamatban azt kell vizsgálnunk, hogy milyen a gyermek önmagához mért fejlődése. Ezt a fejlődést értékeljük és minősítjük.

Akkor vagyunk igazságosak és tisztességesek, ha úgy differenciáljuk a feladatadást, a segítségnyújtást, hogy minden gyermek arányos erőfeszítéssel sikeres teljesítményt produkálhasson.

A siker megélésének öröme, a kompetenciaélmény a gyermek számára a legnagyobb, legfontosabb motivációs bázis, amely további kiindulópontja az eredményes együttműködésnek.

A nevelés területén a tanári megjegyzések csak visszajelző funkcióval rendelkeznek, és nem jeleznek mérhető teljesítményt. Itt a diák dolga, hogy levonja a konzekvenciákat, a tanár dolga a jelzésen túl a gyerek segítése.

A tárgyi tudás és az ebbeli teljesítmény mérése önértékelést és tanári értékelést, valamint helyzet-meghatározást és viszonyítást jelent.

A képességekről adott pontos visszajelzés alapvető iskolánkban, hiszen erre alapozva építkezhet tanár és diák egyaránt, ez egyben hozzátartozik az önismeret fejlesztéséhez is.

A tanuláshoz való viszonyulás mindig részletesen kell, hogy szerepeljen az értékelésben. Hosszas elakadás jelezhet valamit, amivel külön kell foglalkoznunk. Változásait is követnünk kell, akár napról-napra, akár nagyobb időszakokban hullámozik. Objektív része: részt vett-e bizonyos programokban, teljesítette-e a vállalt feladatokat stb. Szubjektív része: milyennek látja a tanár a gyerek érdeklődését az ő tárgya iránt, a kötelező vagy választható feladatokban milyen aktivitással dolgozott stb.

A tárgyi tudás sok esetben elég pontosan mérhető. Szintfelmérők, kontrollosztály eredményei, tanulmányi versenyek, vizsgák.

Minden tanárnak minden tanítványának minden általa tanított területen, kell írnia a félévi és év végi bizonyítványba. E kötelezettség alól csak a testület adhat indokolt esetben felmentést.

Ahol és ameddig csak lehet, a gyerek változásait *saját korábbi szintjéhez viszonyítjuk*. Ugyanakkor elengedhetetlennek tartjuk, hogy a gyerek és a szülő információt kapjon a

tanároktól arról, hogy a gyerek életkorának megfelelő, törvény szerinti osztályfokozat követelményeivel mérve milyen a tudása.

A szöveges értékelés funkciói: helyzetfeltárás, visszajelzés és mérés (minősítés nélkül), kiderülnek belőle a diák erősségei és gyengeségei, serkentő hatású (mert olyanra írjuk!). Ehhez vannak objektívnek tekinthető, mindenki által használt, valamint a gyerek és a szülő által is ismert értékelési szempontjaink.

A szöveges bizonyítvány címzettje a diák, ő olvassa először, vele beszéljük át a tartalmát az iskolában. A szülőt is tájékoztatjuk, fontos, hogy ő is értse, ezért kerüljük az utalásokat. Biztosítunk időt arra, hogy azon szülők számára, akiknek igénye van a megbeszélésre megtalálhatók legyünk.

Összefoglalóan: Bármilyen egységes értékelési formát választunk is, fontosnak tartjuk a következőket:

- A tanár és a diák közösen végezze; azaz a diák aktív részese legyen az értékelési folyamatnak;
 - Az értékelés rendszeres és folyamatos (félévi és év végi tanári értékelés, negyedévi és háromnegyedévi ön- és/vagy csoport-értékelés).
 - Írásbeli és szóbeli;
 - Több szempontú legyen, egyfelől terjedjen ki a szociális fejlődésre és a tárgyi tudásra egyaránt, másfelől a két körben is egyszerre több szempont érvényesüljön;
 - A tárgyi tudást minden esetben az osztályfokozat követelményeihez is viszonyítjuk.
- A minimális teljesítményt a sajátos nevelési igényű tanulók esetében az egyéni szükségletek alapján, egyéni tanulási szerződésben, a törvény adta keretek között határozzuk meg.

14.2. Követelmény és értékelés

Azt gondoljuk, hogy a tantervi minimum abban a rendszerben szükséges, amely *kritérium-orientált*. Vagyis olyan rendszer, ahol listaszerűen számba vehetők az elsajátítandó ismeretek. Ilyen esetben van értelme azt mondani, hogy a teljes követelménylistából ez (vagy ennyi) a minimum.

Ez a szemléletmód idegen a személyközpontú iskolától, ahol ugyanis nem a kritériumok vannak a központban, hanem a gyerek! Ennek ellenére – a külső igényeknek megfelelő – mégiscsak kénytelenek vagyunk minimumot megfogalmazni. Fontos számunkra, hogy egyrészt amennyire csak lehet, eltolhassuk a követelmények listáját az ismeret-elemek felől a képességek/kompetenciák felé, másrészt ez valóban a minimum legyen.

A tantárgyi témák *általános követelményeinél* az értékelés funkciója a folyamatszabályozás, a diagnosztizálás, az egyéni hiányok feltárása és kezelése. Formája lehet a szóbeli és írásbeli szöveges tanári értékelés, egyénileg, csoportosan végzett önellenőrzés, mestermunka, tevékenységek.

A *minimális teljesítmény* – a törvényi szabályozással egybehangzóan – azt a legalapvetőbb rendezett ismeret- és tevékenységrendszert veszi számba, amely csak adott életkorban sajátítható el, a továbbhaladás szükséges és elégséges feltétele – azaz általában alapképességeket és azokon alapuló tudásokat jelent, vagy olyan ismeret, ami egy-egy téma logikus építkezéséhez elengedhetetlen. Itt formalizált, összegző, lezáró, minősítő értékelési formákat használunk, pl. feladatlap, tudáspróba, szóbeli beszámoló. Értékelésünk során figyelembe vesszük mind a tartalmi oldalt (az elsajátítandó tények, jelenségek, fogalmak, összefüggések), mind a szubjektum megismerő, befogadó, feldolgozó, beszámoló képességének különböző formáit, egyéni eltéréseit.

Fontos, hogy a diákok előre tudják a követelményeket mind az egész évre vonatkozóan, mind pedig ennek kisebb és így átláthatóbb egységekben való lebontásában (pl. epocha).

A tanár köteles az év folyamán rendszeresen, egy ciklusban /kb. 6 hét / legalább egyszer írásbeli módon felmérni a diák tudását. A tanár a tantárgy jellegétől függően állapítja meg, hogy egy tananyag egységet, egy időszakot vagy más szempontot vesz figyelembe értékelési időszakként. A diák erre szóban és írásban is reagálhat. Az önértékelés és a tanári értékelés jó lehetőséget ad arra, hogy az értékelés folyamatos párbeszédet alakítson ki a tanár és a tanuló között a teljesítményét illetően.

14.3. Az értékelés formái

Napi szóbeli visszajelzések: az iskola szellemiségéből fakadóan, a tanár-diák személyes kapcsolatra építve a szokásosnál sokkal jobban tudjuk használni a szóbeli, napi visszajelzést, mint eszközt a teljesítmény, a viszonyulás megerősítésére vagy javítására. *Fontos elvünk a pozitív megerősítésre való tanári készség.* A kéthetente összeülő tanári műhely is egy fóruma az egyes gyerekek közös követésének, a pozitív vagy negatív irányú változásokra való gyors reagálásnak.

Epochazáró értékelő lapok

A minden epocha végén kiadott értékelő lap a következő szempontokat tartalmazza: órai munka, házi feladat, felmérők eredményei. Felszerelés, összteljesítmény. A felmérők eredményeit általában százalékos formában adjuk meg, de a haladási naplóba osztályzattá alakítjuk a százalékokat. A hiányzások, igazolt és igazolatlan órákat is jelezzük az epochazáró lapon.

Negyedévi és háromnegyedévi tanulói önértékelés

Szeretném elérni, hogy:

- Az iskolában *kiegyensúlyozott – szemlélődő – változó hangulatú – nyugtalan* legyek.
- A munkába *megfontoltan, a munkát megszervezve – kezdeményezést elfogadva – vonakodva* kapcsolódnak be.
- A munkatempóm *lendületos – elfogadható – kényelmes – lassú – nehézkes* legyen.
- Tanulási feladataimat *magamtól – magyarázatot kérve – folyamatos segítséssel* oldjam meg.
- Társaimnak *szívesen segítek - kérésre segítek - nehezen nyújtok* segítséget.
- Konfliktusaim során arra törekszem, hogy csak *nekem legyen igazam - feladom a véleményem, győzzön a másik – mindenki számára elfogadható megoldást* keresek.
- Viselkedésemben igyekszem a szabályokat – *mindig – általában – folyamatosan* betartani.
- A közösség érdekében *önként vállalom feladatot - kérésre segítek - szívesen vállalom feladatot - nehezen vállalom bármit is.*
- A vállalt feladatot *megbízhatóan, kitartóan végzem - a feladathelyzetből – néha kilépek - könnyen kilépek.*
- Tanáraimmal való kapcsolatban arra törekszem, hogy a viszonyom *őszinte – nyitott - tisztelettudó/illetemtudó – együttműködő - segítőkész/készséges - zárkózott/tartózkodó - passzív/tétlen - agresszív/erőszakos* legyen.
- Tanórákon, otthoni feladataimban szeretnék *motivált - érdeklődő/kíváncsi – aktív – passzív – hanyag – rendetlen – felületos – felelőtlen - nemtörődöm – közömbös* lenni.

- Az iskolai feladatokban szeretném elérni, hogy *önállóan, kevés segítséggel jól dolgozzak - indokolatlanul is segítséget kérjek - probléma esetén sem kérjek segítséget – ha megakadok jelezzem a tanárnak.*
- A feladataim elvégzésében *kitartó - általában kitartó – elkalandozó, figyelmetlen - direkt kilépek a feladathelyzetből – fegyelmezett - környezetemet időnként zavarva – fegyelmezetlen módon veszek majd részt.*
- Ha csoportban vagy párban dolgozok, az órán *együttműködő – segítő – irányító - elfogadó –passzív – öntörvényű, zavaró* leszek.

Egy egész félévet áttekintő írásos tanári értékelés

Időpontja a tanév rendje szerint január végén és júniusban a tanév végén a bizonyítványok kiosztásakor.

Tartalma: a tantestület által megírt, minden tanárra nézve kötelező, segítő szempontrendszer alapján történő jellemzés.

A szempontrendszerek fajtái:

1. „Kapcsolataid az osztályban, törődésed közös dolgainkkal:” – részvétel az osztály életében.
2. „Ahogy tanulásodat látjuk:” – általános viszonyulás a tanuláshoz, a feladatokhoz, teljesítéshez.
3. Tantárgyi követelmények: a fejlesztési célokhoz rendelt elvárások, amelyek a NAT és a helyi tanterv anyagát tükrözik. Tartalmazza a kitűzendő egységes csomópontokat (fontos a követhetőség és az átjárhatóság miatt), de szabad sávokat is hagy a tanároknak. Lehet év közben is használni, követhetővé téve ez által a tanulási folyamatot, segítségével tanár és gyerek egyaránt láthatja, hogy hol tartanak. Fontos, hogy minden gyereknél jelenjen meg felsorolás szinten, hogy milyen tanórán kívüli és - ha hatással van iskolai életére (pl. időbeosztás, leterheltség stb.) - iskolán kívüli foglalkozáson vett részt a félév folyamán, hiszen ez is az ő teljesítménye.

A szempontrendszerek nyilvánosak.

Osztályzatok

Célunk, hogy a diákok minél pontosabb képet kapjanak a teljesítményükről, és hogy önbecsülésük növekedjék. Napi szinten nem osztályozunk, de minden ciklusban legalább egyszer írásban mérjük a teljesítményt.

Az érdemjegyeket az átjárhatóság miatt használjuk. Ugyanakkor tudjuk, hogy könnyen értelmezhetőek, informatívak, és biztosítják a kompatibilitást. A %-os értékelés az osztályzatoknál pontosabb differenciálást tesz lehetővé, a 100 %- hoz való egyéni viszony jobban követhető. Így rendszerünkben mindkettőt használjuk.

A felmérőket, dolgozatokat %-osan értékeljük, a félév végén mechanikus átváltással egyszerűen meghatározható a bizonyítványba kerülő jegy.

80% – 100% = 5

60% – 80% = 4

40% – 60% = 3

25% – 40% = 2

0% – 25% = 1

Decemberben és március végén, a téli és tavaszi szünet előtt a szülői esten „előosztályzatokat” adunk ki, azaz meghatározzuk, hogy a diák éppen hol tart a teljesítéssel kapcsolatban. Ennek tükrében meghatározhatja a maga számára a következő

három – öt hét feladatait (miből örül a teljesítményének, miből szeretne javítani a félévi és év végi osztályzatokig).

Az értékelés alapjául szolgáló kiegészítők

Egyéni tanulási szerződések

A fejlesztőpedagógia, illetve az inkluzív nevelés/oktatás alapvető eleme az egyéni utak, egyéni haladási tempó és érdeklődés, szerződésben rögzített megjelenési formája. Vonatkozhat mind a tárgyi teljesítésre, mind a viselkedésre, mind az iskolai életben való legtágabb részvételre. Történhet szóban vagy írásban, ez utóbbi dokumentálható, az előbbi a kölcsönös bizalmat és odafigyelést még jobban tükrözi. A szerződés követése mind a tanár /osztálykísérő, mind a diák dolga, természetesen számtalan egyedi megoldásmóddal.

Leírt szerződés esetén egy példány a tanáré, egy a gyereké, amely a portfólióba kerül (ld. alább).

Portfólió

A különböző tantárgyak nem füzetbe végzett munkái: fénymásolt feladatlapok, felmérők, kutatómunkák eredményei. Így a gyerek iskolai teljesítményéről a füzetek és a portfólió áttanulmányozásával alapos képet nyerhet bárki. Ez a könyv három részből áll:

- Az első részben az éves iskolai beosztás, órarend, iskolán belüli és kívüli szakkörök, rendszeres programok szerepelnek.
- A második részt az egyéni szerződések, a kiselőadások vázlatai, házi dolgozatokról írt néhány soros összefoglaló tölti ki.
- A harmadik részben a dolgozatok, felmérők, vizsgakérdések és válaszok találhatók.

14.4. A tanulók tanulmányi munkájának és a magatartás, szorgalom minősítésének értékelési szempontjai

14.4.1. Szempontok a tanulás értékeléséhez

Rend(etlenség)

a környezet rendben tartása (munka előtt, közben és után)
a felszerelés, taneszközök kezelése
az eszközök használata
a munka rendezettsége

Odafigyelés és összpontosítás

önfegyelem
önellenőrzés
figyelem

A tanuló a feladat és a tanár

önállóság
utasítások követése (tanár, társak, feladat)
a megakadás jelzése
segítségkérés

Munkavégzés (egyénilig, kiscsoportban, osztályszinten)

kötelező feladatok elvégzése (mód, idő, színvonal)

választása, érdeklődése
saját témák behozása
részvétel a tevékenységekben
munkatempód, kitartás
tanulási idő kihasználása

Teljesítmény

önmagához képest
tantárgyi követelmények
feleletek, dolgozatok, önálló munkák

14.4.2. Szempontok a szociális fejlődés értékeléséhez

Társakkal való együttműködés

odafigyelés a társakra
segítségadás, segítségkérés
alkalmazkodás
bizalom

A felnőttekkel való együttműködés

odafigyelésben,
szabályalkotásban,
segítségadásban,
segítségkérésben,
utasítások elfogadása,
alkalmazkodás, bizalom

Konfliktuskezelés

a konfliktushelyzetbe való bekerülés gyakorisága
megoldások (egyedül, felnőtt vagy társ segítségével)
konfliktus tűrése (kerüli, elmenekül „hisztizik”)
véleménynyilvánítás módja

Egyéni érdekek képviselete

tolerancia (türelem)
elfogadás

Az iskola szabályainak betartása

közösen hozott, íratlan szabályok,
a környezet rendben tartása, szeméttelés, étkezés, stb.
pontosság, önfegyelem
tulajdonvédelem
a vélemény-nyilvánítás módja
megbízhatóság
a szabadsághoz való viszony

Helye az osztályban

ahogy magát látja
ahogy társai látják
ahogy a felnőttek látják

felelősségvállalás, közösségi szerep, közösségtudat
kezdeményezőkézség

Felelősségvállalás
önmagával szemben
másokkal szemben
önállóság, megbízhatóság
szabadsághoz való viszony

Kedélye, hangulata
általában
feladathelyzetben
önbizalma

15. A tanulók átvételének, továbblépésének szabályai

A Nemzeti Alaptanterv, illetve a kerettantervek alapján írt helyi tantervünkben meghatározott továbblépési feltételek teljesítése jelenti a továbblépés feltételeit mind tárgyi ismeret, mind az elérendő készségek, képességek terén az általános iskola és a középiskola mindegyik évfolyamán. A középiskola 9. osztályába nem tartunk írásbeli felvételit és nem feltétel a központi felvételin való részvétel sem.

Mivel iskolánk az általános iskola mellett gimnáziumi és a szakközépiskolai feladatot is ellát, ezért a 8. osztályból a középiskolába lépés feltételei a következők:

- a középiskolai felvételi eljárás szerint beadott jelentkezési lap,
- az általános iskola sikeres befejezése,
- felvételi beszélgetés követően az iskolapszichológus és a leendő osztálykísérő támogató javaslata.

Tanulói jogviszony

A mindenkor szabályozásnak megfelelően szervezzük meg a felvételi folyamatot. Fontosnak tartjuk, hogy pontos képet kapjanak az érdeklődő családok rólunk, ezért minden tanítási napot „nyílt napnak” tekintünk, valamint néhányat a projektek közül is látogathatóvá teszünk. A felvételi folyamatot – lehetőségeink szerint – a leendő osztálytanító/osztálykísérő szervezi, az ismerkedés kapcsán az iskola diákjai is aktívan részt vesznek, véleményezési joguk van a felvétellel kapcsolatban. A jelentkező családdal és tanulóval történt személyes találkozó után a pszichológus, gyógypedagógus, családgondozó javaslatot tesz az iskola szakmai teamje számára, melynek tagja még az említetteken kívül a leendő osztálytanító/osztálykísérő és az iskola vezetője. Az általuk kialakított álláspont alapján a felvételtől az intézményvezető dönt.

Kilépés az iskolából (a tanulmányok befejezése előtt)

Diák elbocsátásának többféle oka és folyamata lehet.

Közös megegyezés esetén, az iskola segíthet az új iskola megkeresésében.

Ha a szülők döntenek úgy, hogy kiveszik a gyereket, az iskola felajánlhat felkészítési periódust

Ha tanév közben derül ki a gyerekről, hogy számára nem jó neki az iskola, a tanárok nem tudnak a gyerekkel dolgozni, az iskola szolgáltatásai nem szolgálják a fejlődését – problémájukat felvetik a szülők és a tantestület felé egyaránt. Az osztálykísérő az igazgató, a testület és a szülők segítségével dolgoznak a probléma feltárásában és

megoldásában, szükség esetén külső szakemberek (orvos, pszichológus, egyéb szakember) bevonásával. Amennyiben a probléma nem kerül megoldásra a tanév végéig, a tantestület dönt a diák elbocsátásáról. Ha az osztályban tanítók egybehangzóan nem tudják vállalni a gyereket, akkor nem maradhat az osztályban. A döntés jegyzőkönyvben kerül rögzítésre. A döntést az osztályfőnök a szülővel szóban és írásban tudatja, az Iskolaszéknek indoklással tartozik. A szülők és a gyerek a döntés ellen az igazgatóhoz fellebbezhet.

Tanulási problémákkal küzdő gyerekek esetében

Iskolánk egyik alap gondolata az egyéni tempó szerinti haladás lehető legnagyobb mértékű segítése, valamint a közösségben rejlő erő és összetartozás kiaknázása. Éppen ezért célunk, hogy a kevésbé sikeresen haladók is együtt folytathassák tanulmányaikat eredeti csoportjukkal. Ez a helyzet komoly szervezést és tanerő ellátottságot igényel.

Az iskola ilyen természetű vállalat csak akkor tesz,

- ha az iskola szakember ellátottsága biztosítja a gyerek számára szükséges fejlesztő foglalkozásokat,
- ha a gyerek egyébként betartja az iskola és az osztály szabályait és konstruktív módon, minden tőle telhetőt megtesz az együttműködés érdekében mind társaival, mind a pedagógusokkal;
- ha a szülő is megtesz minden, a pedagógusokkal egyeztetett lépést a gyerek optimális fejlődése érdekében.

Minden évben fejlesztési tervet dolgozunk ki a speciális fejlesztést igénylő diákok számára. Fejlődést minden évben kontrolláljuk. Ha a kontroll nem kellő fejlődést mutat, a kérdés újra tárgyalásra kerül. Ebben a folyamatban a szülő is aktív résztvevő. Az osztályával együtt haladó gyerek csak akkor kaphat osztályfokozatának megfelelő év végi bizonyítványt, ha behozta lemaradását vagy ha speciális felmentéssel rendelkezik.

A bukás megelőzésére a következő gyakorlatunk van:

- egyéni korrepetálás, fejlesztés,
- egy-egy tanulócsoport folyamatos segítsége,
- tanulópárok létrehozása,
- egyéni tanulási szerződés,
- tanulószoba

A csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezésének elvei

A csoportbontások szempontjai

- A stigmatizálódás elkerülése miatt nagyon ritkán fordul elő, hogy a tanulási teljesítmény alapján hozunk létre csoportokat. Ilyen kivétel lehet pl. az idegen nyelv.
- A szimpatikus társak közelségét a kedvező tanulási feltételek közé soroljuk, ezért ha lehet, a barátokat egy csoportba soroljuk.
- Együttműködési készség.
- Érdeklődés.
- Tanulási stratégia, tevékenység vagy kutatómunka.
- Szocializációs szempontok.
- Tanulási szempontok.
- Tanulópárok kialakítása, (minden csoportban legyen egy húzóember).

Az alapképzést kiegészítő programokban szabad választás szerint vesznek részt a gyerekek, itt a csoportba sorolás rendező elve a program iránti személyes érdeklődés.

16. Képzési specialitások

Kommunikáció, szociális érzékenység

A hiteles önérvényesítés és az empátia kettősségének mindennapi gyakorlására, valamint az elfogadó magatartás érvényesülésére törekszünk mindennapjainkban. Az ön- és társismeret, csoportlét, alkalmazkodás, szabályok témák mellett magában foglalja például a művészeteket és a nyelvi készségeket, mint az önkifejezés eszközeit is. Óratervünk tükrözi ez irányú erőfeszítéseinket. Tanáraink állandó önképzése mintát nyújt, és segíti a bizalomteljes légkör kialakítását.

A közös szabályalkotással, illetve a szabályszegés közösségi kontrolljában való részvétel lehetőségével, az erőszakmentes konstruktív konfliktuskezelés technikáinak elsajátításával a felelősségteljes közösségi lét alapelemeit észrevétlenül, nap, mint nap adódó gyakorlással tanulják meg, gyakorolják az iskola résztvevői. A témahetek, az erdei iskola, a sportversenyek, a hat-, nyolchetente rendezett ünnepeink mind az együttélés, a közösségteremtés pillanatainak adnak teret. Hiszünk abban, hogy a szociális készségekkel való foglalkozás segíti az ismeretszerzés képességét, vagyis a hatékony tanulást. Így a középiskolás évek után piacképes, magát képviselni tudó ugyanakkor másokra is figyelő emberré válhatnak diákjaink.

Ökológiai szemlélet

Erdei iskolában, kirándulásokon, az iskolai kiskertben, a szelektív hulladékgyűjtéssel, elmenős programokkal és pl. jeles napok ünneplésével ötvözzük az önmagunkkal, társainkkal és a természettel, környezettel való békés, harmonikus együttélés gondolatának főbb irányait. Környezeti nevelési programunkat részben órakeretben – évi 37 óra erdei iskolában, részben az életünket átható hagyományokkal valósítjuk meg. Az iskola környezete, Csillebérc lehetővé teszi céljaink megvalósítását.

Művészetek

A művészeti foglalkozások az önkifejezés képességét hivatottal elősegíteni. Iskolánkban nagy hangsúlyt kapnak a szavak – konfliktuskezelésünknek legfontosabb eszköze a megbeszélés. A dráma órákkal indirekt módon segítjük diákjainkat a verbális és non – verbális kommunikáció hatékony formáinak gyakorlásához. A vizuális kultúra oktatásával erősítjük a kreatív, új szempontokat is megtaláló gondolkodást. A zene, a kórus fontos eleme az önkifejezés bátorításának.

Iskolánk szemléletéből és abból fakadó alapelveiből következik, hogy minden gyereknek igyekszünk megadni a fejlődéséhez szükséges feladatokat, engedjük – a csoport lehetőségein belül – a saját tempó szerinti haladást. A differenciálás, az egyéni bánásmód módszertani alapjainkat jelenti. Az első években a tanórák nagy részén készség – és képességfejlesztés folyik, hiszen az ismeretanyag minden tárgyban csak a hatékony szövegértési – és feldolgozási készségekkel kiegészülve jelenthet tudást. Az érettségire felkészítő évfolyamokon – az új típusú érettségi készségmérő feladatai mellett – megnő az ismeretközlés szerepe.

Egyéni felelősség és motiváltság

Másik alaptörekvésünk az, hogy a gyerekek az életkorukhoz, az egyéniségükhöz és a feladathoz illő lehető legnagyobb felelősséggel és érintettséggel vegyenek részt a tanulási folyamatban, saját érdeklődésük bekerülhessen a napi foglalkozások körébe, ezáltal motiváltak legyenek a valódi részvételre. Hogyan igyekszünk mindezt megvalósítani?

Szabadság

A gyakorlatban: „az én szabadságom addig tart, amíg a tied el nem kezdődik” gondolat gyakorlati megvalósítása az egyik legnehezebb feladat. Figyelmet, alázatot és kongruenciát igényel. Az igényes szabadság nem könnyű. Hogy diákjainkat e terhek elviselésére képessé tegyük a következő eszközöket használjuk:

- valódi döntési helyzeteket kínálunk fel. Dönthet
- céljainak megválasztásában. (érettségi, továbbtanulás, érettségi nélküli önképződés)
- a tananyag súlyozásában. A különbözeti vizsgát tenni kívánó tanulók az év elején a megkapja a követelményeket, majd a szülőkkel történő egyeztetés után együtt állítjuk össze a tantervi elvárásokhoz igazodó egyéni tanulási tervét,
- a mentortanár megválasztásában,
- az egyéni munkarend kialakításában - szabad óralátogatás, egyéni szerződés, szóbeli egyeztetések, felsőbb évfolyamok óráin való részvétel, elővizsgák,
- a beszámolási formáiban (dolgozat, előadás, kutatás, dolgozat, tabló, vizsga, esszé, verseny, tárgykészítés)
- a diákönkormányzatban való részvételben,
- kérhet, választhat, tarthat délutáni foglalkozásokat.

A részvételi lehetőségekben

- Külső foglalkozások (előkészítő, sport, zene, érdeklődés szerinti egyéb) beszámítása a diák napi munkaidejébe, csökkentve ezáltal a túlterheltséget.
- Lehetőség a valódi döntéshozatalra, választásra, azaz saját órákat választhat, egyéni szerződéseket köthetünk a tanórán belüli vagy kívüli munka szabályozására, részvétel az iskola életét érintő döntésekben
- Közös problémamegoldás és szabályalkotás (osztályszabályok, diákönkormányzat).
- Tanulópárok, kooperatív technikák.

A kapcsolatokban bármely korosztálynak

- Az ön- és társismereti folyamat hangsúlyossága, lehetőségek a „találkozásra”,
- A tantestület tagjaival való sokrétű, személyes kapcsolat lehetősége,
- Szoros kapcsolattartás és közös problémamegoldás a szülőkkel.

Kötöttségek a gyakorlatban

Az alábbi eszközökkel kívánjuk a döntéshozatali és az önértékesítési képességet fejleszteni. Ugyanakkor a másik oldal, a kötöttségek, korlátok elfogadását is napi gyakorlatként tesszük tananyaggá. Minden diákunknak el kell fogadnia

- a törvényi előírásokat
- az általa is véleményezett Házi rendet, amely az együttélés szabályait rögzíti
- a közösségteremtő alkalmak prioritását – kötelező részvétel
- az évfolyamok közti átlépés feltételeit
- az iskola vizsgarendszerét.

Felelősségvállalás a gyakorlatban

A döntéseinkért való felelősségvállalás képessége az egyik legfontosabb tanulni - tanítanivalónk. Miután valódi döntéshelyzeteket teremtettünk, és miután a korlátokat is felmutattuk, a hiteles kommunikációra kell lehetőséget teremtenünk. Míg az ismeretanyag elsajátításában, a tanulási tartalmakban megoldásaink az egyéni utakat

preferálják, és az önállóságot tanítják, addig a szociális együttélés terén a hatékony csoportműködés elősegítését tartjuk feladatunknak. Rengeteg időt és energiát szánunk a jól működő, serkentő csoportléggör megteremtésére. Ez az alapja annak, hogy minden iskola polgár megtanuljon önmaga lenni. Törekszünk rá, hogy konfliktusaink során diákjaink az adekvát következményekkel és ne a büntetéssel szembesüljenek.

Hiszünk abban, hogy diákjaink könnyebben érvényesülnek majd, ha ilyen környezetben töltik iskolai éveiket. Ugyanezt a célt szolgálják az önismerettel való foglalkozás órarendbe iktatott órái, hiszen megfelelő önismerettel könnyebb pontos célokat meghatározni életünk alakításában.

Konfliktuskezelésünkben a folyamat-orientáltság a hangsúlyos. A kreatív, erőszakmentességre alapuló konfliktuskezelés alapvető értéke iskolánknak. Olyan lépcsőzetes rendszert dolgoztunk ki, amelynek elemei elsősorban az emberi méltóság tiszteletben tartása mellett igyekeznek visszaszorítani a nem kívánatos magatartásformákat. A konfliktusmegoldás legfontosabb eszköze a megbeszélés. Ha az érintetteknek (diák – diák, vagy tanár – diák) nem sikerül egymás között elrendezni gondolataikat, segítséget kaphatnak az osztálytanítótól vagy a diák által választott mentortól. A következő lépcső az osztályközösség és / vagy a szülők bevonása, amit a tanári stáb megbeszélése követ. Bár ezek már intézményes eszközök, még ekkor is a megbeszélés, a kreatív, egyénre szabott problémamegoldás van előtérben. Vannak azonban olyan helyzetek is, amikor a próbaidő intézményét kell alkalmaznunk, és az iskola elhagyására kényszerülhetnek. A döntés az iskola tanári testületének kezében van.

17. Az iskolai élet munkarendje

A tanév rendje igazodik az Oktatási Hivatal évi aktuális rendelethez.

Évnyitó az első tanítási nap reggelén van. Az osztályok az első tanítási héten nem az órarend szerinti munkarendben dolgoznak, hanem témahetet vagy iskolán kívüli tematikus programokat szervezünk számukra.

Őszi szünet az október 23-a körüli napokban, legfeljebb öt tanítási nap.

Karácsonyi szünet a hivatalosan előírt módon és időpontban, farsangi szünet februárban. Tavaszi szünet a hivatalos módon és időpontban.

A tavaszi időszakban 1-3 napos osztályos tanulmányi kirándulások.

Nyári szünet előtt, az utolsó tanításai napokon egy hetes erdei iskola.

A szünetek előtt ünnepekkel, témaheteken búcsúzunk el egymástól pl. szüret, advent, farsang.

Évzáró, nyolcadikos ballagás, bizonyítvány és érettségi bizonyítvány osztása az utolsó tanítási napot követő szerda.

17.1. Iskolai szolgáltatások

Tanulási időben kötelezően igénybeveendő szolgáltatások

Kötelező és kötelezően választható tanórák, egyéni gyógypedagógiai fejlesztés, iskolapszichológiai megsegítés, iskolaorvosi ellátás, őszi és nyári tanulmányi kirándulások, témahetek, erdei iskola.

A kötelező tanulási időn túl igénybe vehető iskolai szolgáltatások

Tanulószoza, sportversenyek, tehetséggondozás, könyvtár, szabadon választható délutáni foglalkozások, érettségire felkészítő szakkör, gyermekpszichiátriai tanácsadás, szabályozott öntevékeny számítógép-használat.

Szociális szolgáltatások

Középiskolás tanulóink számára egyéni mentor-program. Ebédre lehetőség van, ha azt a szülő megrendeli és befizeti a kedvezményeken felüli térítési díjat. Az általános iskolai tanulók számára reggeli ügyeletet biztosítunk 7.30-tól.

Térítéssel foglalkozások

Bármely olyan tevékenység, amely nem ütközik alapértékeinkkel, amelyre a diákok és a szülők igényt tartanak, illetve az Iskolaszék elvi támogatását bírja (pl. filmklub, sítábor, nyári táborok, nyelvvoktatás).

Az otthoni (napközis és tanulószobai) felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai

Az otthoni felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatokat a tanórákon megfelelően elő kell készíteni. Cél, hogy megoldásuk és számonkérésük sikerélményt nyújtson a tanulóknak. Az otthoni felkészüléshez előírt feladatok mennyisége legyen összhangban a tananyag mennyiségével és a tanulók életkori sajátosságaival.

Sem a szünetekre (tavaszi, nyári, őszi, téli), sem a hétvégékre nem adunk több házi feladatot, mint az egyik tanóráról a másik tanóra adott házi feladatok mennyisége.

Figyelembe vesszük tanulóink eltérő képességeit, különösen a sajátos nevelési igényű gyermekekét: élünk a differenciált házi feladat adásának lehetőségével.

18. Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, felső tagozat, 5–8. évfolyam kerettanterv bevezető

18.1. Célok, feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás felső tagozatos szakasza szervesen folytatja az alsó tagozatos szakasz nevelő-oktató munkáját. Ez a szakasz a készségek és képességek fejlesztésével olyan pedagógiai munkát igényel, amelyben a tanulók tudásának, képességeinek, egész személyiségének fejlődése, fejlesztése áll a középpontban, figyelembe véve, hogy az oktatás és nevelés színtere nemcsak az iskola, hanem a tanulók életének és tevékenységének számos más színtere, fóruma is. Az 5–6. évfolyamon – az 1–4. évfolyamhoz hasonlóan – továbbra is az alapkészségek fejlesztése kap fő hangsúlyt. Igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz figyelembe veszi, hogy a 10–12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz. Az 5–6. évfolyamokon ezért az integratív-képi gondolkodásra alapozó fejlesztés folyik, a 7–8. évfolyamon, a serdülőkor kezdetétől viszont hangsúlyossá válik az elvont fogalmi és elemző gondolkodás fejlesztése.

Az általános iskola az 1–4. évfolyamokhoz hasonlóan az 5–8. évfolyamokon is együtt neveli a különböző érdeklődésű, eltérő értelmi, érzelmi, testi fejlettségű, képességű, motivációjú, szocializáltságú, kultúrájú tanulókat. Érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően felkészíti őket a közép-fokú nevelés-oktatás szakaszában történő továbbtanulásra, illetve az iskolai nevelés-oktatás

szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszára, összességében ezzel is támogatva a társadalomba való beilleszkedést.

Nevelési-oktatási tevékenységével az iskola fejleszti a nevelési célok elérését támogató érzelmi, szociális és kognitív képességeket. Kiemelt figyelmet fordít az eredményes tanulás módszereinek, technikáinak elsajátíttatására, a tanuláshoz, a feladatokban való részvételhez szükséges kompetenciaterületek és koncentrációs képességek, akarati tulajdonságok fejlesztésére. Feladatának tekinti az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztését, a tanulók tanulási és társas motivációinak, önbizalmának növelését. Mindehhez előnyben részesíti az életszerű, valóságos problémák és feladathelyzetek teremtését az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz.

18.2.Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A tanuló erkölcsi gondolkodásának szintje eleinte konvencionális, rendre és fegyelemre törekszik, belátja, hogy teljesíteni kell az elvállalt köteleességeket. A szabályokat minden körülmények között be kell tartani, kivéve az olyan szélsőséges eseteket, amikor azok más társadalmi kötelezettségekkel kerülnek konfliktusba. A szakasz második felében a tanuló erkölcsi gondolkodása posztkonvencionálissá válik, vagyis belátja, hogy a törvényeket a társadalom hozza és alakítja. Tudatosul benne, hogy az emberek különböző értékeket és véleményeket vallanak, és hogy az értékek és szabályok egy része viszonylagos. A tanuló megérti a normakövetés fontosságát.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A tanuló ismeri lakóhelye és környékének népi hagyományait, valamint több, az ünnepkörökhöz köthető magyar hagyományt. Egyre rendszeresebben részt vesz szűkebb közösségében nemzeti hagyományaink ápolásában, megismer ezekhez kapcsolódó műalkotásokat. Annak érdekében, hogy erősödjön benne saját népe és kultúrája értékeihez való kötődés, megismeri azok legfontosabb értékeit, kiemelkedő személyiségeit és szimbólumait. Fel tud sorolni néhány, lakóköznyezetére jellemző sajátosságot, megismeri a hungarikum fogalmát. Ismeri nemzeti ünnepeinket, ezekhez kötődő hagyományainkat, és ezeket tantárgyi ismereteihez is kapcsolja. Kialakul benne a szülőföld, a haza és a nemzet fogalma, az ezekhez való kötődés igénye. Egyre nyitottabb más népek kultúrája iránt, ismeri, hogy Magyarországon milyen nemzetiségek és kisebbségek élnek. Ismerkedik egy-egy magyarországi nemzetiséggel, kisebbség kultúrájával. Ismeri az általa tanult idegen nyelvet beszélő népek kultúrájának egy-egy jelentős vonását. A tanulóban kialakul egy kép az európai kultúra értékeiről, és ismer ennek megőrzéséért munkálkodó intézményeket, programokat.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló törekszik a konfliktusok feloldására, alkalmazza a konfliktuskezelés demokratikus technikáit. Nyitottá válik a társadalmi jelenségek iránt, szert téve az együttműködés képességére. Ismeri a közösségi élet sajátosságaiból fakadó korlátokat, és ennek tudatában alakítja tevékenységét. Megismerkedik az alapvető emberi, szabadság- és állampolgári jogokkal, kötelezettségekkel és az őt megillető jogok érvényesítési lehetőségeivel. Alkalmazza a méltányosságot és az erőszakmentességet biztosító technikákat a közösségben való tevékeny részvétele során. Részt vesz olyan tevékenységekben, amelyek a közösség jobbítását szolgálják.

Önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése

A tanuló megfelelő szókinccsel rendelkezik érzelmi árnyalatok kifejezésére, képes dicsérni, és egyre több tulajdonságot meg tud nevezni. Megismeri az önmegfigyelés jelentőségét, vagyis cselekedetei, reakciói, viselkedése alapján véleményt tud mondani önmagáról, ismeri a stressz és stresszkezelés lényegét. Képes különbséget tenni a valódi és virtuális társas kapcsolatok természete között, be tud kapcsolódni különböző kisközösségekbe. Kialakul benne a személyiségének megfelelő humánus magatartás az önkritika és a környezeti visszajelzések egységében, képes elemezni, feltárni a jóra ösztönző, illetve a destruktív csoportok eltérő jellemzőit. Több szempontból is rálát egy vitás helyzetre, konfliktusra, képes vitatkozni. Felismeri társadalmi szerepeit (férfi-nő, gyerek-szülő, diák-tanár). Képes felismerni bizonyos előítéletes magatartásformákat és a sztereotípiák megnyilvánulásait.

A családi életre nevelés

A tanuló képes felismerni és megfogalmazni családban betöltött szerepeket, feladatokat, megtalálja és elvégzi a rá háruló feladatokat. Tisztában van a nemi szerepek biológiai funkcióival, társadalmi hagyományaival. Felismeri a családi élet és a párkapcsolatok során előforduló súlyos problémahelyzeteket, és ezek megoldásához megfelelő segítséget tud kérni. A szakasz végére a tanuló értéknek tekinti a gondosan kiválasztott, mély társas kapcsolatot. Tisztában van azzal, hogy a szexualitás a párkapcsolatok fontos eleme, és érti az ezzel kapcsolatos felelősséget is. Tud a pozitív és negatív családtervezés különböző lehetőségeiről, ismeri a művi terhességmegszakítás lelki és fizikai veszélyeit. A tanuló alkalmazás szinten ismeri a csecsemőgondozás néhány alapvető lépését.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló fel tudja sorolni az egészséges táplálkozás néhány alapvető szabályát. Ismeri a tisztálkodással kapcsolatos alapvető szabályokat, a személyes higiéné ápolásának módjait, majd megtanulja tudatosan ápolni személyes higiéniáját. Tudja, hogy a rendszeres testmozgás és művészeti tevékenység hozzájárul lelki egészségünk megőrzéséhez, így fokozatosan kialakul az igénye ezek iránt. A tanuló (az iskola és szülei segítségével) igyekszik olyan kikapcsolódást, hobbit találni, amely hozzásegíti lelki egészségének megőrzéséhez. Ismeri az aktív pihenés fogalmát, meg tud nevezni aktív pihenési formákat. Tisztában van a feltöltődés és kikapcsolódás jelentőségével. Tudatosan figyel testi egészségére, képes szervezetének jelzéseit szavakkal is kifejezni. Ismer és alkalmaz stresszoldási technikákat, tisztában van a nem megfelelő stresszoldás következményeivel, ennek kockázataival (különösen az alkohol, a dohányzás és a drogok használatának veszélyeivel), és tudatosan kerüli ezeket. Ismeri a stressz okozta ártalmakat, a civilizációs betegségeket és ezek megelőzésének módját.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A tanulóban fokozatosan tudatosul, hogy társaival kölcsönösen egymásra vannak utalva. Bizonyos helyzetekben kérésre képes felelősséget vállalni másokért (társaiért, a környezetében élő rászorultakért), és vállalásaiért helyt is áll. Felismeri, hogy a beteg, sérült, fogyatékkal élő embereken egyes helyzetekben ő is képes segíteni. Az iskola lehetőséget biztosít arra, hogy a tanuló tapasztalatot szerezzen a fogyatékkal élőkkel való együttélésről, amelynek során felismeri a segítő tevékenység fontosságát és szükségességét alkalmanként és a mindennapokban is.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanulóban kifejlődnek a környezetharmonikus, környezetkímélő életvezetéshez szükséges szokások, mozgósítható a környezet védelmét célzó együttes cselekvésre. Érti a mennyiségi és minőségi változás, fejlődés fogalmát, valamint, hogy a fogyasztás önmagában sem nem cél, sem nem érték. Egyre érzékenyebbé válik környezete állapota iránt, képes annak változását elemi szinten értékelni. Felismeri a mindennapi életben előforduló, a környezetet szennyező anyagokat, a környezetre káros tevékenységeket és kerüli ezeket. Képes társaival együttműködésben tudatosan, a környezeti szempontokat is figyelembe véve alakítani az iskola belső és külső környezetét. Nem hagyja figyelmen kívül személyes élettereinek kialakításában a környezetbarát módokat, előnyben részesítve a természetes, újrahasznosítható, illetve újrahasznosított anyagokat. Érzékennyé válik az anyag- és energiatakarékos életvitelre és ismeri ezek gyakorlati technikáit. Érti a fenntarthatóság fogalmát.

Pályaorientáció

A tanuló képes megfogalmazni, hogy mi érdekli őt leginkább, és felismeri, hogy érdeklődési körét, motivációját, saját adottságait mely szakmákban tudná hasznosítani. Megfelelő ismeretekkel rendelkezik a továbbtanulással, a választható iskolákkal, életutakkal kapcsolatban. Ismeri az élethosszig tartó tanulás fogalmát. Tud célokat kitűzni és jövőképet felállítani. Van önkritikája, képes különbséget tenni a társas befolyásolás és saját elképzelése között. Érti a tanulás és a karriercél elérésének összefüggéseit.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló történelmi ismeretei alapján felismeri a gazdasági rendszerek változását, viszonylagosságát, hibáit és fejlődését. Ismeri az unió közös fizetési eszközét, belátja, hogy az egyes országok eltérő mértékben és szerepben kapcsolódnak be a világgazdaság folyamatiba. Érzékeli az anyagi és kapcsolati tőke szerepét és értékét saját életében. Érzékeli, hogy mi a fenntartható gazdaság és hogyan valósítható ez meg globális és lokális szinten. Matematikai ismereteit alkalmazza pénzügyekkel kapcsolatos feladatokban. Képes összehasonlítani, hogy különböző országokban milyen életszínvonalon élnek az emberek, és felismer néhány összefüggést az életszínvonal, a globális problémák és a fenntarthatóság kérdései között.

Médiatudatosságra nevelés

A tanuló hatékonyan tud keresni a világhálón, kulcsszavak segítségével, majd képessé válik elektronikus gyűjtőmunkát végezni. Tisztában van a videojátékok használatának helyes mértékével. Egyre inkább tisztában van a közösségi oldalak, valamint a médiatartalmak megosztásának esetleges veszélyeivel. A közösségi oldalakon megjelenő verbális agresszió elhárítására megfelelő kommunikációs stratégiával rendelkezik. Odafigyel arra, hogy magánszférájába ne engedjen be nem kívánatos médiatartalmakat. Kialakulóban van kritikai érzéke a médiatartalmak hitelességét illetően.

A tanulás tanítása

A tanuló megismer olyan alapvető, tanulást segítő technikákat, amelyek segítségével hatékonyabbá teszi az önálló felkészülését, pl. a tanuláshoz szükséges külső (rend, fény, csend) és belső (munkakedv, jutalom, kíváncsiság, elérendő cél) feltételeket. Tud a tanult témák kapcsán tájékozódni a könyvtárban (a gyermekirodalomban, egyszerűbb kézikönyvekben) és a világhálón. Ismer tudásmegosztó és tudásépítő platformokat. Képes gondolatait, megállapításait kifejezni, nyelvtileg szabatosan indokolni. A tanuló

megismeri saját tanulási stílusát, ezzel hatékonyabb információfeldolgozásra képes, tudatában van, mely területeket kell fejlesztenie. Elegendő önismerettel, önértékeléssel, önbizalommal rendelkezik ahhoz, hogy megfelelő teljesítményt nyújtson, de tisztában van vele, hogy ehhez megfelelő fizikai állapotban kell lennie. Ismer olyan módszereket, amelyekkel ezt megteremtheti.

18.3. Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló képes érzéseinek, gondolatainak, véleményének kifejezésére, adott szempont szerint újrafogalmazására, mások véleményének tömör reprodukálására. Képes ismert tartalmú szövegeket biztonságosan elolvasni, értelmező hangos olvasással. Képes hallott és olvasott szöveg lényegének felidézésére, megértésére, értelmezésére. Önállóan olvas nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegeket. Képes a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazására, különböző műfajú és rendeltetésű szóbeli és írásbeli szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárására, értelmezésére és értékelésére. Korosztályának megfelelő módon részt vesz az infokommunikációs társadalom műfajainak megfelelő információszerzésben és információátadásban. Törekszik az olvasható és pontosan értelmezhető írásbeli kommunikációra. Elsajátítja a jegyzetelés alapjait. Képes rövidebb szövegek alkotására különböző szövegtípusokban és műfajokban. Képes rövidebb szövegek összegyűjtésére, rendezésére. Gyakorlott a helyesírási kézikönyvek használatában, törekszik a normakövető helyesírásra. Képes művek önálló befogadására és ennek szöveges interpretálására. Képes egyes nem verbális természetű információk adekvát verbális leírására.

Idegen nyelvi kommunikáció

A tanuló felfedezi, megérti és alkalmazza a nyelvet vezérlő különböző szintű szabályokat, ami tudatosabbá és gyorsabbá teszi a nyelvtanulást. A beszédkézség és a hallott szöveg értése mellett törekszik a célnyelvi olvasásra és írásra is. Felfedezi a nyelvtanulás és a célnyelvi kultúra fontosságát. Próbálkozik önálló nyelvtanulási stratégiák alkalmazásával, és elindul a tudatos nyelvtanulás és az önálló nyelvhasználat útján. Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Képes egyszerű interakcióra, ha a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.

Matematikai kompetencia

A tanuló képes matematikai problémák megoldása során és mindennapi helyzetekben egyszerű modellek alkotására, illetve használatára. A tanuló felismer egyszerű ok-okozati összefüggéseket, logikai kapcsolatokat, és törekszik ezek pontos megfogalmazására. Gyakorlott a mindennapi életben is használt mennyiségek becslésében, a mennyiségek összehasonlításában. A tanuló képes következtetésre épülő problémamegoldás során egyszerű algoritmusok kialakítására, követésére. A tanuló képessé válik konkrét tapasztalatok alapján az általánosításra, matematikai problémák megvitatása esetén is érvek, cáfolatok megfogalmazására, egyes állításainak bizonyítására.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló már képes felismerni a természet működési alapelveit, illetve az egyszerűbb technológiai folyamatokat és azok kapcsolatait. Egyre önállóan használja, illetve

alkalmazza az alapvető tudományos fogalmakat és módszereket problémák megoldása során. Tudása és megfigyelési képességei fejlődésének köszönhetően tanári irányítás mellett, de mind önállóbban hajt végre kísérleteket, megfigyeléseket, amelynek eredményeit értelmezni is tudja. Technikai ismereteit és kompetenciáit kezdetben még irányítással, majd egyre önállóbban alkalmazza az iskolai és iskolán kívüli környezetben. Felismeri az emberi tevékenység környezetre gyakorolt káros hatásait, belátja, hogy erőforrásaink döntően végesek, és ezeket körültekintően, takarékosan kell hasznosítanunk. Nyitottá válik a környezettudatos gondolkodás és cselekvés iránt, képes környezettudatos döntések meghozatalára.

Digitális kompetencia

A tanuló mind motiváltabbá válik az IKT-eszközök használata iránt. Képes alapvető számítógépes alkalmazásokat (szövegszerkesztés, adatkezelés) felhasználni a tanórai és a tanórán kívüli tanulási tevékenységek során, illetve a hétköznapi életben. Egyre nagyobb biztonsággal és mind önállóbban képes felhasználni a számítógép és az internet által biztosított információkat, akár megadott szempontok szerinti gyűjtőmunkában is. A megszerzett információkból irányítással, majd egyre önállóbban képes összeállítani prezentációkat, beszámolókat. Ismeri az elektronikus kommunikáció (e-mail, közösségi portálok) nyújtotta lehetőségeket és használja is ezeket. Felismeri az elektronikus kommunikációban rejlő veszélyeket és törekszik ezek elkerülésére. Látja a valós és a virtuális kapcsolatok közötti különbségeket, kellő óvatossággal kezeli a világhálóról származó tartalmakat és maga is felelősséggel viszonyul a világháló használóihoz.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló nyitott más kultúrák, más népek hagyományainak, szokásainak megismerésére, megérti és elfogadja a kulturális sokszínűséget. Ismeri és helyesen használja az állampolgársághoz kapcsolódó alapvető fogalmakat. Képes együttműködni társaival az iskolai és az iskolán kívüli életben egyaránt, önként vállal feladatokat különböző, általa választott közösségekben. Képes társai számára segítséget nyújtani ismert élethelyzetekhez kapcsolódó problémák megoldásában. Megérti és elfogadja, hogy a közösség tagjai felelősek egymásért, ennek figyelmen kívül hagyása pedig akár súlyos következményekkel is járhat. Képes megfogalmazni véleményét a közösséget érintő kérdésekben, meghallgatja és képes elfogadni mások érvelését. A magyar és az európai kultúra, illetve hagyományok megismerésével kialakul a tanulóban az országhoz, a nemzethez, az EU-hoz és általában az Európához való tartozás tudata.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Ismert élethelyzetekben a tanuló képes mérlegelni, döntéseket hozni és felmérni döntései következményeit. Képes a korának megfelelő élethelyzetekben felismerni a számára kedvező lehetőségeket és élni azokkal. Terveket készít céljai megvalósításához, és – esetenként segítséggel - meg tudja ítélni ezek realitását. Csoportos feladathelyzetekben részt tud venni a végrehajtás megszervezésében, a feladatok megosztásában. Céljai elérésében motivált és kitartó.

Eszztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség

A tanuló képes korának megfelelő, különböző művészeti (zenei, irodalmi, dramatikus, képzőművészeti, fotó- és film-) élmények több szempontú befogadására, élvezetére. Képes szabad asszociációs játékokra, gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezésére különböző művészeti területeken alkalmazott kifejezőeszközök, módszerek, technikák

alkalmazásával. Képes történetek, érzések, élmények feldolgozására különböző dramatikus, zenei, tánc- és mozgástechnikai, továbbá képzőművészeti elemek alkalmazásával. Alakulóban van önálló ízlése, és ez megnyilvánul közvetlen környezete, használati tárgyai kiválasztásában, alakításában is.

A hatékony, önálló tanulás

A tanuló rendelkezik a hatékony tanuláshoz szükséges alapvető készségekkel, azaz tud írni, olvasni, számolni, továbbá nem idegenek számára az IKT-eszközök. A tanuló képes kitartóan tanulni, a figyelmét összpontosítani, törekszik arra, hogy saját tanulását megszervezze. Képes a figyelem és a motiváció folyamatos fenntartására, elég magabiztos az önálló tanuláshoz. A tanulás iránti attitűdje pozitív. A tanuló egyre tudatosabban kezeli a saját tanulási stratégiáit, egyre gyakorlottabb abban, hogy felismerje készségeinek erős és gyenge pontjait, és hogy saját munkáját tárgyilagosan értékelje. Képes arra, hogy szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjen.

19. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, gimnázium, 9–12. évfolyam kerettanterv bevezető

19.1. Célok, feladatok

A középiskola általános célja, hogy érvényesítse a humánus értékeket, közvetítse az egyetemes és nemzeti kultúra alapértékeit, testi és lelki egészségre törekvő, az emberi kapcsolatokban igényes felnőtteket, demokratikus elveket követő állampolgárokat neveljen, akik képesek a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére és az ezekhez alkalmazkodó cselekvésre.

A gimnáziumban az általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés-oktatás folyik. Fejlesztő célú képzési tartalmakkal, problémakezelési módokkal, hatékony tanítási-tanulási módszerekkel készíti fel tanulóit arra, hogy a tudás – az állandó értékek mellett – mindig tartalmaz átalakuló, változó, bővülő elemeket is, így átfogó céljaival összhangban kialakítja a tanulóknál az élethosszig tartó tanulás igényét és az erre való készséget, képességet.

Az életfeltételek kialakítása és a társadalomba való beilleszkedés sokoldalú tájékozódási képességet és tájékozottságot kívánó feladatát a középiskola azzal támogatja, hogy felkészíti tanulóit a társadalmi jelenségek, kapcsolatrendszerek megértésére, alakítására, az alkalmazni képes tudás megszerzéséhez nélkülözhetetlen munka felvállalására. Mindehhez elengedhetetlen a tanulók tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködése az iskolával.

A középiskola feladata, hogy előmozdítsa a tanulás belső motivációinak, önszabályozó mechanizmusainak kialakítását, fejlesztését; a nevelési-oktatási folyamat segítse elő a tanulók előzetes ismereteinek, tudásának, nézeteinek feltárását, adjon módot tudásuk átrendezésére, továbbépítésére, integrálására.

19.2. Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A tanulóban kialakul a kötelességtudat, érti egyéni és közösségi (társadalmi) felelősségének jelentőségét. Felismeri, hogy az egyes törvények és társadalmi egyezségek általában azért érvényesek, mert saját magunk által választott etikai elvek

követésén alapszanak. Megérti és belátja a normakövetés társadalmi jelentőségét és a normaszegés következményeit. Ismer közösségi egyezségeket és normákat, képes egy-egy közösség etikai elveinek felismerésére és a különböző kultúrák etikai elveinek összevetésére. Érti az etikai elvek, a normák és a törvények kapcsolódását. Képes értékkonfliktusok felismerésére, ismer eseteket, példákat értékkonfliktusok kezelésére.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A tanuló képes elhelyezni a magyarság kultúráját európai kontextusban. Megnevez és felismer magyar történelmi személyiségeket, feltalálókat, tudósokat, művészeket, sportolókat, tudatosul benne munkásságuk (egyetemes) jelentősége. Ismeri a magyar, illetve magyar származású Nobel-díjasokat, munkásságuk legkiemelkedőbb eredményeit. Tisztában van nemzeti ünnepeink jelentőségével, kontextusával, hagyományaival. Részt vesz a nemzettel, a hazával való érzelmi azonosulást erősítő tevékenységekben. Ismeri a népi hagyományokon és vallási gyökereken alapuló éves ünnepkört, van tapasztalata ezekhez kötődő szokásokról, ismer ilyen témájú folklór- és műalkotásokat. Képes felidézni népi kultúránk néhány jelentős elemét, jellemzőjét. Értékeli a helytörténeti ismeretek fontosságát, ismeri lakóhelye és iskolája helytörténetének, kulturális és természeti örökségének főbb értékeit. Ismeri a nemzeti kultúrák jelentőségét, tiszteli a különböző népek és kultúrák hagyományait. Tájékozódásukhoz kötve is ismer hungarikumokat. A hagyományos (népi) életmód, szokások megismerésén keresztül értékeli ezek fenntarthatósággal kapcsolatos szerepét. Felismeri az egyetemes emberi örökség és az európai kultúra kiemelkedő eredményeit, az ennek megőrzésén munkálkodó szervezeteket, a nemzetközi összefogás jelentőségét.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló érti az egyén felelősségét a közösség fenntartásában és a normakövetésben. Ismeri alapvető állampolgári jogait és kötelességeit. Ismeri a normaszegések társadalmi jelentőségét, képes az antidemokratikus eljárások, a korrupció és a hatalmi visszaélések veszélyével kapcsolatban érvelni. Ismer a demokratikus jogok fenntartásáért küzdő szervezeteket, és tud példát hozni az ENSZ és az Európai Unió ezzel kapcsolatos tevékenységére. Gyakorolja jogait és kötelességeit szűkebb környezetében, ismeri és tiszteli szűkebb közösségei tagjait, törekszik a jó együttműködésre az együttélésben. Képes a helyi közösségekkel való együttműködésre, ismeri a civil szervezetek működési formáit és lehetőségeit. Érzékennyé válik a helyi közösségek problémái iránt, és ismeri beavatkozási lehetőségeit ezek megoldáskeresési folyamataiba. Tisztában van a civil társadalmi aktivitás értékével, jelentőségével.

Önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése

A tanuló képes különbséget tenni az ideális és a reális énkép között és tisztában van azzal, hogyan befolyásolhatja a társas környezet az önmagáról alkotott képet. Tudatosítja, hogy az önismeret természetes szükségleteink közé tartozik, és próbál ismeretet szerezni arról, milyen eszközök állnak rendelkezésünkre, hogy megismerjük, megmagyarázzuk önmagunkat. A tanuló tisztában van azzal, hogyan aknázhatja ki saját erőforrásait a mindennapi életben, és hogyan létesíthet, tarthat fenn kiegyensúlyozott társas kapcsolatokat. Rendelkezik a harmonikus (társas) kapcsolatok kialakításához megfelelő ismeretekkel, készségekkel, empátiával; ez jellemzi a tőle különböző embertársaival való kapcsolatát is. Érti az egyén felelősségét a közösség fenntartásában és a normakövetésben.

A családi életre nevelés

A tanuló tisztában van azzal, hogy az ember magatartását szocializációja, társas környezete hogyan befolyásolja. Tudatosan készül az örömteli, felelősségteljes párkapcsolatra, a családi életre. Jártas a munkaeszközök célszerű, gazdaságos használatában, kialakítja egyéni, eredményes munkamódszereit. Megismeri a háztartásban, közvetlen környezetében alkalmazott, felhasznált anyagokat (különös tekintettel az egészségkárosító anyagokra). Képes önálló életvitelét, önmaga ellátását megszervezni. Képes szükségletei tudatos rendszerezésére, rangsorolására, megismeri a takarékoság-takarékoskodás alapvető technikáit. Ismeri a családtervezési módszerek alkalmazásának módját, ezek előnyeit és kockázatait, tud ezzel kapcsolatban információkat keresni és azokat döntéseiben felhasználni. Tud információkat szerezni a szexuális problémákkal kapcsolatban, ugyanakkor képes felismerni egyes információforrások veszélyeit. Tudja, hová fordulhat krízishelyzetekben. Képes tájékozódni a gyermekszülést és az örökbefogadást érintő kérdésekről. Érti a családnak a társadalomban betöltött szerepét. Érti a családtagok felelősségét a család egységének megtartásában, belátja a szerepek és feladatok megosztásának módjait, jelentőségét. A tanuló értelmezi a szülői és gyermeki felelősség fogalmát, tiszteli a különböző generációk tagjait.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló tudja, hogy környezetünk is hatással van testi és lelki egészségünkre, ezért igényévé válik környezetének tisztán tartása, szépítése és a személyes higiéné. Képes egészséges étrend összeállítására, ismeri a mennyiségi és minőségi éhezés, valamint az elhízás kockázatait. Tájékozott az e témakörben meglévő elemi lakossági szolgáltatásokról, azok használatáról. Ismeri a kultúra szerepét a lelki egészség megőrzésében. Képes stresszoldó módszereket alkalmazni, választani. Tudatában van annak, hogy életvitelét számos minta alapján, saját döntéseinek sorozataként alakítja ki, és hogy ez a folyamat hatással van testi és lelki egészségére. Ismeri az egészségre káros, szenvedélybetegségek kialakulásához vezető élvezeti szerek használatának kockázatait, tudatosan tartózkodik ezektől. Ismeri a rizikófaktor fogalmát, képes értelmezni erre vonatkozó információkat. Tudja, milyen szakemberek segítenek testi és lelki egészségünk megőrzésében és helyreállításában. Tud a gyász szakaszairól és az ilyenkor alkalmazható segítő technikákról, ismeri a hospice-szolgáltatás fogalmát. Képes értelmezni a gyógyszerekhez tartozó betegtájékoztatót. Ismeri az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés módját, képes tájékozódni a betegjogokról és az orvosválasztás lehetőségeiről. Tisztában van a védőoltások szerepével, ismeri ezek alapvető hatásmechanizmusát, tud példákat sorolni védőoltásokra.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A tanuló felismeri, ha környezetében, szűkebb vagy tágabb környezetében egyes emberek vagy csoportok segítségre szorulnak. Az adott helyzethez és lehetőségeihez mérten kötelességének érzi a segítségnyújtást és próbálja ebbe társait is bevonni. Egyes helyzetekben képes felelősséget vállalni másokért (társaiért, a környezetében élő rászorultakért), és vállalásaiért helyt is áll. Felismeri, hogy a beteg, sérült, fogyatékkal élő embereken egyes helyzetekben kötelessége segíteni. Tisztában van az önkéntesség értékével, jelentőségével, formáival.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanuló érti a fenntarthatóság, illetve a fenntartható fejlődés különbözőségeit, képes az ezzel kapcsolatos különböző szakpolitikák, törekvések és folyamatok egyes hatásainak megértésére. Konkrét példákon keresztül érti, hogyan függ össze a fenntarthatóság

három vetülete (a gazdaságossági, a környezeti és a szociális fenntarthatóság) globális problémákkal. Érti, hogyan vezetett az emberiség tevékenysége környezeti problémák kialakulásához, érti ezek kockázatát, és látja ezzel kapcsolatos felelősségét. Képes fokozatosan megérteni és értelmezni egyes globális problémák és a lokális cselekvések, valamint az egyéni életvitel közötti összefüggéseket. A tanulóban felelősség ébred abban, hogy saját életvitelével legyen tekintettel a fenntarthatóság kritériumaira. Érti a hagyományok szerepét a harmonikus és fenntartható életvitel megalapozásában. Képes a fenntarthatósággal kapcsolatban információkat keresni és értelmezni. Ismeri egyes hazai és nemzetközi szervezetek, intézmények fenntarthatósággal kapcsolatos munkáját.

Pályaorientáció

Tudatosul a tanulóban, hogy élete során többször pályamódosításra kerülhet sor, ezért is van jelentősége a folyamatos tanulásnak, önképzésnek. Reális ismeretekkel rendelkezik saját képességeiről, adottságairól tervezett szakmájával, hivatásával összefüggésben, továbbá munkaerő-piaci lehetőségeiről, munkavállalói szerepéről. Tisztában van azzal, milyen személyes tulajdonságokkal, ismeretekkel, gyakorlatokkal és képességekkel rendelkezik. Képes önéletrajzot készíteni, vagyis képes írásban összegezni céljait, képességeit, végzettségét, felkészültségét és mindazt, amit az alkalmazónak egy konkrét állással kapcsolatban nyújtani tud.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló rendelkezik ismeretekkel az euroövezetről, a valutaforgalomról, a tőzsdeindexről, a GDP-ről és ezek hatásairól az ő személyes életében. Törekszik arra, hogy a fejlődési, megélhetési, biztonsági, önérvényesítési, társas szükségleteit minél magasabb szinten, tartalmasabb életvitelben elégítse ki. Felismeri, hogy az egyén életútját a külső tényezők, hatások is nagymértékben befolyásolják, alakítják, melyek végig jelen vannak az emberi élet során. Érti a gazdasági folyamatok összefüggéseit különböző globális problémákkal is. Képes információkat keresni és értelmezni különböző egyéni pénzügyi döntésekkel (pl. befektetések, hitelek) kapcsolatban. Kellő ismerettel rendelkezik ahhoz, hogy számlát nyisson, és azt használja.

Médiatudatosságra nevelés

A tanuló tudatosan választ a tanulását, művelődését és szórakozását segítő médiumok között. Képes a média által alkalmazott figyelemfelkeltő eszközöket, képi és hangzó kifejezőeszközöket értelmezni, médiatartalmakat használni, megfelelő kommunikációs stratégiával rendelkezik a nem kívánatos tartalmak elhárítására.

A tanulás tanítása

A tanuló megtanul jegyzetelni, rendszeresen használja az önálló, áttekinthető, lényegkiemelő jegyzetelési technikát hallott vagy olvasott szöveg alapján. Tisztában van azzal, hogy a jegyzetelés alkotás, hogy a gondolkodás által a meglévő ismeretekből egy új gondolatot hozhat létre. Képes saját tanulási stílusának, erősségeinek és gyengeségeinek megfelelő tanulási stratégiák kialakításával önálló tanulásra. A tanuló ismeri az időmenedzsment jelentőségét, alkalmaz ezt segítő technikákat. Képes a különböző információkat különböző formában feldolgozni és rendszerezni, használ tudásmegosztó és tudásépítő platformokat. A tanulás folyamatában gyakorolja a szóbeli, az írásbeli és a képi kifejezés különböző formáit. A tanuló tud különböző természeti és társadalmi jelenségeket megkülönböztetni, összehasonlítani; alkalmazza a különböző tantárgyakban szerzett ismereteit ezek értelmezésében.

19.3. Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló hétköznapi kommunikációs helyzetekben alkalmazza a különféle beszédműfajok kommunikációs technikáit. Beszélgetés, vita során képes mások álláspontjának értelmezésére, saját véleménye megvédésére vagy korrekciójára. Önállóan olvas és megért nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegeket. Képes különböző műfajú és rendeltetésű szóbeli és írásbeli szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárására, értelmezésére és értékelésére. Kritikus és kreatív módon vesz részt az infokommunikációs társadalom műfajainak megfelelő információszerzésben és információátadásban. Felismeri és tudja értelmezni a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített üzenetrétegeket. Képes szövegalkotásra a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén a papíralapú és az elektronikus műfajokban. Törekszik a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek alkotására. Képes a normakövető helyesírásra, képes az önálló kézikönyvhasználatra. Képes az anyanyelvhez és az idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetésére az általános nyelvészeti ismereteinek felhasználásával. Képes nem verbális természetű információk adekvát verbális leírására, értelmezésére.

Idegen nyelvi kommunikáció

A tanuló képes tudatos nyelvtanulóként tanulni a nyelvet, és törekszik a célnyelvi kultúra megismerésére. Képes nyelvtudását önállóan fenntartani és fejleszteni, képes az idegen nyelvet saját céljaira is felhasználni utazásai, tanulmányai során. Törekszik arra, hogy egy második idegen nyelven is képes legyen az alapszintű kommunikációra, így teljesíti a többnyelvűség igényét. Valós élethelyzetekben is tudja használni a nyelvet a produktív készségek (írás és beszéd) alkalmazásával is. Megérti a fontosabb információkat a világos, mindennapi szövegekben. Önállóan elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, összefüggő szöveget tud alkotni ismert vagy az érdeklődési körébe tartozó témában. Le tudja írni az élményeit, a különböző eseményeket, az érzéseit, reményeit és törekvéseit, továbbá röviden meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.

Matematikai kompetencia

A tanuló követni és értékelni tudja az érvek láncolatát, matematikai úton képes indokolni az eredményeket. Kialakul az absztrakciós, analízáló és szintetizáló képessége. Megérti a matematikai bizonyítást, képes a matematikai szakkifejezéseket szabatosan használni, biztonsággal alkalmazza a megfelelő segédeszközöket. Képes megérteni egyes természeti és társadalmi-gazdasági folyamatokra alkalmazott matematikai modelleket, és ezt tudja alkalmazni a jelenségek megértésében, a problémák megoldásában a mindennapi élet különböző területein is. Felismeri a matematikai műveltség szerepét és fontosságát a valós tények feltárásában, más tudományokban és a mindennapi gyakorlatban is.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló ismeretei birtokában megérti a természettudományos-technikai eredmények alkalmazásának szerepét a társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek formálódásában. A technikai fejlődés fontosságának felismerése mellett belátja az alkalmazott technikák és technológiák előnyeit, korlátait és kockázatait. Bővülő ismeretei segítségével, illetve a megfelelő módszerek, algoritmusok kiválasztásával és alkalmazásával képes leírni és magyarázni a természet jelenségeit és folyamatait, felismeri a folyamatok közötti összefüggéseket. Természettudományos tanulmányai

végére a tanuló képessé válik arra is, hogy bizonyos feltételek mellett megfogalmazza a természeti-környezeti folyamatok várható kimenetelét. Képes meghatározott szempontoknak megfelelően megtervezni és végrehajtani megfigyeléseket, kísérleteket, és azok eredményeiből reális és helyes következtetéseket levonni. Képes mozgósítani és alkalmazni természettudományos és műszaki műveltségét a tanulásban és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Belátja a fenntarthatóságot középpontba állító környezeti szemlélet fontosságát, képes és akar is cselekedni ennek megvalósulása érdekében. Egyre jobban megérti a lokális folyamatok és döntések egyes regionális és globális következményeit.

Digitális kompetencia

A gimnáziumban a tanuló képes a számítógép nyújtotta lehetőségek (pl. szövegszerkesztés, táblázatkezelés, prezentációkészítés) igényes, esztétikus, önálló alkalmazására a tanulásban és a mindennapi életben. Nyitott és motivált az IKT nyújtotta lehetőségek kihasználásában. Gyakorlotta kapcsolódik be az információmegosztásba, képes részt venni az érdeklődési körének megfelelő együttműködő hálózatokban a tanulás, a művészetek és a kutatás terén. Felismeri és ki is használja az IKT nyújtotta lehetőségeket a kreativitást és innovációt igénylő feladatok, problémák megoldásában. Kialakul a tanulóban az IKT alkalmazásához kapcsolódó helyes magatartás, elfogadja és betartja a kommunikáció és az információfelhasználás etikai elveit. Felismeri az IKT interaktív használatához kapcsolódó veszélyeket, tudatosan törekszik ezek mérséklésére. Ismeri a szerzői jogból és a szoftvertulajdonjogból a felhasználókra vonatkozó jogi elveket, figyelembe veszi ezeket a digitális tartalmak felhasználása során.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló nyitott a személyek és kultúrák közötti párbeszédre. Él a véleménynyilvánítás lehetőségével a közösségét, a társadalmat érintő kérdésekben. Képes érveit megfogalmazni és vitahelyzetben is kulturáltan kifejezni, meghallgatni és elfogadni mások véleményét. Figyelembe veszi és megérti a különböző nézőpontokat, tárgyalópartnereiben bizalmat kelt, és empátiával fordul feléjük. Képes helyes döntéseket hozni, illetve segítséget elfogadni konfliktushelyzetekben. Képes a stressz és a frusztráció megfelelő kezelésére. Tudatosan készül a munka világához kapcsolódó döntéshelyzetek megismerésére. Igyekszik a társadalmi folyamatokról, struktúrákról és a demokráciáról kialakult tudását felhasználva aktívan részt venni az őt érintő közügyekben. Nyitott és érdeklődő a helyi és a tágabb közösségeket érintő problémák iránt, képes a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzésére. Pozitív attitűdje alakul ki az emberi jogok teljes körű tisztelete, ideértve az egyenlőség, a demokrácia, a vallási és etnikai sokszínűség tiszteletben tartása iránt, törekszik a személyes előítéletek leküzdésére, képes a kompromisszumra. Kialakul a reális alapokon és ismereteken nyugvó nemzeti identitástudata, a hazához, illetve az Európához való kötődése.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia Innen folyt.

A tanuló képes csoportos munkavégzésben részt venni, a közös feladatok, az iskolai élethez kapcsolódó problémák megoldása során képes a munka megtervezésére és irányítására, társai vezetésére. Együttműködik társaival, igényli és képes a feladatmegoldást segítő információk megosztására. Vannak elképzelései az egyén társadalmi-gazdasági feladataival, boldogulásával kapcsolatban. Nyitott a gazdaság működéséhez, az egyén gazdasági szerepéhez (pl. vállalkozás) kapcsolódó témák iránt,

egyre realisabb elképzelései vannak saját jövőjét illetően. A pénz, a gazdaság, a vállalkozások világához kapcsolódó témákról szóló vitákban képes ismereteit felhasználva érvelni. Nyitott és érdeklődő a mindennapi életét érintő pénzügyi és jogi kérdések iránt. Mind realisabban méri fel tevékenysége kockázatait, adott esetben képes ezek vállalására. Problémamegoldó tevékenységét egyre inkább a függetlenség, a kreativitás és az innováció jellemzi.

Eszztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A tanuló felismeri, hogy a művészetek érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a tapasztalatszerzés forrásai. Tudatosul benne a helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség jelentősége. Megérti az európai országok, nemzetek és a kisebbségek kulturális sokféleségét, valamint az esztétikum mindennapokban betöltött szerepét. Nyitott műalkotások befogadására, képes a koncertélmények, színházi előadások, filmek és képzőművészeti események önálló feldolgozására, életkorának megfelelő szintű értelmezésére, ennek során a művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontokat azonosítani, többféle értelmezési kontextusban elhelyezni. A tanuló képes képi, plasztikai, zenei és dramatikus megjelenítésre. Képes makettek, modellek konstruálására, belső terek különböző funkciókra történő önálló átrendezésére. Hajlandó kísérletezni új technikákkal, módszerekkel és anyagokkal.

A hatékony, önálló tanulás

A tanuló rendelkezik a hatékony tanuláshoz szükséges alapvető készségekkel, azaz eszközhasználat szintjén tud írni, olvasni, számolni, továbbá a tanulási folyamatban sokoldalúan tudja használni az IKT-eszközöket. Képes kitartóan tanulni, a figyelmét összpontosítani, képes saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is. Képes a figyelem és a motiváció folyamatos fenntartására, elég magabiztos az önálló tanuláshoz. A tanulás iránti attitűdje pozitív, ismeri és érti saját tanulási stratégiáit, felismeri szükségleteit és lehetőségeit, készségeinek erős és gyenge pontjait, valamint képes megtalálni a számára elérhető oktatási és képzési lehetőségeket, útmutatásokat, támogatásokat. Képes arra, hogy saját munkáját tárgyilagosan értékelje, és szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjen.

20. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, szakközépiskola, 9.-12. évfolyam, közismereti képzés kerettanterv bevezető

20.1.Célok, feladatok

A középiskola általános célja, hogy érvényesítse a humánus értékeket, közvetítse az egyetemes és nemzeti kultúra alapértékeit, testi és lelki egészségre törekvő, az emberi kapcsolatokban igényes felnőtteket, demokratikus elveket követő állampolgárokat neveljen, akik képesek a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére és az ezekhez alkalmazkodó cselekvésre.

A szakközépiskolának szakmai érettségi végzettséget adó érettségire, szakirányú felsőfokú iskolai továbbtanulásra, szakirányú munkába állásra felkészítő, valamint általános műveltséget megalapozó négy középiskolai évfolyama van, ahol az ágazathoz

tartozó, érettségihez kötött szakképesítések közös elemeinek tartalmát magában foglaló szakmai elméleti és gyakorlati oktatás is folyik az egységes kerettanterv szerinti közismereti képzés mellett. A szakközépiskolában folyó nevelés, a képességek fejlesztése, a közismereti oktatás és a szakmai előkészítő oktatás szerves egységet alkot.

Az életfeltételek kialakítása és a társadalomba való beilleszkedés sokoldalú tájékozódási képességet és tájékozottságot kívánó feladatát a középiskola azzal támogatja, hogy felkészíti tanulóit a társadalmi jelenségek, kapcsolatrendszerek megértésére, alakítására, az alkalmazni képes tudás megszerzéséhez nélkülözhetetlen munka felvállalására. Mindehhez nélkülözhetetlen a tanulók tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködése az iskolával.

A középiskola feladata, hogy előmozdítsa a tanulás belső motivációinak, önszabályozó mechanizmusainak kialakítását, fejlesztését; a nevelési-oktatási folyamat segítse elő a tanulók előzetes ismereteinek, tudásának, nézeteinek feltárását, adjon módot tudásuk átrendezésére, továbbépítésére, integrálására.

20.2.Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A tanulóban kialakul a kötelességtudat, érti egyéni és közösségi (társadalmi) felelősségének jelentőségét. Felismeri, hogy az egyes törvények és társadalmi egyezségek általában azért érvényesek, mert saját magunk által választott etikai elvek követésén alapszanak. Megérti és belátja a normakövetés társadalmi jelentőségét és a normaszegés következményeit. Ismer közösségi egyezségeket és normákat, képes egy-egy közösség etikai elveinek felismerésére és a különböző kultúrák etikai elveinek összevetésére. Érti az etikai elvek, a normák és a törvények kapcsolódását. Képes értékkonfliktusok felismerésére, ismer eseteket, példákat értékkonfliktusok kezelésére.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Megnevez és felismer magyar történelmi személyiségeket, feltalálókat, tudósokat, művészeket, sportolókat, tudatosul benne munkásságuk (egyetemes) jelentősége. Ismeri a szakmája fejlődésével kapcsolatos fontosabb magyar találmányokat, a szakmájában ismert kiemelkedő magyar személyiségeket. Tisztában van nemzeti ünnepeink jelentőségével, kontextusával, hagyományaival. Részt vesz a nemzettel, a hazával való érzelmi azonosulást erősítő tevékenységekben. Ismeri a népi hagyományokon és vallási gyökereken alapuló éves ünnepkört, van tapasztalata ezekhez kötődő szokásokról. Ismeri lakóhelye és iskolája környékének természeti és kulturális örökségét, tisztában van a helytörténeti események főbb állomásaival. Ismer az UNESCO kulturális örökség kincséhez és a magyar örökséghez tartozó kiemelkedő jelentőségű hazai természeti és kulturális értékeket. Tájékozódásukhoz kötvé is ismer hungarikumokat. A hagyományos (népi) életmód, szokások megismerésén keresztül értékeli ezek fenntarthatósággal kapcsolatos szerepét. Ismeri a nemzeti kultúrák jelentőségét, tiszteli a különböző népek és kultúrák hagyományait.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló érti az egyén felelősségét a közösség fenntartásában és a normakövetésben. Ismeri alapvető állampolgári jogait és kötelességeit. Ismeri a normaszegések társadalmi jelentőségét, képes az antidemokratikus eljárások, a korrupció és a hatalmi visszaélések

veszélyével kapcsolatban érvelni. Ismer a demokratikus jogok fenntartásáért küzdő szervezeteket, és tud példát hozni az ENSZ és az Európai Unió ezzel kapcsolatos tevékenységére. Gyakorolja jogait és kötelességeit szűkebb környezetében, ismeri és tiszteli szűkebb közösségei tagjait, törekszik a jó együttműködésre az együttélésben. Képes a helyi közösségekkel való együttműködésre, ismeri a civil szervezetek működési formáit és lehetőségeit.

Önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése

A tanulóban tudatosul, hogy számos olyan mindennapi élethelyzet van, ahol az ember személyisége alapvető befolyással bír céljai elérésére, a társas kapcsolatainak alakítására, feladatai elvégzésére. Tisztában van a társas kapcsolatok építésének lényegével, és az emberi együttműködés lehetőségeivel. Rendelkezik a harmonikus (társas) kapcsolatok kialakításához megfelelő ismeretekkel, készségekkel, empátiával; ez jellemzi a tőle különböző embertársaival való kapcsolatát is. Tud különbséget tenni az ideális és a reális énkép között és tisztában van azzal, hogyan befolyásolhatja a társas környezet az önmagáról alkotott képet. Felismeri a normakövetés szerepét, fontosságát.

A családi életre nevelés

A tanuló tudatosan készül az örömteli, felelősségteljes párkapcsolatra, a családi életre. Jártas a munkaeszközök célszerű, gazdaságos használatában, kialakítja egyéni, eredményes munkamódszereit. Megismeri a háztartásban, közvetlen környezetében alkalmazott, felhasznált anyagokat (különös tekintettel az egészségkárosító anyagokra). Képes önálló életvitelét, önmaga ellátását megszervezni. Képes szükségletei tudatos rendszerezésére, rangsorolására, megismeri a takarékoság-takarékoskodás alapvető technikáit. Ismeri a családtervezési módszerek alkalmazásának módját, ezek előnyeit és kockázatait, tud ezzel kapcsolatban információkat keresni és azokat döntéseiben felhasználni. Tud információkat szerezni a szexuális problémákkal kapcsolatban, ugyanakkor képes felismerni egyes információforrások veszélyeit. Tudja, hová fordulhat krízishelyzetekben. Képes tájékozódni a gyermekszülést és az örökbefogadást érintő kérdésekről. Érti a családnak a társadalomban betöltött szerepét. Érti a családtagok felelősségét a család egységének megtartásában, belátja a szerepek és feladatok megosztásának módjait, jelentőségét. Értelmezi a szülői és gyermeki felelősség fogalmát, tiszteli a különböző generációk tagjait.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló tudja, hogy környezetünk is hatással van testi és lelki egészségünkre, ezért igényévé válik környezetének tisztán tartása, szépítése és a személyes higiéné. Képes egészséges étrend összeállítására, ismeri a mennyiségi és minőségi éhezés, valamint az elhízás kockázatait. Tájékozott az e témakörben meglévő elemi lakossági szolgáltatásokról, azok használatáról. Ismeri a kultúra szerepét a lelki egészség megőrzésében. Képes stresszoldó módszereket alkalmazni, választani. Tudatában van annak, hogy életvitelét számos minta alapján, saját döntéseinek sorozataként alakítja ki, és hogy ez a folyamat hatással van testi és lelki egészségére. Ismeri az egészségre káros, szenvedélybetegségek kialakulásához vezető élvezeti szerek használatának kockázatait, tudatosan tartózkodik ezektől. Ismeri a rizikófaktor fogalmát, képes értelmezni erre vonatkozó információkat. Tudja, milyen szakemberek segítenek testi és lelki egészségünk megőrzésében és helyreállításában. Tud a gyász szakaszairól és az ilyenkor alkalmazható segítő technikákról, ismeri a hospice-szolgáltatás fogalmát. Képes értelmezni a gyógyszerekhez tartozó betegtájékoztatót. Ismeri az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés módját, képes tájékozódni a betegjogokról és az

orvosválasztás lehetőségeiről. Tisztában van a védőoltások szerepével, ismeri ezek alapvető hatásmechanizmusát, tud példákat sorolni védőoltásokra.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A tanuló felismeri, ha szűkebb vagy tágabb környezetében egyes emberek vagy csoportok segítségre szorulnak. Az adott helyzethez és lehetőségeihez mérten kötelességének érzi a segítségnyújtást és próbálja ebbe társait is bevonni. Egyes helyzetekben képes felelősséget vállalni másokért (társaiért, a környezetében élő rászorultakért), és vállalásaiért helyt is áll. Felismeri, hogy a beteg, sérült, fogyatékkal élő embereken egyes helyzetekben kötelessége segíteni. Tisztában van az önkéntesség értékével, jelentőségével, formáival.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanuló érti a fenntarthatóság, illetve a fenntartható fejlődés különbözőségeit. Konkrét példákon keresztül érti, hogyan függ össze a fenntarthatóság három vetülete (a gazdaságossági, a környezeti és a szociális fenntarthatóság) globális problémákkal. Belátja, hogyan vezetett az emberiség tevékenysége környezeti problémák kialakulásához, érti ezek kockázatát és látja ezzel kapcsolatos felelősségét. Képes fokozatosan megérteni és értelmezni egyes globális problémák és a lokális cselekvések, valamint az egyéni életvitel közötti összefüggéseket. A tanulóban felelősség ébred abban, hogy saját életvitelével legyen tekintettel a fenntarthatóság kritériumaira. Képes a fenntarthatósággal kapcsolatban információkat keresni és értelmezni. Érti a nemzetközi összefogás jelentőségét a fenntarthatósággal kapcsolatban.

Pályaorientáció

Tudatosul a tanulóban, hogy élete során többször pályamódosításra kerülhet sor, ezért is van jelentősége a folyamatos tanulásnak, önképzésnek. Megfelelő ismeretekkel rendelkezik tervezett szakmájával, hivatásával kapcsolatban, munkaerő-piaci lehetőségeiről, munkavállalói szerepéről. Felkészült az álláskeresésre, tisztában van azzal, milyen személyes tulajdonságokkal, ismeretekkel, gyakorlatokkal és képességekkel rendelkezik. Érti, hogy ezek közül melyek piacképesek, és melyek állnak kapcsolatban az általa kitűzött céllal, illetve, hogy a munkáltató érdeklődését melyek keltik fel igazán. Képes önéletrajzot készíteni, vagyis képes írásban összegezni céljait, képességeit, végzettségét, felkészültségét és mindazt, amit az alkalmazónak egy konkrét állással kapcsolatban nyújtani tud.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló rendelkezik ismeretekkel az Euro-övezetről, a valutaforgalomról, a tőzsdeindexről, a GDP-ről és ezek hatásairól az ő személyes életében. Törekszik arra, hogy a fejlődési, megélhetési, biztonsági, önérvényesítési, társas szükségleteit minél magasabb szinten, tartalmasabb életvitelben elégítse ki. Érzékeli az anyagi és a kapcsolati tőke értékét és szerepét a társadalomban. Képes eligazodni pénzügyi és közgazdasági fogalmak között. Képes információkat keresni és értelmezni különböző egyéni pénzügyi döntésekkel (pl. befektetések, hitelek) kapcsolatban. Kellő ismerettel rendelkezik ahhoz, hogy számlát nyisson és azt használja,

Médiatudatosságra nevelés

A tanuló tudatosan választ a tanulását, művelődését és szórakozását segítő médiumok között. Képes a média által alkalmazott figyelemfelkeltő eszközöket, képi és hangzó

kifejezőeszközöket értelmezni, médiatartalmakat használni, megfelelő kommunikációs stratégiával rendelkezik a nem kívánatos tartalmak elhárítására.

A tanulás tanítása

A tanuló megtanul jegyzetelni, képes kiemelni a lényeget a hallott vagy az olvasott szövegből. Képes saját tanulási stílusának, erősségeinek és gyengeségeinek megfelelő tanulási stratégiák kialakításával önálló tanulásra. A tanuló ismeri az időmenedzsment jelentőségét, alkalmaz ezt segítő technikákat. Képes a különböző információkat különböző formában feldolgozni és rendszerezni, használ tudásmegosztó és tudásépítő platformokat. A tanulás folyamatában gyakorolja a szóbeli, az írásbeli és a képi kifejezés különböző formáit. Tud különböző természeti és társadalmi jelenségeket megkülönböztetni, összehasonlítani; alkalmazza a különböző tantárgyakban szerzett ismereteit ezek értelmezésében.

20.3.Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló alkalmazza hétköznapi kommunikációs helyzetekben a különféle beszédműfajok kommunikációs technikáit. Beszélgetés, vita során képes mások álláspontjának értelmezésére, saját véleménye megosztására, megvédésére vagy korrekciójára. Önállóan olvas és megért nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegeket. Képes különböző műfajú és rendeltetésű szóbeli és írásbeli szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére. Szabatosan használja a választott szakmacsoport tanult szakszókincsét. Kritikus és kreatív módon vesz részt az infokommunikációs társadalom műfajainak megfelelő információszerzésben és információátadásban. Képes szövegalkotásra a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén a papíralapú és az elektronikus műfajokban. Törekszik a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek alkotására. Törekszik a normakövető helyesírássra, képes az önálló kézikönyv-használatra. Képes nem verbális természetű információk adekvát verbális leírására, értelmezésére.

Idegen nyelvi kommunikáció

A tanuló képes tudatos nyelvtanulóként tanulni a nyelvet. Képes nyelvtudását önállóan fenntartani és fejleszteni. Képes az idegen nyelvet saját céljaira is felhasználni utazásai, tanulmányai során. Megérti a fontosabb információkat a világos, mindennapi szövegekben. Önállóan elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, összefüggő szöveget tud alkotni ismert vagy az érdeklődési körébe tartozó témában. Le tudja írni az élményeit, a különböző eseményeket, az érzéseit, reményeit és törekvéseit, továbbá röviden meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.

Matematikai kompetencia

A tanuló követni és értékelni tudja az érvek láncolatát, matematikai úton képes indokolni az eredményeket. Kialakul az absztrakciós, analízáló és szintetizáló képessége. Megérti a matematikai bizonyítást, képes a matematikai szakkifejezéseket szabatosan használni, biztonsággal alkalmazza a megfelelő segédeszközöket. Képes megérteni egyes természeti és társadalmi-gazdasági folyamatokra alkalmazott matematikai modelleket, és ezt tudja alkalmazni a jelenségek megértésében, a

problémák megoldásában a mindennapi élet különböző területein is. Felismeri a matematikai műveltség szerepét és fontosságát a valós tények feltárásában, más tudományokban és a mindennapi gyakorlatban is.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló ismereteinek segítségével, a megfelelő módszerek felhasználásával képes leírni és magyarázni a természet jelenségeit és folyamatait. A technikai fejlődés fontosságának felismerése mellett belátja az alkalmazott technikák és technológiák előnyeit, korlátait és kockázatait. Képes meghatározott szempontoknak megfelelően megtervezni és végrehajtani megfigyeléseket, kísérleteket, és azok eredményeiből reális és helyes következtetéseket levonni. A tanuló képes mozgósítani és alkalmazni természettudományos és műszaki műveltségét a tanulásban a választott szakma elsajátítása során és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldásában. Belátja a fenntarthatóságot középpontba állító környezeti szemlélet fontosságát, képes és akar cselekedni ennek megvalósulása érdekében. Egyre jobban megérti a lokális folyamatok és döntések egyes regionális és globális következményeit.

Digitális kompetencia

A szakközépiskolában a tanuló képes a számítógép nyújtotta lehetőségek (pl. szövegszerkesztés, táblázatkezelés, prezentációkészítés) igényes, esztétikus, önálló alkalmazására a tanulásban és a mindennapi életben. Nyitott és motivált az IKT nyújtotta lehetőségek kihasználásában. Gyakorlattan kapcsolódik be az információmegosztásba, képes részt venni az érdeklődési körének, választott szakterületének megfelelő együttműködő hálózatokban. Felismeri és ki is használja az IKT nyújtotta lehetőségeket a kreativitást és innovációt igénylő feladatok, problémák megoldásában saját szakterületéhez kapcsolódóan. A tanulóban kialakul az IKT alkalmazásához kapcsolódó helyes magtartás, elfogadja a kommunikáció és az információfelhasználás etikai elveit. Felismeri az IKT interaktív használatához kapcsolódó veszélyeket, tudatosan törekszik ezek mérséklésére. Ismeri a szerzői jogból és a szoftvertulajdonjogból a felhasználókra vonatkozó jogi elveket, figyelembe veszi ezeket a digitális tartalmak felhasználása során.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló nyitott a személyek és kultúrák közötti párbeszédre. Él a véleménynyilvánítás lehetőségével a közösséget, a társadalmat érintő kérdésekben. Képes érveit megfogalmazni és vitahelyzetben is kulturáltan kifejezni, meghallgatni és elfogadni mások véleményét. Figyelembe veszi és megérti a különböző nézőpontokat, tárgyalópartnereiben bizalmat kelt, és empátiával fordul feléjük. Képes helyes döntéseket hozni, illetve segítséget elfogadni konfliktushelyzetekben. Képes a stressz és a frusztráció megfelelő kezelésére. Tudatosan készül a munka világához kapcsolódó döntéshelyzetek megismerésére. Igyekszik a társadalmi folyamatokról, struktúrákról és a demokráciáról kialakult tudását felhasználva aktívan részt venni az őt érintő ügyekben. Nyitott és érdeklődő a helyi és a tágabb közösségeket érintő problémák iránt, képes a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzésére. Pozitív attitűdje alakul ki az emberi jogok teljes körű tisztelete, ideértve az egyenlőség, a demokrácia, a vallási és etnikai sokszínűség tiszteletben tartása iránt, törekszik a személyes előítéletek leküzdésére, képes a kompromisszumra. Kialakul a reális alapokon és ismereteken nyugvó nemzeti identitástudata, a hazához, illetve az Európához való kötődése.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

A tanuló képes csoportos munkavégzésben részt venni, a közös feladatok, az iskolai élethez kapcsolódó problémák megoldása során képes a munka megtervezésére és irányítására, társai vezetésére. Együttműködik társaival, igényli és képes a feladatmegoldást segítő információk megosztására. Vannak elképzelései az egyén társadalmi-gazdasági feladataival, boldogulásával kapcsolatban. Nyitott a gazdaság működéséhez, az egyén gazdasági szerepéhez (pl. vállalkozás) kapcsolódó témák iránt, egyre realisabb elképzelései vannak saját jövőjét illetően. Érdeklődik a választott szakterületéhez kapcsolódó gazdasági kérdések iránt, és képes ezzel kapcsolatos elképzeléseket megfogalmazni. A pénz, a gazdaság, a vállalkozások világához kapcsolódó témákról szóló vitákban képes ismereteit felhasználva érvelni. Nyitott és érdeklődő a mindennapi életét és választott szakterületét érintő pénzügyi és jogi kérdések iránt. Mind realisabban méri fel tevékenysége kockázatait, adott esetben képes ezek vállalására. Problémamegoldó tevékenységét egyre inkább a függetlenség, a kreativitás és az innováció jellemzi.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A tanuló felismeri, hogy a művészetek érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a tapasztalatszerzés forrásai. Tudatosul benne a helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség jelentősége. Megérti az európai országok, nemzetek és a kisebbségek kulturális sokféleségét, valamint az esztétikum mindennapokban betöltött szerepét. Nyitott műalkotások befogadására, képes a koncertélmények, színházi előadások, filmek és képzőművészeti események életkorának megfelelő szintű értelmezésére. Képes makettek, modellek konstruálására, belső terek különböző funkciókra történő önálló átrendezésére. Hajlandó kísérletezni új technikákkal, módszerekkel és anyagokkal.

A hatékony, önálló tanulás

A tanuló rendelkezik a hatékony tanuláshoz szükséges alapvető készségekkel, azaz eszközhasználat szintjén tud írni, olvasni, számolni, továbbá a tanulási folyamatban sokoldalúan tudja használni az IKT-eszközöket. Képes kitartóan tanulni, a figyelmét összpontosítani, képes saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is. Képes a figyelem és a motiváció folyamatos fenntartására, elég magabiztos az önálló tanuláshoz. A tanulás iránti attitűdje pozitív, ismeri és érti saját tanulási stratégiáit, felismeri szükségleteit és lehetőségeit, készségeinek erős és gyenge pontjait, valamint képes megtalálni a számára elérhető oktatási és képzési lehetőségeket, útmutatásokat, támogatásokat. Képes arra, hogy saját munkáját tárgyilagosan értékelje, és szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjen.

20.4. A közösségi szolgálat

A szociális területen a beleélési képesség, a felelősségtudat és a gyors helyzetmegoldó készség próbájára és gyakorlására kerül sor, és szokatlan szituációkkal kell megbirkózni.

A munkához való hozzáállás megkívánja azt a képességet, illetve erőfeszítést, hogy az emberek figyelmen kívül hagyják saját érdekeiket, hogy teljesen új szociális helyzetbe kerüljenek, és magukat embertársai gondviselésére és segítésére szenteljék.

A szociális tapasztalatszerzési gyakorlat új tudatosság kibontakozásának lehetőségéhez segíti a diákokat. Ezáltal részt vesznek az ember szociális életének kialakításában, és érzékelik minden egyes ember jelentőségét embertársai életére és fejlődésére.

A 10 – 11. osztályban szervezett gyakorlat ideje alatt a diákok idő- és munkabeosztását az intézet felügyeletükkel megbízott dolgozója készíti el, és ő irányítja munkavégzésüket.

A diákok előkészítését, valamint irányítását és felügyeletét egy tanár, vagy az iskola egy dolgozója látja el. A gyakorlat ideje alatt a diákok egy hétvégét bent töltenek az intézetben a tapasztalataik közös feldolgozásával, valamint az intézet elhagyására vonatkozó előkészülettel.

Szóba jöhető intézmények:

Kórházak, gondozóintézetek, öregek otthonai, intézetek speciális gondozást igénylő embereknek, pl. iskolák, műhelyek, otthonok, óvodák, gyermekotthonok stb.

Iskolánk a közösségi munka megszervezésében, lebonyolításában a jogszabályokban előírtak alapján jár el.

20.5. Mezőgazdasági gyakorlat - 9. évfolyam

Egyre inkább szükségessé válik, hogy a fiatalok még iskolás éveik alatt lehetőséget kapjanak arra, hogy gyakorlati feladatok elvégzésére vállalkozhassanak, és kipróbálhassák magukat a valóságos munka világában. Különösen a pubertás után van szükségük mind a fiúknak, mind a lányoknak tapasztalatok és élmények szerzésére a mai munkakörülmények konkrét feltételeiről.

A diákok 9. osztályos korával összhangban áll az intenzív elmélyedés egy parasztgazdaság mindennapi életében. Erre a korukra már elkezdenek felmerülni bennük az étellel kapcsolatos általános kérdések: Mi a kapcsolat az ember, valamint a föld, a növényvilág, és az állatvilág között? Milyen problémák merülnek fel a technika és a modern szociális viszonyok következtében? Az összes életkérdés átfogalmazódik bennük, és minden eddiginél többet foglalkoznak tudatuk erejével. Ebben a korukban a fiatalok elementáris késztetést éreznek fizikai erejük használatára, és ezzel kapcsolatban akarataik kipróbálására, valamint energiát, körütekintést, bátorságot és lélekjelenlétet igénylő feladatok elvégzésére. Ehhez jön még egy egészséges, természetes vágy, kimenni a természetbe, ami viszont ipari övezeteinkben gyakran kielégítetlenül marad. Az ilyen tevékenységeknek vonzónak kell lenniük értelmük, energiájuk és idealizmusuk számára.

Javasolt témakörök:

A mezőgazdasági gyakorlat során egyénileg vagy csoportosan dolgoznak egy parasztgazdaságban, ahol általában életükben először nyernek bepillantást ezen ősi foglalkozás tevékenységébe és kenyérkereső munkájába. Hasznos, ha a gazdaság vezetője rábírható arra, hogy a gazdasági realitásáról is beszéljen, úgymint a termelési árakról és költségekről, új berendezések (pl. traktor) beszerzésének tökeigényességéről, EU-támogatásról stb.

Szerezhető tapasztalatok:

A cél a veteményezéssel, a gyomtalanítással, a trágyázással, a betakarítással, és a raktározással kapcsolatos összes tevékenység megismerése, az állattartással és állatgondozással, valamint a tejfeldolgozással kapcsolatos alapismeretek megszerzése, a parasztgazdaság teljes egészének, mint gazdasági szervezetnek a megismerése a szociális vonatkozásaival együtt. Közös munkavégzés emberekkel és gépekkel. A gyakorlat lefolytatására a legalkalmasabbak olyan parasztgazdaságok, amelyek bio,

biodinamikus, vagy ökológiai módszer szerint dolgoznak, és nyíltak a fiatalokkal szemben. "Ellenpéldaként" hagyományos módszerekkel dolgozó parasztgazdaság is számításba jöhet.

A gyakorlat során a gazdaságról, annak földrajzi, gazdasági és szociális adottságairól, valamint a napi munkamenetről naplót kell vezetetni a diákokkal, amely elősegíti a saját tapasztalatok, élmények tudatos feldolgozását. Hasznos a gyakorlatot követő általános megbeszélés az osztállyal, melynek során a diákok kicserélhetik nézeteiket, és elmondhatják, mit tanultak.

Egyéb lehetséges munkatapasztalatok:

A mezőgazdasági gyakorlat helyett alternatív lehetőség a 9. osztályban az, hogy a diákok házépítési, vagy ökológiai gyakorlaton vehetnek részt (pl. élővizek, tavak tisztítása, sövénykarbantartás, kőfalrakás, járdalerakás, természeti környezet védelme stb.). A hangsúlynak a gyakorlatszerzésen, a fizikai munkavégzésen, a feladat társadalmi szükségességén és hasznosságán, a csapatmunkán és a számonkérhetőségen kell lennie.

20.6. Ipari gyakorlatok - 10. vagy 11. évfolyam

A legújabb technológiák tanulmányozása, a velük végzett munka, valamint ezeknek a földre és az emberekre gyakorolt hatása által a diákok megtanulják értékelni azt a kort, amelyben élnek, és amelyért felelősséget akarnak vállalni. Ez az ipari gyakorlat bepillantást enged számukra az emberek nagy csoportjai által végzett olyan léptékű munkába, amelyet egyedülálló emberek soha nem tudnak elérni. Másrészt viszont megtapasztalják, hogy a koordináció segítségével az egyes emberek hogyan működnek közre az ilyen nagyléptékű eredmények elérésében, amelyek nélkül a mai emberek szinte nem tudnának létezni. Ugyanakkor láthatják az egyes emberek önmegvalósítási gondolataiból ébredő szociális problémákat. Ezeket a tényeket, valamint az ezen problémák megoldására irányuló kísérleteket egyszerre tapasztalják meg a diákok. Az ipari gyakorlatot követő utómegbeszéléseken kell kidolgozni, hogy az egyének kulturális és szellemi törekvéseinek csak rájuk tartozóknak kell lenniük (szabadság), hogy a jogi szabályozásnak mindenre egyformán kell érvényesnek lennie (egyenlőség), és hogy felebarátaink fizikai és szellemi szükségleteire vonatkozó gazdasági gondjainak testvéri alapokon kell állnia (testvériség). Ez az emberi élet hármas alapeszméje, amelyet a diákok az iskoláskoruk alatt újra és újra átélnek, és amelyeknek a társadalom iránti megértéshez és a munka motivációjának kialakulásához kell vezetniük.

Az ipari gyakorlat során a diákok az illetékes, őértük felelős munkahelyi vezető, valamint az iskolai szaktanár speciális felügyelete alatt végzik munkájukat. A gyakorlat ideje alatt a diákok a munkahelyi munkaidő-beosztásnak megfelelően dolgoznak.

20.7. A tanulók fizikai állapotának mérése

A mindennapos pedagógiai munkánk során igyekszünk kompenzálni az eltérő szociális háttérből, a tanulási-, beilleszkedési- és magatartási nehézségekből, mentális problémákból adódó hiányosságokat.

Célunk:

- az iskolai testnevelés és sport egészségmegőrző hatásának növelése;
- egészségmegőrző szerepének tudatosítása, népszerűsítése;
- figyelemmel kísérjük a tanulók fejlődését;
- a felmérések eredménye alapján differenciált feladatokkal terheljük őket;
- alakuljon ki a gyerekek között az egészséges versengés;
- fedezze fel, hogy a mozgás által jobb a közérzet;
- a mozgás megszerettetése, sikerélményhez juttatás.

A köznevelési törvény minden testnevelő számára kötelezően előírja évente két alkalommal – a tanév elején és a tanév végén - a tanulók fizikai állapotának felmérését.

A gyerekeknek öt feladatot kell teljesíteniük:

- Az aerob állóképesség mérése 12 perces futás (Cooper-teszt)
- Az erő és erő-állóképesség mérése:
 1. Helyből távolugrás
 2. Hanyattfekvésből felülés
 3. Hason fekvésből törzsemelés
 4. Fekvőtámaszban karhajlítás és nyújtás

A mérési adatok összesítése, értékelése

A feladatokért kapott pontszámuk, az életkoruk és a nemük alapján hét, a nagyon rossztól az extraig tartó fittségi kategóriába soroljuk a gyerekeket.

Az öt feladat során összesen 140 pontot lehet gyűjteni. Az eredmények alapján a következő hét fittségi kategóriába osztják a felmérésben részt vevőket:

- **Nagyon gyenge** a teljesítménye annak, aki maximum 20 pontot ér el.
- **Gyenge** a teljesítménye annak, aki 20 és 40 pont között teljesít.
- **Kifogásolható** a fittségi állapota azoknak, akik 40 és 60 pont között teljesítenek.
- **Közepes** a teljesítménye azoknak, akik 60 és 80 pont között teljesítenek.
- **Jó** az eredménye azoknak, akik 80 és 100 pont között teljesítenek.
- **Kiváló** az eredménye azoknak, akik 100 pont felett teljesítenek.
- **Extra** kategóriába kerülnek azok, akik 120 pontnál többet szereznek.

Az értékelés utáni eredmény megfelelő képet ad a tanulók általános fizikai teherbíró-képességéről, funkcionális állapotáról. A pedagógus a mérések után a minősíti a tanulók általános fizikai teherbíró képességét, majd elkészíti az egyéni mérési lapot a megfelelő adatok, értékek megjelenítésével. Több év távlatában megjeleníti a fejlődést, megadott paraméterek alapján. Így az értékelések alapján arra is következtethetünk, hogy az évek folyamán testnevelő tanári munkában milyen hatékonysággal terheltük a gyerekeket, milyen változást tudtunk elérni velük közösen a fizikai állapotukban. Sokoldalúan terheltük-e őket, vagy csak egy-két területet fejlesztettünk sikeresen. Próbánként vizsgálva a fejlődést, még szakmai munkánk egy kis részéhez is kaphatunk folyamatos információt.

21. Mellékletek

21.1. Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, felső tagozat, 5–8. évfolyam kerettanterv

21.2. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, gimnázium, 9–12. évfolyam kerettanterv

21.3. Középfokú nevelés-oktatás szakasza, szakközépiskola, 9.-12. évfolyam

21.4. Családi életre nevelés kerettanterve

21.5. Jelenismeret kerettanterve

21.6. Hon és népismeret kerettanterve

21.7. Bejárható Magyarország kerettanterve

21.8. Pénzügyi és gazdasági ismeretek kerettanterve

21.9. Számítógépes adatrögzítő szakképesítéshez szakképzési kerettanterv

21.10. IT mentor szakképesítéshez szakképzési kerettanterv

Záradék

A Pedagógiai programot a Hiperaktív Alapítvány kuratóriuma és a nevelőtestület elfogadta az intézményvezetője jóváhagyta.

A Pedagógiai Program érvényességét a mindenkori szabályozás (a NAT változásai, OM rendeletek, Köznevelési törvény, Köznevelési törvény, stb.) változásaihoz való igazítás és három évenkénti aktualizálása biztosítja, így átdolgozása után megfelel az alábbi hatályos jogszabályoknak:

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény,
- 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
- a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. Kormány rendelet,
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 20/2012. EMMI rendelet,
- az 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről,
- a 23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet mellékletei,
- a 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról (irányelv),
- a 73/2013. Korm. rendelet az egyes oktatási tárgyú kormányrendeletek módosításáról

A Pedagógiai program az iskola nyilvános dokumentuma, melybe az iskola tanárai, diákjai, szülei, illetve az interneten a www.tuskevariskola.hu oldalon mindenki korlátozás nélkül betekintést nyerhet.

Az iskola szakmai közössége vállalja, hogy a programot tanévenként felülvizsgálja, a jogszabályi változásoknak, illetve a szakmai követelményeknek megfelelően folyamatosan fejleszti, a változtatásokat a fenntartóval jóváhagyatja.

Az iskolaszék képviselőjének joga, hogy módosításokat kezdeményezzen, véleményezze a programot.

Jelen pedagógiai program érvényessége határozatlan idejű, szakmai minőségéért és törvényi megfelelőségéért az iskola vezetője felel.

Budapest, 2013. augusztus 14.
